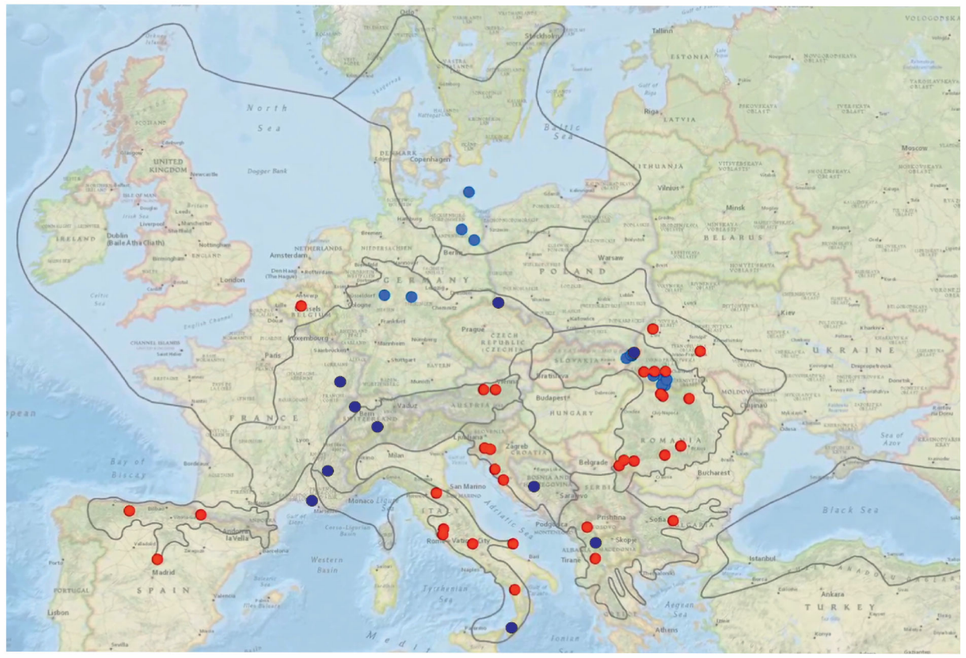
ВСЕСВІТНЯ ПРИРОДНА СПАДЩИНА БУКОВІ ЛІСИ

SVETOVÉ PRÍRODNÉ DEDIČSTVO BUKOVÉ LESY

WELT NATUR ERBE BUCHEN WÄLDER

WORLD NATURAL HERITAGE BEECH FORESTS

ISBN 978-617-8055-79-0

КАРПАТСЬКЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО ECO-KARPATY UA

Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи – об’єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Федір ГАМОР ЕКОДІАМАНТИ ЄВРОПИ

unesco

Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe World Heritage since 2007

Федір ГАМОР

ЕКОДІАМАНТИ ЄВРОПИ

ІСТОРІЯ НОМІНУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ДО СПИСКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

Федір ГАМОР

ЕКОДІАМАНТИ ЄВРОПИ

ІСТОРІЯ НОМІНУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ДО СПИСКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

ДРУГЕ (ДОПОВНЕНЕ) ВИДАННЯ МОНОГРАФІЇ «ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ – ДО ТРАНС'ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ»

Львів
Простір-М
2023

MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION
AND NATURAL RESOURCES OF UKRAINE
CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

Fedir HAMOR

ECODIAMONDS OF EUROPE

HISTORY OF BEECH PRIMEVAL FORESTS NOMINATION TO THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST

SECOND (SUPPLEMENTED) EDITION OF THE MONOGRAPH «FROM THE UKRAINIAN INITIATIVE TO THE TRANS-EUROPEAN WORLD NATURAL HERITAGE SITE»

Lviv
Prostir-M
2023

УДК 504.03:008(4):582.632.2:630*228.8:341.24
ББК 43.4:28.088л6
Г-18

Гамор Федір. Екодіаманти Європи. Історія номінування букових пралісів до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Друге (доповнене) видання монографії «Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини». – Львів: Простір-М, 2023. – 314 с.

У книзі розглядаються актуальні питання з історії створення та менеджменту транснаціонального серійного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Висвітлюється багаторічний досвід європейської екологічної співпраці та погляди швейцарських, німецьких й українських експертів на проблеми збереження пралісів. Привертається увага до міжнародних наукових форумів, які започаткували підготовку цієї номінації та розгортання європейського процесу збереження старовікових букових лісів.

Аналізується стан виконання актів Президента та Уряду України із питань збереження букових пралісів як об'єкта Спадщини та сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів, що прилягають до них. Подаються також основні міжнародні та українські нормативно-правові акти, які регламентують діяльність із збереження Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та деякі інші архівні матеріали.

Для науковців, фахівців та активістів у сфері охорони природи, працівників органів влади та місцевого самоврядування й широкої громадськості.

Hamor Fedir. Ecodiamonds of Europe. History of Beech Primeval Forests Nomination to the UNESCO World Heritage List. Second (supplemented) edition of the monograph «From Ukrainian initiative to the trans-European UNESCO World natural heritage site». – Lviv, Prostir-M, 2023. – 314 p.

The book addresses crucial issues in the history of designation and management of the transnational serial UNESCO World Heritage Property «Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe». Attention is drawn to the international scientific forums that have laid the basis for the preparation of this nomination and the deployment of a European process for the preservation of old beech forests. Here is presented a long-term experience of European environmental cooperation and the views of Swiss, German and Ukrainian experts on the problems of conservation of primeval forests.

The state of execution of the Ukrainian President's and the Government's acts on beech primeval forests conservation as an object of Heritage and the sustainable development and improvement of the mountain settlements adjacent to them are analyzed. The main international and Ukrainian legal acts regulating the UNESCO World Heritage protection and some other archival materials are also provided.

Designed for scientists, specialists and activists in the field of nature protection, employees of government and local self-government bodies and the general public.

Рецензенти:
професор, доктор Ганнес Кнапп (Німеччина);
професор, доктор Іван Волощук (Словаччина);
доктор біологічних наук, професор С.М. Стойко (Україна).

Reviewers:
Hannes D. Knapp, Professor, Dr. (Germany);
Professor, Dr. Ivan Voloscuk (Slovakia);
Doctor of Biological Sciences, Professor Stepan Stoiko (Ukraine).

ISBN 978-617-8055-79-0

© Гамор Ф.Д., 2023
© Бабенко В.П., Беркела Ю.Ю., Бундзяк В.В., Броджі М., Волощук І., Волощук І.І., Губко В.М., Іваненко І.Б., Клід В.В., Кнапп Г., Кухта В.В., Михайлик А., Нитка В.І., Покиньчереда В.Ф., Сухарюк Д.Д., Шетеля М., 2023
© Гамор Ф.Д., Борик О.В., художнє оформлення, 2023
© Карпатський біосферний заповідник, 2023

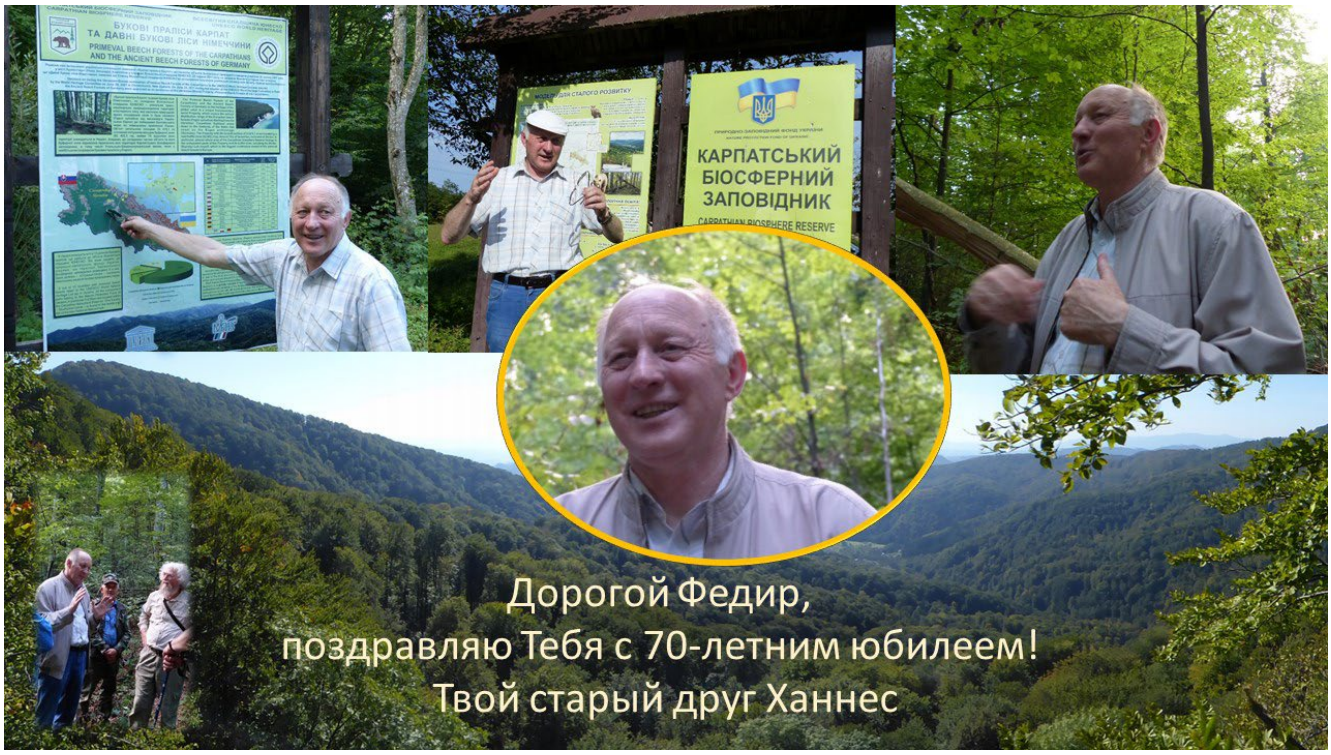
Фундатори українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» – директор Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор (другий зліва) та професор словацького університету Матея Бела Іван Волощук (другий справа) із німецькими партнерами в Національному парку «Ясмунд» на архіпелазі Рюген.
У центрі – доктор Ельза Нікель (директор департаменту федерального Міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччина). Праворуч – професор Лембрет Єске (німецький фонд Міхаела Зукова). Ліворуч – Олах Дієхман (Міністерство з питань охорони довкілля німецької федеральної землі Мекленбург – Східна Померанія).
(Листопад 2011 р.)

Дорогий Федір!

Хочу привітати Тебе з публікацією Твоєї чудової книги про історію номінації до Світової спадщини європейських букових лісів, яка розпочалася в Карпатах, з Твоєї ініціативи. Ти – «батько» цієї ідеї й промотор процесу та транснаціональної співпраці.

Це чудове документальне видання про важливий проект захисту старовинних європейських лісів та про чудову транскордонну співпрацю. Я дуже вдячний за участь у цій співпраці та за нашу особисту дружбу.

Професор, доктор Ганнес КНАПП,
співголова асоціації «Європейська мережа букових лісів»,
багаторічний директор Міжнародної академії охорони природи
на острові Вільм (Німеччина).

ЗМІСТ

Вступ 17

Професор Степан Генсірук 18

Серед всіх об'єктів Всесвітньої спадщини, до складу номінації «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», входить найбільше країн-учасниць 19

Етапи формування структури траснаціонального серійного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» 20

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ, НІМЕЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯДИ НА ЦІННОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАЛІСІВ

Чим є для нас праліси Закарпаття 30

Десять тез німецького професора Ганнеса Д. Кнаппа 32

Охорона і збереження пралісів потребують належного законодавчого захисту 34

ПРО РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НАУКОВИХ ФОРУМІВ У ПРОЦЕСІ НОМІНУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО СКЛАДУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Схід-Захід: цінності природи і людини 36

Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання 40

Вміємо готувати – навчимося й подавати 44

ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ЗІНІЦІЮВАЛО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ Й ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАРОВІКОВИХ БУКОВИХ ЛІСІВ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СПІВПРАЦІ

Номінація «Букові праліси Карпат» подана на розгляд Центру Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО 48

Карпатський біосферний заповідник у стислі терміни підготував та подав на погодження урядів України та Словаччини матеріали для включення букових пралісів Карпат до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 48

Німецькі екологи підтримують українсько-словацьку номінацію «Букові праліси Карпат» 49

Номінацію «Букові праліси Карпат» високо оцінили експерти Ради Європи та ЮНЕСКО 52

Німецькі студенти і професори провели практичні заняття в угольських пралісах 52

Включення букових пралісів Карпат до Світової природної спадщини сприятиме підвищенню міжнародного іміджу України, послужить підставою для активізації природоохоронного руху та соціально-економічного розвитку в населених пунктах, що межують з ними 53

Досвід співпраці німецького Національного парку «Гайніх» із територіальними громадами в зоні його діяльності вивчала делегація Карпатського біосферного заповідника та міста Рахів 57

Включення українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО сприяє налагодженню співпраці між українським містом Рахів та німецьким Бегрінген 58

Тристороння нарада делегацій Міністерств охорони навколишнього природного середовища України, Словаччини та Німеччини, присвячена українсько-словацькому об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» 58

На тристоронній міжнародній зустрічі у Рахові обговорено питання підготовки номінації із включення до складу українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» німецьких старовікових букових лісів 59

Шляхи поглиблення українсько-німецької співпраці у сфері наукової та навчальної роботи обговорювали в німецькому Університеті прикладних наук у місті Еберсвальде 60

Українсько-німецька робоча група «Природоохоронні території для збереження біологічного різноманіття» у Бонні та Рахові обговорювала питання функціонування українсько-словацького об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» та можливості приєднання до цього об'єкта німецької частини природних букових лісів 61

Міжнародний проект «Планування стратегічного менеджменту Карпатського біосферного заповідника і транскордонного співробітництва» 62

Переконлива аргументація професора Федора Гамора стала надзвичайно важливою для включення букових старовікових лісів Німеччини до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 64

На міжнародному семінарі в Німеччині «Впровадження Української програми щодо збереження природи на період до 2020 року» обмінялись досвідом роботи керівники українських та німецьких природоохоронних установ 65

Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО схвалив рішення про розширення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» за рахунок п'яти нових кластерів із Німеччини 66

На міжнародному семінарі, на базі Карпатського біосферного заповідника, проаналізовано стан виконання інтегрованої системи менеджменту серійного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 66

Міжнародний семінар «Букові праліси – спільна природна спадщина Європи: потенціал щодо створення спільної серійної номінації букових пралісів та давніх лісів Європи» 67

На п'ятій українсько-словацько-німецькій робочій зустрічі опрацьовано проект Меморандуму про управління спільним об'єктом спадщини 68

Голова комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Кішора Рао вручив представникам урядів Німеччини, Словаччини та України сертифікат про включення українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 69

На семінарі в Іспанії обговорили практичні аспекти менеджменту об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 70

Стан підготовки проекту розширення об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» розглянуто на міжнародному семінарі в Італії 75

Про критерії відбору та методологію вивчення стану поширення особливо цінних ділянок букових лісів у Європі дискутували на німецькому острові Вільм 77

Будівництво Міжнародного центру букових пралісів започаткує створення на Закарпатті «Екологічного Давосу» 78

На міжнародній конференції у Рахові обговорили проблеми збереження та сталого використання букових пралісів та давніх букових лісів Європи 79

Підсумки вивчення букових пралісів розглянули на міжнародній конференції у Львові 81

Міжнародний семінар «Удосконалення управління установами природно-заповідного фонду Карпатського регіону: досвід України та Німеччини» 84

Будівництво Міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів буде забезпечено 85

Український внесок у справу збереження та вивчення букових пралісів Європи 86

Відкрито інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» 89

Новий українсько-німецький природоохоронний проект 89

Букові праліси презентували на німецькій поштовій марці 92

Німецький національний парк «Гайніх» випустив аудіодиск «Звуки Всесвітньої спадщини» із записами пташиних мелодій в старовікових букових лісах 93

У Бонні, за участі адміністрації Карпатського біосферного заповідника, підписано спільну декларацію між природоохоронними міністерствами України, Німеччини та Словаччини щодо збереження та управління буковими пралісами 93

На міжнародному семінарі у Відні обговорили «Рахівський список» розширення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 95

На засіданні «круглого столу» в Києві обговорено практичні аспекти управління українськими об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 97

Готуються номінаційні досьє для розширення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 98

Спеціальні дослідження дикої природи в пралісах Карпатського біосферного заповідника проводять шведські науковці 99

Результати 15-річних українсько-швейцарських фундаментальних досліджень букових пралісів проаналізували в Карпатському біосферному заповіднику 100

Німецькі фахівці з охорони природи, лісового господарства та інших сфер, пов'язаних із діяльністю Національного парку «Гайніх», вивчали угольські букові праліси 101

Про екосистемні послуги та переваги, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини, говорили на семінарі експертів у Міжнародній академії охорони природи у Німеччині 102

Спільний менеджмент-комітет з управління об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» обговорив проблеми збереження словацької частини Спадщини 102

На засіданні «круглого столу» з нагоди відзначення в Україні Днів європейської спадщини привернуто увагу громадськості, органів державної влади та місцевого самоврядування до проблем збереження та популяризації об'єкта природної спадщини в Карпатському регіоні 104

Відеофільм «Карпатські букові праліси у Словаччині» 107

В Україні потрібен закон про збереження природної та культурної спадщини 108

П'яту річницю включення старовікових букових лісів Німеччини до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відзначено у Берліні 110

Із швейцарськими партнерами обговорили шляхи розширення досліджень в букових пралісах Карпатського біосферного заповідника 112

Міжнародний семінар «Європейська мережа букових лісів» на німецькому острові Вільм 113

На міжнародній конференції ЮНЕСКО у Берліні активно обговорили питання транскордонної співпраці у рамках об'єкта Спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 113

У Німеччині зареєстровано Міжнародну громадську організацію «Європейська мережа букових лісів» 115

Скайп-конференція у міжнародний День рейнджера 116

На базі Карпатського біосферного заповідника проведено чергове засідання спільного менеджмент-комітету українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 117

Міжнародний форум у Рахові з нагоди десятиріччя включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 120

Резолюція міжнародної науково-практичної конференції «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту» 126

На міжнародному семінарі обговорено стратегію збереження та сталого використання

букових лісів Європи 128

Керівникам установ природно-заповідного фонду України урочисто вручено сертифікат про занесення букових пралісів до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 130

БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ЯК ОБ'ЄКТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО СПРИЯЮТЬ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАКАРПАТТЯ

Природоохоронний менеджмент у Карпатах 133

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО може допомогти сталому розвитку Закарпаття 136

Карпати на шляху до сталого розвитку 139

Закарпатська обласна рада прийняла звернення до Президента України із питань збереження букових пралісів 142

Президент України доручив забезпечити сталий розвиток та благоустрій сіл Закарпаття в зоні букових пралісів 143

Коли через Карпати загуркоче потяг до столиці? 144

Укрзалізниця відкриває новий маршрут Рахів–Київ 147

Запропонований адміністрацією Карпатського біосферного заповідника план заходів затвердив Кабмін України 149

Букові праліси Карпат: Чому не виконуються доручення Президента? 150

Чому до пріоритетів розвитку Закарпаття не віднесено...? 151

Національна комісія України у справах ЮНЕСКО опікується сталим розвитком регіону розташування букових пралісів Карпат 153

Нацкомісія України у справах ЮНЕСКО стурбована незадовільним станом виконання актів Президента та Уряду України зі збереження букових пралісів 154

Нацкомісія України у справах ЮНЕСКО направила до Кабміну звернення із питань незадовільного виконання актів Президента та Уряду України із збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття 155

Міжвідомча нарада з питань виконання актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат та забезпечення сталого розвитку регіону їх розташування 156

Аналіз виконання заходів Президента та Уряду України щодо збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» і забезпечення сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів регіону їхнього розташування 157

За підтримки Уряду Німеччини розпочалось впровадження проекту з розвитку ПЗФ України 161

У Мінприроди України розглянуто проблеми збереження букових пралісів Карпат 163

Актуальні проблеми оздоровлення екологічної ситуації на Закарпатті 164

Актуальні проблеми збереження букових пралісів Карпат та активізації транскордонної співпраці біосферних резерватів ЮНЕСКО розглянуто у Мінприроди України 166

У Мінприроди обговорили проблеми збереження букових пралісів та план заходів з реалізації в Україні Лімського плану дій програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» 167

Закарпатська облдержадміністрація взяла під контроль розширення території Карпатського біосферного заповідника та виконання актів Президента й Уряду України з питань сталого розвитку населених пунктів, прилеглих до його букових пралісів 168

На засіданні Нацкомісії України у справах ЮНЕСКО підтримано необхідність будівництва Міжнародного центру букових пралісів на Закарпатті 170

У контексті реалізації інтегрованого менеджмент-плану об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» розпочинається реалізація нового українсько-швейцарського наукового проекту 171

Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО зближує територіальні громади України та Німеччини 173

Уряд України затвердив новий план заходів зі збереження букових пралісів як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та сталого розвитку прилеглих до нього територій 179

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ЯК ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини 182

Настанови Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО з виконання Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини (витяг) 191

Спільна декларація про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним Міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів федеративної республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» 193

Спільна декларація про наміри між Міністерством навколишнього середовища республіки Албанія, Федеральним Міністерством сталості та туризму республіки Австрія, Урядом Нижньої Австрії, Урядом Верхньої Австрії, Урядом Фландрії, Урядом Валлонії, Урядом столичного міста Брюссель, Міністерством навколишнього середовища і вод республіки Болгарія, Міністерством навколишнього середовища та енергетики республіки Хорватія, Федеральним Міністерством навколишнього середовища, збереження природи та ядерної безпеки федеративної республіки Німеччина, Міністерством навколишнього середовища, охорони суші та моря італійської республіки, Міністерством водних ресурсів та лісів Румунії, Міністерством навколишнього середовища Румунії, Міністерством навколишнього середовища Словацької республіки, Міністерством навколишнього середовища та просторового планування республіки Словенія, Міністерством освіти, культури та спорту королівства Іспанії та Міністерством екології та природних ресурсів України щодо співробітництва у сфері охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» .. 195

Рішення комітету Всесвітньої спадщини з питань збереження букових пралісів 198

Акти Президента та Уряду України із питань збереження букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньї спадщини ЮНЕСКО та сталого розвитку регіону їх розташування 211

ДОВІДКОВО ПРО ІНШІ МАТЕРІАЛИ З ІСТОРІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»

Монографії, конференції та семінари 241

Деякі архівні документи 274

Звернення словацької громадської організації до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 297

Монографія про Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: думка експертів 298

ПРО АВТОРА 302

Намагаємося відкрити Світу значимість Українських Карпат 306

Використана література 312

Подяка 313

CONTENTS

Introduction 17
Professor Stepan Hensiruk 18
Among all the World Heritage Sites, the nomination «Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe» includes the largest number of participating countries 19
Stages of structural formation of the UNESCO World Heritage serial property «Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe» 20

SWISS, GERMAN, AND UKRAINIAN VIEWS ON THE VALUES AND PROBLEMS OF PRIMEVAL FORESTS' CONSERVATION

What do the primeval forests of Transcarpathia mean for us? 30
Ten theses of the German professor Hannes D. Knapp 32
Primeval forests` protection and conservation need to be relevantly safeguarded by law 34

ON THE ROLE OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC FORUMS IN THE PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS' NOMINATION PROCESS TO THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST

East-West: the values of nature and people 36
Natural forests in the temperate zone of Europe: values and use 40
Since we are able to cook – let's learn how to serve 44

LISTING PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS INTO THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST HAS LAID THE BASIS FOR A PAN-EUROPEAN PROCESS OF OLDGROWTH BEECH FORESTS' RESEARCH AND CONSERVATION AND ENHANCED THE INTERNATIONAL ECOLOGICAL COOPERATION

The nomination dossier «Primeval Beech Forests of the Carpathians» is submitted to the UNESCO World Heritage Center 48
The Carpathian Biosphere Reserve has shortly prepared and submitted for approval by the governments of Ukraine and Slovakia materials for listing the beech primeval forests of the Carpathians into the UNESCO World Heritage List 48
German ecologists support the Ukrainian-Slovak nomination «Primeval Beech Forests of the Carpathians» 49
Experts from the Council of Europe and UNESCO highly praised the nomination of «Primeval Beech Forests of the Carpathians» 52
German students and professors conducted practical trainings in the Uholka primeval forest site 52
Listing the Primeval Beech Forests of the Carpathians to the World Heritage List will contribute to the enhancement of the international image of Ukraine, will serve as a basis for intensifying the environmental movement and socio-economic development in the adjacent settlements 53
Experience of cooperation of the German National Park «Heinich» with the territorial communities within its scope was studied by the delegation of the Carpathian Biosphere Reserve and the town of Rakhiv 57
Inclusion of the Ukrainian-Slovak nomination «Primeval Beech Forests of the Carpathians» into the list of UNESCO World Heritage Properties contributes to the establishment of cooperation between the Ukrainian town of Rakhiv and German Behringen 58
Trilateral meeting of delegations from the Ministries of Environment of Ukraine, Slovakia and Germany, dedicated to the Ukrainian-Slovak UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians» 58
At the trilateral international meeting in Rakhiv there was discussed the preparation of a nomination for joining the German oldgrowth beech forests to the Ukrainian-Slovak UNESCO World Heritage Site «Primeval Beech Forests of the Carpathians» 59
Ways to strengthen the Ukrainian-German cooperation in the field of scientific and educational activities discussed at the University of applied sciences in the city of Eberswalde (Germany) 60

Ukrainian-Slovak Working Group «protected areas for biodiversity conservation» on its meetings in Bonn and Rakhiv discussed the issues related to the operation of the Ukrainian-Slovak UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians» and the possibility of expanding it by joining the German clusters of natural beech forests 61
International project «Strategic Management Planning for the Carpathian Biosphere Reserve in the light of Cross-Border Cooperation» 62
Convincing argument of Professor Fedir Hamor had become extremely important for the inclusion of German beech forest sites named «Ancient Beech Forests of Germany» into the UNESCO World Heritage List 64
At the international workshop in Germany «Implementation of the Ukrainian Program for the Conservation of Nature for the period up to 2020», the leaders of the Ukrainian and German environmental institutions exchanged their experience 65
The UNESCO World Heritage Committee approved the decision to expand the Ukrainian-Slovak Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians» at the expense of five new clusters from Germany 66
At the international seminar held in the Carpathian Biosphere Reserve the implementation status of the Integrated Management System of the serial Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» was analyzed 66
International seminar «Beech virgin forests – a common natural heritage of Europe: the potential for the creation of a joint serial nomination of beech primeval and ancient forests of Europe» 67
Draft memorandum on management of the joint UNESCO World Heritage property was being worked on at the 5th Ukrainian-Slovak-german working meeting. 68
Chairman of the UNESCO World Heritage committee, dr. Kishore Rao, handed over the certificate on inclusion of the Ukrainian-Slovak-German «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the ancient beech forests of Germany» into the UNESCO World Heritage list to the representatives of the governments of Germany, Slovakia and Ukraine 69
Workshop in Spain where the practical aspects of managing the UNESCO World Heritage Sites were discussed 70
State of the dossier preparation for the expansion of the «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» was discussed at an international workshop in Italy 75
Selection criteria and research methodology for distribution of especially valuable sections of beech forests in Europe were debated about during a meeting on the Vilm Island, Germany 77
Construction of the International Center for Primeval Beech Forests will lay the basis for establishing the «Ecological Davos» in Transcarpathia 78
At the international conference in Rakhiv the problems of protection and sustainable use of beech virgin forests and ancient beech forests in Europe were discussed 79
Results of Primeval Beech Forests research were considered at the international conference in Lviv 81
International Workshop «Improving protected area management in the Carpathian region: the experience of Ukraine and Germany» 84
Construction of the International Capacity Building and Research Center for beech forests and sustainable development will be secured 85
Ukrainian contribution into the conservation and research of beech primeval forests of Europe 86
New Ukrainian-German nature-conservation project 89
Tourist information center «Primeval Beech Forests as UNESCO World Heritage property» was opened 89
Primeval Beech Forests presented on a German postage stamp 92
German National Park «Heinich» has released an audio disc «Sounds of the World Heritage» with the records' singing in oldgrowth beech forests 93

In Bonn, with the participation of the Carpathian Biosphere Reserve's administration, a joint Declaration of Intent was signed between the Ministries of Ecology of Ukraine, Germany and Slovakia on preservation and management of beech primeval forests 93

«Rakhiv List» for extension of the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the ancient beech forests of Germany» was discussed at an international seminar in Vienna 95

Participants of the round table meeting in Kyiv discussed practical aspects of Ukrainian UNESCO World Heritage Sites management 97

Nomination dossier is being prepared for the expansion of the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» 98

Special studies of wildlife in the primeval forests of the Carpathian Biosphere Reserve are carried out by Swedish scientists 99

Results of 15 year-long Ukrainian-Swiss fundamental researches of beech primeval forests were analyzed at the Carpathian Biosphere Reserve 100

German experts on nature conservation, forestry and other related spheres from the National Park «Heinich» came on an exchange tour to the Uholka primeval forest site 101

Ecosystem services and benefits provided by natural Properties from the World Heritage List were discussed during the expert workshop held at the International Academy of Nature Conservation in Germany 102

At the meeting of the Joint Management Committee for the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» the problem of the Slovak part of the Heritage Site's conservation was discussed 102

At the round table meeting on the occasion of the days of European heritage in Ukraine, the attention of the public, state authorities and local self-government bodies has been drawn to the problems of protection and promotion of the Natural Heritage Sites in the Carpathian region . 104

Film «The Carpathian Primeval Beech Forests of Slovakia» 107

Ukraine needs a special Law on the Natural and Cultural Heritage protection 108

The 5th anniversary of listing the ancient beech forests of Germany into the UNESCO World Heritage List was celebrated in Berlin 110

Ways of research activities development in the beech primeval forests of the Carpathian Biosphere Reserve were discussed with the Swiss partners 112

International workshop «European beech forest network» on the German island of Vilm 113

At the International UNESCO Conference in Berlin the issues of cross-border cooperation within the framework of the «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» were actively discussed 113

International NGO «The European Beech Forests Network» held on the island of Vilm (Germany) 115

Skype Conference on the International Rangers Day 116

Next meeting of the Joint Management Committee of the Ukrainian-Slovak-German UNESCO World Heritage property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the ancient beech forests of Germany» took place at the Carpathian Biosphere Reserve 117

International forum in Rakhiv dedicated to the 10th anniversary since listing the Primeval Beech Forests into the UNESCO World Heritage List 120

Resolution of International Scientific Conference «The 10th anniversary since the inscription of the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany»: History, status and problems of the Integrated Management System implementation 126

The international workshop discussed the strategy for conservation and sustainable use of the beech forests of Europe 128

Managers of a number of Ukrainian protected areas were officially awarded with certificates on listing their primeval beech forest sites into the UNESCO World Heritage List 130

PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS AS THE UNESCO WORLD HERITAGE PROPERTY PROMOTE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MOUNTAINOUS SETTLEMENTS IN ZAKARPATTIA REGION OF UKRAINE

Environmental management in the Carpathians 133
UNESCO World Heritage Property support the regional sustainable development in Zakarpattia 136
The Carpathians on the way to sustainable development 139
The Zakarpattia Regional Council adopted an appeal to the president of Ukraine on beech primeval forests' Preservation 142
President of Ukraine ordered to ensure the sustainable development and maintenance of Zakarpattia villages within the vicinity of the Primeval Beech Forests 143
When will a train to the capital run through the Carpathians? 144
The Ukrainian Railway Company «Ukrzaliznytsia» opens a new route Rakhiv-Kyiv 147
The action plan proposed by the administration of the Carpathian Biosphere Reserve was approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine 149
Primeval Beech Forests of the Carpathians: Why are the Presidential decrees not being implemented? ... 150
Why is Zakarpattia not among the development priorities...? 151
The National UNESCO Commission of Ukraine takes care of the sustainable development of the region adjacent to the Primeval Beech Forests the Carpathians 153
The National Commission of Ukraine for UNESCO is concerned with the unsatisfactory implementation status of Presidential and the Governmental decrees on the Primeval Beech Forests protection 154
The National Commission of Ukraine for UNESCO sent an appeal to the Cabinet of Ministers in connection with an unsatisfactory performance of the acts of the President and the Government of Ukraine on conservation of the Primeval Beech Forests of the Carpahtians and the sustainable development of the mountain settlements in Zakarpattia 155
Interdepartmental meeting on the implementation of acts of the President and the Government of Ukraine regarding protection of Primeval Beech Forests of the Carpathians and ensuring sustainable development of their vicinity took place 156
Analysis of actions' implementation as envisaged by the President and the Government of Ukraine to preserve the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany» and to ensure the sustainable development of mountain settlements located in their vicinity 157
With the participation of the German Government, the implementation of the project on support for the protected areas of Ukraine has been launched 161
The Ministry of Ecology of Ukraine considered the problems of conservation of the Primeval Beech Forests of the Carpathians 163
Crucial problems of improving the ecological situation in Zakarpattia (Transcarpathia) 164
Up-to-date problems of conservation of beech primeval forests of the Carpathians and intensification of cross-border cooperation between the UNESCO Biosphere Reserves are considered by the Ministry of Ecology of Ukraine 166
The Ministry of Ecology discussed the problems of preserving beech primeval forests and the measures for implementation of the Lima Action Plan of the UNESCO Man and Biosphere Program in Ukraine ... 167
The Zakarpattia Regional State Administration took control over the expansion of the territory of the Carpathian Biosphere Reserve and the implementation of the acts of the President and Government of Ukraine on the sustainable development of settlements adjacent to the beech primeval forests 168
At the meeting of the National UNESCO Commission of Ukraine the necessity of building the International Center of Primeval Beech Forests in Transcarpathia was supported..... 170

In the context of working within the Integrated Management Plan for the UNESCO World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany», the implementation of the new Ukrainian-Swiss scientific project begins. 171

UNESCO World Heritage property bringing Ukrainian and German communities together 173

The Government of Ukraine has approved a new plan of measures for conservation of Primeval Beech Forests as a UNESCO World Heritage Site and sustainable development of the surrounding territories 179

BASIC LEGAL AND REGULATORY DOCUMENTS WHICH REFER TO THE PROTECTION OF THE PRIMEVAL BEECH FORESTS AS THE UNESCO WORLD HERITAGE PROPERTY

Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 182

Operational guidelines for the implementation of the World Heritage Convention 191

Joint Declaration of Intent between the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine, the Federal Ministry of the Environment, Nature Conservation, Construction and Nuclear Safety of the Federal Republic of Germany and the Ministry of Environment of the Slovak Republic on cooperation in the sphere of protection and management of the joint World Heritage Property «Primeval Beech Forests of the Carpathians (Slovakia and Ukraine) and the Ancient Beech Forests of Germany (Germany)» 193

Joint Declaration of Intent Between the Ministry of Environment of the Republic of Albania, the Federal Ministry of Sustainability and Tourism of the Republic of Austria, the Government of Lower Austria, the Government of Upper Austria, the Government of Flanders, the Government of Wallonia, the Government of Brussels Capital Region, the Ministry of Environment and Waters of the Republic of Bulgaria, the Ministry of Environment and Energy of the Republic of Croatia, the Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety of the Federal Republic of Germany, the Ministry for the Environment, Land and Sea Protection of the Italian Republic, the Ministry of Waters and Forests of Romania, the Ministry of Environment of Romania, the Ministry of Environment of the Slovak Republic, the Ministry of the Environment and Spatial Planning of the Republic of Slovenia, the Ministry of Education, Culture and Sport of the Kingdom of Spain and the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine concerning the Cooperation on the Protection and Management of the Joint World Heritage Property «Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe» 195

Resolutions of the World Heritage Committee on the Primeval Beech Forests conservation 198

Decrees of the President and Government of Ukraine on the Primeval Beech Forests protection in the Carpathians as a UNESCO World Heritage Property and the sustainable development of their vicinity 211

REFERENCES TO OTHER MATERIALS ON THE HISTORY AND MANAGEMENT OF THE UNESCO WORLD HERITAGE PROPERTY «PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS AND THE ANCIENT BEECH FORESTS OF GERMANY»

Monographs, conferences and seminars 241

Some archive documents 274

Appeal of Slovakian NGO to the UNESCO World Heritage Committee 297

Monograph on the global recognition of the Primeval Beech Forests of the Carpathians: experts opinion. 298

ABOUT THE AUTHOR 302

Attempts to reveal the importance of the Ukrainian Carpathians to the world 306

Literature sources 312

Acknowledgment 313

Директор Швейцарського Федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) доктор Маріо Броджі та група учасників Міжнародної конференції «Природні ліси помірної зони Європи – цінності та використання» (на першому плані – директор німецької Міжнародної академії охорони природи на острові Вільм, професор Ганнес Д. Кнапп), знайомляться з буковими пралісами Карпатського біосферного заповідника (Україна, 2003 р.).

Видання присв'ячується 100-річчю від дня народження видатного українського дослідника та захисника карпатських лісів професора Степана Генсірука

ВСТУП

Конвенція про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини ратифікована Україною й належить до чинних міжнародних договорів, а відповідно до її статей 5 та 27, а також згідно статті 9 Конституції України, реалізація її положень є обов'язковою та пріоритетною для виконання.

Тому, Держави – сторони Конвенції, зобов'язані забезпечити якомога ефективнішу охорону та популяризацію культурної і природної спадщини, реалізовувати просвітні та інформаційні програми, зміцнювати повагу і прихильність своїх народів до її збереження, широко інформувати громадськість про небезпеку, що загрожує спадщині, а також про заходи, що вживаються на виконання вимог Конвенції.

Завдання щодо збереження та популяризації єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини, визначені в Указі Президента України від 21 листопада 2017 року «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду» та детально прописані в спеціальному Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року No 892-р «Деякі питання збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій».

З метою виконання цих завдань, у книзі розглядаються актуальні питання з історії створення та менеджменту транснаціонального серійного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

Висвітлюється багаторічний досвід європейської екологічної співпраці та погляди швейцарських, німецьких й українських експертів на проблеми збереження пралісів.

Привертається увага до міжнародних наукових форумів, які започаткували підготовку цієї номінації та розгортання європейського процесу збереження старовікових букових лісів й до спільних досліджень природних лісів командами професора Федора Гамора (Україна) та професора Марії Нижник з Інституту Джеймса Хаттона в Шотландії (Велика Британія).

Аналізується стан виконання актів Президента та Уряду України із питань збереження букових пралісів як об'єкта Спадщини та сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів, що прилягають до них.

Подаються основні міжнародні та українські нормативно-правові акти, які регламентують діяльність із збереження Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та деякі інші архівні матеріали.

Книга розрахована для науковців, фахівців та активістів у сфері охорони природи, працівників органів влади та місцевого самоврядування й широкої громадськості.

ПРОФЕСОР СТЕПАН ГЕНСІРУК*

6 січня 2023 року українська та світова лісова наука відзначила 100-річчя від дня народження професора, доктора наук Степана Антоновича Генсірука (1923-2014 рр.) – видатного вченого, у якого багато чому навчилося не одне покоління лісівників, а водночас людини виняткового таланту – чудового українського співака, учня всесвітньо відомої співачки Соломії Крушельницької. У його житті було чимало яскравих моментів, скажімо будучи головою відділення Національної академії наук України, проф. Генсірук з надзвичайною самовідданістю та великими особистими зусиллями виступив на захист українських лісів, які залишалися надмірно експлуатованими від післявоєнних до середини – 1970-тих років. Він сприяв збереженню унікальних лісових екосистем, у тому числі букових пралісів Карпат, і перегляду існуючих на той час поглядів на ліс як джерело деревини до визнання багатогранних благ і функцій лісу.

Професор Генсірук опублікував численні наукові статті та монографії. Науковий доробок Степана Антоновича становить 840 наукових праць, зокрема 30 фундаментальних монографій. Під його керівництвом були захищені 28 кандидатських та п'ять докторських дисертацій. Його книги «Ліси України» та «Українська енциклопедія лісівництва», опубліковані у роки коли він працював в Національному лісотехнічному університеті України (Львівському лісотехнічному інституті та на той час) отримали високу оцінку фахівців усього світу.

У них вперше були представлені такі важливі питання: еволюція лісів і лісового господарства в нашій країні; типологічна характеристика лісів; теоретичні основи комплексного лісогосподарського районування як основи сталого ведення лісового господарства; механізми лісовідновлення та лісовідтворення в букових, дубових і смерекових лісах Карпат; системи управління лісами для оптимізації лісокористування, підтримки природного відтворення основних деревних порід та вирощування високопродуктивних і біологічно стійких лісових насаджень; принципи поширення лісів у природних зонах України; теоретичні підходи до сприяння покращенню агроландшафтів щодо їх соціально-економічних, візуальних та екологічних компонентів; механізми забезпечення стійкості лісових екосистем та збереження біорізноманіття. Президія академії наук України у 1976 р. присудила Генсіруку С.А. премію ім. О.Г. Шліхтера, а в 1996 р. - премію ім. В.І. Вернадського.

Проф. Степан Генсірук був дійсним членом чотирьох спеціалізованих академій: інженерної, екологічної, лісівничої і технологічної кібернетики та Наукового товариства ім. Шевченка.

За вагомий внесок у розвиток вітчизняного і світового лісівництва та плідну науково-дослідну, викладацьку та громадську роботу, професор Генсірук удостоєний високих державних нагород та відомчих відзнак України .

Він кавалер ордена «За заслуги», Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, Заслужений діяч науки і техніки України, Заслужений працівник народної освіти України, Відмінник лісового господарства України, володар Срібної медалі за сприяння розвитку академічної науки.

А в 2000 році, Міжнародна спілка лісових дослідницьких організацій (IUFRO), вперше нагородила українського вченого – Степана Генсірука Золотою медаллю і Дипломом Лауреата.

---

* За матеріалами сайту Національного лісотехнічного університету України

СЕРЕД ВСІХ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ, ДО СКЛАДУ НОМІНАЦІЇ "БУКОВІ ПРАЛІСИ І ДАВНІ ЛІСИ КАРПАТ ТА ІНШИХ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ", ВХОДИТЬ НАЙБІЛЬШЕ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ

Серійний трансєвропейський об’єкт Всесвітньоої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», розташований на територіях 18 європейських країн (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Боснія та Герцеговина, Італія, Іспанія, Німеччина, Північна Македонія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Україна, Франція, Хорватія, Чехія та Швейцарія).

Серед усіх об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО має у своєму складі найбільшу кількість країн-учасниць.

Загальна його площа складає 98125,15 га, серед яких 21,4% охороняється на території Карпатського біосферного заповідника. Завдяки цьому Україна, в його складі, займає перше місце за площею (28985,97 га або 29,5% загальної площі), друге – належить Румунії (23982,77 га), а третє – Болгарії (10988,91 га).

А найбільшою серед 94 ділянок, що входять до цього Об’єкту спадщини, є суцільний Угольсько-Широколужанський масив Карпатського біосферного заповідника (11860 га).

До складу Об’єкту входять також українські ділянки букових пралісів та давніх букових лісів із природних заповідників «Горгани» та «Розточчя», національних природних парків «Синевир», «Зачарований край» та «Подільські Товтри».

На думку експертів, ця номінація на світовому рівні, стала надзвичайно цінною як взірець недоторканих комплексів помірних широколистяних лісів. Вона репрезентує найбільш завершені й повні екологічні моделі, де відображено процеси, що відбуваються в чистих букових лісостанах за різноманітних природно-кліматичних умов.

Це воістину безцінний генофонд бука лісового (Fagus sylvatica) та ряду інших видів, що приурочені до його ареалу.

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ТРАСНАЦІОНАЛЬНОГО СЕРІЙНОГО ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ І ДАВНІ ЛІСИ КАРПАТ ТА ІНШИХ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ»

Бук лісовий (Fagus sylvatica L.) поширений виключно в Європі і якби не діяльність людини, букові ліси були б домінуючими серед ландшафтів центральної частини нашого континенту. Цікавим є і те, що вижив цей лісовий деревний вид в останню льодовикову добу лише в невеликих рефугіумах, на півдні та південному сході Європи, а потім почав колонізувати великі площі континенту.

Завдячуючи своїм еколого-біологічним особливостям, за останні чотири тисячі років він зайняв великі простори, в широкому спектрі лісорослинних умов, став частиною різноманітних лісових угруповань і поширений від морського узбережжя північного заходу континенту до основних гірських систем Європи.

Важливо зауважити, що післяльодовикова колонізація ландшафтів буком відбувалася паралельно із заселенням території людиною та формуванням розвинутого суспільства. Тому не дивно, що бук став важливим елементом європейської культури.

Низка слів, як, наприклад, англійське «book» (книга) або буква алфавіту чи буквар для першокласників, пов'язана з назвою цього виду. Чимало слів у європейських мовах, включаючи назви регіонів (зокрема Буковина чи український гірськолижний курорт Буковель) та населених пунктів, також походять від слова «бук».

Але господарська діяльність людини призвела до значного скорочення площі букових лісів у Європі, а первозданних, малопорушених букових лісів або пралісів залишилось зовсім мало. Тому найбільш цінні залишки природних букових лісів беруться під особливу охорону держав.

Відповідно до Конвенції «Про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини», на підставі визначених критеріїв та суворої міжнародної наукової експертизи, формується список культурних та природних об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які мають виняткову загальнолюдську цінність.

Тому, за нашою ініціативою, в кінці 2006 року, після напруженої підготовчої роботи наукових колективів українського Карпатського біосферного заповідника та словацького Зволенського технічного університету зі Словаччини, уряди України та Словаччини направили відповідне подання до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А 28 червня 2007 року, цей міжурядовий природоохоронний орган, на його 31 сесії в місті Крайстчьорч (Нова Зеландія), за участі дипломатів, учених та природоохоронців із багатьох частин світу, одноголосно, без жодних зауважень, прийняв рішення про включення українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до Списку об'єктів Всесвітньої природної спадщини (Pichler V., and othe, 2007; Гамор, 2019). Це була довгоочікувана, справді історична подія для науковців та захисників природи України й Словаччини, міжнародне визнання їх природоохоронної та наукової діяльності.

Це також стало вшануванням наших народів, які зуміли за різних складних історичних та соціально-економічних обставин зберегти у самому центрі Європи ці унікальні природні цінності.

Важливе значення для такої своєрідної перемоги мали активна природоохоронна позиція та фундаментальні дослідження багатьох українських та зарубіжних вчених, представників різних епох, в першу чергу професорів Алоїса Златніка (Чехія), Штефана Корпеля, Івана Волощука та Вільяма Піхлера (Словаччина), Василя Комендаря, Степана Стойка та Василя Парпана (Україна), Маріо Броджі і Бригітти Коммармот (Швейцарія) та інших (Гамор, 2018).

Помітну роль у цьому непростому процесі відіграли організовані Карпатським біосферним заповідником міжнародні наукові конференції та семінари: «Природні ліси помірної зони Європи – цінності та ви-

користання» (Гамор, 2004; Commarmot, B.; Hamor F., 2005) та «Визначення потенційних об'єктів Всесвітньої природної спадщини» (Бабенко В., 2004), видана у Швейцарії на українській та німецькій мовах монографія «Праліси Карпат. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника» (Брендлі, Довганич, 2003), українсько-голландський проєкт з інвентаризації пралісів Закарпаття (Гамор і ін. 2008), підтримка німецьких дослідників Петера Шмідта та Гаральда Плахтера.

Винятково важливою у цій справі була підтримка експерта Міжнародного союзу охорони природи Девіда Михалика (США).

На цьому, першому етапі створення, до українсько-словацької номінації увійшло 77971 гектар букових пралісів, з яких 29278 гектарів склали заповідне ядро, а 48692 га утворили буферну зону.

Це був транснаціональний серійний об'єкт, що складався з десятьох окремих ділянок, які розташовані вздовж осі довжиною 185 км, від Рахівських гір та Чорногірського хребта в Україні – на захід по Полонинському хребту до Букових верхів та гір Вігорлат у Словаччині. Понад 52 тис. га (з них 20980,5 га – заповідне ядро) або майже 70 відсотків номінації належало до Карпатського біосферного заповідника.

Частина і сьогодні входить до складу Ужанського національного природного парку, і тільки четверта її складова була розташована у межах Східної Словаччини.

На думку експертів, ця номінація на світовому рівні стала надзвичайно цінною як взірець недоторканих комплексів помірних широколистяних лісів. Вона репрезентує найбільш завершені й повні екологічні моделі, де відображено процеси, що відбуваються в чистих букових лісостанах за різноманітних природно-кліматичних умов. Це воістину безцінний генофонд бука лісового (*Fagus sylvatica*) та ряду інших видів, що приурочені до його ареалу.

Ця номінація є надзвичайно важливим об'єктом (на ряду зі створеним раніше в Японії на острові Хоккайдо, об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО бука японського (*Fagus crenata* Blume), площею в десять тисяч гектарів) для відтворення повної картини історії та еволюції роду *Fagus*, який завдяки своїй поширеності у північній півкулі є глобально важливим.

Бук є одним з найбільш вагомих складових для біому помірних широколистяних лісів, його праліси колись займали 40 відсотків території Європи, а зараз їх фрагменти представляють приклад реколонізації та розвитку суходільних екосистем і угруповань з часів льодовикового періоду – процесу, який триває і досі.

Окремі компоненти цієї номінації (особливо Угольсько-Широколужанський, Чорногірський, Свидовецький та Мараморoський масиви Карпатського біосферного заповідника) є достатньо великого розміру для проходження природних процесів, необхідних для довгострокової життєдіяльності ареалів багатьох видів та екосистем.

Важливо також, що букові праліси зростають на всіх ґрунтоутворюючих породах, що зустрічаються в Карпатах (кристалічні породи, вапняки, фліш, андезит), представляють 123 рослинні асоціації та володіють значним біологічним різноманіттям. Порівняно з іншими лісовими об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО букові праліси Карпат вирізняються специфічною флорою та фауною, які додають екологічної комплексності та завершеності цим екосистемам.

Надзвичайно цінним, відзначено у резолюції Комітету світового спадку, є і те, що отримана на об'єктах номінації наукова інформація уже нині може допомогти дослідити потенційний вплив глобальних кліматичних змін, що відбуваються на планеті Земля.

Отже, українсько-словацька номінація «Букові праліси Карпат» як об'єкт Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, складала особливий природоохоронний, науковий та туристично-рекреаційний інтерес, яка стала базою для створення європейської мережі букових пралісів та старовікових букових лісів.

Наступним надзвичайно важливим етапом в історії світового визнання букових пралісів, завдяки активній діяльності німецьких науковців та природоохоронців, стало розширення у 2011 році українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат», за рахунок п'ятьох ділянок давніх букових лісів Німеччини.

У результаті створено серійний транснаціональний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Цей новий, розширений об'єкт – теж унікальна транснаціональна при-

родоохоронна територія кластерного типу, яка охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового, від високогір'я Українських Карпат до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген.

До його складу ввійшло 33 670,1 га ядрової зони та 62 402,3 га буферної зони. Відповідно до рішень Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, у зв'язку із створенням та розширенням цього об'єкта спадщини, перед урядами України, Німеччини та Словаччини було поставлено завдання.

По-перше, забезпечити найбільш ефективне збереження об'єкта, з усіма біотичними та абіотичними компонентами, зокрема й природних оселищ понад 10000 видів тварин, рослин та грибів.

Для цього в інтегрованому менеджмент-плані, визначено механізми їх збереження та сталого використання. Зокрема, у заповідному ядрі забороняється будь-яка господарська діяльність, допускається проведення протипожежних заходів, забезпечується охорона від самовільних рубок, збереження монументальних старих дерев, охорона та спеціальний менеджмент гірських лук, водних коридорів та прісноводних екосистем, наукові дослідження та моніторинг тощо.

По-друге, організувати проведення наукових досліджень, спрямованих на отримання знань, які можна передати та використати для сталого, наближеного до природи лісокористування.

По-третє, здійснювати використання природної спадщини для активізації еколого-освітньої роботи, формування екологічної культури та підвищення поінформованості громадськості про праліси та їх цінності на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

По-четверте, популяризувати принципи сталого використання природних ресурсів на територіях прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини (зокрема відновлення традиційних ремесел, розвиток екотуризму, виробництво екологічно чистих продуктів харчування тощо).

І по-п'яте, доручено Україні, Німеччині та Словаччині, спільно вивчити потенціал Конвенції про Всесвітню спадщину щодо можливостей подальшого розширення даного об'єкта, за підтримки IUCN та Центру Всесвітньої спадщини, за рахунок ділянок з інших зацікавлених сторін-учасниць, з метою створення повної серійної транснаціональної номінації та забезпечення збереження цієї унікальної лісової екосистеми.

При цьому ЮНЕСКО визначило, що перевага має надатись міжнародному менеджмент-плану щодо наукових досліджень та моніторингу, зважаючи на те, що обсяги існуючої бази даних та інформація, яка зібрана на об'єктах, які увійшли до серійної українсько-словацько-німецької номінації букових пралісів та старовікових букових лісів Німеччини, можуть допомогти дослідити наслідки впливу глобальних кліматичних змін.

Окрім запровадження інтегрованої системи менеджменту, включно з науково-дослідними програмами та моніторингом, створюється європейська мережа інформаційних та навчально-дослідних центрів, у тому числі Міжнародний навчально-дослідний центр букових пралісів та сталого розвитку Карпат, на базі Карпатського біосферного заповідника, на українському гірському курорті Кваси, діяльність яких має фокусуватись на вивченні та популяризації букових пралісів.

Вони слугуватимуть базою для обміну досвідом на міжнародному рівні, організації спільних досліджень та поширення знань. Треба особливо підкреслити, що включення букових пралісів Карпат до переліку Всесвітньої спадщини, загалом започаткувало європейський процес збереження букових старовікових лісів.

У рамках цього процесу, відповідно до рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, за фінансової підтримки уряду Німеччини та активної участі українських експертів, проведено широкомасштабну інвентаризацію та вивчення стану збереження старовікових букових лісів в усіх європейських країнах, де поширений ареал цього колись домінуючого на континенті деревного виду.

Виявлено понад 100 малопорушених його ділянок, достатньо великих розмірів у 12 букових лісових регіонів Європи в 23 країнах (рис. 1). Пізніше, в результаті критичного аналізу, в рамках міжнародної конференції «Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання», що проходила 16-22 вересня 2013 року у м. Рахові, сформовано так званий короткий Рахівський

Рис. 1. Картосхема букових лісових регіонів (Beech Forest Regions) (Kirchmeir, Kovarovics (eds.), 2020)*

список поширення старовікових букових лісів Європи, які можуть розглядатися як потенційні об'єкти для розширення українсько-словацько-німецького об'єкта.

Цей перелік доопрацьовано на віденському семінарі та погоджено на міжміністерській нараді у травні 2014 р. у Бонні. До нього, в підсумку зараховано 47 претендентів для включення до Всесвітньої спадщини із 20 країн.

Серед них й українські ділянки букових пралісів та давніх букових лісів із природних заповідників «Горгани» та «Розточчя», національних природних парків «Синевир», «Зачарований край» та «Подільські Товтри». Найбільш визначні ділянки букових пралісів із 10 країн Європи успішно пройшли експертну оцінку Міжнародного Союзу охорони природи (IUCN) і 7 липня 2017 року у польському місті Краків, на 41 засіданні Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включені до Всесвітньої спадщини як другий етап розширення українсько-словацького об'єкта.

Краківським рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» перейменовано на «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи (Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions in Europe).

Навколо усіх ділянок об'єкта утворено буферну зону загальною площею 294720,87 га. А на 44-й сесії Комітету Всесвітньої спадщини, яка відбулася 28 липня 2021 року, в онлайн режимі в китайському місті Фучжоу. Об'єкт в черговий раз розширено (табл. 1).

В результаті, він зараз розташований на територіях 18 європейських країн (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Боснія та Герцеговина, Італія, Іспанія, Німеччина, Північна Македонія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Україна, Франціїя, Хорватія, Чехія та Швейцарія) (рис. 2).

Загальна його площа складає 98125,15 га. серед яких 21,4% охороняється на території Карпатського біосферного заповідника. Завдяки цьому, Україна займає перше місце за площею об'єкта (28985,97 га або 29,5% загальної площі), друге – належить Румунії (23982,77 га), а третє – Болгарії (10988,91 га).

Цікаво і те, що найбільшою серед 94 ділянок, що входять до цієї спадщин є суцільний Угольсько-Широколужанський масив (11860 га).

Зауважимо також, що за нашою пропозицією 2 лютого 2017 року в німецькому місті Еберсвальде (Гамор, 2017) представниками наукових та природоохоронних організацій Німеччини, Великобританії, Австрії та Словаччини, створено та зареєстровано Міжна-

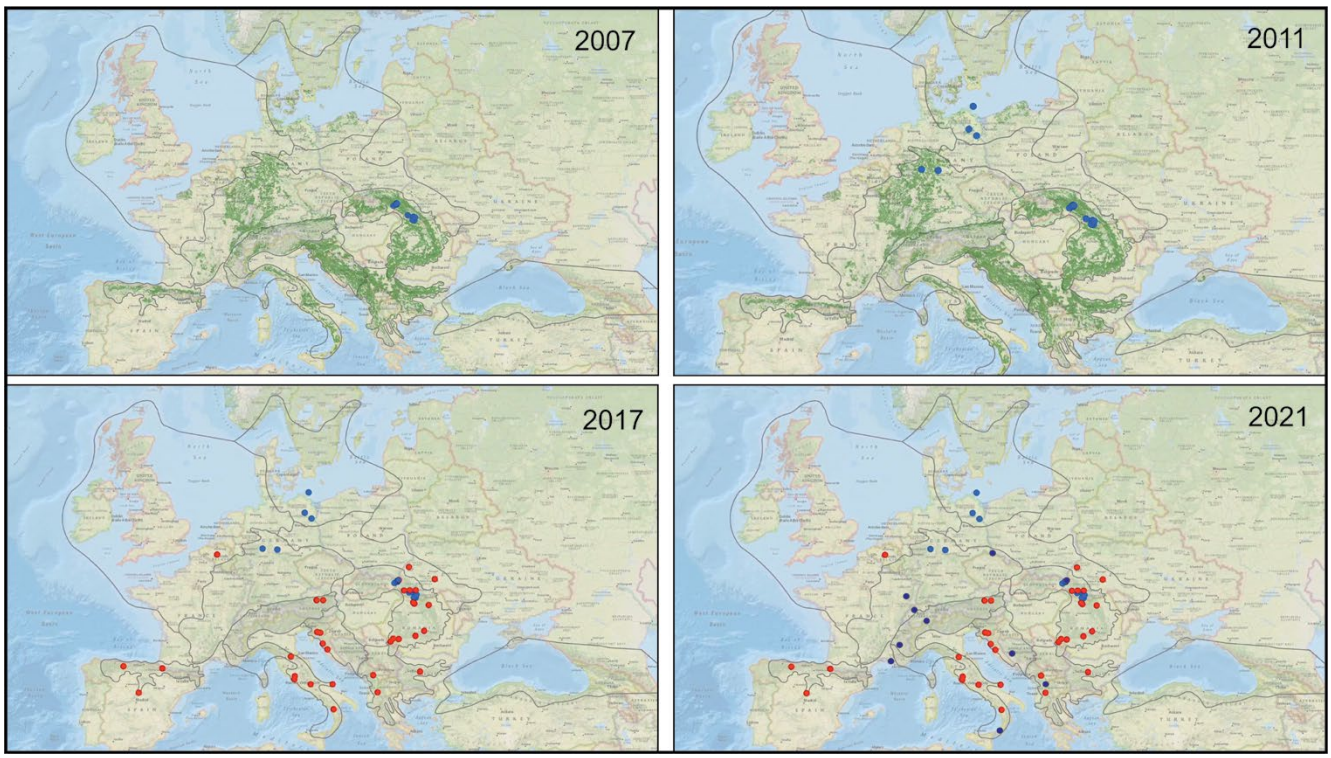

Рис. 2. Об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
«Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» на карті Європи*
* Картосхеми сформовані за участі Ю.Ю. Беркели.

родну громадську організацію «Європейська мережа букових лісів», яка буде займатись проблемами збереження та вивчення букових пралісів й старовікових букових лісів Європи, здійснюватиме пошук джерел фінансування та розроблятиме інші механізми для обміну досвідом роботи й інформацією щодо їх наукових та екологічних цінностей, розв'язання проблем їх охорони в зацікавлених країнах тощо.

Надзвичайно важливим є і те, що Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО своїм рішенням (39 COM 7B.19) ще в 2015 році схвалив діяльність Німеччини, Словаччини та України щодо тісної співпраці в напрямку збереження та менеджменту об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», зокрема й підписання Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом (Гамор, 2019) і рекомендує їм продовжувати докладати всіх зусиль в цьому напрямку.

Для збереження букових пралісів, як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, велике значення мають також акти Президента та Уряду України, якими затверджено комплекс заходів, які спрямовані не тільки на охорону, але й на забезпечення сталого розвитку та благоустрою прилеглих до них гірських населених пунктів Закарпаття (Гамор, 2013, 2014, 2018).

Особлива роль для занесення букових пралісів до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та їх вивчення відіграли реалізовані в Україні проєкти Швейцарського федерального інституту лісових снігових та ландшафтних досліджень (WSL), які базувались на успішній співпраці між українськими та швейцарськими вченими і спрямовувались, зокрема й на зміцнення потенціалу Карпатського біосферного заповідника та поглиблення досліджень у пралісових екосистемах загалом (Гамор, 2013, 2016, 2017, 2018).

Важливими є також започатковані в 2003 – 2007 роках, спільні дослідження природних лісів командами професора Федора Гамора (Україна) та професора Марії Нижник з Інституту Джеймса Хаттона в Шотландії (Велика

Таблиця 1. **Динаміка формування структури об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи»***

№ п/п	Країна	Складові частини об'єкта	Роки створення (розширення) та площа, га							
			2007		2011		2017		2021	
			Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона
1.1	Україна	Уголька – Широкий Луг	11860,0	3301,0	11860,0	3301,0	11860,0	3301,0	11860,0	3301,0
1.2		Чорногора	2476,8	12925,0	2476,8	12925,0	2476,8	12925,0	2476,8	12925,0
1.3		Свидовець	3030,5	5639,5	3030,5	5639,5	3030,5	5639,5	3030,5	5639,5
1.4		Кузій – Трибушани	1369,6	3163,4	1369,6	3163,4	1369,6	3163,4	1369,6	3163,4
1.5		Мараморош	2243,6	6230,4	2243,6	6230,4	2243,6	6230,4	2243,6	6230,4
1.6		Стужиця – Ужок	2532,0	3615,0	2532,0	3615,0	2532,0	3615,0	2532,0	3615,0
1.7		Синевир – Дарвайка					1588,46	312,32	1588,46	312,32
1.8		Синевир – Квасовець					561,62	333,63	561,62	333,63
1.9		Синевир – Стримба					260,65	191,14	260,65	191,14
1.10		Синевир – Вільшани					454,31	253,85	454,31	253,85
1.11		Зачарований край – Іршавка					93,97	1275,44	93,97	1275,44
1.12		Зачарований край – Великий діл					1164,16		1164,16	
1.13		Горгани					753,48	4637,59	753,48	4637,59
1.14		Розточчя					384,81	598,21	384,81	598,21
1.15		Сатанівська дача					212,01	559,37	212,01	559,37
2.1	Словаччина	Havešová	171,3	63,99	171,3	63,99	171,3	63,99	167,88	6474,84
2.2		Stužica – Bukovské Vrchy	2950,0	11300,0	2950,0	11300,0	2950,0	11300,0	1742,47	5694,84
2.3		Rožok	67,1	41,4	67,1	41,4	67,1	41,4	74,37	1138,89
2.4		Vihorlat	2578,0	2413,0	2578,0	2413,0	2578,0	2413,0	1553,06	854,08
2.5		Udava							455,82	814,69
3.1	Німеччина	Jasmund			492,5	2510,5	492,5	2510,5	492,5	2510,5
3.2		Serrahn			268,1	2568,0	268,1	2568,0	268,1	2568,0
3.3		Grumsin			590,1	274,3	590,1	274,3	590,1	274,3
3.4		Hainich			1573,4	4085,4	1573,4	4085,4	1573,4	4085,4
3.5		Kellerwald			1467,1	4271,4	1467,1	4271,4	1467,1	4271,4
4.1	Албанія	Lumi i gashit					1261,52	8977,48	1261,52	8977,48
4.2		Rrajca					2129,45	2569,75	2129,45	2569,75

№ п/п	Країна	Складові частини об'єкта	Роки створення (розширення) та площа, га							
			2007		2011		2017		2021	
			Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона
5.1	Австрія	Dürrenstein					1867,45	1545,05	1867,45	1545,05
5.2		Kalkalpen – Hintergebirge					2946,20	14197,24	2946,20	14197,24
5.3		Kalkalpen – Bodinggraben					890,89		890,89	
5.4		Kalkalpen – Urlach					264,82		264,82	
5.5		Kalkalpen – Wilder Graben					1149,75		1149,75	
6.1	Бельгія	Sonian Forest – Forest Reserve «Joseph Zwaenepoel»					187,34	4650,86	187,34	4650,86
6.2		Sonian Forest – Grippensdelle A					24,11		24,11	
6.3		Sonian Forest – Grippensdelle B					37,38		37,38	
6.4		Sonian Forest – Réserve forestière du Ticton A					13,98		13,98	
6.5		Sonian Forest – Réserve forestière du Ticton B					6,50		6,50	
7.1	Болгарія	Central Balkan – Boatin Reserve					1226,88	851,22	1226,88	851,22
7.2		Central Balkan – Tsarichina Reserve					1485,81	1945,99	1485,81	1945,99
7.3		Central Balkan – Kozya stena Reserve					644,43	289,82	644,43	289,82
7.4		Central Balkan – Steneto Reserve					2466,10	1762,01	2466,10	1762,01
7.5		Central Balkan – Stara reka Reserve					591,20	1480,04	591,20	1480,04
7.6		Central Balkan – Dzhendema Reserve					1774,12	2576,63	1774,12	2576,63
7.7		Central Balkan – Severen Dzhendem Reserve					926,37	1066,47	926,37	1066,47
7.8		Central Balkan – Peeshti skali Reserve					1049,10	968,14	1049,10	968,14
7.9		Central Balkan – Sokolna Reserve					824,90	780,55	824,90	780,55
8.1	Хорватія	Hajdučki i Rožanski kukovi					1289,11	9869,25	1289,11	9869,25
8.2		Paklenica National Park – Suva draga–Klimenta					1241,04	414,76	1241,04	414,76
8.3		Paklenica National Park – Oglavinovac–Javornik					790,74	395,35	790,74	395,35

№ п/п	Країна	Складові частини об'єкта	Роки створення (розширення) та площа, га							
			2007		2011		2017		2021	
			Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона
9.1	Італія	Abruzzo, Lazio & Molise – Valle Cervara					119,70	751,61	119,70	751,61
9.2		Abruzzo, Lazio & Molise – Selva Moricento					192,70		192,70	
9.3		Abruzzo, Lazio & Molise – Coppo del Morto					104,71	415,51	104,71	415,51
9.4		Abruzzo, Lazio & Molise – Coppo del Principe					194,49	446,62	194,49	446,62
9.5		Abruzzo, Lazio & Molise – Val Fondillo					325,03	700,95	325,03	700,95
9.6		Cozzo Ferriero					95,74	482,61	95,75	2851,83
9.7		Pollinello							477,94	
9.8		Falascone (Foresta Umbra)					182,23	1752,54	254,30	3486,29
9.9		Pavari – Sfilzi							667,13	
9.10		Monte Cimino					57,54	87,96	57,54	87,96
9.11		Monte Raschio					73,73	54,75	73,73	54,75
9.12		Sasso Fratino					781,43	6936,64	781,43	6936,64
9.13		Valle Infernale							320,79	2191,36
10.1	Румунія	Cheile Nerei – Beușnița					4292,27	5959,87	4292,27	5959,87
10.2		Codrul secular Șinca					338,24	445,76	338,24	445,76
10.3		Codrul Secular Slătoara					609,12	429,43	609,12	429,43
10.4		Cozia – Masivul Cozia					2285,86	2408,83	2285,86	2408,83
10.5		Cozia – Lotrisor					1103,30		1103,30	
10.6		Domogled – Valea Cernei – Domogled–Coronini–Bedina					5110,63	51461,28	5110,63	51461,28
10.7		Domogled – Valea Cernei – Iauna Craiovei					3517,36		3517,36	
10.8		Domogled – Valea Cernei – Ciucevele Cernei					1104,27		1104,27	
10.9		Groșii Țibleșului – Izvorul Șurii					210,55	563,57	210,55	563,57
10.10		Groșii Țibleșului – Preluci					135,82		135,82	
10.11		Izvoarele Nerei					4677,21	2494,83	4677,21	2494,83
10.12		Strîmbu Băiuț					598,14	713,09	598,14	713,09
11.1	Словенія	Krokar					74,50	47,90	74,50	47,90
11.2		Snežnik – Ždrocle					720,24	128,80	720,24	128,80

№ п/п	Країна	Складові частини об'єкта	Роки створення (розширення) та площа, га							
			2007		2011		2017		2021	
			Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона	Складова частина	Буферна зона
12.1	Іспанія	Hayedos de Ayllón – Tejera Negra					255,52	13880,86	255,52	13880,86
12.2		Hayedos de Ayllón – Montejo					71,79		71,79	
12.3		Hayedos de Navarra – Lizardoia					63,97	24494,52	63,97	24494,52
12.4		Hayedos de Navarra – Aztaparreta					171,06		171,06	
12.5		Hayedos de Picos de Europa – Cuesta Fría					213,65	14253,00	213,65	14253,00
12.6		Hayedos de Picos de Europa – Canal de Asotin					109,58		109,58	
13.1	Боснія і Герцеговина	Prašuma Janj							295,04	380,74
14.1	Чехія	Jizera Mountains							444,81	2279,40
15.1	Франція	Chapitre							371,30	41,65
15.2		Grand Ventron							319,00	1328,00
15.3		Massane							239,50	1432,30
16.1	Північна Македонія	Dlaboka Reka							193,27	234,70
17.1	Польща	Border Ridge and Gorna Solinka valley							1506,05	24330,52
17.2		Polonina Wetlinska and Smerek							1178,03	
17.3		Terebowiec stream valley							201,00	
17.4		Wolosatka stream valley							586,66	
18.1	Швейцарія	Forêt de la Bettlachstock							195,43	1094,16
18.2		Valli di Lodano, Busai and Soladino Forest Reserves							806,78	2330,74
		Разом	29278,9	48692,69	33670,1	62402,29	92023,14	253815,38	98125,15	294720,87

* Матеріали таблиці підготовлені за участі Ю.Ю. Беркели

Британія), які зараз підтримуються Департаментом аналітичних послуг уряду Шотландії, через програму стратегічних наукових досліджень (2022-2027), зокрема в рамках проекту JHI-D5-1 із вивчення природного капіталу.

В цілому ж, отриманий досвід багатосторонньої співпраці між науковцями та природоохоронцями, у рамках Всесвітньої спадщини, на думку експертів, служить взірцевим прикладом міжнародної екологічної співпраці.

Бабенко В. Вміємо готувати – навчимося й подавати. Урядовий кур'єр, 26 грудня 2004 р., № 240.

Брендлі У.Б., Довганич Я. (ред.). Праліси в Центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника. – Бірменсдорф. Швейцарський федеральний інститут досліджень лісу, снігу і ландшафтів (WSL). – Рахів, Карпатський біосферний заповідник (КБЗ), 2003. – 193 с.

Гамор Ф.Д. Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання: Міжнарод. конф. в Мукачеві, Закарпаття, Україна, 13-17 жовтня 2003 р. // Укр. бот. ж., 2004. – 61, № 4. – С. 115–119.

Гамор Ф.Д., Довганич Я.О., Покиньчереда В.Ф., Сухарюк Д.Д., Бундзяк Й.Й., Беркела Ю.Ю., Волощук М.І., Годованець Б.Й., Кабаль М.В. Праліси Закарпаття: інвентаризація та менеджмент (під загальною редакцією Федора Гамора та Петера Фейна). – Рахів, 2008. – 86 с.

Гамор Ф. Віктор Янукович доручив забезпечити благоустрій сіл Закарпаття в зоні букових пралісів і відновити сполучення Рахова з Києвом // Зелені Карпати, 2013. – № 1–4. – С. 14–16.

Гамор Ф. Про букові праліси – в історичному центрі Львова // Зелені Карпати, 2013. – № 1–4. – С. 19–20.

Гамор Ф. Запропонований адміністрацією Карпатського біосферного заповідника план заходів затвердив Кабмін України // Зелені Карпати, 2014. – № 1–4. – С. 32.

Гамор Ф.Із Швецарськими партнерами обміркували шляхи поглиблення наукової співпраці. // Зелені Карпати, 2016. № 1–4. – С. 27–28.

Гамор Ф. У Німеччині зареєстровано міжнародну громадську організацію «Європейська мережа букових лісів» // Зелені Карпати, 2017. – № 1–4. – С. 31–32.

Гамор Ф. На базі Карпатського біосферного заповідника розпочинається реалізація нового українсько-швейцарського наукового проекту // Зелені Карпати, 2017. – № 1–4. – С. 35–36.

Гамор Ф.Д. Еталон європейських лісових екосистем та природоохоронної справи. Про деякі історичні аспекти створення та розвитку Карпатського біосферного заповідника з нагоди його 50-річчя. – Львів: Растр-7, 2018. – 126 с.

Гамор Ф. Уряд затвердив новий план заходів зі збереження букових пралісів як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та сталого розвитку прилеглих до нього територій // Зелені Карпати, 2018. – № 1–4. – С. 14–16.

Гамор Ф. Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини. Друге, доповнене видання монографії «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент» – ФОП Сабов А.М., Ужгород, 2019. – 300 с.

Гамор Ф.У Бонні, за участі адміністрації Карпатського біосферного заповідника, підписано Спільну Декларацію між природоохоронними міністерствами України, Німеччини та Словаччини щодо збереження та управління буковими пралісами / Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини. Друге, доповнене видання монографії «Всесвітнє видання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент» – ФОП Сабов А.М., Ужгород, 2019. – С. 87–89.

Commarmot, B.; Hamor F.D. (eds): 2005; Natural Forests in the Temperate Zone of Europe – Values and Utilisation. Conference 13-17 October 2003< Mukachevo, Ukraine. Proccedings. Birmensdorf, Swiss Federal Research Institute WSL; Rakhiv, Carpathian Reserve. – 485 pp.

Kirchmeir H., Kovarovics A. (eds.) 2020: Nomination Dossier "Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe" as extension to the existing Natural World Heritage Site (1133ter). Klagenfurt. – 357 p.

Pichler V., Hamor F., Voloscuk I., Sukharyuk D. Outstanding univtrsal value of the ecological processes in the primeval beech forests of the Carpathians and their management as world heritage sites. VEDA vydavatelstvo Slovenskej academie vied. – Bratislava, 2007. – 63 pp.

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ, НІМЕЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯДИ НА ЦІННОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАЛІСІВ

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ПРАЛІСИ ЗАКАРПАТТЯ

Для Федерального науково-дослідного інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) праліси та культурні ландшафти біосферного резервату на Закарпатті (Україна) є ідеальною базою для порівняння з актуальними в Швейцарії темами ведення лісового господарства та охорони природи і ландшафтів.

WSL в Бірменсдорфі приймав недавно гостей з України: Федора Д. Гамора, директора Карпатського біосферного заповідника в Рахові, Василя І. Парпана, директора Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва в Івано-Франківську та перекладача біосферного заповідника Інну М. Томашук.

Директор WSL Маріо Ф. Броджі, який (як експерт Ради Європи) давав резюме про надання Карпатському біосферному заповіднику Європейського Диплома, прокоментував у своїй розмові взаємні інтереси співпраці у сфері наукових досліджень.

Закарпаття – західний регіон України на південно-західному масиві Карпат є давнім, більш ніж на дві третини залісненим гірським культурним ландшафтом в географічному центрі Європи, і є природним раєм, перш за все через букові праліси, унікальні в усій Західній Європі. В 1992 році заповідник включено до Біосферних резерватів ЮНЕСКО з відповідним правовим статусом, визначено шість частин резервату – площею 39000 га, з них 18000 га – праліси, які простягаються на всі висотні рівні від 180 до 2061 м н.р.м.; вони багаті на букові та листяно-мішані ліси та ялицевий пояс верхньої межі лісу, що колись використовувався пастухами (подібно до Huzele в архаїчній культурі «Альп»). Цінність природи регіону контрастує із зубожінням висококваліфікованого, але переважною більшістю безробітного населення, яке проживає в долині і після розпаду Радянського Союзу втратило важку промисловість та туризм. У листопаді воно постраждало від катастрофічної повені, що, між іншим, знесла всі мости.

Маріо Броджі

МАЙЖЕ ЯК У СІЛЬВАЛЬДІ

Для швейцарського лісознавця район є вже цікавим (з лісознавчої точки зору) для порівняння природних лісів та площ суцільних рубок у межах району з лісами в Швейцарії, де практикується близьке до природного господарювання. Більше того, тривале ведення лісового господарства, сприяння природним ландшафтам, таких, як Сільвальд Цюріха, дискусії щодо створення постійного біосферного резервату, збереження природи та культури, туризму в Альпах, особливо для сучасної концепції охорони, де закладено також динаміку та управління. З метою порівняння сприяти також виявленню схожості та контрастів. Швейцарські лісознавці запевняють, що в букових лісах у Карпатах (на висоті 600 м) вони відчули себе ніби на найвищих місцях в лісах Сільвальду – таким він, можливо, виглядав 200 років тому. Хоча в лісах є багато ендеміків (види, які зу-

стрічаються тільки там), все ж було виявлено дуже подібний склад рослинності та фауни. Власне кажучи, до цих пір ніхто з нас не знав, як виглядає буковий праліс; загальноприйнята уява про розпад «Колонного залу», в усякому разі, не виправдалася; мова йде більше про ступінчасті запаси з набагато більшою кількістю (за нашою уявою) мертвої та гнилої деревини.

Було відносно легко пояснити, чого не вистачає природному ландшафту Сільвальд для того, щоб стати пралісом, і який завдяки донедавна запровадженій експлуатації відрізнявся від лісу, де «ніколи» або вже протягом останніх 200 років не велося господарювання. Карпатські ліси також розглядаються, як контраст для порівняння стосовно балансу дичини та відновлення лісу, великих хижаків рисі, вовка і ведмедя в Швейцарії та їх впливу на диких копитних з тим, щоб проходив розвиток лісу. В цих лісах є, зокрема, козуля та олень, що в результаті браконьєрства зустрічаються рідко, в той час, як рись, дикий кіт, видра, тхір, вовк та ведмідь, які є для нас рідкісними, зникаючими або вторинними, для них є первинним фондом.

Суть інтересу співпраці, за словами Броджі, є наступною: коли ми підняли тривале, близьке до природного використання ландшафту на рівень програми – вираз «сталість» з'явився спочатку в лісовому господарстві – людина мусить спочатку один раз дізнатися, як «природа» без господарської діяльності людини і передусім без хижацької експлуатації взагалі функціонує. В Швейцарії, як відомо, існує закон про кількісне, тривале ведення лісового господарства, наявна велика кількість даних стосовно площ багаторічного спостереження за приростом деревини та доглядом за «хорошими деревами», згідно з господарським терміном, але «сталість» лісу із-за заготівлі деревини є надзвичайно бідною.

На Закарпатті становище зовсім інше: там є тільки повна охорона, негосподарські ліси та ліси з суцільними рубками, і WSL міг би в порядку обміну отримати екологічно збережену модель «пралісу» і мати в розпорядженні тривале використання лісу. Щодо наукового персоналу співпраця тут уже можлива. В біосферному заповіднику є 20 оплачуваних осіб з вищою освітою (від 20 до 75 фр.) та 300 співробітників; тут є гербарій, бібліотека та музей, знахідки з екологічних даних за період через кожні десять років, наприклад, дані на постійних пробних площах, розміром в один гектар, за шістдесят років є неймовірними. Правда, це все написано кирилицею і розкидано по різних галузевих журналах, і тому необхідно ці цінні дані освоювати в архівах та перекладати.

ПРИКЛАД ОДНОГО «МІНІ-ПРОЕКТУ»

Минулого року один співробітник WSL здійснив пізнавальну поїзду на Закарпаття для виявлення можливостей наукової співпраці з місцевим дослідним інститутом у Рахові та іншими університетами регіону. «Міні-проект», складений Пітером Дуеллі, дає уяву про те, як така співпраця може бути започаткована: початковим пунктом для порівняння в букових пралісах Карпат біосферного заповідника та в буковому лісі Albishang визначають та підраховують кількість комах, що проживають на стовбурах дерев (Xylobionten). За десять тижнів відлову було підготовлено «Нормативний список видів» для Сільвальду та отримано посилання на вплив ведення господарства на біорізноманіття. Визначена сума фінансових витрат складає без зарплати WSL – 65 800 франків; визначення тварин доручено провести в Україні тільки за 16 000 франків.

СПІВПРАЦЯ ТА «М'ЯКИЙ» ТУРИЗМ

Така співпраця призводить одночасно до, так би мовити, дослідного туризму в районі. Регіон мусить якось отримувати прибутки також і від самого резервату. Цей же природний район, який одночасно є багатоетнічним та багатим на традиції, міг би стати корисним для «м'якого» природного і дослідного, навчального та етнічного туризму. Тому Броджі спонукає до співпраці з ним компетентні держави і установи Швейцарії та Ліхтенштейну, а також цільові споріднені неурядові організації з охорони природи (WWF Bird Life) тощо. Ще з радянських часів тут залишилися споруди – спорожнілі будинки відпочинку та готелі, розраховані майже на 320 000 гостей, які можна частково врятувати, якщо обновити їх мінімальним санітарним обладнанням. Не вистачає доходу через просте самообслуговування відсталого населення – майже кожна сім'я тримає одну корову. Вони можуть запропонувати декілька природних продуктів, перш за все молоко, мед, гриби, лікарські трави, розведення форелі, крім

цього, ще десятки невикористаних джерел мінеральних вод, а також мистецтво ручної роботи. Топографічне становище в Карпатах робить легким розуміння та сприйняття швейцарської моделі ведення господарства. Це вияснилося при візиті з обміну, коли гості цікавилися, зокрема, нашим альпійським народним господарством та формами кооперативів.

Західна модель природних резерватів, яка відрізняється від східної, також могла б приносити користь і населенню, і природі. Союз був, як відомо, для порівняння із Заходом, дуже щедрим на облаштування природних резерватів, наприклад, підтримка в хорошому стані імператорсько-царської території для полювання, створеної ще за часів Дунайської монархії. Українська концепція біосферного резервату характеризується однією величезною (80% площі) ядровою зоною, де здійснюється охорона і наукові дослідження, та з двох менших – буферної та зони розвитку. У західній моделі для проби тривалого використання було створено «зону табу», яка за площею є дуже малою, а буферна та зона розвитку для вибіркового використання є відповідно більшими. В таких зовнішніх зонах залишається без шкоди для резервату тривале використання гігантських буків та запровадження придатного тут туризму. Одночасно – це альтернатива для радянського лісового господарства, яке передусім відоме охороною та суцільними рубками.

Neue Zurcher Zeitung INLA ND Montag, 20.09.1999 Nr. 218 11

ДЕСЯТЬ ТЕЗ НІМЕЦЬКОГО ПРОФЕСОРА ГАННЕСА Д. КНАППА

Від Карпатського біосферного заповідника – до об'єкта Всесвітньої природної спадщини та Європейської мережі букових лісів.

1. Локальні заходи щодо охорони залишків недоторканих (давніх лісів, пралісів) почалися ще в 19 столітті в декількох країнах Європи (наприклад, Шведська Померанія, Мекленбург, Франція, Богемія, Австрія, Італія, Словенія тощо) і були ініційовані художниками та вченими, власниками лісів та лісівниками з поваги до значного віку дерев та високої цілісності лісів. Ранні приклади цього процесу – порятунок старовікового лісу на острові Вільм від вирубування (1810 р.), рішення про захист букових лісів як «священних залів» в Мекленбурзі (1850), ініціативи художників з Барбізона зберегти давні дерева в лісі Фонтенбло під Парижем (близько 1850 р.) та захист Ротвальда (1875 р.) як останнього залишку пралісу Альп в Австрії.

2. Карпатський біосферний заповідник (Україна) є «колискою» та рушійною силою процесу номінації об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат» та його двостадійного розширення до серійного транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

На міжнародній конференції «Природні ліси в помірній зоні Європи – цінності та використання», яка відбулася в м. Мукачеві

Багаторічні директори Міжнародної академії охорони природи на острові Вільм (Німеччина) та Карпатського біосферного заповідника (Україна) професори Ганнес Д. Кнапп (зліва) та Федір Д. Гамор

(2003), організованій КБЗ та Швейцарським Інститутом WSL, були обговорені питання охорони пралісів. У 2007 р. «Букові праліси Карпат» включено як серійний транснаціональний об'єкт до Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО (складався з чотирьох словацьких та шести українських складових частин).

3. Карпатський біосферний заповідник (Україна) – це не тільки «колиска», а також і найбільша складова частина спільного об'єкта Всесвітньої природної спадщини. Складова частина, що знаходиться в Угольському масиві КБЗ, включає близько 12000 га компактно розташованих букових пралісів, що становить понад 1/³ території першої номінації. У 2011 р. його було розширено за рахунок п'яти складових частин з Німеччини, які охоплюють в цілому 4391 га.

4. Швейцарський Інститут WSL підтримав КБЗ у проведенні наукових досліджень букових пралісів як важливої основи для обґрунтування видатної Всесвітньої цінності номінаційного процесу для включення до Переліку об'єктів Всесвітньої спадщини.

5. Урядові установи та експерти з Німеччини (наприклад, BMU, BfN) ініціювали та підтримали розвиток Європейської мережі букових лісів (EBFN) у співпраці з КБЗ та експертами з кількох країн. Під час проведення серії експертних семінарів-зустрічей на тему «Букові ліси – спільна природна спадщина Європи (1-8)» на острові Вільм (2010, 1011, 2012, Німеччина), в Соріано-нель-Чиміно (2012, Італія), КБЗ, Рахів (2013, Україна) та Відень (2014, двічі у 2015 р., Австрія) були зібрані та обговорені дані для загальноєвропейського розширення номінації.

6. Австрія завершила підготовку та подала до ЮНЕСКО номінаційне досьє про розширення об'єкта у 2016 році. Комітет Всесвітньої спадщини в липні 2017 року на 41-му засіданні в Кракові (Польща) прийняв рішення схвалити пропозицію про розширення номінації європейських букових пралісів. Об'єкт Спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» сьогодні складається з 78 складових частин, розташованих у 12 країнах Європи (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Німеччина, Італія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Україна). Вони охоплюють в цілому 92023 га, оточені буферною зоною площею 253815 га. Цей європейський проект розпочався з КБЗ, проте він сприяє загальноєвропейській ідентифікації та інтеграції.

7. Включення європейських букових лісів до Переліку об'єктів Всесвітньої спадщини покращує рівень обізнаності громадськості щодо цінності і значення пралісів та підтримує рух громадянського суспільства щодо захисту залишків старовікових лісів у Європі.

8. Статус об'єкта Всесвітньої спадщини вимагає тісної співпраці держав-учасниць на рівні адміністрацій та експертів для збереження цілісності об'єкта Спадщини та збереження видатної Всесвітньої цінності. Нагальною є необхідність створення Інтегрованої системи менеджменту (управління) майном, спільними та транснаціональними планами проведення досліджень та моніторингу, а також створення спільних міжнародних програм з нарощування потенціалу для обміну найкращими практиками.

9. Європейська мережа букових лісів (EBFN) стане основою для співпраці, спільних досліджень та обміну знаннями та досвідом, відкритою для експертів з усіх територій старовікових букових лісів у Європі. З липня 2017 року вона зареєстрована як юридична асоціація (e.V.) у Німеччині. Загальна мета полягає в роботі над створенням функціональної мережі обміну для експертів / практиків спеціалістів з європейських букових лісів з тих територій, які мають цінні старовікові букові ліси. Резолюції прийняті на о. Вільм у 2015 і 2017 роках дають рекомендації щодо політики управління та охорони букових лісів. Сьогодні тут представлено близько 200 експертів з 24 країн світу.

10. Букові ліси можуть також стати важливим внеском у мережу сертифікованих територій дикої природи в Європі (Вілдернесу). Кожне втручання в праліс/старовіковий ліс перериває безперервність тисячоліть еволюції. Якщо недоторканий праліс буде вирубаний, то це означатиме його незворотне знищення. Він вже ніколи не буде «недоторканим» пралісом. Всі залишки старовікових лісів є дуже цінними як джерела сировини для деревообробних підприємств. Вони повинні суворо охоронятися. Людство здатне злітати на Місяць, проте воно не в змозі створити праліс. Це ключове повідомлення, яке поширює Карпатський біосферний заповідник.

2018 р.

ОХОРОНА І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАЛІСІВ ПОТРЕБУЮТЬ НАЛЕЖНОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАХИСТУ*

Андрій Михайлик

У лютому 2016 року українське товариство охорони птахів проініціювало робочу зустріч науковців, природоохоронної громадськості та зацікавлених представників органів державної виконавчої влади із питань збереження вітчизняних пралісів. На ній, зокрема, йшлося про те, що, за результатами інвентаризації, в Україні, головним чином в Карпатському регіоні, фрагментарно збереглось близько 62 тисяч гектарів пралісів. Частина з них у межах Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку входять до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Але останніми роками їм загрожує серйозна небезпека. Частина пралісів навіть на природоохоронних територіях нещадно вирубується. Тож учасникам зустрічі запропонували до обговорення проект змін до деяких законодавчих актів України про охорону пралісів. Саму ідею законодавчого захисту було підтримано, проте в ході гострої дискусії висловлено чимало зауважень і пропозицій.

Минув час і 20 квітня 2016 року у Верховній Раді України зареєстрували законопроект про охорону пралісів, підготовлений за участі Міністерства екології та природних ресурсів України громадськими природоохоронними організаціями – Київським еколого-культурним центром, Українським товариством охорони птахів та Всесвітнім фондом природи WWF в Україні. У «підписанти» законопроекту зголосилися 13 народних депутатів.

– Деякі представники громадськості поспішають, ініціюючи через народних депутатів внесення змін до законодавства про охорону пралісів, – зазначив у розмові з нами заступник директора Карпатського біосферного заповідника (КБЗ) професор Федір Гамор.

Свого часу саме Федір Дмитрович, будучи директором КБЗ, запропонував долучити українські букові праліси до Світової спадщини ЮНЕСКО. Автор цих рядків пам'ятає, як майже два десятиліття тому деякі скептики підсміювалися: «Чули, що Гамор утнув? Що він пропонує?!» А сьогодні збереження пралісів – чи не головний тренд природоохоронної діяльності багатьох установ, організацій, об'єднань. І не лише в Україні.

– У зареєстрованому в парламенті законопроекті відсутні дві ключові речі, – зазначає Федір Дмитрович. – Найперше, не задіяно економічний механізм зацікавлення, стимулювання людей оберігати ліси. Бо діяти лише через заборони – це дурниця. Також необхідно підвищити міру відповідальності за рубки в пралісах. Цей закон не вирішує абсолютно нічого. Галасу довкола нього багато, але його прийняття нічого не дасть для позитиву. Це, скоріш, – піар-акція.

– Але Ви самі зазначили: законодавчо захистити праліси конче потрібно.

– Так, охорона і збереження пралісів потребують належного законодавчого захисту. Наприкінці березня Верховна Рада прийняла у першому читанні зміни до Закону України «Про охорону культурної спадщини» (щодо збереження пам'яток культурної спадщини, внесених до Списку Всесвітньої спадщини Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Це дуже серйозний законопроект. Я пропонував нашому Мінприроди долучитися до роботи над ним – поєднати в одному документі тему збереження не лише культурної, а й природної спадщини, до якої, зокрема, належить об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Але сталося так, як сталося. Тепер чекаємо, коли цей законопроект буде прийнято в цілому. А вже

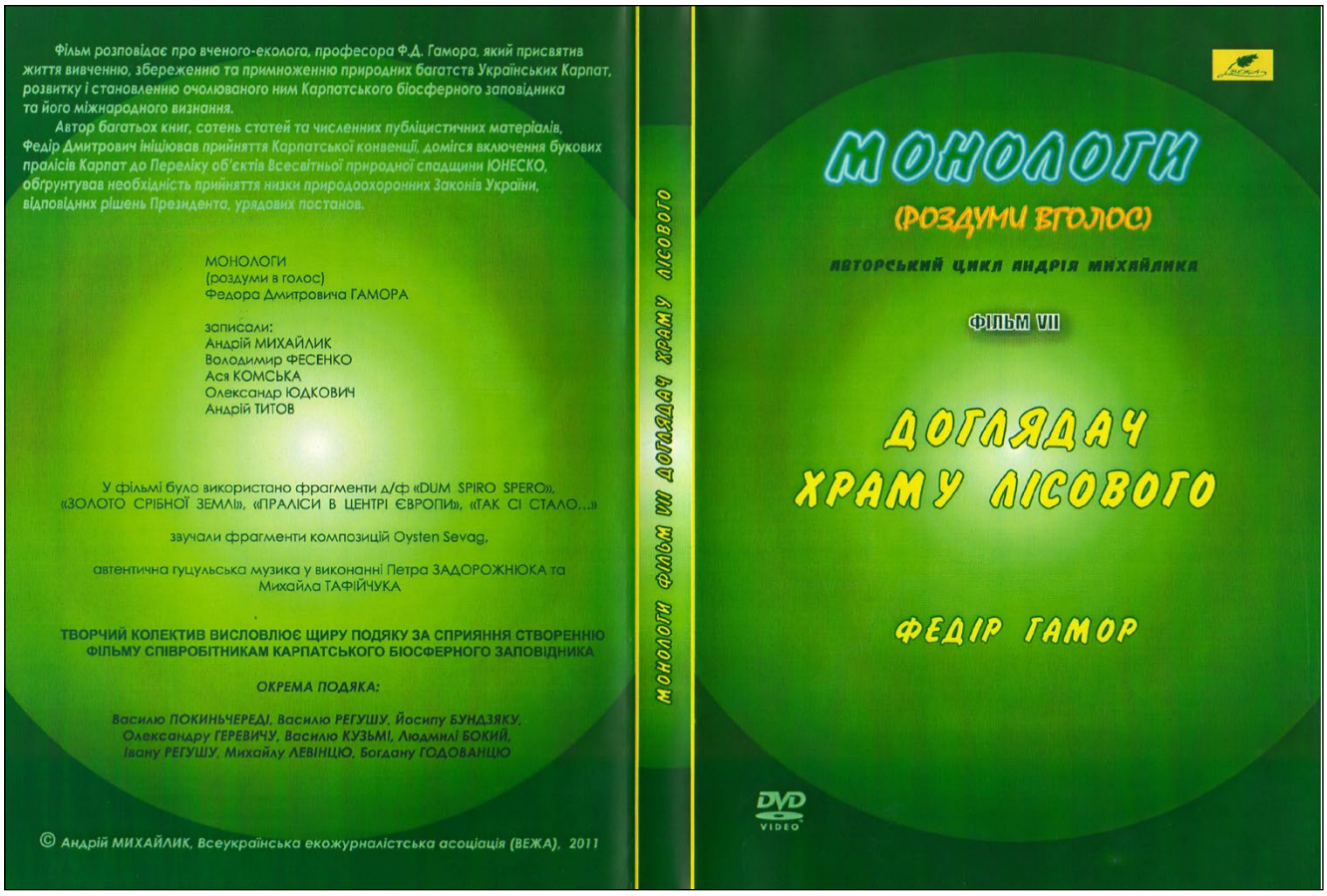
* Андрій Михайлик

потому вийдемо з нашими пропозиціями, щоб поширити дію цього закону і на природну спадщину ЮНЕСКО.

– Але не всі українські праліси входять до Світової спадщини. Що з ними робити?

– Точкові законодавчі дії не усувають проблему загалом. «Не пущать» – цього сьогодні замало. В усьому світі проблемні питання вирішують іншим шляхом: дати можливість місцевим громадам зрозуміти і відчути, що збережений ліс приносить їм певну користь. А зараз горяни поставлені у складні умови виживання. Люди не повинні думати про те, як і де зрубати чи вкрасти. Такі унікальні території мають берегти й охороняти всі. А не лише інспектори, інші співробітники заповідника чи національного парку.

Інтернет-видання «Грінченко-інформ».
м. Київ,
2016 р.

Документальний фільм Андрія Михайлика (у трьох частинах) про Федора Гамора – доглядача храму лісового
(https://www.youtube.com/watch?v=n3mxfT0ba9Q&fbclid=IwAR36J54HSqIfWdwOBKBxZBscSUe1XmXkcvrcaW8SwWWw4dB5q8ZQhql_bjg)

ПРО РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НАУКОВИХ ФОРУМІВ У ПРОЦЕСІ НОМІНУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО СКЛАДУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

СХІД-ЗАХІД: ЦІННОСТІ ПРИРОДИ І ЛЮДИНИ

Коли наприкінці 80-х років минулого століття впала залізна завіса між Східною і Західною Європою, відкрились нові можливості для вивчення природи, ландшафтів, економіки та культури цих великих територій. У Східній Європі, зокрема, ще збереглись пралісові екосистеми, непорушені ландшафти та самобутня культура її народів. Як величезний сейф, який тривалий час був закритим для вчених Західної Європи, вони оберігають в собі найціннішу інформацію з питань розвитку лісу і клімату, охорони природи та біорізноманіття.

Це відноситься, наприклад, в першу чергу до букових пралісів Закарпаття та до величезних лісових масивів на Уралі. Саме тут західноєвропейські вчені спільно з українськими та російськими партнерами мають можливість проводити інтенсивні дослідження динаміки природних процесів, знайомитись з культурою та побутом східноєвропейських народів. У свою чергу науковці східноєвропейських країн пізнають найновіші досягнення європейської науки і культури, вивчають літературу та найсучасніші методи досліджень, набувають досвіду практичної реалізації стратегії сталого розвитку в умовах ринку.

Як результат, формуються нові знання для безперервного та екологічно оптимального земле- та лісокористування, охорони природи, ландшафтів та здійснення ринкових реформ, зростає відповідальність людей різних націй та народностей за збереження планети Земля.

Користь від спільних досліджень очевидна для всіх учасників цього процесу. Це підтверджує, наприклад, багаторічна співпраця Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень із Карпатським біосферним заповідником (Україна) та Уральською лісотехнічною академією (Росія). В рамках цієї співпраці розроблено і реалізується чимало важливих спільних проектів. Так, науковці Карпатського біосферного заповідника та Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень на базі даних, отриманих в Угольських пралісах, опрацьовують модель оптимального відновлення швейцарських господарських лісів, аналізують динаміку в лісових екосистемах, організовують обмін екотуристами тощо.

Тому з метою поглиблення співпраці та порозуміння між науковцями та спеціалістами Західної та Східної Європи, привернення уваги фінансових та ділових кіл Швейцарії до цих проблем, Швейцарський федеральний інститут лісових, снігових та ландшафтних досліджень при підтримці Швейцарського федерального відомства з оточуючого середовища, лісу та ландшафтів (BUWAL) та Дирекції Швейцарії із співпраці з країнами, що розвиваються (DEZA), провели 24-29 жовтня 2000 року у м. Бірменсдорф (Швейцарія) міжнародну конференцію «Цінності природи на Сході і Заході. Вивчення для безперервного розвитку від Альп до Уралу». На конференцію приїхали близько 200 науковців, спеціалістів, представників урядових та ділових кіл із Швейцарії, Німеччини, Австрії, Швеції, Словаччини, України, Росії, Узбекистану, Таджикистану, Румунії та інших країн. Конференція вилилась у великий форум знань. На думку керівника конференції доктора Райнгарда Лессіга, у її роботі брала участь чи не найбільша кількість вчених із Східної Європи.

Конференція відіграла велику роль в обміні науковою інформацією, дала великий поштовх для посилення між Сходом і Заходом спільних дій в науці, економіці, політиці та культурі. На засіданнях розроблено та обговорено конкретні проекти в галузі природокористування, охоро-

ни природи, туризму, попередження та ліквідації наслідків стихійних явищ тощо.

У роботі конференції взяла участь велика група науковців України: з Карпатського біосферного заповідника, Ужгородського національного університету, Інституту екології Карпат НАНУ, Українського національного лісотехнічного університету та Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва. Серед них були доктори біологічних наук С.М. Стойко, В.І. Парпан, В.І. Ніколайчук та автор цих рядків.

Першим на конференції із доповіддю «Євразія – погляд вченого» виступив Вернер Г. Шох (Швейцарія). Цей дослідник тривалий час вивчав природу Росії. Він представив серію вражаючих слайдів, що демонстрували величезні простори Сибіру та Уралу, неповторну красу природи, зокрема лісів, рік, унікальних видів рослин і тварин, особливості життя і побуту корінних народів. Коротко коментуючи ці вражаючі природні панорами, доктор Шох сказав: «На Заході ми давно втратили первозданну природу, і тому наш святий обов'язок – зробити все можливе, щоб зберегти цінності природи хоча би на Сході». А директор Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень Маріо Броджі у доповіді «Праліси та перспективи співпраці між Сходом і Заходом», продовжуючи цю думку, наголосив: «Сьогодні ці величезні скарби, які включають надзвичайно цінну інформацію із розвитку лісу та клімату, а також про види та охорону природи, стають об'єктами спільних досліджень для західно- та східноєвропейських науковців. Наш інститут майже 10 років успішно співпрацює із східноєвропейськими науковими установами. І всі учасники дослідницького процесу мають величезну користь від спільних проектів». Даючи оцінку співпраці із Карпатським біосферним заповідником та Уральським інститутом лісу, доктор Маріо Броджі підкреслив, що ця робота створює прекрасну платформу для дослідників Сходу і Заходу, дає можливість обмінюватись інформацією, ідеями та створює передумови для пан'європейської мережі екологічних досліджень.

З великою увагою була вислухала доповідь «Співпраця і точки зору України», з якою виступив директор Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук Федір Гамор. У ній окреслено ту велику роботу, що здійснюється в останні роки із збереження біологічного різноманіття, створення нових заповідних територій в Україні. Це стало можливим завдяки прийняттю Верховною Радою України системи законодавчих актів у галузі охорони природного середовища, підтримки цієї справи з боку Президента та уряду України. Увага присутніх була зосереджена на проблемах Карпатського регіону, зокрема на екологічних аспектах катастрофічних стихійних явищ, що формуються тут.

У доповіді подано аналіз роботи Карпатського біосферного заповідника у розв'язанні названих проблем та запровадженні тут стратегії сталого розвитку. Підсумовано також результати співпраці між Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень, висловлено міркування щодо активізації співробітництва між вченими Сходу та Заходу, запропоновано конкретні проекти та економічні механізми їх реалізації.

Суттєві доповнення щодо роботи з охорони природи в Україні зробив у своєму виступі також доктор біологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту екології Карпат НАН України С.М. Стойко.

На конференції з доповідями виступили ряд високопосадових осіб уряду Швейцарії. Так, з доповідаю «Співпраця Сходу і Заходу з точки зору Швейцарії» виступив Генеральний директор Дирекції Швейцарії із співпраці з країнами, що розвиваються (DEZA), посол Швейцарії Вальтер Фуст. Він детально зупинився на політичних та економічних процесах, що відбуваються на Європейському континенті після розпаду Радянського Союзу, охарактеризував місце і роль Швейцарії у цих процесах. Швейцарський уряд став на бік Східної Європи та країн СНД з точки зору надання не тільки політичної підтримки, наголосив доктор Фуст, а й гуманітарної допомоги та фінансування наукових проектів. Лише в 2000 р. на ці цілі було спрямовано близько 80 млн. швейцарських франків. За пропозиціями DEZA готується новий проект надання допомоги східноєвропейським країнам на період до 2003 року в межах 900 млн. швейцарських франків. Підтримуватись будуть спільні дослідні проекти, партнерство установ, участь у наукових конференціях та інші програми.

Державний секретар у справах науково-дослідних робіт Швейцарії Чарльз Кляйбер у доповіді «Співпраця Сходу і Заходу з точки зору науки» проаналізував вплив розпаду Радянського Союзу на стан і технології на теренах новоутворених держав. Він зауважив, що (починаючи з 1990 року) на Заході створено багато організацій, метою яких стало допомогти в стабілізації ситуації країнам СНД і в першу чергу в Росії та Україні. Одним із завдань було також підтримати науковців та запобігти небажаному поширенню військових технологій. Крім того, Захід прагнув отримати користь від величезного наукового потенціалу та не допустити масового відтоку інтелектуалів зі Сходу на Захід. Допомога із Заходу спрямовується в першу чергу на вдосконалення менеджменту науки та технологій. На це в значній мірі спрямована і відповідна Швейцарська програма та діяльність європейських проектів INTAS, TACIS та інших. Багато західних експертів сподіваються, що країни СНД стануть цінними партнерами в міжнародній співпраці в галузі науки і технологій. Керівник Швейцарського національного фонду сприяння науковій співпраці Евелін Глетті у доповіді «Дослідна співпраця із Східною Європою – цілі, досвід, перспективи» також детально зупинилась на багатьох аспектах підтримки наукових проектів в країнах СНД. При цьому було дуже справедливо акцентовано, що після першої ейфорії з приводу здобуття незалежності східноєвропейські науковці зараз переживають жорстоку реальність: заробітна плата стала мізерною, обладнання застаріле, не вистачає коштів для нових приладів та поїздок за кордон. Тому Східноєвропейська програма Швейцарського національного фонду сприяння науковій співпраці робить значний вклад у підтримку наукових досліджень на Сході.

Багато цікавих ідей містилось у доповіді професора Гайфсвальдського університету (Німеччина) Міхаеля Суккова «Цінності природи Євразії охороняти і використовувати» та Євгенія Шварца, керівника групи охорони природи російського бюро Світового фонду охорони природи «Роль природоохоронних територій для сталого розвитку Росії».

На конференції заслухано також цілий ряд наукових повідомлень, в яких підбито підсумки досліджень, зокрема з вивчення впливу людини на зміни лісових екосистем та клімату, результати обміну знаннями та технологіями на прикладах Швейцарії, України, Росії, Киргизії, Казахстану тощо. Серед цих повідомлень виділимо лише одне: «Вивчення первозданних лісів на прикладі біосферного заповідника в Україні», з яким виступили Брігітта Коммармот – науковий співробітник Швейцарського інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень та Василь Чумак – асистент Ужгородського національного університету. Автори підбили підсумки співпраці між Карпатським біосферним заповідником і Швейцарським федеральним інститутом із вивчення пралісових екосистем, зупинились на перспективах цих досліджень.

У процесі дискусії, що розгорнулась, висловлено багато ділових пропозицій щодо активізації співпраці, проявлена велика зацікавленість учасників конференції у збереженні природних цінностей на Сході і Заході, конструктивно обговорювались питання фінансової підтримки та надання іншої допомоги східноєвропейським країнам у вивченні та збереженні природної та культурної спадщини.

А на секціях «Безперервне лісо- і землекористування» (керівник – доктор Ганц Каспер, президент Швейцарського товариства лісівників); «Розвиток лісу і клімат» (керівник – професор Георг Грабхерр, Віденський університет); «Біорізноманіття – первозданні ліси – природоохоронні території» (керівник – професор Петер Ф. Шмідт, Дрезденський університет); «Туризм, що не завдає шкоди природі» (керівник – професор Міхаель Сукков, Грайфсвальдський університет); «Стихійні явища» (керівник – професор Ганс Кінхольц, Бернський університет) висловлено та обговорено багато нових ідей та проектів.

Учасники конференції здійснили екскурсію до Швейцарського біосферного резервату «Ентлебух» в кантоні Люцерн, який на практиці чудово ілюструє гармонійний розвиток людини і природи в умовах гірських екосистем.

На конференції була присутня велика група журналістів. За результатами її роботи у швейцарській пресі опубліковано чимало матеріалів. Наприклад, відома газета «Neue Zurcher Zeitung» у номері за 28 жовтня 2000 р. наголосила, що «...дослідження пралісів Закарпаття створює ідеальну порівняльну базу для актуальних проблем лісового господарства та охорони природи в Швейцарії». Продовжуючи

цю думку, Бернська газета «Der Bund» у номері за 31 жовтня 2000 р. зауважує: «В проекті дослідження пралісів Брігітта Коммармот та її український партер Василь Чумак вивчають на прикладі біосферного резервату ЮНЕСКО на Закарпатті склад, життєві цикли та біологічне різноманіття природних лісів. Об'єктом для порівняння служить Сільвальд у кантоні Цюрих. Досвід утворює ідеальну базу для порівняння актуальних проблем лісового господарства та охорони природи – також у Швейцарії. Він підказує, як раціонально доглядати за охоронними територіями, чи дає аргументи в дискусії про очистку швейцарських лісів, які постраждали від вітролому та шторму «Вівіан» та «Лотгар» 1990 та 1999 років». «Економічно безнадійне становище та давно забруднене повітря, – пише газета «Zurcher oberlanden» у номері за 30 жовтня 2000 р. – складають для природи багатьох країн Східної Європи величезну небезпеку. Тому дослідження мають бути не заради дослідження, – наголошували різні учасники конференції».

Про можливість зробити економічно придатними природоохоронні регіони Сходу та створити тут робочі місця свідчать зміни, що відбуваються в біосферному резерваті, що знаходиться на Закарпатті в Україні. Екотуризм може, на думку керівника цього резервату, сприяти надзвичайно необхідному доходу.

Коментуючи далі виступ на конференції директора Карпатського біосферного заповідника Ф.Д. Гамора, газета «St. Caller Tagbatt» у номері за 31 жовтня 2000 р. зауважує: «Лісовий покрив займає 15 відсотків України. На Закарпатті, провінції на крайньому південному заході, що межує з Румунією, Угорщиною, Словаччиною та Польщею, сьогодні залісnено все ще більше половини території. Тут також можна знайти останні наявні в Європі екземпляри лісової кішки, а також ведмедя, рисі та вовка. Біосферний резерват Закарпаття охоплює, крім гірських масивів та ботанічних резерватів, буковий праліс, величиною 9000 гектарів. Невеликі залишки пралісів, які все ще можна досліджувати в інших країнах Європи, мають найбільшу територію від 50 до 100 гектарів, площі понад 1000 га є рідкісними. Тому праліси на Закарпатті є природним спадком світового значення». А газета «Tages-Anzeigen» у номері від 3 листопада 2000 р. наголошує: «Федір Гамор, директор біосферного резервату Закарпаття, сподівається на спільну роботу та аргументи, щоб переконати український уряд, що обширні суцільні рубки з наступними лісопосадками смереки повинні бути заборонені. За межами резервату часта практика суцільних рубок призвела до проблем ерозії та посилення руйнівної сили повені, що трапилася на Закарпатті в 1998 році. І, звичайно, Федір Гамор сподівається на більшу кількість програм із Заходу, які можуть принести роботу та заробіток ідилічним, але бідним селам лісових Карпат. Речей, вартих уваги, в біосферному резерваті вистачає».

І справді, не тільки в Карпатському біосферному заповіднику, але і в Карпатському регіоні загалом є надзвичайно багато природних і культурних цінностей, які мають велике міжнародне значення і є цінним скарбом України. Охорона та розумне використання цього багатства може подарувати не лише гідне життя горянам, але й чималу вигоду Українській державі... Відрадно, що потужний науковий форум у Швейцарії ще раз привернув увагу до України.

За матеріалами конференції видано збірник наукових праць, в якому опубліковано 13 статей.

2001 р.

ПРИРОДНІ ЛІСИ В ПОМІРНІЙ ЗОНІ ЄВРОПИ: ЦІННОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Із 13 по 17 жовтня 2003 р. на базі Карпатського біосферного заповідника проходила міжнародна наукова конференція «Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання» (м. Мукачево). На це наукове зібрання з'їхались 250 представників еліти європейської лісознавчої науки з 26 країн Західної та Східної Європи.

Серед них відомі вчені: Маріо Броджі і Петер Дуеллі (Швейцарія), Петер Шмідт (Німеччина), Ярі Парвіайнен (Фінляндія), Білл Слі (Великобританія), Георг Франк і Елізабет Йоганн (Австрія), Еміл Клімо (Чехія), Андрій Яворські (Польща), Надіслав Пауле (Словаччина), Степан Стойко, Ірина Дудка, Світлана Зиман, Василь Комендар, Василь Парпан (Україна) та ін.

Найбільш представницькими на конференції були делегації вчених України (76 осіб), Німеччини (25 осіб), Швейцарії (24 особи), Австрії (7 осіб), Польщі (6 осіб), Чехії (6 осіб), Румунії (4 особи), Словаччини (4 особи) та інших країн.

Конференція проходила під патронатом Ради Європи, Всесвітнього фонду природи (WWF), Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) та Міжнародної спілки лісівничих досліджень (IUFRO). Ініціаторами її проведення стали Швейцарський федеральний інститут лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL) та Карпатський біосферний заповідник.

Вітання учасникам конференції надіслав Голова Верховної Ради України В.М. Литвин. У ньому, зокрема, наголошено, що «проведення у Закарпатті міжнародної конференції під патронатом Ради Європи за участю представників наукових кіл з 26 країн засвідчує значний інтерес європейської спільноти до України і ще раз підтверджує високий авторитет її організаторів – Швейцарського федерального інституту лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL) та Карпатського біосферного заповідника.

Україна – одна з найменш заліснених у Європі територій, тому проблемі охорони та раціонального використання її лісових багатств Верховна Рада та Уряд України приділяють підвищену увагу. Останнім часом прийнято державну програму «Ліси України», Закон «Про мораторій на проведення суцільних рубок в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», підготовлено нову редакцію «Лісового кодексу» тощо. У цій справі велике значення надається використанню досягнень науки та європейського досвіду сталого лісокористування.

Певен, що ваша конференція послугує справі міжнародного обміну інформацією, сприятиме розвитку лісознавчої науки та зблизить науковців Сходу і Заходу».

У привітанні на адресу конференції Віцепрем'єр-міністр України Іван Кириленко наголосив: «У сучасних умовах глобалізації як ніколи зростає роль міжнародної співпраці, кооперації науковців і фахівців із різних країн. При цьому головними завданнями залишаються сталий розвиток і збереження навколишнього середовища, раціональне використання природних багатств, збереження історичної та культурної спадщини».

Відкриваючи пленарне засідання конференції, директор Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук Ф.Д. Гамор зауважив, що ідея проведення на базі пралісів Закарпаття міжнародної наукової конференції виникла не випадково. Вона є результатом багаторічної співпраці українських та швейцарських науковців у рамках проекту партнерства установ, що підтримуються швейцарською науковою фундацією. Безсумнівно, науковий форум надасть новий імпульс поглибленню співпраці не лише між цими організаціями, а й відкриє нові можливості для розробки наукових і бізнесових проектів, слугуватиме запровадженню ідей сталого лісокористування на Європейському континенті, особливо в Україні.

До учасників конференції звернувся голова Державного комітету лісового господарства України М.В. Колісниченко. Він наголосив, що «Україна, незважаючи на невелику лісистість території (15,6%), має покриту лісом площу 9,4 млн. га і займає десяте місце в Європі. Ліси в нашій державі виконують насамперед екологічні функції і мають обмежене експлуатаційне значення. На половині площі лісів промислові рубки заборонені, а 13% є заповідними. На землях Держлісфонду створено 2,8 тис. об'єктів

природно-заповідного фонду загальною площею близько 1 млн. га».

Українські Карпати – найунікальніший регіон України з високою різноманітністю рослинного і тваринного світу, рідкісними для Європи видами. Тут зосереджено близько 20% лісового фонду держави.

На цій території, за даними науковців, збереглось понад 60 тис. га унікальних пралісів. Це неоціненні природні об'єкти для розробки наукових основ реконструкцій трансформованих похідних деревостанів, поліпшення їхньої структури, біологічної, екологічної стабільності та підвищення продуктивності. Природа дарує людству свій тисячолітній досвід створення оптимальних лісових екосистем. Тому наше завдання – повною мірою використати цей золотий фонд.

Природні ліси і праліси у Карпатах збережені в різних висотних поясах і слугують моделями для опрацювання засад сталого розвитку регіону, раціонального ведення лісового господарства, забезпечення реалізації державної політики у справі сталого управлінні лісами.

З метою вивчення досвіду інших країн Держкомлісгосп України зміцнює та розширює контакти з міжнародними організаціями. З 1992 р. співпрацюємо з Комітетом з лісоматеріалів Європейської комісії ООН та Об'єднаним комітетом з технологій, керування і підготовці працівників у лісовому господарстві.

Україна приєдналася до Пан'європейського процесу захисту лісів Європи, галузеві наукові інститути є членами Міжнародного союзу лісових наукових організацій (IUFRO).

Важливим завданням інтеграції є узгодження національних аспектів лісового господарства з міжнародними. Корисними є спільні міжнародні проекти, в яких беруть участь українські фахівці та зарубіжні експерти.

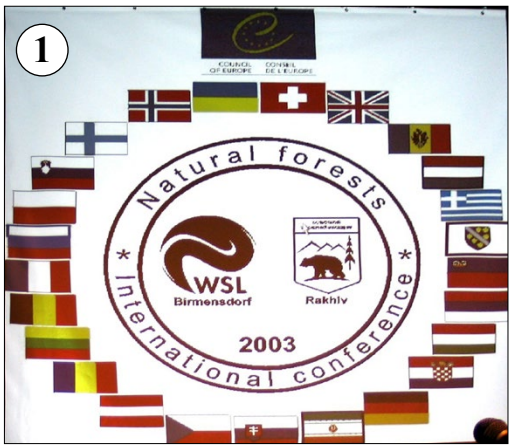
З привітанням до учасників конференції звернулися також перший заступник голови Закарпатської облдержадміністрації С.С. Ревак га заступник голови Закарпатської облради І.В. Артьомов, директор Швейцарського федерального інституту лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL) Маріо Броджі.

Резонансними на конференції були наукові доповіді: «Праліси та природні ліси помірної зони Європи» доктора агрономії і лісівництва Фінляндського НДІ лісу, професора Ярі Парвіайнена; «Праліси та природні ліси в Україні: проблеми та стратегія охорони» директора Українського НДІ гірського лісівництва, професора В.І. Парпана; «Карпатський біосферний заповідник: збереження та стале використання» директора Карпатського біосферного заповідника, доктора біологічних наук Ф.Д. Гамора; «Старі ліси як джерело знань для лісівництва: реальність чи міф?» професора Пітера Бранга (Швейцарія); «Важливість природних лісів для біорізноманіття» професора Петера Дуеллі (Швейцарія); «Соціально-економічні цінності природних лісів» професора Біла Слі (Великобританія); «Вплив лісу на утворення стоку» професора Крістофа Хега (Швейцарія) тощо.

Потім учасники конференції працювали у 12 секціях, зокрема: «Структура та динаміка природних та господарських ялицево-букових і смереково-ялицевих лісів», «Генетичне та видове різноманіття», «Структура та динаміка природних та господарських букових лісів», «Оцінка біорізноманітгя та цінності збереження», «Динаміка рослинності та моделювання екосистем», «Охорона природних лісів в минулому і сьогодні день», «Управління природними лісами та буферними зонами», «Природні ліси та туризм», «Різноманітні соціально-економічні цінності природних лісів» та інших.

Усього за три дні роботи Конференції було заслухано понад 60 доповідей. Велика кількість різноманітних матеріалів представлена на сесії постерів.

На конференції прийнято Мукачівську заяву та Звернення. У заяві зафіксовано загальну картину стану природних лісів у помірній зоні Європи. При цьому зазначено, що центральними завданнями мають бути питання вивчення їхньої структури, динаміки розвитку, біорізноманітності та суспільно-економічних цінностей, а також проблеми їх захисту. У Заяві особливо наголошується, що природні ліси є рідкісними та вразливими екосистемами. Тому вони важливі для формування заповідної мережі, використання їх як базових ареалів для апробації наближених до природного методів господарювання, а також для збереження «in situ» лісового генофонду та створення депозитарію лісової природи. Конференція рекомендувала, щоб проблеми природних лісів були включені до Робочої програми щодо імплементації Віденської декларації та Резолюцій конференції міністрів по захисту лісів у Європі (MCPFE),

1

2

Миттєвості міжнародної науково-практичної конференції «Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання» (м. Мукачево, 2003 р.), яка започаткувала процес включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

3

4

5

6

7

8

9

10

11

1. Емблема конференції 2. Реєстрація учасників 3. За трибуною Маріо Броджі – директор Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) 4. Виступають артисти Закарпатської обласної філармонії 5. Виступає Федір Гамор – директор КБЗ 6, 9. У залі засідань 7. Другий зліва – Фелікс Нешер, представник уряду Ліхтенштейна 8. Урс Беат Брендлі (WSL) – редактор книги «Праліси в центрі Європи: путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника» 10. Члени оргкомітету конференції Бригітта Коммормот та Бодмер Ганс-Каспер (WSL) за роботою 11. Учасники конференції на екскурсії у високогір'ї Карпат

з наголосом на Резолюції 4 (Збереження та збагачення лісового біорозмаїття в Європі) та її розділів 9, 10, 16.

У Зверненні учасники конференції пропонують: 1) провести інвентаризацію пралісів і природних лісів на основі уніфікованої методики; 2) Швейцарському федеральному інституту лісових, снігових і ландшафтних досліджень розробити юридичні основи територіальної охорони осередків пралісів та природних лісів; 3) науково-дослідним установам та організаціям країн, де збереглися праліси та природні ліси, проводити відповідні наукові дослідження та моніторинг з метою використання отриманих даних у практичному лісівництві та екологічній освіті.

Уряду України окремо рекомендовано: 1) передбачити у новій редакції Лісового кодексу України розділ про охорону, збереження і використання природних лісів і пралісів на основі передового досвіду європейських країн і застосувати їх як екологічні моделі для лісів господарського призначення; 2) враховуючи транскордонне екологічне значення Карпат у Центрально-Східній Європі та особливе значення гірських лісів у підтриманні екологічного балансу, прискорити реалізацію законів України щодо розширення (!) мережі природно-заповідного фонду України; 3) для збереження генофонду лісових порід посилити контроль за охороною і збереженням генетичних резерватів; 4) внести зміни для забезпечення переходу до вибіркової системи господарювання як основи вивчення лісового господарства; 5) порушити клопотання стосовно включення Карпатського біосферного заповідника до Всесвітньої мережі природного і культурного спадку ЮНЕСКО.

До конференції українською і англійською мовами видано тези 129 доповідей. Готується до друку збірник матеріалів, який вийде у Швейцарії.

Для учасників конференції була організована широка культурна програма. Перед гостями виступив Закарпатський народний хор, проведено екскурсію до Мукачівського замку та Угольських і Чорногірських пралісів.

Відбулась також презентація виданої українською та німецькою мовами книги «Праліси в центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника», який став визначною подією в науковому та культурному житті України.

Український ботанічний журнал,
2004, т. 61, № 4, с. 115-119.

ВМІЄМО ГОТУВАТИ – НАВЧИМОСЯ Й ПОДАВАТИ*

Післямова до міжнародного наукового семінару, присвяченого визначенню в Україні потенційних об'єктів Всесвітньої природної спадщини, що відбувся нещодавно на Закарпатті

Валентин Бабенко

ОЧИМА ІНОЗЕМЦЯ

Власне, а що пересічний житель планети Земля, на рівні бармена з Буенос-Айреса, римського таксиста чи продавщиці токійського супермаркету, знає про Україну? З якими словами вона пов'язується, які асоціації викликає? Напевно, спершу згадають сумнозвісний Чорнобиль, а вже потім у плані позитивної репутації назвуть братів Кличків, несамовито-ексцентричну Руслану. Назвуть Андрія Шевченка (по-їхньому Шеві), не знаючи, не відаючи, що інший українець з таким же прізвищем, але на ім'я Тарас (не футболіст, а геніальний народний поет, чиї бунтівні рядки бентежать душі багатьох поколінь!) став духовним батьком української нації.

Що вони, просунуті й заможні, знають про одну з наймолодших, нелегкої долі державу,

* Валентин Бабенко

тривалий час «запертої в льох», котра, повставши з колін, прагне гідно на весь світ репрезентувати себе? Чи знайомі їм, аборигенам мегаполісів урбанізованих країн, неповторної краси та неабиякої наукової цінності скарби українського довкілля? Образно кажучи, казкові діаманти, що не мають ціни, хоча й, на превеликий сором наш, позбавлені достойного обрамлення? Американський художник Рокуел Кент, співець крижаних просторів Аляски, багато літ тому відвідавши мальовниче Закарпаття, зізнавався, що ніде він не бачив такого заходу сонця, як в обласному центрі над тихоплинним Ужем.

«Той» пересічний обиватель, звісно, чув про Ніагарський водоспад, Галапагоські острови у Тихому океані, чия унікальність не піддається сумніву. Та, з іншого боку, чи відає він про таке українське природне диво, як незаймані впродовж багатьох століть букові карпатські праліси, серед безмежжя яких відчуваєш бентежний повів чистоти, ледь не з часів Адама, природного, відтак цілющого, повітря? Чи уявляють умовні Джон та Мері можливість існування обширних територій дикого степу (маю на увазі біосферний заповідник «Асканія Нова») з його непорушною впродовж століть флорою та фауною – на відстані якихось двохсот кілометрів від задимлених доменних печей та коксових батарей українського Півдня? Хіба то не є природним дивом світового значення?

Такі от перші думки, «від загального до конкретного», матеріалізувались після закінчення названого у підзаголовку наукового семінару, що відбувся у Мукачевому, де взяло участь 35 експертів з України, Словаччини, Польщі, Німеччини та представників від IUCN і ЮНЕСКО – Міжнародного Центру спадшини.

НЕ ВСІХ ПРИЙМАЄ «КЛУБ ОБРАНИХ»

Доцільне запитання, а що матиме наша держава, коли деякі осередки її довкілля (досі, на жаль, не маємо жодного!) набудуть статусу світового визнання? Власне, відповідь на поверхні. Міжнародний – це міжнародний з його елітним рівнем та привілеями. Мовою ж офіційних документів це гарантує біосферним заповідникам поліпшення загального рівня охорони природи, фінансову допомогу, принагідно притік грошовитих туристів, нормальне фінансування (щорічний бюджет цієї міжнародної організації становить 300 млн. доларів США), підтримку з боку експертів тощо. А ще, коли зацікавити Комітет Світової спадщини, то можна розраховувати на низку інших грантів. Отож, даруйте за меркантильний підхід, шкурка варта вичинки.

Проблема в тім, як переконати, зацікавити високоповажних міжнародних чиновників, що українські природні резервати загалом відповідають усталеним світовим еталонам. Непроста то справа, позаяк прийнята тридцять з гаком літ тому Конвенція про Світову спадщину, яку підписало 44 країни, в тім числі й наша, чітко визначила умови вступу до «Клубу обраних». Сьогодні тих природних об'єктів, що занесені до Переліку Світової спадщини ЮНЕСКО, на планеті налічується лише 154, а найбільше – у небідній Європі та Північній Америці. Причому лише третина (факт красномовний!) припадає на східну частину нашого материка. Крісла для України у цьому елітному зібранні, як це не прикро констатувати, поки що не знайшлося. А потрапити туди ще й як хочеться.

І тут важко переоцінити роль Федора Гамора, доктора біологічних наук, професора, директора Карпатського біосферного заповідника, серйозного вченого і достойного громадянина, який впродовж багатьох років калатає в усі дзвони, аби пробитися туди, заодно рятуючи від агресивного наступу так званої цивілізації смарагдові перлини Карпат. Він збурює, активно переконує представників світової наукової спільноти, що у плані охорони природних скарбів, принаймні на території зони очолюваного ним заповідника, Україна могла б слугувати прикладом для інших заможніших держав. Це не прояв місцевого патріотизму, а тверезa оцінка реального стану речей, це його принципова позиція. Ціною неймовірних зусиль Федір Гамор (до речі, давній читач і активний автор нашої газети) щороку запрошує до себе поважних колег з багатьох країн, аби показати їм таких представників рослинного і тваринного світу, про чиє існування «у живому вигляді» відомі натуралісти навряд здогадувалися.

Тож і цього разу покликав він «під свої знамена» солідного рівня міжнародних чиновників, зокрема Голову Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО доктора Мехтільд Рослер, експерта Міжнародного союзу охорони природи ЮНЕСКО доктора Герхарда Хайса, професора Дрезденського університету технології та лісівництва Петера Шмідта давніх колег-однодумців

– директора Татранського національного парку (Словаччина) Івана Волощука, професорів Степана Стойка, Василя Комендаря, Володимира Стецюка, низку інших світил, аби з участю заступника Голови Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, посла з особливих доручень МЗС України Наталі Зарудної, інших посадовців столичного та місцевого рівня переконати повпредів ЮНЕСКО у тому, що букові праліси Угольсько-Широколужанського масиву Українських Карпат є перспективним об'єктом Всесвітньої природної спадщини. Як трохи пізніше до цього списку можна долучити «Цілинні степи Асканії Нової» на Херсонщині, «Поліську низовину» на Волині, «Дендрологічний національний парк «Софіївка» на Черкащині, «Культурно-ландшафтний каньйон у Кам'янці-Подільському» Хмельницької області.

АРГУМЕНТИ І КОНТРАРГУМЕНТИ

Райдужні сподівання, на жаль, не виправдалися. Незважаючи на ретельно підготовлені, з дотриманням усіх вимог подання-характеристики об'єктів, приязну атмосферу зібрання згадані вже пані Рослер та пан Хайс, доброзичливо всміхаючись, повідомили, що попередні подання України щодо включення українських об'єктів до Переліку Світового природного спадку загалом відхилені. Щоб не уподібнюватись відомому птаху, який своє болото вихваляє, не маю наміру закидати гостям стосовно об'єктивності їхнього вердикту чи запідозрювати у квапливості прийнятого рішення. Хоча й не можу не погодитись з вельми переконливими контраргументами на нашу користь з боку професора Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка Володимира Стецюка та інших учасників дискусії за «круглим столом» на тему «Уроки попереднього подання потенційних об'єктів Всесвітньої природної спадщини, в тому числі в Україні».

Кваліфіковані та неупереджені міжнародні експерти на відстані, ясна річ, оцінюють наше довкілля під більш широким кутом зору, поглядають на нього тверезо, холоднокровно й незворушно. Та попри усе це ніяк не збагну одного. Невже їх справді не зацікавлять дивом уцілілі в самісінькому центрі Європи унікальні, суцільної 10 000-ї (!) гектарної площі (тоді як у багатьох респектабельних, з високою культурою лісівництва країнах вона становить щонайбільше 200 га), заховані в глушині букові праліси, де з роду-віку не проводилася господарська діяльність? Невже щось подібне можна відшукати в Німеччині, країнах Скандинавії, гірської Швейцарії, де розвитку лісівництва, як і природоохоронної справи в цілому, належить далеко не остання роль?

На території Карпатського біосферного заповідника ще залишилися останні, коли бажаєте еталонні, насадження гірських первинних букових (де у світі ви ще побачите таких реліктових велетнів?) лісів ледь не з часів останнього льодовикового періоду, за якими можна відтворювати порушені відповідні екосистеми. Бо тут, цитую висновки вчених, «збереглася цінна екологічна інформація про історичний розвиток лісових формацій, їх географічне поширення, структуру, функціональну здатність до саморегуляції, самовідновлення, біологічного захисту». Ясніше не скажеш. Тому як нас не почути?

Що ж, на милування нема силування. Тому наступного дня, як кажуть, на десерт, запросив Ф.Д. Гамор учасників семінару залишити на якийсь час фешенебельні покої мукачівського готелю «Зірка», де вони проживали, та навідатись за сотню кілометрів до згаданих пралісів, аби зарубіжні експерти (шкода лиш, що не змогла приєднатись до гурту згадувана вже пані Рослер), могли наочно, без гриму та рожевих окулярів, побачити їх у справжньому вигляді, помацати руками.

Цього разу результат перевершив усі сподівання. Я й досі пам'ятаю вираз обличчя Петера Шмідта – спортивної статури юнака у потертих джинсах і з таким же бувалим у бувальцях рюкзаком, як більшість захоплених в улюблену справу вчених трохи «не від світу сього», професора Дрезденського університету технології та лісівництва (напевно, так у його віці виглядав юний жюльвернівський Паганель), коли той, ледь зійшовши з автобуса, миттєво угледів на території Угольського лісництва якусь давно не бачену на батьківщині чи то рослину, чи то комаху і, вражений, довго розглядав усе це. Як потім доволі пристойною англійською спілкувався з гостем старший науковий співробітник заповідника, мій добрий знайомий Василь Покиньчереда, поза очі прозваний мною видатним кажанистом, позаяк

вивченню цих ссавців присвятив принаймні десяток літ наукової діяльності – особистість яскрава, непересічна, високоосвічена та навдивовиж контактна. Такими ж «навстіж розчиненими очима» споглядали реліктові праліси інші експерти. Отак то...

Не тішитиму себе ілюзіями, що висловлять вони свою «окрему ухвалу» з приводу несприятливого для нас рішення керівництва Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Навряд. Тому не беруся судити, що світить найближчим часом Україні в цьому стосунку. Нехай кожне діло спершу не йде, але перший крок (з урахуванням не надто приємних зауважень) все ж зроблено. Переконаний, рано чи пізно, через рік чи через три – все одно вмостимось на оббитому кумачевим оксамитом кріслі. Але процес, який розпочався, слід якомога активніше пришвидшувати.

КОШТОВНОМУ ДІАМАНТУ – ТАКУ Ж ОПРАВУ

Передусім необхідно терміново створювати для вище названих об'єктів відповідну інфраструктуру. Простіше кажучи, прокладати до них сучасні європейського рівня автомагістралі для вибагливих іномарок, будувати комфортабельні готелі, пансіонати та кемпінги, створювати мережу торгівлі та харчування, готувати яскраві буклети, сувеніри та путівники. На жаль, у наявності неабиякі проблеми. Хіба то не є знущанням з автобуса та пасажирів, якщо комфортабельний «Мерседес» аж за 40 хвилин здолав 12 км (тут стільки вибоїн, що й печінки недовго відбити!) потрощеного асфальту від Углі до Малої Угольки Тячівського району, де розкинулися праліси. Тільки б цим відрізком шляху на Закарпатті справа обмежувалася. Спробуйте на нормальному (не всюдиході!) авто дістатися до Чорногірських, не менш цінних ділянок буково-ялицевих пралісів біля підніжжя Говерли у Рахівському районі чи разом з чехами на їхніх автобусах доїхати з Міжгір'я до Колочави, святого для них місця, де народився відомий літератор Іван Ольбрахт, проїхатись багатьма іншими районного значення шляхами. Задоволення буде не з приємних. Тому можна зрозуміти принаймні подив, у тім числі експертів Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, коли ми їх запрошуємо, даруйте за кучеряве порівняння, до брудної хати, аби показати небаченої краси діамант на неохайному столі. Прикро.

Скажуть, грошей на це діло у місцевому бюджеті катма. Може бути. Однак погляньмо на розташовані серед неповторної краси білокам'яні фортеці, маєтки сучасних багатіїв (бачив їх на вчасні очі і в урочищі Драгобрат, і в інших мальовничих місцях), поцікавившись принагідно, за які «трудові доходи» та з чийого дозволу вони вимурувані? Може ця публіка у відповідь «відстебне» від власних, геть «худих» гаманців якийсь мільйон півтора від сили не доларів – гривень. Такої суми з походом вистачить, аби прокласти першокласну автомагістраль до Малої Угольки та з вітерцем на «Мерседесі» промчати по ній у товаристві експертів Центру Всесвітньої спадщини для підписання вкрай бажаних для нас документів.

Невже ж це така нездійсненна мрія? Невже не здатні сповна дати ладу подарованим Богом національним природним скарбам? Невже, окрім небайдужої людини Федора Гамора, який чесно робить справу державної ваги, не удостоєного, як і переважна більшість подвижників такого рівня, урядових нагород та інших почесних відзнак, це нікого не хвилює?

...А закінчу народною побрехенькою про голодного цигана, якого щедра господиня досхочу пригостила борщем та кашею. Коли ж на стіл виставила смажену картоплю, голубці, миску духмяних вареників та інші смачні страви, той, нагодований, лиш скрушно зауважив: «Вмієш, жінко, готувати, та не вмієш подавати...»

Чи не в іншому контексті ця приповідка стосується й нас? Однак нічого, життя змусить опанувати й науку достойно репрезентувати самих себе.

Урядовий кур'єр. – 2004. – № 248, 28 грудня. – С. 13

ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ЗІНІЦІЮВАЛО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ Й ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАРОВІКОВИХ БУКОВИХ ЛІСІВ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СПІВПРАЦІ

НОМІНАЦІЯ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» ПОДАНА НА РОЗГЛЯД ЦЕНТРУ ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО, Міністерство охорони довкілля Словаччини та Національний комітет Словаччини у справах ЮНЕСКО направили на розгляд до центру Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО українсько-словацьку номінацію «Букові праліси Карпат», яка підготовлена науковими колективами Карпатського біосферного заповідника (Україна, керівник – професор Федір Гамор) та Зволенського технічного університету (Словаччина, керівники – професор Іван Волощук та доцент Вільям Піхлер).

Загальна площа українсько-словацької номінації складає близько 60 тис. га. До словацької частини входять ділянки пралісів Гавешова, Вігорлат та Стужиця площею 1208 га (з них 986,2 га – ядрова зона та 221,8 га – буферна зона). До складу української частини включено об'єкти Карпатського біосферного заповідника (праліси Угольсько-Широколужанського масиву, Чорногори, Свидовця, Мараморoських гір та Кузій-Трибушанські ділянки) площею 52111,8 га (в т.ч. 12625,8 га ядрової зони та 39486 га буферної зони) та Ужанського національного природного парку (масив Стужиця площею 2532 га ядрової зони та 3615 га буферної зони).

На думку багатьох міжнародних експертів, українсько-словацька номінація «Букові праліси Карпат» має великі можливості потрапити до переліку об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Більше того, праліси Карпат – чи не єдиний природний об'єкт України, що реально відповідає критеріям, визначених для претендентів Конвенцією «Про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини».

2005 р.

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК У СТИСЛІ ТЕРМІНИ ПІДГОТУВАВ ТА ПОДАВ НА ПОГОДЖЕННЯ УРЯДІВ УКРАЇНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО*

На міжнародній конференції «Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання» (13-17 жовтня 2003 р., м. Мукачево) були висловлені пропозиції про необхідність підготовки документів для включення пралісів Карпат до Всесвітнього природного спадку ЮНЕСКО.

У резолюції міжнародної конференції «Оптимізація та поліпшення функціонування Карпатського біосферного заповідника» (10-12 травня 2004 р., м. Рахів) було відмічено, що учасники конференції рекомендують Міністерству охорони навколишнього природного середовища України спільно з Національною комісією України у справах ЮНЕСКО сприяти адміністрації Карпатського біосферного заповідника у налагодженні співпраці зі Словацькою стороною у визначенні та представленні спільного проекту «Букові праліси

* Дмитро Сухарюк

Карпат» до Списків світової природної спадщини ЮНЕСКО.

У жовтні 2004 року, у м. Мукачево, на спеціальному міжнародному семінарі «Визначення потенційних об'єктів Всесвітньої природної спадщини» було прийнято рішення розпочати підготовку матеріалів для висунення українсько-словацької номінації.

На виконання цих пропозицій та рекомендацій робоча група Карпатського біосферного заповідника у складі директора Карпатського біосферного заповідника Гамора Ф.Д., заступника директора КБЗ Сухарюка Д.Д., завідувача зоологічною лабораторією Довганича Я.О., завідувача ботанічною лабораторією Бедея М.І., старшого наукового співробітника Покиньчереди В.Ф., Столпнік В.М. та Беркели Ю.Ю., спільно з проф. Іваном Волошуком та доцентом Зволенського лісотехнічного університету др. Вільямом Піхлером (Словаччина) впродовж майже двох років вели інтенсивну роботу з підготовки українсько-словацької номінації.

Ці матеріали своєчасно направлені та погоджені урядами України і Словаччини й подані у штаб-квартиру Центру світової спадщини ЮНЕСКО в Парижі.

Виконана робота має важливе державне і політичне значення, адже Україна до цього часу не має жодного природного об'єкта, занесеного до Списку Всесвітньої природної спадщини.

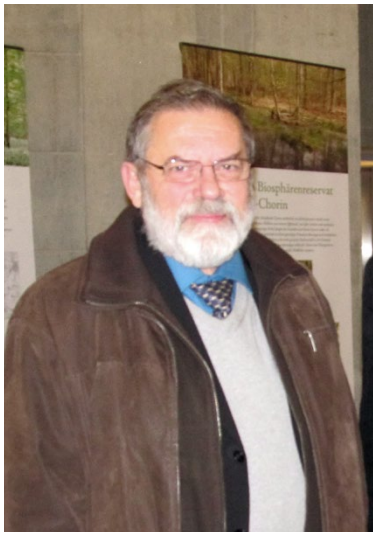
2006 р.

НІМЕЦЬКІ ЕКОЛОГИ ПІДТРИМУЮТЬ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКУ НОМІНАЦІЮ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ»

Із 3 по 6 серпня 2006 р. Карпатський біосферний заповідник відвідала група спеціалістів членів німецької урядової комісії з підготовки матеріалів для подачі природних об'єктів Німеччини до Переліку Всесвітнього природного спадку ЮНЕСКО, на чолі з професором Петером Шмідтом (Дрезденський університет) та Гарольдом Плахтером (Марбурзький університет).

Метою цього візиту стало вивчення досвіду роботи з підготовки українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» та з'ясування можливостей приєднання німецьких природних букових пралісів до цієї номінації.

Петер Шмідт та Гарольд Плахтер мають безпосередній досвід роботи у комісії Міжнародного союзу охорони природи з питань номінування природних об'єктів до Всесвітнього природного спадку. Під час зустрічі була зроблена спеціальна презентація німецьких проектів щодо номінації і гості висловили цілий ряд важливих порад.

Петер Шмідт

По-перше, німецька сторона хотіла би приєднатися до українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» у разі включення її до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку. По-друге, якщо наша номінація буде відхилена, то Німеччина може зініціювати нову номінацію «Центральноєвропейські букові праліси» з участю України і Словаччини. І потретє, пропонується, не залежно від того, чи будуть занесені букові праліси до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку, чи ні, організувати співпрацю між природоохоронними територіями Європи, в межах яких охороняються букові праліси.

Гарольд Плахтер

Німецькі колеги пропонують активізувати дипломатичні зусилля України у питаннях включення українсько-словацької номінації до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку. На рівні наукових експертів гості обіцяли підтримку з боку Німеччини.

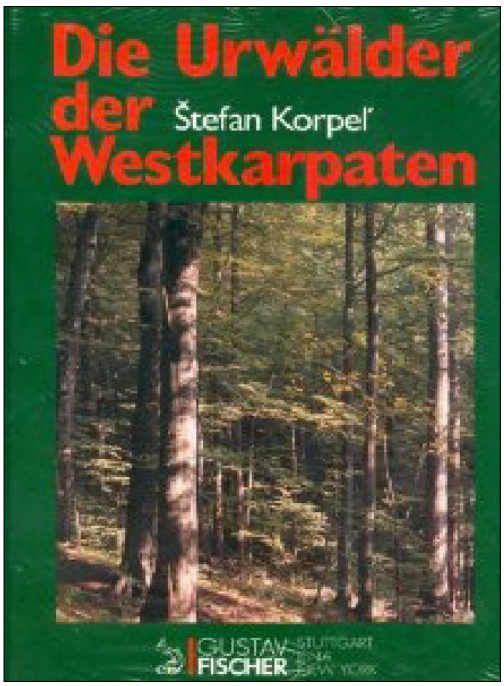
2006 р.

Алоїс Златнік

Степан Стойко

Штефан Корпель

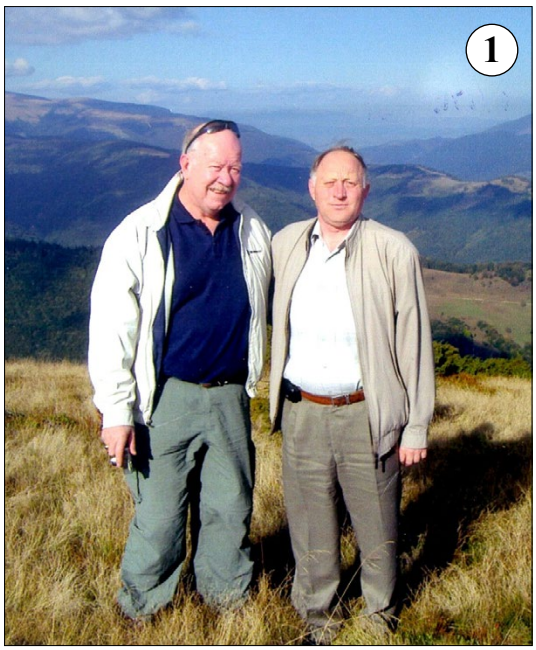
ПЕРШОДОСЛІДНИКИ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ

Василь Комендар

Василь Парпан

1. Експерт Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) Девід Міхалик (зліва) та Федір Гамор оглядають букові праліси Свидовецького масиву КБЗ
2. Федір Гамор із Девідом Міхаликом та доцентом Зволенського технічного університету (Словаччина) Вільямом Піхлером (в центрі) обговорюють цінності букових пралісів Угольсько-Широколужанського масиву КБЗ
3. Перший справа – професор Іван Волощук (Словаччина), Вільям Піхлер (третій зліва) під час засідання Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у м. Крайстчерч (Нова Зеландія, 2007 р.)

НОМІНАЦІЮ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» ВИСОКО ОЦІНИЛИ ЕКСПЕРТИ РАДИ ЄВРОПИ ТА ЮНЕСКО*

За визначні здобутки у збереженні природної, культурної та історичної спадщини Рада Європи вперше в Україні нагородила Карпатський біосферний заповідник Європейським дипломом (1997, 2002 рр.).

У липні 2006 р. заповідник відвідала експерт Ради Європи з Польського інституту охорони природи Міністерства охорони навколишнього природного середовища Ядвіга Сінкевич. Вона провела оцінку виконання рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи, висловлених у зв'язку з нагородження цієї науково-дослідної установи міжнародного значення Європейським дипломом.

Експерт всесторонньо глибоко проаналізувала діяльність КБЗ, зустрілася з його директором доктором біологічних наук, професором Гамором Ф.Д., відвідала Чорногірське, Угольське, Кевелівське природоохоронні науково-дослідні відділення і дала високу оцінку роботі заповідника, констатувала, що його діяльність відповідає всім вимогам Ради Європи.

Наприкінці вересня 2006 р. Рахів, для оцінки пралісів Карпат, відвідав експерт ЮНЕСКО Девід Міхалик та професор Зволенського лісотехнічного університету (Словаччина) Іван Волощук. Вони зустрілися з науковцями Карпатського біосферного заповідника, керівниками райдержадміністрації та директором Рахівського держлісгоспу Володимиром Приступою. Експерт ЮНЕСКО відзначив велику роботу, виконану колективом заповідника щодо участі у проекті «Букові праліси Карпат», яка має важливе державне і політичне значення для України і нашого краю.

2006 р.

НІМЕЦЬКІ СТУДЕНТИ І ПРОФЕСОРИ ПРОВЕЛИ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ В УГОЛЬСЬКИХ ПРАЛІСАХ

До Карпатського біосферного заповідника з кожним роком зростає інтерес вітчизняних і зарубіжних наукових установ та вищих навчальних закладів, у першу чергу як до природної лабораторії та учбово-методичної бази.

Тут із успіхом проходять Всеукраїнські науково-практичні семінари освітян та навчально-виробничі практики студентів із багатьох вузів України та інших Європейських країн.

Так, нещодавно в біосферному заповіднику студіювали природничі науки студенти та аспіранти Клайпедського університету прибалтійської Литви, чеського лісогосподарського факультету із міста Брно, Варшавського сільськогосподарського університету тощо. А найстаріший німецький університет прикладних наук із міста Еберсвальде визначив Карпатський біосферний заповідник, як один з найважливіших наукових та навчальних об'єктів для підготовки німецьких фахівців у галузі лісівництва та охорони природи. Тому, щорічно великі групи студентів та викладачів цього вузу вивчають досвід роботи біосферного заповідника у збереженні та сталому використанні природних ресурсів, знайомляться з унікальною флорою і фауною, пізнають закономірності функціонування пралісів та інших ділянок дикої природи. В кінці травня 2006 р. німецькі студенти і професори провели практичні заняття в музеї екології Карпат та Угольських пралісах, здійснили навчальні екскурсії по екологічних стежках в Кузійському та Мараморoському масивах.

Важливим елементом навчально-виховного процесу став вечір українсько-німецької дружби, який організувала адміністрація біосферного заповідника у місті Рахові. Виступи Рахівського міського голови Ярослава Думина, Костилівського сільського голови Ольги Сметанюк, заступника начальника відділу культури і туризму районної державної адміністрації Миколи Тафія, почесного громадянина міста Рахова Іллі Руснака, провідного інженера Рахівського лісодослідного господарства Бориса Бойчука, автора цих рядків та самодіяльного гуцульського ансамблю Костилівського сільського будинку культури збагатили німецьких

---

* Іван Волощук

студентів знаннями із життя, культури, та побуту українських горян. А розповіді наших гостей – декана лісогосподарського факультету П'єра Ібіса та професора Томаша Завіла – Нієдзвескі, німецькі пісні і запальні гуцульські танці у виконанні німецьких студентів, стали справжнім проявом народної дипломатії у Центрі Європи.

2006 р.

ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО СВІТОВОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ СПРИЯТИМЕ ПІДВИЩЕННЮ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ, ПОСЛУЖИТЬ ПІДСТАВОЮ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПРИРОДООХОРОННОГО РУХУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ, ЩО МЕЖУЮТЬ З НИМИ

Відповідно до Конвенції «Про захист Світової культурної та природної спадщини», на підставі визначених критеріїв та суворої міжнародної наукової експертизи формується список об'єктів Світової спадщини, які мають виняткову загальнолюдську цінність. Нині такого високого міжнародного статусу удостоєні 851 об'єкт з різних частин світу.

Серед них 660 є надбанням культури, 166 належать до феноменів природи і 25 представляють змішану природно-культурну унікальність. Софіївський собор, Києво-Печерська лавра, історичний центр Львова та фрагменти геодезичної дуги Струве репрезентують Україну у Списку культурної спадщини. Але з 1972 року, відколи започатковано формування Списку Світової спадщини, жодну українську чи словацьку вартість не вдалося включити до переліку об'єктів природної спадщини.

28 червня 2007 року, після напруженої підготовчої роботи наукових колективів Карпатського біосферного заповідника та Зволенського технічного університету із Словаччини, Комітет у справах Світової спадщини ЮНЕСКО – орган ООН у справах науки, освіти і культури – на 31 сесії в місті Крайстчьорчі (Нова Зеландія), за участі майже півтора тисячі дипломатів, учених та правоохоронців з усіх частин світу, одноголосно, без жодних зауважень, прийняв рішення про включення українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до Списку об'єктів Світової природної спадщини. Це довгоочікувана, справді історична подія для України і Словаччини, міжнародне визнання їх природоохоронної та наукової діяльності. Це також вшанування народів, які зуміли за різних складних історичних та соціально-економічних обставин зберегти у центрі Європи унікальні витвори природи.

Важливе значення для такої своєрідної перемоги мали активна природоохоронна позиція та фундаментальні дослідження багатьох українських та зарубіжних науковців, представників різних епох, в першу чергу професорів Алоїса Златніка (Чехія) та Штефана Корпеля, Івана Волощука та Вільяма Піхлера (Словаччина), Василя Комендара, Степана Стойка та Василя Парпана (Україна), Маріо Броджі і Бригітти Коммармот (Швейцарія) та інших.

Помітну роль у цьому непростому процесі відіграли організовані Карпатським біосферним заповідником міжнародні наукові конференції «Природні ліси помірної зони Європи – цінності та використання» (2003 р.) та «Визначення потенційних об'єктів Всесвітньої природної спадщини» (2004 р.), українсько-голландський проект з інвентаризації пралісів Закарпаття (керівник Петер Фейн), підтримка німецьких учених Петера Шмідта та Гаральда Плахтера.

Винятково важливою у цій справі була думка експерта Міжнародного Союзу охорони природи Девіда Міхалика (США).

До складу українсько-словацької номінації входить 77971 гектар букових пралісів, з яких 29278 гектарів складають заповідне ядро, а 48692 утворюють буферну зону. Це транснаціональний серійний об'єкт, що складається з десятьох окремих ділянок, які розташовані вздовж осі довжиною 185 км, від Рахівських гір та Чорногірського хребта в Україні – на захід по Полонинському хребту до Букових верхів та гір Вігорлат у Словаччині. Понад 52 тис. га (з них 20980,5 га – заповідне ядро) або майже 70 відсотків номінації належать до Карпатського біосферного заповідника. Частина входить до

складу Ужанського національного природного парку, і тільки четверта її складова розташована у межах Східної Словаччини.

На думку науковців, ця номінація на світовому рівні є надзвичайно цінною як взірець недоторканих комплексів помірних лісів. Вона репрезентує найбільш завершені і повні екологічні моделі, де відображено процеси, що відбуваються в чистих букових лісостанах за різноманітних природно-кліматичних умов. Це воістину безцінний генофонд бука лісового (Fagus sylvatica) та ряду інших видів, що приурочені до його ареалу. Номінація «Букові праліси Карпат» є надзвичайно важливим об'єктом для відтворення повної картини історії та еволюції роду «бук» (Fagus), який завдяки своїй поширеності у північній півкулі є глобально важливим. Бук є однією з найбільш вагомих складових для біому помірних широколистяних лісів, його праліси колись займали 40 відсотків території Європи, а зараз їх фрагменти представляють приклад реколонозації та розвитку суходільних екосистем і угруповань з часів льодовикового періоду – процесу, який триває і досі. Окремі компоненти цієї номінації (особливо Угольсько-Широколужанський, Чорногірський, Свидовецький та Мараморoський масиви Карпатського біосферного заповідника) є достатньо великого розміру для проходження природних процесів, необхідних для довгострокової життєдіяльності ареалів багатьох видів та екосистем.

Важливо також, що ці праліси зростають на всіх ґрунтоутворюючих породах, що зустрічаються в Карпатах (кристалічні породи, вапняки, фліш, андезит), представляють 123 рослинні асоціації та володіють значним біологічним різноманіттям. Порівняно з іншими лісовими об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО букові праліси Карпат вирізняються специфічною флорою та фауною (особливо троглобіонтних видів), які додають екологічної комплексності та завершеності цим екосистемам.

Надзвичайно цінним, відзначено у резолюції Комітету Світового спадку, є і те, що отримана на об'єктах номінації наукова інформація уже нині може допомогти дослідити потенційний вплив глобальних кліматичних змін, що відбуваються на планеті Земля.

Отже, українсько-словацька номінація «Букові праліси Карпат» як об'єкт Світової природної спадщини ЮНЕСКО складає особливий природоохоронний, науковий та туристично-рекреаційний інтерес. Тому інтегрований менеджмент-план виключає в заповідному ядрі будь-яку господарську діяльність, передбачає в першу чергу протипожежні заходи, охорону від самовільних рубок, збереження монументальних старих дерев, охорону та спеціальний менеджмент гірських лук, водних коридорів та прісноводних екосистем, наукові дослідження та моніторинг тощо.

Передбачається створення інфраструктури, регулювання туристичного навантаження та формування екологічної культури відвідувачів. Для знайомства екотуристів з будовою й цінностями пралісів та екосистемами, що входять до буферної зони номінації, уже зараз облаштовано та ознаковано систему еколого-освітніх маршрутів. Виділені в натурі, детально описані та проілюстровані в книзі «Праліси в Центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника», екотуристичні маршрути «Мала Уголька» (близько 5 км), «Велика Уголька» (близько 5 км), «Чорногірськими пралісами на Говерлу» (14 км), «Кевелів» (12 км), «На Соколине бердо» (4,1 км) в Кузій-Свидовецькому масиві та інші дають можливість гостям отримати необхідну наукову інформацію, ознайомитись з різними типами пралісів та ландшафтів, помилуватись різноманіттям рослин і тварин тощо. У системі екологічних маршрутів важливу роль відіграє також ознакована за підтримки швейцарського проекту FORZA на території Карпатського біосферного заповідника 36-кілометрова ділянка Закарпатського туристичного шляху.

Велика увага приділяється формуванню екологічної культури та свідомості відвідувачів. Цьому підпорядковані робота Музею екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах, видання журналу «Зелені Карпати» та газети «Вісник Карпатського біосферного заповідника», система інформаційних центрів та різноманітних природоохоронних аншлагів, серія науково-популярних книг і буклетів, велика кількість публікацій у засобах масової інформації. Чимала роль в удосконаленні цієї роботи, формуванні нових ідей та розробці необхідних рекомендацій належить науково-практичним конференціям та семінарам, які регулярно проводяться адміністрацією Карпатського біосферного заповідника. До цієї

справи значний вклад вносять і багато міжнародних проектів, зокрема українсько-швейцарський – із вивчення букових пралісів, українсько-голландський – з інвентаризації пралісів Закарпаття, Дунайсько-Карпатський офіс Світового фонду природи (WWF) тощо.

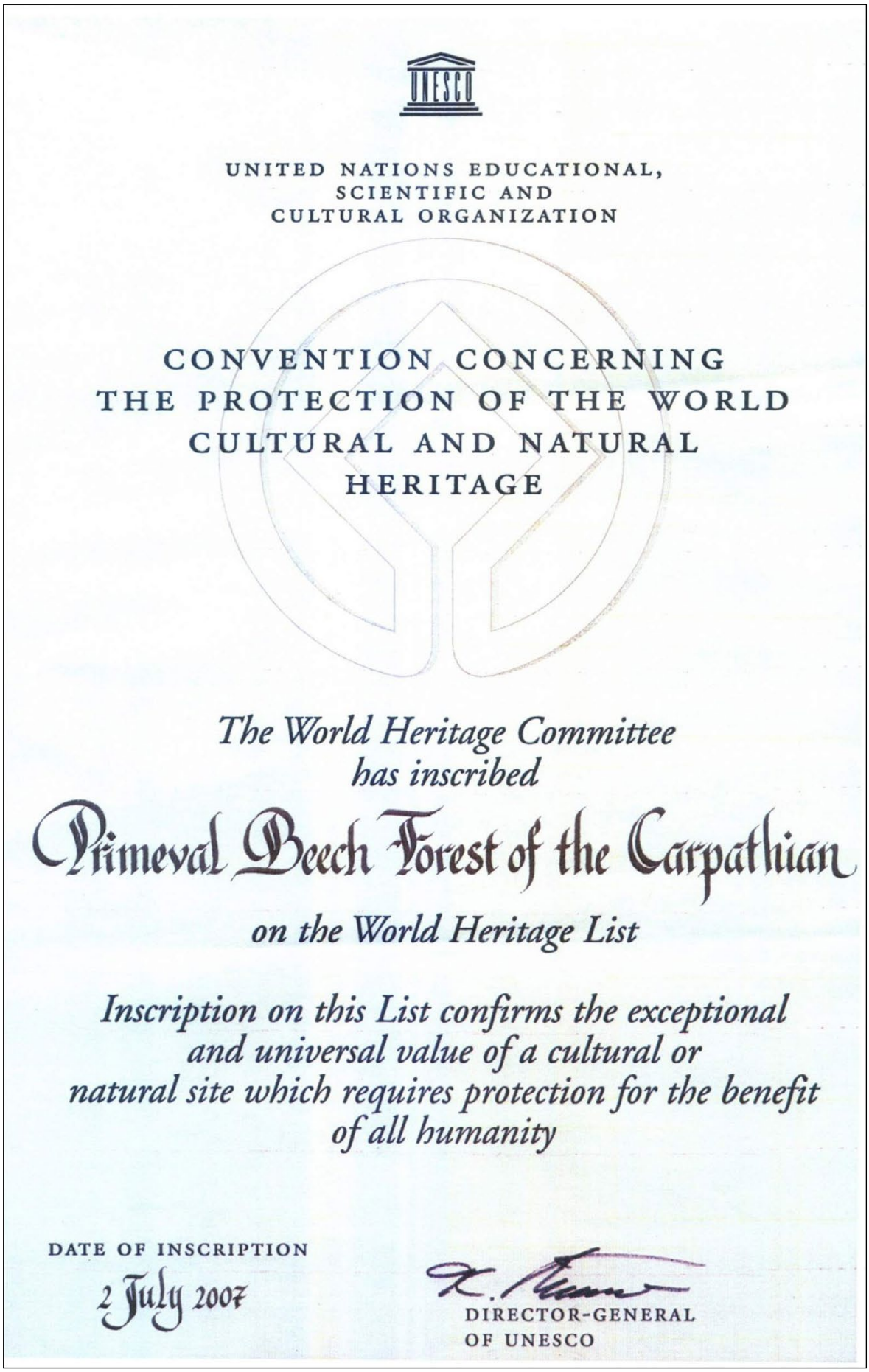
Включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО відкриває з одного боку нові можливості для активізації екотуристичної діяльності. Але з іншого – ставить підвищені вимоги щодо охорони та проведення більш ефективної та масштабної освітньо-виховної роботи, розбудови необхідної туристичної інфраструктури. В експертному висновку Міжнародного Союзу охорони природи (IUCN) акцентується увага ще й на тому, що серед місцевого населення (особливо в сільській місцевості) спостерігається високий рівень безробіття. Багато людей виїжджає на заробітки. В буферній зоні ведеться заготівля деревини для палива, яку зараз реально не можливо припинити. Місцеве населення, на жаль, не завжди усвідомлює різницю між пралісом та господарськими лісами. Тут можливі і надалі самовільні рубки та безвідповідальна поведінка туристів (вчинення підпалів, засмічення, браконьєрство тощо). Тому у спеціальних рекомендаціях Комітету Світової спадщини передбачається включити до інтегрованого менеджмент-плану заходи, що спрямовані на вирішення названих проблем. Також рекомендується здійснити для цього пошук додаткових джерел фінансування, залучити місцевих жителів, громадські організації та всі зацікавлені сторони.

У зв'язку з цим дуже важливо подбати про створення у прилеглих до пралісів населених пунктах нових робочих місць, в першу чергу за рахунок будівництва готелів, ресторанів та іншої інфраструктури, запровадити альтернативні види опалення дворогосподарств (за рахунок газифікації або створення технічних та економічних умов для використання електроенергії в Рахівському та Тячівському районах), асфальтування доріг, що ведуть до пралісів (особливо у Малу Угольку) тощо. Для активізації наукової та еколого-освітньої роботи необхідно створити у місті Рахові Міжнародний еколого-освітній центр «Букові праліси Карпат». Потужні інформаційні об'єкти мають бути збудовані також в Малій Угольці, Великій Углі, Широкому Лузі та інших масивах.

Вирішення цих та інших проблем можливе лише за умови прийняття спеціальної постанови Кабінету Міністрів України та фінансової підтримки міжнародних організацій.

Включення букових пралісів Карпат до Світової природної спадщини, безперечно, буде сприяти підвищенню міжнародного іміджу України, може послужити підставою для активізації природоохоронного руху та соціально-економічного розвитку в населених пунктах, що межують з пралісами. Але для цього потрібно змінити ставлення українських урядових структур до пропозицій міжнародних організацій. Досвід показує, що для чиновників міжнародна природоохоронна думка, на жаль, часто нічого не означає, бо, до прикладу, тривалий час ігноруються рекомендації Ради Європи та МАБ ЮНЕСКО щодо розвитку Карпатського біосферного заповідника, не вирішуються проблеми розширення природно-заповідного фонду тощо. Дуже хотілось би, щоб така участь не спіткала і номінацію «Букові праліси Карпат», яка отримала найвище світове визнання.

2007 р.

UNITED NATIONS EDUCATIONAL,
SCIENTIFIC AND
CULTURAL ORGANIZATION

CONVENTION CONCERNING
THE PROTECTION OF THE WORLD
CULTURAL AND NATURAL
HERITAGE

The World Heritage Committee
has inscribed

Primeval Beech Forest of the Carpathian

on the World Heritage List

Inscription on this List confirms the exceptional and universal value of a cultural or natural site which requires protection for the benefit of all humanity

DATE OF INSCRIPTION
2 July 2007

DIRECTOR-GENERAL
OF UNESCO

Сертифікат ЮНЕСКО про включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

ДОСВІД СПІВПРАЦІ НІМЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПАРКУ «ГАЙНІХ» З ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В ЗОНІ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ ВИВЧАЛА ДЕЛЕГАЦІЯ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ТА МІСТА РАХІВ

У рамках європейської територіальної програми співпраці Євросоюзу (INTERREG), за підтримки уряду німецької землі Тюрінгія, розробляється міжнародний проект «Моніторинг кліматичних змін в Національних парках з буковими лісами та включення цих проблем у навчальні програми».

У зв'язку з цим адміністрація німецького національного парку «Гайніх» організувала 15-21 липня 2007 року у місті Бегрінген робочу зустріч зацікавлених сторін з Німеччини, України, Словаччини та Польщі. У роботі цього форуму взяла участь делегація Карпатського біосферного заповідника та голова міста Рахів Ярослав Думин.

До програми зустрічі входило знайомство з досвідом роботи Національного парку «Гайніх» та органів місцевого самоврядування населених пунктів, що розташовані в зоні його діяльності, в галузі досліджень природи та екологічної освіти населення, розвитку територіальних громад, нарощення туристичного потенціалу природоохоронних територій.

Десятирічний досвід умілої співпраці адміністрації парку, керівників органів місцевого самоврядування та бізнесових структур допоміг докорінно поліпшити стан природних екосистем, створити на власних окраїнах потужну інфраструктуру з екоосвіти і туризму. Навколо НП «Гайніх» виросли готелі, ресторани та різноманітні атракційні об'єкти, які дають значні прибутки населенню та місцевим бюджетам. Приклад такої співпраці – еколого-освітня стежка «У кронах дерев» (вартістю 2 млн. євро), її проект адміністрація розробила у 2005 році. Бюджет сусіднього міста та один з німецьких фондів виділили на зведення грандіозної споруди необхідні кошти. А в 2006 році стежкою пройшло понад 250 тисяч екскурсантів, кожен з яких заплатив за неабияке задоволення по 6 євро. Немалі, отже, кошти потрапили (так буде й у майбутньому) до місцевого бюджету. Як результат, отримано величезний екоосвітній, у тому числі емоційний, ефект, практично, не порушено природу і забезпечено суттєве соціально-економічне зростання місцевих громад. І таких проектів реалізовано багато. Про все це детально інформували учасників зустрічі директор Національного парку «Гайніх» Вальтер Кемкес, бургомістр Бегрінгена Гергард Бішоф, представники уряду Тюрінгії. На влаштованому в Європейському інформаційному центрі в Ерфурті (столиця Тюрінгії) прийомі детально обговорено можливості реалізації подібних проектів за рахунок коштів Євросоюзу в Україні, Словаччині та Польщі.

У процесі роботи семінару налагоджено двосторонні контакти між керівниками парків, біосферних резерватів та територіальних громад. Зокрема міський голова Рахова Я. Думин провів перемовини з бургомістром Бегрінгена, ознайомився з туристичною та соціальною інфраструктурою цього та інших міст. Вирішено встановити дружні стосунки між Раховом та Бегрінгеном, започаткувати обмін молодіжними делегаціями, співпрацю у туристичній сфері та роботі з людьми з обмеженими можливостями тощо.

Під час зустрічі обговорено майбутній проект, висловлено ряд конструктивних ідей. Зокрема автор цих рядків запропонував, у зв'язку із включенням букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Світового природного спадку, розробити уніфіковані програми і методики наукових досліджень у пралісах, спорудити в Угольських та Чорногірських масивах КБЗ стаціонарну базу для аналізу карбонатних процесів. Запропоновано також створити у Рахові Міжнародний центр вивчення та пропаганди букових пралісів Карпат, створити на Україні відповідну туристичну інфраструктуру, дати можливість науковцям та працівникам туристичної галузі поглиблювати знання з німецької мови безпосередньо у Німеччині тощо.

У вересні 2007 року німецькі колеги відвідали адміністрацію Карпатського біосферного заповідника та мерію м. Рахова. Кінцево доопрацьовано проект для подачі до Європейської комісії, підписано угоду про співпрацю між Раховом та Бегрінгеном.

2007 р.

ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ НОМІНАЦІЇ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО СПРИЯЄ НАЛАГОДЖЕННЮ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНСЬКИМ МІСТОМ РАХІВ ТА НІМЕЦЬКИМ БЕГРІНГЕН

В експертній оцінці Міжнародного Союзу охорони природи, присвяченій включенню українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, особливо наголошується на важливості наукових досліджень та моніторингу у первісних лісах.

На думку експертів, отримані тут результати мають велику цінність у визначенні потенційного впливу глобального потепління на зміни клімату. Тому Комітет Світової спадщини ЮНЕСКО рекомендує активізувати подібні дослідження. У цьому контексті відомий німецький Інститут біогеохімії Макса Планка виявив зацікавлення до проведення спільних досліджень в Карпатському біосферному заповіднику. 9 вересня 2007 року директор інституту професор Ернст-Детлеф Шульц вивчав можливості створення в Угольському та Чорногірському масивах спеціальних стаціонарів для аналізу вуглекислотного обміну в пралісових екосистемах. Крім того, директор Національного парку «Гайніх» Вальтер Кемкес, бургомістр міста Бегрінгена Гергард Бішоф, координатор Центральноєвропейського проекту «INTERRJEG» Міхаель Фігль та інші німецькі фахівці ознайомились з природоохоронною, науковою та еколого-освітньою роботою адміністрації КБЗ, відвідали Музей екології Карпат, взяли участь у святкуванні 560-річчя міста Рахова. Під час засідання круглого столу «Рахів скликає друзів» міський голова Рахова Ярослав Думин та бургомістр міста Бегрінгена Гергард Бішоф урочисто підписали угоду про співпрацю.

Гергарду Бішофу та Вальтеру Кемкесу вручено також почесні відзнаки міста Рахова.

2007 р.

ТРИСТОРОННЯ НАРАДА ДЕЛЕГАЦІЙ МІНІСТЕРСТВ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ, СЛОВАЧЧИНИ ТА НІМЕЧЧИНИ, ПРИСВЯЧЕНА УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОМУ ОБ'ЄКТУ ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ»*

З 28 листопада по 2 грудня 2008 року, в Міжнародній академії охорони природи на острові Вільм – підрозділі Федерального відомства Німеччини з охорони довкілля, проходила тристороння нарада делегацій Міністерств охорони навколишнього природного середовища України, Словаччини та Німеччини, присвячена українсько-словацькому об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат».

Українську делегацію представляли заступник начальника Державної служби заповідної справи Мінприроди України І.Б. Іваненко, начальник відділу рослинного світу Департаменту біотичних, водних, земельних ресурсів та екомережі Мінприроди України В.О. Тарасенко, директор Карпатського біосферного заповідника, професор Ф.Д. Гамор, заступник директора з науково-дослідної роботи цієї ж установи В.Ф. Покиньчереда та доцент Національного лісотехнічного університету (м. Львів) М.В. Чернявський.

Основною метою наради було обговорення перспективи розширення транснаціонального об'єкта за рахунок включення п'яти осередків букових природних лісів із території Німеччини. На зустрічі також розглянуто стратегічні напрямки подальшого співробітництва у сфері збереження і вивчення букових пралісів Карпат та природних букових лісів Німеччини. За її результатами підготовлено проект Меморандуму, який містить підтримку ідеї розширення транснаціонального серійного об'єкта «Букові праліси Карпат» та визначає базові засади українсько-словацько-німецької співпраці на десятирічний період. Меморандум набере чинності після підписання представниками усіх трьох зацікавлених сторін.

---

* Василь Покиньчереда

По завершенні наради для її учасників організовано екскурсію до національних парків «Ясмунд» та «Мюріц». Обидва парки включають ділянки природних букових лісів, які будуть номіновані німецькою стороною до серійного об'єкта «Букові праліси Карпат».

2008 р.

**Під час зустрічі делегацій (на фото зліва).
Експерти міжнародної наради професори (зліва направо):
Ганс Кнапп (Міжнародна академія охорони природи, Німеччина),
Федір Гамор (Карпатський біосферний заповідник, Україна),
П'єр Ібіш (Університет прикладних наук, м. Еберсвальде, Німеччина),
Гаральд Плахтер (Магдебурзький університет, Німеччина)
та Петер Шмідт (Дрезденський університет, Німеччина)**

НА ТРИСТОРОННІЙ МІЖНАРОДНІЙ ЗУСТРІЧІ У РАХОВІ ОБГОВОРЕНО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ НОМІНАЦІЇ ІЗ ВКЛЮЧЕННЯ ДО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОГО ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» НІМЕЦЬКИХ СТАРОВІКОВИХ БУКОВИХ ЛІСІВ*

8-12 травня 2009 р. у м. Рахові, на базі Карпатського біосферного заповідника, відбулася третя міжнародна зустріч делегацій вчених України, Німеччини та Словаччини, присвячена розширенню українсько-словацького об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат». Основна мета зустрічі – обговорити сучасний стан справ щодо підготовки номінації для включення до складу існуючого об'єкта 5 кластерів природних букових лісів, що збереглися на території Федеративної республіки Німеччини.

Зустріч розпочалася з візиту до найбільшого у світі осередку букових пралісів із бука лісового (Fagus sylvatica), що знаходиться на території Угольсько-Широколужанського масиву Карпатського біосферного заповідника. Екскурсія величними первісними лісами, відвідання Долини нарцисів, Музею екології гір та еколого-освітнього центру «Музей нарцису» справила на німецьких і словацьких фахівців незабутнє враження.

Відкрив зібрання директор Карпатського біосферного заповідника проф. Федір Гамор, після чого відбувся обмін вітаннями від національних делегацій. Першим і найважливішим питанням порядку денного було обговорення менеджмент-плану «Букових пралісів Карпат», допрацьованого німецькою стороною з метою інтеграції у склад об'єкта нових ділянок. Потім обговорено «унікальність Всесвітньої цінності» номінованих до приєднання німецьких кластерів. Наступне питання, запропоноване до обговорення, стосувалось листів-погоджень від урядів Словаччини та України, пов'язаних із приєднанням німецьких кластерів. Представниками Міністерств, що були присутні на зустрічі, погоджено процедуру їх підготовки та надсилання.

* Василь Покиньчереда

Також на зустрічі обговорювалася і процедура підписання Меморандуму про порозуміння між трьома країнами, який був підготовлений на другій тристорон-ній зустрічі, що відбулася в кінці минулого року на острові Вільм (ФРН).

Учасники зустрічі підтримали пропозицію Ф. Гамора щодо будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного науково-освітнього центру «Букові праліси». Німецькі колеги пообіцяли віднайти кошти для фінансування цього об'єкта.

Учасники зустрічі відвідали ділянки об'єкта Всесвітньої природної спадщини «Букові праліси Карпат» на території Словаччини.

2009 р.

Під час українсько-німецько-словацької зустрічі у Рахові обговорено міжнародний менеджмент-план збереження букових пралісів. Учасники зустрічі у Центрі Європи (9 травня 2009 р.)

ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ НАУКОВОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ОБГОВОРЮВАЛИ В НІМЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПРИКЛАДНИХ НАУК У МІСТІ ЕБЕРСВАЛЬДЕ

Із 13 по 17 липня 2009 року директор Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор та його заступник Василь Покиньчереда відвідали Німецький університет прикладних наук у місті Еберсвальде.

Це один із найстаріших навчальних та наукових закладів Німеччини, який готує фахівців у галузі екології та використання природних ресурсів. Студенти і науковці університету протягом останніх років співпрацюють із заповідником, налагодили у нас наукову та навчальну роботу. І такі наші взаємини є обопільно вигідними. Про це, зокрема йдеться у публікації німецької газети «Меркіфхе Оберцайтунг» за 14 липня 2009 р.

2009 р.

Auf dem Waldcampus: Die ukrainische Delegation um Prof. Fedir Hamor (5.v.l.) mit Prof. Pierre Ibisch (r.) und Mitarbeitern der FH Eberswalde. Foto: MOZ/Thomas Burckhardt

Wissenschaftler aus der Ukraine an der FH

Delegation besucht die Schorfheide

Eberswalde (bkr) Ein Delegation von Wissenschaftlern aus der Ukraine ist seit gestern zu Gast an der Fachhochschule. Der Direktor des Karpaten-Biosphärenreservats, Fedir Hamor, der wissenschaftliche Leiter Vasyl Pokynchereda und Dozent Andrij Hamor von der Universität Ushgorod werden noch bis morgen einen fachlichen Austausch mit Vertretern des Fachbereiches Wald und Forst führen. Professor Pierre Ibisch, Dekan des Fachbereiches, empfing die Gäste auf dem Waldcampus. Gemeinsam unternahmen die Forscher eine Exkursion in das Biosphärenreservat Schorfheide/Chorin. Auf dem Plan steht neben der Vertiefung von Kooperationsprojekten auch eine Diskussion des Vorhabens, für den Grumsiner Forst den Status des UNESCO-Weltnaturerbes zu beantragen. Die Buchenwälder der Karpaten in der Ukraine tragen diesen Status bereits. „Wir arbeiten seit langer Zeit gut zusammen und hoffen nun auf ein großes deutsch-ukrainisches Naturschutzgebiet", sagte Fedir Hamor.

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКА РОБОЧА ГРУПА «ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ» У БОННІ ТА РАХОВІ ОБГОВОРЮВАЛА ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОГО ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» ТА МОЖЛИВОСТІ ПРИЄДНАННЯ ДО ЦЬОГО ОБ'ЄКТА НІМЕЦЬКОЇ ЧАСТИНИ ПРИРОДНИХ БУКОВИХ ЛІСІВ

17-19 листопада 2009 року у Бонні, відповідно до Угоди між урядами України та Федеральної Республіки Німеччини про співробітництво в екологічній сфері, проведено засідання українсько-німецької Робочої групи «Природоохоронні території для збереження біологічного різноманіття».

Під час зустрічі у Бонні

На зустрічі обговорено питання щодо створення та розширення мережі національних природних парків та інших природоохоронних територій в Україні, проведено дискусію відносно їх ролі у збереженні біологічного різноманіття, поглиблення міжнародної співпраці з цих питань тощо. Керівник української делегації, заступник Міністра охорони навколишнього природного середовища України М.М. Мовчан проінформував німецьких колег зокрема й про те, що в Україні прийнято нещодавно Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні», яким передбачено здійснити комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, розширення його площі, вдосконалення природоохоронного законодавства, підвищення ролі природоохоронних територій у розв'язанні проблем сталого розвитку і т.д. Наголошено, що завдяки зусиллям Мінприроди України найближчим часом передбачається прийняття Указу Президента України про створення та розширення територій ще 22 національних природних парків та заповідників.

У рамках зустрічі, за участю делегації словацького природоохоронного відомства, обговорено також питання функціонування українсько-словацького об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» та можливості приєднання до цього об'єкта німецької частини природних букових лісів. Зазначено, що Президент України Віктор Ющенко своїм Указом доручив Кабінету Міністрів розробити та затвердити план заходів, спрямованих на збереження та розвиток української частини букових пралісів. Відповідний документ найближчим часом буде схвалено Кабінетом Міністрів України. А це дасть можливість не тільки поліпшити охорону букових пралісів, а й сприятиме розвитку прилеглих до них населених пунктів, розширить можливості для поглиблення міжнародної співпраці у цій сфері. Українська сторона підтримала зусилля уряду Німеччини щодо приєднання її ділянок природних букових лісів до українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, опрацювала проект Меморандуму щодо співпраці між міністерствами охорони природи України, Словаччини та Німеччини.

Нагадаємо також, що 8-12 травня 2009 року в Рахові на трьохсторонній українсько-німецько-словацькій зустрічі обговорено міжнародний менеджмент-план збереження букових пралісів, узгоджено концепцію професора Ганса Кнаппа щодо цінностей пропонованих до прийняття німецьких кластерів.

У рамках візиту делегація відвідала національний парк «Айфель» та біологічну станцію в окрузі Ахен.

У зв'язку з останнім, хочемо наголосити на необхідності додаткового вивчення досвіду щодо створення в Україні структур, подібних до біологічних станцій в Німеччині. Тут вони організовані за кошти місцевих бюджетів для досліджень, охорони та екологічної освіти на об'єктах

«Natura-2000». Скажімо, в межах федеральної землі Верхній Рейн – північна Вестфалія – діє 40 таких біологічних станцій. А станція із штатом в 12 чоловік, яку ми відвідали, опікується 4 тисячами гектарів територій «Natura-2000», проводить тут вивчення та відновлення рідкісних біотопів, залучає до цих справ громадськість тощо. В зв'язку з цим виникає питання: хто реально займається багатьма природоохоронними об'єктами (заказниками, пам'ятками природи, оселищами червонокнижних видів) в Україні?..

2009 р.

МІЖНАРОДНИЙ ПРОЕКТ «ПЛАНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА І ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»*

Карпатський біосферний заповідник є відомим центром та рушієм міжнародної співпраці в Карпатському регіоні й Україні загалом. Нещодавно завершено черговий міжнародний проект за сприяння урядового фонду Німеччини DBU «Планування стратегічного менеджменту Карпатського біосферного заповідника і транскордонного співробітництва», який реалізовувався спеціалістами КБЗ спільно з колегами з Університету сталого розвитку м. Еберсвальде (Німеччина), Інститутом екології «Е.С.О.» (Австрія) та Ужгородським національним університетом.

На семінарі зліва направо: начальник відділу Держслужби заповідної справи Мінприроди України Григорій Парчук, співробітник Університету сталого розвитку м. Еберсвальде професор П'єр Ібіш (Німеччина), в.о. начальника відділу рекреації, зв'язків з громадськістю та міжнародної співпраці КБЗ Вікторія Губко, директор Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор. (Рахів, березень 2010 р.)

Основний результат проекту – створення концептуальної моделі управління КБЗ та використання передової практики планування менеджменту природоохоронних територій за допомогою «Відкритих стандартів» та комп'ютерної програми Міраді. Подальшою метою буде поширення цієї практики серед інших природоохоронних територій України, зокрема карпатських.

З цією метою (17-18 березня 2010 р.) у Рахові, у приміщенні Рахівського навчально-консультаційного центру Прикарпатського університету імені В. Стефаника, відбувся міжнародний семінар. У його роботі, крім керівників, фахівців заповідника, взяли участь німецька делегація на чолі з керівником міжнародного проекту, професором Університету сталого розвитку з м. Еберсвальде П'єром Ібішем, спеціальним уповноваженим по Східній Європі Німецького федерального фонду охорони природи Вільгельмом Кульке, експерт з Великобританії, професор Есекського університету Петер Гобсон, директор Інституту екології «Е.С.О» з Австрії Ганс Кірхмаєр, працівники Державної служби заповідної справи Мінприроди України, науковці Львівського та Ужгородського національних університетів, керівники національних природних парків Західного регіону України, громадських екологічних організацій, представники районних рад та держадміністрацій, держлісгоспів, а також голови населених пунктів, території яких розташовані у зоні діяльності заповідника (усього до 80 осіб).

Доповіді на семінарі презентували: «Карпатський біосферний заповідник – правовий статус, територія, завдання і менеджмент-план» – директор заповідника, професор Федір Гамор; «Проект, його мета, цілі та короткий зміст» – професор П. Ібіш; «Вступ до відкритих стандартів практики збереження природи»

* Вікторія Губко

– науковець з Університету сталого розвитку м. Еберсвальде Ліна Стрікснер.

Відтак учасники семінару працювали у групах, де під керівництвом закордонних фахівців аналізували стан та ландшафтне різноманіття, клімат і водні ресурси, господарювання в лісі, збереження пралісів, полонин, природний антропогенний вплив на них, моделювали ситуації тощо.

Підсумки семінару підбили Ф. Гамор, П. Ібіш та П. Гобсон.

Крім цього, в рамках семінару в КБЗ відбулися українсько-німецько-британська робочі зустрічі щодо пошуків джерел фінансування будівництва на території заповідника (у с. Кваси) міжнародного навчально-дослідного центру для студентів, науковців згаданих та інших країн, які знаходяться в зоні букових пралісів, віднесених до міжнародної спадщини ЮНЕСКО. Учасники трьохсторонньої зустрічі обговорили питання підготовки українсько-німецько-британського проекту для пом'якшення впливу кліматичних змін на екологічну та соціально-економічну ситуації в Закарпатті.

Використовуючи пропозиції представників громад та органів влади, а також власний досвід, команда проекту на чолі з професором Федором Гамором підготувала концептуальну модель, яка разом з рядом інших досягнень була представлена на підсумковому семінарі, що відбувся 6 жовтня 2010 року на базі центральної садиби Карпатського біосферного заповідника. Працівники КБЗ, експерти з німецького Університету сталого розвитку м. Еберсвальде, експерт з австрійського Інституту екології «Е.С.О.», науковці Ужгородського національного університету та присутні зацікавлені сторони і представники громад висловили впевненість, що спільними зусиллями зможемо досягти збереження визначених цілей та реалізувати задумані стратегії.

Плідна співпраця спеціалістів КБЗ з німецькими колегами не завершилася. Вона стала відправною точкою для обговорення нових планів та ідей, які, у випадку успішної реалізації, зможуть гарантувати довгоочікуваний сталий розвиток регіону, зменшити залежність населення від деревних ресурсів та знизити виснажливе використання останніх. Саме тому 7 жовтня 2010 року наступний інформаційний захід було організовано для представників державних лісогосподарських підприємств, громадських організацій та місцевих органів влади. На ньому було представлено перспективи реалізації проекту, запропонованого професором Федором Гамором, під робочою назвою «Закарпатська ініціатива Світової спадщини щодо зменшення негативних наслідків глобального потепління (ТрансКарБіо)» в рамках програми німецького урядового фонду «Міжнародна кліматична ініціатива». Сама проектна заявка знаходиться лише на стадії підготовки, але адміністрація КБЗ разом з німецькими партнерами вважають за потрібне обговорити цю ідею з потенційними партнерами та зацікавленими сторонами вже на цьому етапі.

Кілька слів про перспективи, які відкриваються для регіону за умови успішного затвердження згаданого проекту. Сьогодні розвинені індустріальні країни, зокрема великі фірми і корпорації, готові сплачувати так звані «вуглецеві кредити» як компенсацію за викиди вуглекислого газу в атмосферу. У світі існує спеціальний вуглецевий ринок, на якому реалізовуються ці квоти. Але поки що, на жаль, це відбувається без участі нашого регіону, який, без сумніву, є надзвичайно важливим з точки зору зв'язування вуглецю. Адже пралісові екосистеми здатні утримувати значну кількість диоксиду вуглецю, який завдає значної шкоди планеті та є основним рушієм такого вкрай негативного та руйнівного процесу, як зміни клімату. Саме на те, як залучити відшкодування в наш регіон та спрямувати ці кошти на сталий розвиток екологічно чистого, проте економічно нестабільного краю, спрямовані зусилля професорів Федора Гамора та П'єра Ібіша з Університету сталого розвитку м. Еберсвальде (Німеччина).

Наші партнери з Німеччини запропонували вивести Закарпаття на ринок вуглецевих кредитів та залучити сюди кошти, які допомогли б стимулювати сталий розвиток краю і компенсувати переведення лісгоспів на менш виснажливе використання деревних ресурсів, закупівлю новітнього обладнання для ДЛГ-партнерів і впровадження наближених до природи практик лісокористування (наприклад, вибіркові рубки взамін суцільних). Крім того, подібні компенсації забезпечать реалізацію ряду соціальних проектів, а впровадження глибокої переробки деревини допоможе, по-перше, зменшити обсяги рубок, а також, по-друге, збільшити кількість робочих місць за рахунок організації ви-

готовлення кінцевого продукту, а не просто реалізації «кругляка» і т. п.

Цікаво було почути думки представників Рахівського, Ясінянського та Великобичківського держлісгоспів, їх міркування з приводу можливого проекту, пропозиції та позитивне ставлення до таких процесів у регіоні. Учасники інформаційного семінару підтвердили: якщо проектна пропозиція буде підтримана, для Закарпаття та Рахівщини зокрема відкриються незнані досі перспективи як щодо збереження природи, так і стосовно сталого лісового господарства та соціально-економічного розвитку краю.

Отже, будемо сподіватися на успіх цього важливого міжнародного проекту. Карпатський біосферний заповідник і надалі докладатиме зусиль, щоб відкрити нові перспективи та горизонти для забезпечення збереження природи та впровадження сталого розвитку регіону через активну діяльність не лише на місцевому, але й міжнародному рівнях, привертаючи увагу світової громадськості до проблемних питань Рахівщини і Закарпаття.

Окремо хочемо наголосити, що важливим моментом співпраці КБЗ з німецьким Університетом сталого розвитку (м. Еберсвальде) стало видання фотоальбому українською та німецькою мовами «П'ять років українсько-німецької дружби, 2006-2010».

2010 р.

ПЕРЕКОНЛИВА АРГУМЕНТАЦІЯ ПРОФЕСОРА ФЕДОРА ГАМОРА СТАЛА НАДЗВИЧАЙНО ВАЖЛИВОЮ ДЛЯ ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ СТАРОВІКОВИХ ЛІСІВ НІМЕЧЧИНИ ДО ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО*

13-16 вересня 2010 р. делегація Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, на чолі з начальником Державної служби заповідної справи Віктором Канцураком, взяла участь у робочій експертизі Проекту із приєднання німецьких давніх букових лісів до українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат».

Активна підтримка української сторони, зокрема переконлива аргументація професора, директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора з цього приводу, на думку експерта IUCN (МСОП) Девіда Міхалика (США) та директора Департаменту охорони природи Міністерства довкілля Німеччини Ельзи Нікель, є надзвичайно важливою для реалізації цього транснаціонального екологічного проекту.

На зустрічі у Берліні обговорено також ряд інших питань українсько-німецької співпраці у природоохоронній сфері.

2010 р.

Експертна група з оцінки давніх букових лісів Європи в німецькому Національному природному парку «Ясмунд»

* Ігор Іваненко

НА МІЖНАРОДНОМУ СЕМІНАРІ В НІМЕЧЧИНІ «ВПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОГРАМИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ» ОБМІНЯЛИСЬ ДОСВІДОМ РОБОТИ КЕРІВНИКИ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПРИРОДООХОРОННИХ УСТАНОВ

Відповідно до міжурядової угоди Німеччини та України українська делегація взяла участь у семінарі «Впровадження української програми щодо збереження природи на період до 2020 року», який проходив з 30 листопада по 6 грудня 2010 року у Міжнародній академії збереження природи Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи і ядерної безпеки Німеччини на острові Вільм.

Керівник Департаменту біорізноманіття, охорони землі та екомережі Мінприроди України Микола Мовчан, головний спеціаліст Управління екологічної політики та техногенної безпеки Секретаріату Кабінету Міністрів України Тетяна Грановська, фахівці Державної служби заповідної справи Мінприроди України Леся Карнаух, Анастасія Драпалюк та одинадцять директорів заповідників і національних природних парків із різних регіонів України вивчали досвід Німеччини з управління природоохоронними територіями, обговорили шляхи розв'язання техногенних та природних ризиків для збереження біорізноманіття, пом'якшення впливу негативних кліматичних змін на навколишнє природне середовище тощо. Детально опрацьовано Методику оцінки переваг природоохоронних територій та шляхи їх розвитку. Велика увага приділена розробці у рамках Міжнародної конвенції із збереження біологічного різноманіття Стратегічного плану розвитку системи природоохоронних територій, удосконалення екологічного законодавства та механізмів фінансування заповідників і національних природних парків в Німеччині та Україні. У цьому контексті великий інтерес викликали, зокрема, доповіді керівників Міжнародної академії охорони природи професора Ганса Кнаппа та Гізели Штольп щодо системи й менеджменту природоохоронних територій Німеччини, як і співробітника німецького Університету сталого розвитку (м. Еберсвальде) Ларса Шмідта «Про особливості планування та управління Карпатським біосферним заповідником в Україні».

На семінарі заслухано презентації директорів Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора, національних природних парків «Гуцульщина» Василя Пророчука та «Бузький Гард» Владислава Артамонова.

Учасники семінару вивчили також практику роботи біосферного резервату «Південно-східний Рюген», відвідали національні парки «Мюріц» і «Ясмунд».

Для українських природоохоронців було влаштовано прийом у Федеральному міністерстві навколишнього середовища, охорони природи і ядерної безпеки Німеччини в Берліні.

2010 р.

Під час семінару «Впровадження української програми щодо збереження природи на період до 2020 року». Німеччина, острів Вільм, 30 листопада – 6 грудня 2010 р.

КОМІТЕТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО СХВАЛИВ РІШЕННЯ ПРО РОЗШИРЕННЯ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОГО ОБ'ЄКТА «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ» ЗА РАХУНОК П'ЯТИ НОВИХ КЛАСТЕРІВ ІЗ НІМЕЧЧИНИ*

19-29 червня 2011 р. у Парижі відбулася 35-та сесія Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. На її засіданнях до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено 25 нових об'єктів, з них: три – природного, 21 – культурного та один – змішаного типів. На сьогодні цей список включає 936 об'єктів, з них 183 – природні.

На засіданні Комітету, зокрема, прийнято рішення про розширення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» за рахунок п'яти нових кластерів із Німеччини з площею ядрової зони 4 391 га. Формують німецьку частину території чотирьох національних парків («Ясмунд», «Мюріц», «Гайніх» та «Келлервальд-Едерзеє») та біосферного резервату «Шорфгайде-Корін». Затверджено також нову назву об'єкта: «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (Словаччина, Україна, Німеччина). Загальна площа ядрової зони тепер складає 33 669 га. Також до переліку унікальних місць Всесвітнього значення було віднесено резиденцію митрополитів Буковини і Далмації XIX ст. у м. Чернівці. Тепер тут розташовані центральні корпуси Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Нагадаємо, що до об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (Словаччина, Україна, Німеччина) у 2007 році віднесено й букові праліси Карпатського біосферного заповідника з площею ядрової зони 20 980,5 га, що становить 62 відсотки від загальної.

2011 р.

НА МІЖНАРОДНОМУ СЕМІНАРІ, НА БАЗІ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГОЗАПОВІДНИКА,ПРОАНАЛІЗОВАНОСТАНВИКОНАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СЕРІЙНОГО ОБ'ЄКТА «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»**

Завдяки активній позиції адміністрації Карпатського біосферного заповідника останній є постійним учасником важливих міжнародних проектів, які реалізовуються не лише задля власного розвитку, але й для блага регіону загалом.

Під час семінару у рамках проекту «Сталий менеджмент територій, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна-Словаччина)», Солотвино, липень 2011 р.

Не був винятком і проект «Сталий менеджмент територій, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна-Словаччина)», розроблений за підтримки Федерального міністерства довкілля, охорони природи та ядерної безпеки Німеччини. Проектом передбачено проведення серії семінарів, присвячених вдосконаленню інтегрованого менеджменту цього надзвичайно важливого транснаціонального об'єкта. Учасниками засідань є представники Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку (Україна), а також двох природоохоронних територій Словаччини (національний природний парк «Полоніни» і ландшафтний парк «Вігорлат»), п'ятьох установ Німеччини (національні парки «Мюріц», «Гайніх», «Яс-

* Юрій Беркела
** Вікторія Губко

мунд», «Келлервальд-Едерзеє» та біосферний резерват «Шофгайде-Хорін»).

На базі Солотвинського «Спелеоцентру», 5-7 липня 2011 року відбувся черговий, третій за рахунком, практичний семінар в рамках згаданого тристороннього проекту, де КБЗ виступив не лише активним учасником, а й співорганізатором.

Протягом трьох років тривала підготовка номінації до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо розширення існуючого об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна-Словаччина) за рахунок п'яти німецьких кластерів старовікових лісів, які охороняються згаданими природоохоронними установами Німеччини. 25 червня 2011 р. цей процес отримав логічне завершення, коли на 35-му засіданні Комітету Всесвітньої спадщини у Парижі було проголошено, що «Давні ліси Німеччини» занесено до списків Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в рамках існуючого українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат». Своєму успіху німецькі колеги у значній мірі завдячують активній підтримці з боку колективу Карпатського біосферного заповідника та особисто Ф. Гамора, який був учасником численних зустрічей, а також членом експедиції під час оцінки німецьких кластерів.

Також під час номінування розроблено Інтегровану систему менеджменту, яка б забезпечила ефективне управління цим надзвичайно цінним трансграничним транснаціональним об'єктом.

Основними спільними завданнями є: забезпечення найбільш ефективного збереження об'єкта з усіма біотичними та абіотичними компонентами, гео- і біорізноманіттям та екологічними процесами; підтримання самовідновлення у відповідних екосистемах та організація охорони від антропогенних процесів і факторів; підтримання та розширення існуючого екологічно з'єднаного комплексу пралісів та природних букових лісів, які сполучають словацькі та українські кластери; використання серійних об'єктів для наукових досліджень з метою отримання знань, які можна передати та використати для сталого, наближеного до природи лісокористування; використання природної спадщини для посилення екоосвіти, екологічних знань та поінформованості громадськості про праліси та їх цінності на місцевому, національному та міжнародному рівнях; забезпечення сталого використання природних ресурсів на територіях, прилеглих до об'єкта (традиційні ремесла, екотуризм, продукти харчування та ін.).

Саме досягненню цих цілей і було присвячено серію з п'яти семінарів, що реалізовуються в рамках згаданого українсько-словацько-німецького проекту. Проведений в Закарпатті міжнародний семінар мав на меті розробку проектних ідей і був безпосередньо пов'язаний із завданнями Інтегрованої системи менеджменту серійного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні ліси Німеччини».

Міжнародна делегація також здійснила екскурсію до Угольсько-Широколужанського масиву Карпатського біосферного заповідника.

7 липня учасники семінару взяли участь у святкуванні Дня працівника природоохоронної справи та відкритті інформаційно-туристичного центру «Високогір'я Карпат».

2011 р.

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР «БУКОВІ ПРАЛІСИ – СПІЛЬНА ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЄВРОПИ: ПОТЕНЦІАЛ ЩОДО СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОЇ СЕРІЙНОЇ НОМІНАЦІЇ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ТА ДАВНІХ ЛІСІВ ЄВРОПИ»*

Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під час 35 засідання в Парижі ухвалив рішення щодо розширення існуючого українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» за рахунок п'яти кластерів давніх букових лісів Німеччини, що зіграло роль потужного каталізатора в процесі об'єднання зусиль природоохоронців Європи для збереження спільної природної спадщини на континенті – старовікових букових лісів, які також є важливим фактором зменшення негативних наслідків глобальних змін клімату.

Згадане рішення містить рекомендації, розроблені експертами МСОП на основі результатів польової місії та вивчення матеріалів номінаційного досьє. В тому числі щодо розширення транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси

* Вікторія Губко

Карпат та давні букові ліси Німеччини» за рахунок інших європейських ділянок букових пралісів, які б відповідали настановам МСОП: допомагали розгадати історію та еволюцію роду Fagus, який є глобально важливим, будучи широко поширеним в Північній півкулі. Ці непорушені, комплексні помірні ліси повинні відображати найбільш повні та завершені екологічні процеси, характерні для чистих лісостанів бука лісового за різних екологічних умов в усіх біогеографічних регіонах.

З метою виконання цієї рекомендації на базі Міжнародної академії охорони природи (о. Вільм, Німеччина) спільно з представниками транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» було організовано та проведено міжнародний семінар «Букові праліси – спільна природна спадщина Європи: потенціал щодо створення спільної серійної номінації букових пралісів та давніх лісів Європи». Участь у зібранні, яке проходило 10-14 жовтня 2011 року, взяли провідні науковці України, Словаччини, Німеччини, Австрії, Словенії, Болгарії, Румунії, Франції, Італії, Іспанії, Греції, Великобританії. Йшлося про букові ліси Європи, еволюцію та історію, екогеографічне розташування останніх, а також обговорювалася їх роль для лісівництва та природоохоронної справи.

Ключовим став виступ професора Федора Гамора, директора Карпатського біосферного заповідника, який було присвячено конференції «Природні ліси помірної зони Європи – цінності та використання», що відбулася у 2003 році в м. Мукачеві за участі 250 науковців з 26 країн світу. Це зібрання мало потужний резонанс і неабиякі наслідки для європейської лісової науки та природоохоронної справи. Крім того, Ф. Гамор згадав основоположників наукових досліджень та піонерів процесу вивчення пралісових екосистем, а також тих відданих науковців, які доклали чималі зусилля, щоб привернути увагу світової громадськості до проблеми збереження цієї унікальної та винятково цінної природної спадщини.

Упродовж другого дня семінару учасники заслухали звіт технічної оцінки IUCN німецької номінації (др. Ерве Летьєр, експерт МСОП), після чого перейшли до вивчення екогеографічних регіонів та обговорення можливих залишків букових пралісів і давніх лісів в Європі, а саме: атлантичний буковий лісовий регіон – Західна Європа, альпійський буковий лісовий регіон, ілірійсько-балканський регіон, південно-європейський гірський регіон букових лісів, додатковий потенціал Карпат (Румунія, Польща) та потенціал Центральної Європи.

2011 р.

НА П'ЯТІЙ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКО-НІМЕЦЬКІЙ РОБОЧІЙ ЗУСТРІЧІ ОПРАЦЬОВАНО ПРОЕКТ МЕМОРАНДУМУ ПРО УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИМ ОБ'ЄКТОМ СПАДЩИНИ*

14-15 жовтня 2011 року на базі Міжнародної академії охорони природи (о. Вільм, Німеччина) пройшла п'ята тристороння українсько-словацько-німецька зустріч. Це зібрання, яке є щорічним заходом, що проводиться в рамках міжурядової угоди про співпрацю, цього разу набуло нового звучання та додаткового змісту завдяки розширенню існуючого українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» за рахунок п'яти кластерів давніх букових лісів Німеччини, створенню транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (згідно рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від 25.06.2011).

У зустрічі за «круглим столом» взяли участь представники Словаччини, Німеччини, а також делегати з України: Ігор Іваненко, заступник начальника Департаменту заповідної справи Мінприроди України, Ігор Маркелов, радник Міністра екології та природних ресурсів України, а також делегація з Карпатського біосферного заповідника на чолі з директором Федором Гамором.

Основне питання робочої зустрічі – Меморандум про співпрацю та спільний робочий план дій на 2012 рік. Вирішено, що він прописуватиме основні напрямки співпраці на основі новоствореного тритороннього об'єкта Всесвітньої спадщини, а також регламентуватиме інші аспекти тритороннього співробітництва в напрямку охорони природи на рівні міністерств

* Вікторія Губко

– такі, як створення робочих груп, регулярність засідань та інше.

Також слід відзначити, що найважливішим пунктом роботи тристоронньої робочої групи на наступний рік стане пошук фінансування для спорудження Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника в бальнеологічному курорті – селі Кваси Рахівського району Закарпатської області. Відрадно, що ця ідея схвалена на всіх рівнях не лише в Україні, але й знайшла неабияку підтримку і заслужену увагу серед іноземних колег. Прийнято рішення щодо створення спеціальної тристоронньої експертної робочої групи, завданням якої буде розробка концепції експозиційного наповнення майбутнього центру.

2011 р.

ГОЛОВА КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО КІШОРА РАО ВРУЧИВ ПРЕДСТАВНИКАМ УРЯДІВ НІМЕЧЧИНИ, СЛОВАЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ СЕРТИФІКАТ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКО-НІМЕЦЬКОГО ОБ'ЄКТА «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ» ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО*

Делегації Карпатського біосферного заповідника на чолі з професором Федором Гамором випала честь бути запрошеними на офіційну церемонію вручення сертифікату ЮНЕСКО п'ятьом німецьким кластерам давніх букових лісів, які разом з українськими та словацькими ділянками тепер утворюють єдиний серійний транснаціональний українсько-словацько-німецький об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Визначна подія відбулася 15 жовтня 2011 р. проходила в приміщенні Федерального Міністерства охорони довкілля та ядерної безпеки Німеччини за участі близько 120 запрошених – всіх, хто так чи інакше був дотичний до тривалого та клопіткого номінаційного процесу.

З вітальним словом виступив Міністр охорони довкілля та ядерної безпеки Німеччини др. Норберт Рьотген. Він подякував експертам, які готували досьє, а також представникам адміністрацій п'яти природоохоронних територій, що увійшли до складу об'єкта. Теплі слова вдячності прозвучали й на адресу українських та словацьких колег, які надали величезну підтримку німецькій номінації в процесі оцінки.

Після міністра виступив пан Кішора Рао, директор Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, який акцентував визначну глобальну цінність букових пралісів та старовікових лісів і вручив сертифікати Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО п'ятьом кластерам давніх лісів Німеччини. Виступили також міністри охорони природи федеральних земель Мекленбург – Західна Померанія, Тюрінгія, Бранденбург та Гессен, на території яких розташовані ці цінні ділянки.

З вітальним словом від імені офіційної української делегації виступив Ігор Іваненко, заступник начальника Департаменту заповідної справи Мінприроди України. Він привітав німецьких колег з цим високим визнанням, доповів про пріоритети і досягнення екологічної політики України, наголосив на особливій ролі Карпатського біосферного заповідника як провідної установи ПЗФ. Висловлена ідея щодо створення Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника була підтримана бурхливими оплесками присутніх, особливо – представниками ЮНЕСКО.

2011 р.

---

* Вікторія Губко

НА СЕМІНАРІ В ІСПАНІЇ ОБГОВОРИЛИ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

21-25 листопада 2011 р. в іспанському місті Делтебре Міжнародним консорціумом «Природоохоронне партнерство (CCNet)» проведено семінар із впровадження адаптивного менеджменту у рамках Програми відкритих стандартів для практики збереження природоохоронних територій.

У його роботі взяли участь представники Іспанії, Німеччини, Греції, Філіппін, Гвінеї Бісау, Франції, Болгарії, Швеції, Нідерландів, Швейцарії, Великобританії, Бельгії, Танзанії, Мексики та України. Розглянуто практичні аспекти впровадження програми відкритих стандартів щодо збереження та сталого використання унікальних природних об'єктів світового значення. Зокрема, розроблялись конкретні проекти щодо зменшення негативних наслідків кліматичних змін на планеті, збереження оселищ популяцій горил і шимпанзе в Центральній Африці, рибипили в акваторії Гвінеї Бісау, сталого розвитку окремих регіонів в Іспанії та Франції.

Окремо опрацьовано питання охорони букових пралісів Карпат як єдиного в Україні об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Фахівці Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку, разом з експертами із Греції та Франції, проаналізували найбільші загрози для пралісів, розробили концептуальні модель та стратегічне бачення щодо їх збереження та сталого розвитку на прилеглих територіях. Детально опрацьовано розв'язання проблеми збереження та організації сталих випасів на високогірних луках, які розташовані у буферній зоні Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Зокрема визнано за необхідне провести розробку спеціальних нормативно-правових документів, які би регламентували питання охорони та використання високогірних лук у Карпатах, запровадження тут загінної системи випасів, недопущення процесів їх деградації тощо.

З урахуванням отриманих на семінарі напрацювань передбачається подати проектну заявку на тему «Збереження та стале використання високогірних лук на природоохоронних територіях Мараморського українсько-румунського прикордонного регіону (із застосуванням відкритих стандартів)» за програмою в рамках транскордонного співробітництва ЄС Україна-Румунія-Словаччина-Угорщина.

2011 р.

Див. стор. 66-67

1-2. Урочисто оформлений зал для вручення сертифіката ЮНЕСКО
3-5. Голова комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Кішора Рао виступає з промовою і вручає Міністрам охорони довкілля Німеччини та федеральних земель й представникам Урядів України і Словаччини сертифікат ЮНЕСКО. В залі урочистостей з нагоди вручення сертифіката
6. Зустрілись фундатори номінації. Зліва направо: професор Іван Волощук (Словаччина), Девід Міхалик (США) – експерт IUCN, професор Федір Гамор (Україна) та Ганс Кнапп (Німеччина)
7. Кішора Рао і Федір Гамор обмінюються думками щодо менеджменту номінації
8. Зустріч у кулуарах. Зліва направо: Девід Міхалик, професор німецького Університету сталого розвитку П'єр Ібіш, Федір Гамор та начальник відділу Карпатського біосферного заповідника Вікторія Губко
9. Міністр федерального Міністерства охорони довкілля Німеччини доктор Норберт Рютген веде розмову із Кішора Рао та Федором Гамором
10. За трибуною представник Уряду України – Ігор Іваненко
11. Фото на згадку членів української делегації з Кішора Рао та представницею федерального Агентства з охорони природи Німеччини Барбарою Енгельс

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World Heritage
Convention

CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE

The World Heritage Committee
has inscribed

Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany

on the World Heritage List

Inscription on this List confirms the outstanding universal value of a cultural or natural property which requires protection for the benefit of all humanity

DATE OF INSCRIPTION
28 June 2011

Irina Bokova
DIRECTOR-GENERAL
OF UNESCO

Сертифікат ЮНЕСКО про розширення українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за рахунок німецьких кластерів

1

2

3

Церемонія вручення сертифіката ЮНЕСКО із включення українсько-словацько-німецького об’єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» представникам урядів Німеччини, України та Словаччини (Берлін, 2011 р.)

4

5

6

7

8

9

10

11

1. На міжнародному семінарі у міжнародній Академії охорони природи на острові Вільм (Німеччина) доповідає директор Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор (перекладає Вікторія Губко).
2. У дискусії виступають Барбара Енгельс (федеральне Агентство із питань охорони природи (BfN)) та директор цієї Академії професор Ганс Кнапп.
3. Фото на згадку учасників семінару.
(Листопад 2011 р.)

СТАН ПІДГОТОВКИ ПРОЕКТУ РОЗШИРЕННЯ ОБ'ЄКТА «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ» РОЗГЛЯНУТО НА МІЖНАРОДНОМУ СЕМІНАРІ В ІТАЛІЇ

Ліси із бука лісового (*Fagus sylvatica*) поширені на Земній кулі виключно у Європі. І якби не діяльність людини, вони були б домінуючими серед ландшафтів її центральної частини. Важливо і те, що бук лісовий як біологічний вид вижив у льодовиковий період лише у невеликих рефугіумах на півдні та південному сході нашого континенту, а вже потім почав колонізувати великі території, і за останні чотири тисячі років захопив майже половину європейського суходолу. Тому і зараз букові ліси представлені в широкому спектрі лісорослинних умов і поширені від морського узбережжя північного заходу до основних гірських систем. Вони є природними оселищами для більш ніж десяти тисяч видів тварин, рослин та грибів.

У лісовій аудиторії Національного парку «Мунті Чіміно» обговорюється питання щодо включення давніх букових лісів Італії до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Червень 2012 р.)

Післяльодовикова колонізація ландшафтів буком відбувалася паралельно із заселенням Європи людиною та формуванням розвинутого суспільства. Тому бук став важливим елементом європейської економіки та культури. Невідомо як розвивалась би цивілізація в цій частині світу, якби не було букової деревини та вугілля, продуктів її хімічної перегонки та інших виробів з неї. Важливість цього виду у житті народів відображена навіть у назвах регіонів, міст, предметів у багатьох європейських мовах. Наприклад, українська та румунська Буковина, німецький Бухенвальд, український буквар теж пов'язані із назвою цього дерева.

У той же час зростання народонаселення, інтенсивне господарювання, зокрема розвиток промисловості та сільського господарства, призвели до масового вирубування букових лісів, що в свою чергу спровокувало загострення на континенті екологічної ситуації та сприяло глобальним кліматичним змінам. До речі, в Українських Карпатах заміна букових лісів на сотнях, тисячах гектарів монокультурами смереки особливо зараз завдає не тільки великих екологічних, але й економічних збитків.

У результаті господарської діяльності колись домінуючі на значних територіях старовікові букові ліси стали сьогодні великою рідкістю в Європі.

З урахуванням цих обставин, завдяки нашій, українській ініціативі, найбільші залишки букових пралісів Карпат із словацькими їх осередками визнані ЮНЕСКО визначною глобальною цінністю та занесені до переліку об'єктів

Всесвітньої природної спадщини. А наступне розширення цієї номінації, за рахунок давніх букових лісів Німеччини, започаткувало загальноєвропейський процес збереження старовікових букових лісових екосистем. В цьому контексті, з наукової точки зору, стає очевидним, що південно-європейський, атлантично-західний, ілірійсько-балканський та альпійський біогеографічні регіони поширення бука лісового, як і Карпатський і центральноєвропейський його ареали, можуть теж мати певну додаткову визначну глобальну цінність для збереження природних екологічних процесів.

Саме тому рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (документ 35 COM 8B. 13) Україну, Словаччину та Німеччину зобов'язано забезпечити відповідний менеджмент для збереження пралісів та давніх букових лісів Європи. Крім того, доручено провести вивчення ситуації щодо потенційного розширення українсько-словацько-німецької номінації «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» за рахунок старовікових букових лісів інших біогеографічних регіонів Європи, з метою створення повної серійної транснаціональної номінації та забезпечення збереження цих унікальних лісових екосистем.

У зв'язку з цим Федеральне агентство з охорони природи Німеччини, німецький Університет сталого розвитку (м. Еберсвальде) та Центр економіки та менеджменту екосистем (Великобританія) впроваджують за фінансової підтримки Федерального міністерства охорони довкілля та ядерної безпеки Німеччини спеціальний проект дослідження та розвитку «Європейська Всесвітня спадщина букових лісів».

Передбачається, що протягом двох з половиною років група експертів з України, Словаччини та Німеччини, спільно із спеціалістами інших європейських країн, проведе оцінку стану збереження старовікових букових лісів на європейському континенті, здійснить аналіз ситуації з точки зору їх додаткової глобальної цінності, підготує пропозиції урядам відповідних країн щодо подання номінаційних досьє до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

З метою продовження роботи, здійсненої у рамках українсько-словацько-німецької зустрічі та рекомендацій міжнародного семінару на німецькому острові Вільм (жовтень 2011 р.), 16-20 червня 2012 року в Італії на базі національних природних парків Абруццо, Лаціо і Молізе проведено Європейський семінар та польові обстеження старовікових лісів в Апенінських горах, які представляють рефугіум бука лісового в південно-європейському біогеорегіоні. Організували цю зустріч Федеральне агентство з охорони природи Німеччини та італійський університет Тусчія.

У роботі семінару взяли участь відповідальні працівники центральних німецьких природоохоронних відомств, керівники місцевих органів влади італійських міст Соріано-нель-Чіміно та Вілла-Валле-Лонґа, науковці, природоохоронці та громадські діячі із 16 європейських країн. Україну представляла делегація Карпатського біосферного заповідника.

У ході семінару обговорено організаційні та методологічні засади відбору нових об'єктів старовікових букових лісів із різних біогеографічних регіонів Європи для розширення існуючого українсько-словацько-німецького об'єкта. Особлива увага приділена презентаціям науковців та природоохоронців Італії, які аргументували необхідність надання статусу Всесвітньої спадщини буковим лісам у районі Мунті Чіміно (1035 м н.р.м) національних парків Абруццо, Лаціо, Молізе та Полліно. Заслухано також пропозиції з цього приводу представників Франції, Іспанії, Греції, Болгарії, Румунії, Австрії, Швейцарії, Словенії, Сербії, Хорватії та інших країн. У спеціальній доповіді керівник відділу Федерального міністерства охорони довкілля та ядерної безпеки Німеччини Хайке Бріц повідомила, що німецький уряд на одній із нарад країн – членів Європейського Союзу проінформував про реалізацію міжнародного проекту із збереження давніх букових лісів Європи і отримав з цього приводу необхідну підтримку від партнерів по Євросоюзу. Крім того, Німеччина виділяє фінансування на реалізацію цього проекту. Відповідальним виконавцем робіт визначено німецький Університет сталого розвитку (м. Еберсвальде).

На семінарі наголошено на особливій ролі України в цьому процесі. Тому у виступі на семінарі автор цих рядків поділився досвідом роботи із збереження найбільших у Європі букових пралісів. Зокрема, привернуто увагу до реалізації плану заходів із збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», який затверджено Ка-

бінетом Міністрів України в 2009 році, проінформовано про спорудження в Україні Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку тощо. Було запропоновано створити об'єднання природоохоронних територій, на яких оберігається Всесвітня спадщина букових старовікових лісів та асоціацію міст-побратимів, які розташовані в зоні цих унікальних природних об'єктів. Крім того, порушено питання щодо прискорення підписання українсько-словацько-німецького меморандуму із співпраці у збереженні пралісів Карпат та давніх букових лісів Німеччини, проведення в 2013 році в Україні двох міжнародних конференцій з питань збереження, вивчення та сталого використання букових лісових екосистем, співорганізаторами яких виступають Швейцарська наукова фундація та міністерства охорони довкілля Німеччини і Словаччини.

Проведення семінару в Італії дало можливість не тільки обмінятись думками та ознайомитись з досвідом природоохоронної діяльності в цьому єврорегіоні, але й на власні очі побачити ті негативні наслідки, до яких призвела багатовікова господарська діяльність в букових лісах. Найбільше вразили величезні пустелі в Апеннінах, які утворилися в результаті вирубування лісів та надмірного випасання худоби у горах. Голі скелі, річки без води та спорожнілі містечка нагадують про це. Але уряд та місцева влада Італії останнім часом багато роблять для відновлення понівеченої природи. На значних площах створено великі національні парки. Уже п'ятдесят років тут зупинено вирубування букових лісів. За рахунок державного бюджету адміністрації національних парків відшкодовують місцевим громадам за заборону лісокористування у муніципальних лісах. Так, національні парки Абруццо, Лаціо і Молізе щорічно за оренду лісів, які належать громадам, виплачує майже 500 тис. євро (в середньому від 30 до 45 євро за один гектар лісу, на який запроваджено природоохоронний сервітут), а місцеві муніципалітети ведуть активну роз'яснювальну та екоосвітню роботу, створюють інформаційні центри, екологічні стежки та школи природи у лісі. Показовим у цьому плані є приклад діяльності керівництва міста Соріано-нель-Чіміно, яке розташоване неподалік Риму. Цей досвід співпраці природоохоронних територій з місцевою владою варто б впровадити і в Україні.

Підсумовуючи роботу Європейського семінару, один з його організаторів – директор Міжнародної академії охорони природи Німеччини професор Ганс Кнапп влучно зауважив, що букові праліси стають зараз не тільки глобально важливими, але й виступають одним із символів єднання Європи. Із цим, звичайно, важко не погодитись.

2012 р.

ПРО КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТА МЕТОДОЛОГІЮ ВИВЧЕННЯ СТАНУ ПОШИРЕННЯ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ДІЛЯНОК БУКОВИХ ЛІСІВ У ЄВРОПІ ДИСКУТУВАЛИ НА НІМЕЦЬКОМУ ОСТРОВІ ВІЛЬМ*

Номінування об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат», яке ініціювалося силами команди фахівців Карпатського біосферного заповідника під керівництвом директора установи професора Федора Гамора спільно зі словацькими колегами, вже стало історією.

З того часу відбулося чимало знаменних подій, зокрема розширення об'єкта за рахунок п'яти кластерів німецьких старовікових природних лісів та трансформація цього унікального природного спадку ЮНЕСКО у «Букові праліси Карпат та давні ліси Німеччини». Але процес розвитку даного об'єкта Спадщини ще далеко не завершено. Букові праліси набувають дедалі вагомішого значення.

Згідно рекомендацій Комітету у справах Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО країни-учасниці «Букових пралісів Карпат та давніх лісів Німеччини», а саме Україна, Словаччина та Німеччина, повинні й надалі працювати в напрямку залучення інших цінних ділянок букових лісів у різних частинах континенту, які б відповідали критерію IX, за яким номінувався об'єкт («унікальні природні процеси, які тривають») та доповнювали «визначну глобальну цінність» «Букових пралісів Карпат та давніх букових лісів Німеччини». Станом на осінь 2012 року вже було проведено три семінари

* Вікторія Губко

експертів з цього питання та започатковано спеціальний проект «Букові ліси як загальноєвропейський об'єкт Всесвітньої спадщини», який реалізується за підтримки Федеральної служби природоохоронної справи Німеччини.

Черговий семінар відбувся на острові Вільм (Німеччина) на базі Міжнародної академії охорони природи 3-6 жовтня 2012 року. Делегація Карпатського біосферного заповідника під керівництвом заступника директора КБЗ з науково-дослідної роботи Василя Покиньчереди взяла активну участь в роботі заходу. Програма семінару передбачала презентації потенційних ділянок, які можуть бути використані для розширення об'єкта, обговорення критеріїв відбору та презентацію методології визначення поширення цінних ділянок букових лісів з Fagus sylvatica на континенті. За три дні роботи заслухано більше десятка доповідей про значну кількість об'єктів площею від 50 до кількох тисяч гектарів. Варто зауважити, що, незважаючи на великі площі цінних букових лісів і пралісів на Балканах (Болгарія) та в інших країнах Карпат (Румунія), праліси КБЗ залишаються найбільшими за площею та найціннішими на континенті.

Аналіз запропонованих ділянок показав, що частина з них не підпадають під висунуті вимоги. Щодо решти, то вони мають бути додатково обстежені, слід зібрати глибшу наукову інформацію та обговорити можливості номінування визначених кластерів букових лісів на рівні урядів відповідних країн. Ці завдання стоять перед експертами, а результати будуть представлені вже на іншому семінарі, який відбудеться наступного року. На цей раз – у Карпатському біосферному заповіднику.

2012 р.

БУДІВНИЦТВО МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ЗАПОЧАТКУЄ СТВОРЕННЯ НА ЗАКАРПАТТІ «ЕКОЛОГІЧНОГО ДАВОСУ»

«На Закарпатті може бути створено «екологічний Давос», якщо ми усі разом до цього долучимося» – пише у своїй сторінці в соціальній мережі Facebook Міністр надзвичайних ситуацій України Віктор БАЛОГА.

«Дякуючи ентузіазму директора Карпатського біосферного заповідника, професора Федора Дмитровича Гамора, – зауважує В. Балога, – в селі Кваси Рахівського району вже створюється Міжнародний навчально-дослідницький центр букових пралісів та сталого розвитку Карпат.

Федір Дмитрович «заразив» цією ідеєю не лише мене та інших закарпатців, але й урядовців України, Німеччини та Словаччини.

Для цього було прийняте розпорядження Уряду «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат». Кошти на створення центру виділили Державний фонд охорони навколишнього природного середовища України та Федеральне міністерство охорони довкілля Німеччини.

Центр стане координатором мережі навчальних центрів, що паралельно створюються в Україні, Словаччині та Німеччині у рамках українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»...

«Варто додати, що Міжнародний центр відіграватиме координуючу роль у мережі навчальних центрів, які паралельно створюються в Україні, Словаччині та Німеччині. Зокрема, в Німеччині діятиме п'ять таких об'єктів, один – у Словаччині і три – в Україні.

Буде створено інформаційно-туристичний об'єкт з польовим табором у селі Мала Уголька Тячівського району та еколого-освітній центр в Ужанському національному природному парку в селищі Великий Березний.

Все це дасть змогу не лише зберегти заповідні ліси, але й розширити можливості людей побачити їх у первозданному вигляді.

І це ще один приклад, як лише одна людина, Федір Дмитрович Гамор, який любить свій край і свою справу, змогла підняти людей на те, щоб ми всі разом робили наше Закарпаття і нашу Україну чистішими і кращими», – підсумовує Віктор Балога.

19 серпня 2012 р.

НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ У РАХОВІ ОБГОВОРИЛИ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ТА ДАВНІХ БУКОВИХ ЛІСІВ ЄВРОПИ

16-22 вересня 2013 р. у місті Рахові Закарпатської області адміністрація Карпатського біосферного заповідника за підтримки ЮНЕСКО провела Міжнародну науково-практичну конференцію «Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання». Конференція присвячена 45-річчю заснування Карпатського державного заповідника й 20-річчю організації на його базі Карпатського біосферного заповідника.

Захід проведено в контексті Рекомендацій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (35COM 8B.13) у зв'язку з утворенням об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Доручення Президента України з питань сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, які розташовані у зоні букових пралісів, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат».

У рамках конференції відбувся Європейський семінар «Букові праліси – спільна природна спадщина Європи», засідали українсько-словацько-німецький менеджмент-комітет з питань комплексного управління об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та українсько-німецька робоча група з питань природоохоронних територій, проведено вечір інтернаціональної дружби «Букові праліси єднають народи Європи» та екскурсію до Угольських пралісів Карпатського біосферного заповідника.

У роботі конференції взяли участь науковці, представники органів влади, природоохоронних установ та громадськості з України, Німеччини, Словаччини, Польщі, Угорщини, Швейцарії, Румунії, Австрії, Італії, Іспанії, Великобританії та інших країн, загалом близько 150 чоловік.

З вітанням до учасників конференції звернулись Міністр екології та природних ресурсів України Олег Проскуряков та голова Закарпатської обласної державної адміністрації Олександр Ледида.

Учасників конференції також вітали заступник директора Департаменту заповідної справи Мінприроди України Ігор Іваненко, директор департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації Юрій Шпонтак, голова Рахівської районної державної адміністрації Дмитро Андріюк, заступник голови Рахівської районної ради Михайло Фірка та голова міста Рахів Ярослав Думин.

На пленарних засіданнях, у ході роботи секцій «Сучасний стан інвентаризації та досліджень букових пралісів і давніх букових лісів», «Роль букових пралісів і давніх букових лісів у збереженні біологічного різноманіття», «Значення букових пралісів та давніх букових лісів для пом'якшення впливу глобальних кліматичних змін та впровадження екологічних моделей сталого лісокористування» та «Використання букових пралісів і давніх букових лісів у наукових, освітніх та екотуристичних цілях», а також на стендовій сесії презентовано і обговорено 73 доповіді та повідомлення. Окремим збірником опубліковано матеріали конференції.

З доповіддю «Щодо українського внеску у справу збереження та вивчення букових лісів Європи» виступив автор цих рядків. Про букові ліси як спільну природну спадщину Європи та процес підготовки кінцевої європейської номінації для включення до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО доповідав директор Міжнародної академії охорони природи професор Ганс Кнап (Німеччина), про стан збереження визначної глобальної цінності в словацькій частині серійного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», у світлі спеціального рішення з цього приводу Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, інформував радник Міністра охорони навколишнього середовища Словацької Республіки Ладислав Амброш. Великий інтерес викликали доповіді, проголошені на заходах у рамках конференції, професорів Петера Гобсона (Великобританія) та П'єра Ібіша (Німеччина) щодо особливостей ведення лісового господарства в умовах глобальних кліматичних змін, про дослідження екологічних процесів в

лісових екосистемах професора Івана Волощука (Словаччина), про додаткову цінність букових пралісів та давніх букових лісів на Апеннінах доктора Альфредо Ді Філіпо (Італія), про стан збереження старовікових букових лісів на Піренеях (доктор Оскар Швендтнер, Іспанія), про перспективи українсько-німецької співпраці – керівника відділу із міжнародних зв'язків Федерального міністерства довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччини Ніколі Браєр тощо.

У прийнятій резолюції конференція відзначила значну роль України у збереженні букових пралісів та давніх букових лісів Європи, висловила вдячність колективу Карпатського біосферного заповідника та особисто професору Федору Гамору за багаторічну наполегливу працю із збереження та вивчення унікальних природних цінностей Карпат, за особливий внесок у процес організації українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та за сприяння в активізації екологічної співпраці на Європейському континенті.

Високо оцінено інноваційні проекти адміністрації Карпатського біосферного заповідника щодо прийняття спеціальних рішень Президента та Уряду України із питань сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, що розташовані в зоні українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Європи». Рекомендовано використати цей досвід в інших зацікавлених країнах.

Конференція звернулась також до урядів України, Словаччини та Німеччини з проханням прискорити роботу із підписання Меморандуму між Міністерством екології і природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи та безпеки ядерних реакторів Федеративної республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки з питань охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», забезпечити фінансування будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат та створення мережі еколого-освітніх центрів в усіх складових частинах цього глобально важливого природного об'єкта. Рекомендовано, для обміну досвідом роботи, нарощення інтелектуального потенціалу, підвищення кваліфікації наукових та господарських кадрів, активістів органів місцевого самоврядування, створити Асоціацію міст побратимів та природоохоронних установ, які охороняють і вивчають букові праліси та давні букові ліси Європи.

2013 р.

Див. стор. 76-77

1. Працює робоча президія.
2. Професор Університету сталого розвитку П'єр Ібіш (Німеччина, м. Еберсвальде) вручає керівництву Карпатського біосферного заповідника букет прапорців країн, студенти яких проходили виробничу практику на його базі.
3. Директор Міжнародної академії охорони природи (Німеччина, острів Вільм) професор Ганнес Д. Кнапп – цікавий співрозмовник для журналістів телеканалу «Тиса» (Ужгород).
4. Гостей звеселяють гуцульські музики.
5. Про український внесок у збереження букових пралісів Європи доповідає професор Федір Гамор.
6.9. У залі засідань – уважні слухачі.
7. У кулуарах теж ідуть дискусії.
8. За трибуною професор Петер Гобсон (Великобританія).
10. Засідає українсько-словацько-німецький менеджмент-комітет з питань комплексного управління об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».
11. На вечорі інтернаціональної дружби «Букові праліси єднають народи Європи» виступають професор Іван Волощук (Словаччина) та радник Міністра охорони довкілля Словаччини Ладислав Амброш.
12. Учасники Європейського семінару «Букові ліси – спільна природна спадщина Європи».

ПІДСУМКИ ВИВЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ РОЗГЛЯНУЛИ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ У ЛЬВОВІ

Ліси із бука лісового (Fagus sylvatica) поширені виключно у Європі і колись вкривали майже половину її території. Але зростання народонаселення, інтенсивне господарювання, зокрема розвиток промисловості та сільського господарства, призвели до масового вирубування букових лісів, що в свою чергу спровокувало загострення на континенті екологічної ситуації та сприяло глобальним кліматичним змінам.

У результаті господарської діяльності домінуючі колись на значних територіях старовікові букові ліси стали сьогодні великою рідкістю в Європі.

З врахуванням цих обставин, завдяки нашій українській ініціативі, найбільші залишки букових пралісів Карпат із словацькими їх осередками визнані ЮНЕСКО у 2007 році глобальною цінністю та занесені до переліку Всесвітньої спадщини. А наступне розширення у 2011 році цієї номінації за рахунок давніх букових лісів Німеччини започаткувало європейський процес збереження старовікових букових лісових екосистем.

В Україні, яка володіє найбільшими в Європі осередками букових пралісів та з ініціативи якої створено українсько-словацько-німецький об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», приділяється значна увага їх вивченню та збереженню. Так, у 2009 році Кабінетом Міністрів України затверджено план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», а 2 квітня 2013 р. Президент України Віктор Янукович видав спеціальне Доручення про забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, які розташовані у зоні цієї унікальної природної цінності.

На виконання зазначеного рішення Уряду України, з 2 по 9 червня 2013 р., в історичному центрі Львова (який, до речі, як і букові праліси Карпат входить до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО) адміністрація Карпатського біосферного заповідника спільно із Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) і Національним лісотехнічним університетом України провели міжнародну наукову конференцію «Букові праліси: модельні системи для менеджменту та збереження біорізноманіття, лісових ресурсів і екосистемних послуг». В роботі конференції взяли участь близько 170 науковців із 27 країн світу.

До учасників конференції з вітанням звернувся Міністр екології та природних ресурсів України Олег Проскуряков. Дослідників привітали також ректор Національного лісотехнічного університету України академік НАН України Юрій Туниця та голова міжнародного організаційного комітету із проведення конференції Бригітта Коммармот (Швейцарія).

На пленарному засіданні заслухано доповіді: «Всесвітня спадщина букових пралісів Карпат як символ екологічного єднання Європи» (проф. Федір Гамор, Україна), «Пралісові заповідники в Українських Карпатах: історія створення» (проф. Степан Стойко, Україна), «Європейські регіони букових лісів та потенціал для розширення транснаціональної номінації Всесвітньої спадщини» (проф. Ганнес Д. Кнапп, Німеччина), «Глобальна перспектива відновлення старовікових лісів та запровадження сталого лісівництва: вивчення через обмін досвідом» (проф. Вільям Кітон, США) та «Популяційна динаміка у сильно фрагментованих ландшафтах» (проф. Отсо Оваскайнен, Фінляндія).

На конференції також представлено та обговорено близько 120 секційних та стендових доповідей із проблем збереження біорізноманіття букових пралісів, аналізу їх структури та динаміки, запровадження сталого управління лісами та майбутнього європейських лісових екосистем. Найбільше доповідей презентували швейцарські, німецькі, італійські та українські науковці. Чимало нових підходів запропонували дослідники Японії, Канади, Ірану та скандинавських країн. Приємно вразив високий рівень професіоналізму та знання англійської мови українських молодих науковців, зокрема з Ужгорода, Львова та Києва.

На організованих у рамках конференції семінарах та під час наукових екскурсій до найбільшого у світі Угольсько-Широколужанського

Фоторепортаж із міжнародної науково-практичної конференції «Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання» (м. Рахів, 16-22 вересня 2013 р.)

8

9

10

11

12

осередку букових пралісів обговорено дослідницькі платформи, перспективні міжнародні та міждисциплінарні програми з дослідження букових пралісів, вивчено досвід роботи Карпатського біосферного заповідника з організації наукових досліджень та збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО тощо.

Учасники конференції взяли участь в урочистому відкритті інформаційно-туристичного центру Карпатського біосферного заповідника «Букові праліси – Всесвітня спадщина ЮНЕСКО» у Малій Угольці.

Під мелодію гуцульської трембіти та оплески численних гостей учасників урочистостей вітали та перерізали символічну стрічку новоствореного центру голова Тячівської районної ради Михайло Данилюк, заступник голови Тячівської районної державної адміністрації Федір Стан, голова оргкомітету конференції Бригітта Коммармот, представники Углянської територіальної громади та автор цих рядків.

До початку конференції побачила світ англомовна монографія про підсумки українсько-швейцарського проекту зі статистичної інвентаризації угольсько-широколужанських пралісів та анотовані матеріали доповідей учасників конференції.

Конференція засвідчила надзвичайно великий міжнародний інтерес до вивчення і збереження букових пралісів та досвіду роботи України у цій сфері.

2013 р.

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ УСТАНОВАМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ»

Відповідно до угоди між урядами Федеративної Республіки Німеччини та України у сфері охорони навколишнього природного середовища та співпраці із реалізації Національної програми розвитку національних природних парків в Україні на період 2012-2014 рр. на базі НПП «Яворівський», «Карпатський», «Гуцульщина» та Карпатського біосферного заповідника проведено міжнародний семінар «Удосконалення управління установами природно-заповідного фонду Карпатського регіону: досвід України та Німеччини».

У рамках цього семінару 29-30 серпня 2013 р. німецька делегація ознайомилась із досвідом роботи Карпатського біосферного заповідника як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У доповідях автора цих рядків та голови села – гірського курорту Кваси В. Дімича розглянуто основні напрямки його діяльності, стан співпраці з територіальними громадами, перспективи будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат, порушено цілий ряд питань із поглиблення українсько-німецької співпраці. А на зустрічі за «круглим столом» із учасниками семінару перший заступник голови Закарпатської обласної ради В. Закурений детально проінформував про роботу органів місцевого самоврядування та виконавчої влади по організації виконання розробленого нами Доручення Президента України щодо збереження букових пралісів, сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, що розташовані в зоні української частини українсько-німецько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Було наголошено, що цей документ є доленосним для Закарпатського регіону, тому місцева влада зробить все необхідне, щоб забезпечити виконання завдань, поставлених Президентом України, у повному обсязі. На це спрямовано також проект підготовленого плану заходів, який до 1 жовтня 2013 р. має бути затверджений Кабінетом Міністрів України.

Великий інтерес в українських учасників семінару викликали повідомлення керівників німецьких національних парків «Ясмунд» Інгольфа Штодіана та «Гартц» – Сабіни Моне, директора біосферного резервату «Шпревальд» Євгена Новака про досвід роботи із громадами, використання бренду природоохоронних територій для сталого розвитку прилеглих населених пунктів, розбудови на їх базі туристично-рекреаційної інфраструктури тощо. Директор середньоазіатських програм Союзу охорони природи і біорізноманіття Німеччини (NABU) Борис Тихомиров дуже емоційно поділився враженнями від побачених під час поїздки до

масивів біосферного заповідника автомобільних доріг. Звертаючись до представників місцевої влади, він наголосив, що для розвитку цього регіону відновлення доріг є основною проблемою. У зв'язку з цим ним запропоновано приступити до підготовки проекту із запровадження розроблених у Німеччині новітніх технологій будівництва автомобільних доріг, гарантований термін експлуатації яких без ремонтів не менше як 50 років, а вартість будівельних робіт на 30 відсотків є меншою, ніж по застарілих технологіях та із використанням традиційних для українських будівельників матеріалів.

Підсумував дискусію керівник німецької делегації Генріх Шмаудер, який є відповідальним у Федеральному міністерстві довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина за співпрацю із країнами Центральної та Східної Європи. Він насамперед зауважив, що Німеччина вдячна Україні та особисто професору Федору Гамору за ті великі зусилля, яких докладала українська сторона для включення старовікових букових лісів Німеччини до складу Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Ця подія для Німеччини є надзвичайно важливою, тому саме букові праліси та розвиток прилеглих територій в Україні є ключовою темою для майбутніх проектів, які міг би фінансувати німецький уряд.

Генріх Шмаудер та Борис Тихомиров виявили готовність допомогти, уже найближчим часом, у пошуках джерел фінансування для реалізації запропонованого нами проекту із збереження та сталого використання високогірних лук у буферній зоні букових пралісів Українських Карпат та для підготовки проектів із залучення релігійних громад до формування у цьому регіоні екологічної культури населення, підвищення дієздатності українських установ природно-заповідного фонду та впровадження в Україні досвіду роботи німецьких природоохоронних інституцій тощо.

Гості відвідали Чорногірські праліси, ознайомились із українсько-швейцарським науково-дослідним стаціонаром із переформування монокультур смереки на природні за складом ліси, роботою демонстраційного форелевого господарства, Музею екології гір та історії природокористування Карпат, інформаційно-туристичних центрів «Високогір'я Карпат» та «Центр Європи».

2013 р.

БУДІВНИЦТВО МІЖНАРОДНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ З ВИВЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ БУДЕ ЗАБЕЗПЕЧЕНО

11 жовтня 2013р. Питання щодо створення названого центру обговорювалося на спільному засіданні колегій Міністерства екології та природних ресурсів України й Закарпатської облдержадміністрації, яке відбулося в Ужгороді.

Директор Департаменту заповідної справи Мінприроди України Віктор Канцурак зауважив, що на виконання відповідного Доручення Президента України забезпечено розроблення та погодження проектно-кошторисної документації будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів на базі Карпатського біосферного заповідника. Кошторисна вартість проекту будівництва складає 22,5 мільйона гривень. Будівництво має здійснюватись протягом 2-х років, починаючи з 2014 року, за кошти Державного бюджету згідно з Планом природоохоронних заходів Мінприроди.

Директор департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської облдержадміністрації Юрій Шпонтак у своїй доповіді додав, що відповідно до проекту на базі КБЗ у с. Кваси передбачено будівництво цього Центру площею близько трьох тисяч квадратних метрів з інтерактивною експозицією букових пралісів тощо.

Міжнародний навчально-дослідний центр створюється з метою системного дослідження букових та інших лісових екосистем, зокрема недоторканих лісів Європейського континенту. Одним з важливих напрямків діяльності центру буде забезпечення практичної підготовки студентів – майбутніх природоохоронців з усієї Європи. Центр слугуватиме поширенню еколого-освітніх знань щодо пралісів, їх наукової, природоохоронної та культурно історичної цінності. Також Міжнародний навчально-дослідний центр матиме спеціальну тематику, присвячену реалізації концепції сталого розвитку в контексті використання сучасних альтернативних джерел енергії та інших природозберігаючих технологій.

2013 р.

УКРАЇНСЬКИЙ ВНЕСОК У СПРАВУ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ЄВРОПИ

Лісистість в Україні у два рази менша, ніж середньосвітовий та середньоєвропейський рівень, і становить лише трохи більше 15 відсотків її території. В три рази нижчим за середньоєвропейський рівень залишається тут і процент природоохоронних територій.

Але, займаючи менше 6% площі Європи, в цьому регіоні зосереджується майже 35% європейського біорізноманіття, розміщено значний потенціал щодо його збереження та відновлення, тому Україна може розглядатись як один з потужних резерватів для відновлення флористичного та фауністичного різноманіття Європи.

У зв'язку з цим урядові та наукові інституції докладають чимало зусиль для розвитку природоохоронної справи, збереження в цій частині континенту унікальних природних цінностей. Для цього, зокрема, законами України схвалено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року, ініційовано ще у 1998 році прийняття Рамкової Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, розроблено та ратифіковано Протоколи до цієї Конвенції про збереження і стале використання біологічного і ландшафтного різноманіття та про стале лісове господарство тощо.

У цьому контексті в Україні, яка володіє найбільшими в Європі осередками букових пралісів та з ініціативи якої створено українсько-словацько-німецький об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», приділяється значна увага їх вивченню та збереженню. Вагомий внесок у цю справу внесли багато українських природодослідників, насамперед професори С. Стойко, В. Комендар, В. Парпан та інші. Для цієї мети у 1968 році Постановою уряду України створено Карпатський заповідник, а у 2009 році затверджено план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат». Винятково важливим є прийняте Президентом України спеціальне Доручення про забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, які розташовані у зоні цієї унікальної природної цінності.

Для визнання букових пралісів Карпат на високому українському державному та міжнародному рівнях у значній мірі сприяла системна, багаторічна робота адміністрації Карпатського біосферного заповідника, якому у ці дні виповнюється 20 років із часу його затвердження Указом Президента України та 45-річчя організації першого в Українських Карпатах державного заповідника, на базі якого створено Карпатський біосферний резерват.

Чималий внесок у справу вивчення та популяризації букових пралісів зробили численні міжнародні науково-практичні конференції, які організовувались в Україні, зокрема з ініціативи адміністрації Карпатського біосферного заповідника. Особливу роль у цьому процесі мала конференція «Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання», яка відбулася десять років тому і заклала підвалини європейського процесу збереження букових лісів.

Принагідно нагадаємо, що ця справді історична конференція проходила із 13 по 17 жовтня 2003 року у місті Мукачеві, під патронатом Ради Європи, Всесвітнього фонду природи (WWF), Міжнародного Союзу охорони природи (IUCN) та Міжнародної спілки лісівничих досліджень (IUFRO). В її роботі взяли участь близько 250 представників лісознавчої науки із 26 країн світу. Ініціатором конференції виступив автор цих рядків, а безпосередніми організаторами – Карпатський біосферний заповідник та Швейцарський федеральний інститут лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL).

Про важливість цього міжнародного наукового форуму говорить і той факт, що вітання його учасникам надіслав Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, а спеціальну доповідь на ній проголосив Голова Державного комітету лісового господарства України Микола Колісниченко.

На конференції прийнято Мукачівську заяву та Звернення. У заяві зафіксовано загальну картину стану природних лісів у помірній зоні Європи. При цьому зазначено, що центральним завданням для науковців та природоохоронців мають бути питання вивчення їхньої структури, динаміки росту, біорізноманіття та суспільно-економічних цінностей, а також проблем їх захисту. У заяві особливо наголошувалось, що природні ліси є рідкісними та вразливими екосистемами. Тому вони важливі для формування пан'європейської екологічної мережі, використання їх як базових ареалів для апробації наближених до природного

методів господарювання, а також для збереження «in situ» лісового генофонду та створення депозитарію лісової природи.

Конференція звернулась до всіх зацікавлених сторін із проханням провести інвентаризацію пралісів і природних лісів на основі уніфікованих методик, активізувати наукові дослідження та моніторинг з метою використання отриманих даних у практичному лісівництві та екологічній освіті тощо. Уряду України окремо рекомендовано передбачити у Лісовому кодексі України правові механізми збереження пралісів, вжити заходів щодо розширення мережі природно-заповідного фонду, забезпечити перехід до вибіркової системи ведення лісового господарства та порушити клопотання стосовно включення Карпатського біосферного заповідника, в межах якого зберігаються значні ділянки пралісів, до Всесвітньої мережі природної спадщини ЮНЕСКО.

Десять років – це невеликий проміжок часу, але зараз можна стверджувати, що рішення цього міжнародного наукового форуму зробили величезний вплив не тільки на вивчення та збереження букових пралісів та давніх букових лісів Європи, але й започаткували активні процеси міжнародної наукової та природоохоронної співпраці, стали, без перебільшення, справжнім каталізатором екологічного співробітництва на європейському континенті, сприяли реалізації в Україні багатьох наукових та соціально-економічних проектів.

В Україні чимало зроблено для створення транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». В складі цього унікального міжнародного об'єднання природоохоронних територій світового значення, загальною площею 96072,4 гектарів (ядрова зона 33670,1 га), яке охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового від передгір'я Українських Карпат до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген, Україна займає майже 70 відсотків його площі. А нині, за рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, ведеться активна робота щодо розширення цієї номінації за рахунок залишків старовікових букових лісів інших біогеографічних регіонів Європи.

Важливим результатом багаторічної наукової роботи та природоохоронних ініціатив в Україні слід вважати включення до статті 85 Лісового кодексу України положення, яке гарантує збереження пралісів та лісового біорізноманіття, прийняття Указів Президента України «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника» та створення інших природоохоронних територій в Україні.

У результаті реалізації українсько-голландського проекту за програмою BBI-Matra (2007-2008 роки) проведено інвентаризацію пралісів Закарпаття (Гамор та ін., 2008). Встановлено, що в Україні абсолютна їх більшість зосереджена в цьому регіоні, і складає близько десяти відсотків від його лісовкритої площі (61190 га). 99,9 відсотків – це природні насадження з участю бука лісового.

Найбільші ділянки букових пралісів в Україні зосереджені в межах Тячівського району (22582,9 га), який є справжнім європейським ядром їх розташування. Але, на жаль, значна частина із них все ще належить до категорії експлуатаційних лісів і їм загрожує вирубування. Наприклад, це стосується Мокрянського державного лісомисливського господарства, на території якого зосереджено значні площі (8829 га) букових пралісів. Нещодавно Міністерство екології та природних ресурсів України підтримало клопотання науково-технічної ради Карпатського біосферного заповідника щодо передачі цих унікальних ділянок до його складу. Є велика надія, що місцеві органи влади та місцевого самоврядування Тячівського району та Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства теж виступлять за збереження цього унікального пралісу.

Завдяки активній роботі Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) здійснено широкомасштабні проекти спеціальних наукових досліджень в букових пралісах Карпатського біосферного заповідника. Зокрема, на закладеній десятигектарній пробній площі в Угольському масиві детально вивчено структуру та особливості функціонування букового пралісу, встановлено ряд закономірностей його розвитку, сформовано геоінформаційну систему «Буковий праліс», розроблено рекомендації щодо імплементації отриманих знань до практики сталого лісового менеджменту тощо. Проведено ґрунтовні дослідження біологічного різноманіття, зокрема ентомофауни, мікоти бріофлори. Цікавими виявились результати досліджень Угольсько-Широколужанських пралісів, де зафіксовано найстаріші у Європі дерева бука, вік яких може сягати 550 років. А реалізація проекту із статистичної інвентаризації найбільшого

букового пралісу Європи та презентація його результатів на міжнародній науковій конференції «Букові праліси: модельні системи для менеджменту та збереження біорізноманіття, лісових ресурсів і екосистемних послуг» засвідчили не тільки великий міжнародний інтерес до вивчення та збереження букових пралісів, але й виявили нові дослідницькі платформи та міждисциплінарні програми з їх вивчення та впровадження виявлених закономірностей у природоохоронну практику та методи сталого лісокористування.

Важливим внеском у збереження букових пралісів може бути досвід України щодо нетрадиційних підходів до вирішення соціально-економічних проблем розвитку прилеглих до них територій. У цьому контексті інноваційними є українсько-німецький проект «Природоохоронний менеджмент Карпатського біосферного заповідника і розв'язання сучасних викликів на Закарпатті (Україна)» та Доручення Президента України з питань сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, які розташовані у зоні букових пралісів, від 2 квітня 2013 р., № 1-1/749.

Чимало зроблено для використання букових пралісів України як природної наукової лабораторії та для розвитку екотуризму, проведення на їх базі численних навчальних практик студентів та наукових екскурсій іноземних спеціалістів. Особливе значення для цього процесу має активна робота професорсько-викладацького складу німецького Університету сталого розвитку на чолі із професором П'єром Ібішем (м. Еберсвальде). Для сотень студентів із багатьох країн світу, які навчаються в цьому університеті, щорічні відвідування Карпатського біосферного заповідника вже стали невід'ємною частиною програми не тільки їхньої фахової підготовки, вивчення ними у пралісах закономірностей розвитку дикої природи та соціально-економічних процесів на прилеглих територіях, але й є яскравим прикладом народної дипломатії, реальним вкладом у поглиблення міжнародної співпраці та інтеграції України у світове співтовариство.

Слід окремо наголосити, що Україна зініціювала обговорення та прийняття на міжнародному семінарі в Міжнародній академії охорони природи (Німеччина, острів Вільм) у 2011 році стратегії розбудови мережі інформаційних центрів букових пралісів в Україні, Німеччині та Словаччині. Визначено, що ця мережа створюється для поширення наукових знань та підвищення поінформованості європейського суспільства щодо збереження букових пралісів – унікальних природних цінностей Всесвітнього значення. Саме тому в Україні вже нині в Угольському масиві відкрито інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – Всесвітня спадщина ЮНЕСКО», розпочинається будівництво Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат у гірському курорті Кваси.

До першочергових завдань цього центру має належати розробка та впровадження комплексного моніторингу пралісових екосистем, вивчення динаміки їх складу та структури, фаз і стадій розвитку та процесів природного поновлення, підготовка рекомендацій щодо збереження пралісів та ведення лісового господарства на природних засадах, організація використання пралісів як полігону з вивчення процесів змін клімату тощо. Його діяльність спрямовуватиметься також на підвищення рівня екологічної освіченості управлінських та господарських кадрів, проведення досліджень та навчальних практик в галузі лісової екології та сталого розвитку студентами та науковцями. Тут лобіюватимуться природоохоронні ініціативи та проекти для сталого розвитку гірських територій, розроблятимуться заходи щодо запровадження альтернативних джерел енергії та використання енергозберігаючих технологій, організовуватиметься обмін між спеціалістами, проводитимуться навчальні семінари та міжнародні науково-практичні конференції, впроваджуватимуться інші заходи щодо поглиблення міжнародної співпраці у сфері збереження європейської природної та культурної спадщини.

Дуже важливим є внесок України і в процес розробки, за Дорученням Президента України, проекту Меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним Міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина, спрямованого на забезпечення збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Прийняття цього документа має створити юридичну передумову для поглиблення європейського процесу збереження букових лісів.

2013 р.

ВІДКРИТО ІНФОРМАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР «БУКОВІ ПРАЛІСИ – ОБ'ЄКТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО»*

7 червня 2013 р. у селі Мала Уголька Тячівського району Закарпатської області відбулося урочисте відкриття інформаційно-туристичного центру «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».

Із включенням букових пралісів до переліку природного спадку людства гостро постала потреба посилення їх еколого-освітньої та екосвиховної ролі. В останні роки букові праліси Карпатського біосферного заповідника виступають природною лабораторією для досліджень європейських лісівників, студентів українських та закордонних навчальних закладів тощо. Та особливої просвітницької ролі інформаційно-туристичний центр повинен набути для школярів і місцевого населення. На цьому наголошував у вітальному слові при відкритті голова Тячівської районної ради М. Данилюк. Він також проінформував присутніх про екологічні проекти, які зараз реалізуються на території району і спрямовані на поліпшення екологічного середовища для проживання населення.

Інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» створено за ініціативи та під безпосереднім керівництвом професора Федора Гамора, який разом із групою фахівців заповідника розробив його тематико-експозиційний план, дизайн та інформаційне наповнення. Художні роботи на високому мистецькому рівні здійснив Михайло Понцір, якому допомагали працівники ремонтно-будівельної дільниці Карпатського біосферного заповідника. Для оформлення інтер'єру використані природні матеріали у всьому їх розмаїтті – деревина, камінь. В цю художню канву чудово вписано інформаційні матеріали, акцентом яких стали, звичайно, букові праліси, їх приналежність до спадщини усього людства, історія створення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Особливою родзинкою виступає експозиційний зал, який створює ілюзію присутності в буковому пралісі. Банерні шпалери відображають віковічні буки, увиті гірляндами плюща, старезний ліс прорізає стрічка гірського потоку, з-поза дерев допитливо визирають тварини, що зустрічаються у карпатських пралісах. Знаменитий карстовий міст Угольки ніби нависає над відвідувачами у всій своїй величі, а попід стелею, задекорованою під блакитне небо, ширяють птахи. Тут, у тиші імітованого букового пралісу, відвідувачі можуть переглянути відеофільми про прадавні букові ліси Карпат. З цього залу відвідувачі виходять причаровані таємничістю і величчю букового лісу, вражені і впевнені у необхідності його збереження.

2013 р.

НОВИЙ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ ПРИРОДООХОРОННИЙ ПРОЕКТ

У рамках угоди між урядами України та Федеративної Республіки Німеччини про співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища німецьким Банком реконструкції та розвитку (KfW), на підставі матеріалів міжнародного консультанта, який у минулому році вивчав роботу заповідників та національних природних парків в Україні, підготовлено і представлено до Мінприроди України техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) для українсько-німецького проекту «Посилення системи природоохоронних територій України». Затверджено установу, яка буде забезпечувати виконання цього ТЕО. Нею став німецький консорціум «Osterreichssche Bundesforte AG (OBf)». А зараз завершується підготовка документів для реалізації проекту на конкретних територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України.

Важливим моментом у цьому процесі стало визначення природоохоронних установ (таких в Україні зараз створено 70), які візьмуть безпосередню участь у його впровадженні, тобто стануть суб'єктами отримання фінансової допомоги. Попередньо, для експертної оцінки, відібрано шість природоохоронних установ, в тому числі і Карпатський біосферний заповідник.

З 24 червня по 2 липня 2013 р. оціночна місія KfW провела в Україні остаточну експертизу цього проекту. В рамках програми роботи місії 27-28 червня делегація KfW відвідала

* Вікторія Бундзяк

Інформаційно-туристичний центр
«Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
(село Мала Уголька Тячівського району Закарпатської області)

НАЙБІЛЬШІ БУКОВІ ПРАЛІСИ СВІТУ
THE LARGEST BEECH PRIMEVAL FORESTS OF THE WORLD
ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ПРАЛІСІВ
HISTORY OF BEECH PRIMEVAL FORESTS INVESTIGATION

НАЙБІЛЬШІ БУКОВІ ПРАЛІСИ СВІТУ
THE LARGEST BEECH PRIMEVAL FORESTS OF THE WORLD
ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ПРАЛІСІВ
HISTORY OF BEECH PRIMEVAL FORESTS INVESTIGATION
СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА ПРАЛІСУ
STRUCTURE AND DYNAMICS OF A PRIMEVAL FOREST

БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ
ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ
PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS AND THE ANCIENT BEECH FORESTS OF GERMANY

Карпатський біосферний заповідник. Менеджери проектів департаменту з енергетики та природних ресурсів KfW Франк Мьюрішель, Андреас Вайтцель та Сергій Горбачов, за участі заступника директора Департаменту заповідної справи Мінприроди України Ігоря Іваненка, проаналізували досвід природоохоронної, науково-дослідної, еколого-освітньої та рекреаційної діяльності біосферного заповідника, наявні тут проблеми. Обговорено із керівництвом установи, а також головами міста Рахів Ярославом Думином та села Кваси Василем Дімичем, директором Рахівського лісодослідного господарства Володимиром Приступою, представниками громадськості та трудового колективу заповідника найбільш актуальні аспекти використання очікуваної фінансової допомоги. Зокрема, йшла мова про будівництво Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат у Квасах, відновлення гірських лісових доріг, придбання для заповідника спеціальної техніки, наукового обладнання та спорядження тощо. Окремо обговорено участь проекту у розв'язанні соціально-економічних проблем населених пунктів, що розташовані у зоні діяльності біосферного заповідника, активізації співпраці із територіальними громадами.

Критично проаналізовано також потреби фінансового і матеріально-технічного забезпечення біосферного заповідника та зроблено загальний позитивний висновок про спроможність його адміністрації забезпечити впровадження заходів, передбачених цим проектом.

Експерти в цілому високо оцінили діяльність адміністрації Карпатського біосферного заповідника і висловили впевненість, що фінансування у рамках цього проекту допоможе розв'язанню наявних проблем, збереженню унікальних природних цінностей Карпатського регіону, що мають Всесвітнє значення.

2013 р.

БУКОВІ ПРАЛІСИ ПРЕЗЕНТУВАЛИ НА НІМЕЦЬКІЙ ПОШТОВІЙ МАРЦІ

Міністр сільського господарства, навколишнього середовища та захисту прав споживачів Федеральної землі Мекленбург (Передня Померанія, Німеччина) доктор Тіль Бакхаус у листі на адресу Карпатського біосферного заповідника повідомив, що в національному парку «Мюріц», який входить до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», презентовано нову спеціальну поштову марку «Давні букові ліси Німеччини – Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО».

При цьому Міністр слушно зауважує, що «...маємо і надалі усвідомлювати нашу спільну відповідальність за Всесвітню природну спадщину ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», аби ми та майбутні покоління могли милуватися недоторканими буковими лісами в усій їх красі та унікальності».

Безумовно, випуск цієї поштової марки не тільки поповнить колекції філателістів, але й буде сприяти популяризації Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А це одне із основних завдань, визначених для урядів держав Конвенцією про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини.

Слід зауважити, що в Україні в цьому напрямку теж робиться чимало. Так, торік в найбільшому Угольсько-Широколужанському масиві букових пралісів відкрито інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО»; за підтримки ЮНЕСКО на базі Карпатського біосферного заповідника проведено міжнародну конференцію «Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання». А в січні 2014 р. Кабінет Міністрів України схвалив план заходів щодо забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Згідно рішення уряду України в 2014 р. у селі Кваси має розпочатись будівництво Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку.

2014 р.

НІМЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРК «ГАЙНІХ» ВИПУСТИВ АУДІОДИСК «ЗВУКИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ» ІЗ ЗАПИСАМИ ПТАШИНИХ МЕЛОДІЙ В СТАРОВІКОВИХ БУКОВИХ ЛІСАХ

21 березня 2014 р. Міхаїл Фігель із німецького національного парку «Гайніх» випустив аудіодиск «Звуки Всесвітньої спадщини» із записами пташиних мелодій в старовікових букових лісах, які входять до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Виявляється, в одного і того ж виду птахів у різних регіонах відмічаються специфічні «мовні» діалекти. І це добре помітно у звуках, скажімо, солов'їних пісень у букових лісах національного парку «Гайніх», що розташовані на землях Тюрінгії в центральній Німеччині та на балтійському острові Рюген в національному парку «Ясмунд».

Загалом аудіоальбом включає майже одногодинний пташиний концерт із всіх 5-ти складових німецьких частин (Гайніх, Келервальд, Серан, Грумзін та Ясмунд) цієї Всесвітньої спадщини. І цікаво, що він супроводжується ще й мінібуклетом з їх характеристикою.

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини не тільки відображають унікальні, світового значення екологічні процеси, які є глобально важливими для історії та еволюції природних планетарних явищ, репрезентують ключові аспекти в процесах, життєво важливих для забезпечення довгострокового збереження природних екосистем, але й є важливими осередками охорони європейського біорізноманіття та генофонду багатьох рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Зокрема, вони вважаються раєм для птахів. За даними орнітологів, тут зустрічається майже 150 їх видів. Наші пернаті друзі служать важливим елементом для кругообігу речовин у природі, дуже чутливо і швидко реагують на зміни навколишнього природного середовища.

Безперечно, ці природні екосистеми і особливо пташине царство, що їх населяє, крім усього іншого, відіграють ще й важливе естетичне та виховне значення. Тому наші німецькі партнери так багато уваги приділяють їх популяризації (випуск фотоальбомів, буклетів, відеофільмів, поштових марок та ін.).

2014 р.

У БОННІ, ЗА УЧАСТІ АДМІНІСТРАЦІЇ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА, ПІДПИСАНО СПІЛЬНУ ДЕКЛАРАЦІЮ МІЖ ПРИРОДООХОРОННИМИ МІНІСТЕРСТВАМИ УКРАЇНИ, НІМЕЧЧИНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ БУКОВИМИ ПРАЛІСАМИ

14 травня 2014 року у Бонні, в Федеральному агентстві Німеччини з охорони природи (BfN), повноважні представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччина і Міністерства навколишнього середовища Словацької Республіки, за участі адміністрації Карпатського біосферного заповідника, підписали Спільну Декларацію про наміри щодо охорони та управління Спільним об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) і давні букові ліси Німеччини (Німеччина)».

Сторони, які підписали Декларацію, відмітили, що букові ліси, які занесені до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, служать у якості ключового елемента лісових екосистем Європи, відіграють значну роль для збереження біорізноманіття та пом'якшення наслідків кліматичних змін.

Посилаючись на міжнародні Конвенції та міжурядові угоди природоохоронні міністерства України, Німеччини та Словаччини під-

твердили свою готовність зробити свій внесок у їх реалізацію, забезпечити збереження цілісності цього об'єкта Видатної глобальної цінності.

Декларація має стати основою для трьохстороннього співробітництва у сфері охорони та управління Об'єктом. В ній визначаються організаційні аспекти цієї роботи, створюється Спільний комітет з управління (менеджмент-комітет), визначається порядок його діяльності, детально прописуються сфери співпраці. Зокрема, до найважливіших напрямків віднесено: створення і здійснення спільних транснаціональних дослідницьких програм і проектів (у тому числі інвентаризація, дослідження природних лісових екосистем, оцінка антропогенного впливу, реагування на зміни клімату і т.д.), навчання та підвищення кваліфікації, обмін фахівцями тощо. Окремо зафіксовано питання організації діяльності запланованого до створення «Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку» у Карпатському біосферному заповіднику, пошуку джерел фінансування та забезпечення адекватних ресурсів, розвитку комунікаційних процесів, просвітництва, інформування громадськості, залучення до управління місцевого населення, забезпечення сталого розвитку в районах прилеглих до букових пралісів, у першу чергу впровадження сталого туризму.

Загалом Декларація, на основі визначеної Видатної глобальної цінності спільного об'єкта спадщини, запроваджує єдині принципи і цілі в діяльності з охорони та управління, створюються механізми реалізації інтегрованої системи менеджменту та забезпечення транснаціонального моніторингу його стану.

Крім того, під час робочої зустрічі у Бонні, делегації України, Німеччини та Словаччини обговорили й інші поточні та перспективні питання співпраці, зокрема із підготовки періодичного звіту до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо стану збереження Об'єкта, про плани роботи на наступний рік тощо. Директор департаменту заповідної справи Мінприроди України Віктор Канцурак проінформував колег про те, що уряд України приділяє значну увагу проблемам збереження букових пралісів та сталого розвитку регіону їх розташування, а будівництво Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника належить до пріоритетних завдань міністерства. Україна ж, як ініціатор європейського процесу збереження букових лісів Європи, підтримує розширення українсько-словацько-німецького об'єкта за рахунок ділянок давніх букових лісів інших країн.

Німецькі та словацькі партнери високо оцінили роботу України в цьому напрямку. Так, директор німецької міжнародної академії охорони природи, професор Ганнес Кнапп із захопленням говорив про створений в Угольці інформаційно-туристичний центр «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО», радник міністра навколишнього середовища Словаччини Ладислав Амброш зацікавився досвідом укладення меморандумів між територіальними громадами та місцевими органами влади з адміністрацією Карпатського біосферного заповідника щодо збереження та сталого використання об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на Закарпатті. А керівник підрозділу з міжнародної діяльності Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччина Ніколя Брайєр загалом високо оцінила роботу керівництва Карпатського біосферного заповідника.

Показовим є також і той факт, що до проекту рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО із питань збереження букових пралісів Карпат, яке знову буде розглядатись через проблеми у Словаччині у червні 2014 року, як позитивний приклад, наводиться проведення в Рахові, за підтримки ЮНЕСКО, у вересні 2013 року міжнародної наукової конференції «Букові праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання».

Важливо наголосити, що на передодні, 13 травня 2014 року, в Федеральному міністерстві навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки Німеччини, пройшла також міжнародна нарада керівників державних служб з питань охорони природи та збереження біорізноманіття країн, які мають ділянки давніх букових лісів, що можуть бути запропоновані для розширення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

З доповідями та інформаціями про підсумки роботи експертів із вивчення стану букових лісів в усіх біогеографічних регіонах Європи, щодо стану підготовки номінаційних матеріалів, процедури та термінів подачі їх до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО виступили Ніколя Брайєр, Барбара Енгельс (Федеральне агентство Німеччини з охорони природи), професори Ганнес Кнапп, П'єр Ібіш (Університет сталого розвитку, м. Еберсвальде, Німеччина), доктор Ганс Кірхмайєр (Інститут екології, Австрія) та інші. А професор Ф.Д. Гамор (Карпатський біосферний заповідник) привернув увагу до історії та проблемних питань у підготовці українсько-словацько-німецької номінації, нагадав про значну роль у цьому процесі міжнародних конференцій та семінарів, які проводились в українському місті Мукачево в 2003 та 2004 роках.

У підсумку нарада дала позитивну оцінку 45 кластерам старовікових букових лісів, що представляють 11 біогеорегіонів в 20 країнах Європи, а представники Іспанії, Італії, Румунії, Словенії, Австрії, Швейцарії, Чорногорії, Республіки Косово, Боснії та Герцеговини й інших країн заявили про бажання їхніх урядів забезпечити подачу на розгляд необхідних номінаційних досьє. Австрія підтвердила готовність та знайшла необхідні кошти для узагальнення цих матеріалів та представлення їх до 2017 року в Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

2014 р.

Церемонія підписання Спільної Декларації про наміри між природоохоронними відомствами України, Німеччини та Словаччини щодо співпраці з охорони та управління Спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». За дорученням Урядів декларацію підписали (зліва направо) Віктор Канцурак (Україна), Ніколя Брайєр (Німеччина) та Ладіслав Амброш (Словаччина). (м. Бонн, Німеччина, 14 травня 2014 р.)

НА МІЖНАРОДНОМУ СЕМІНАРІ У ВІДНІ ОБГОВОРИЛИ «РАХІВСЬКИЙ СПИСОК» РОЗШИРЕННЯ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»

Як відомо, рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від 19 червня 2011 року (35COM 8B. 13) щодо утворення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» зобов'язано Словаччину, Україну та Німеччину забезпечити вивчення ситуації щодо потенційного розширення цього об'єкта за рахунок глобально важливих територій букових лісів інших європейських країн.

З цією метою, за фінансової підтримки уряду Німеччини, німецький Університет сталого розвитку (м. Еберсвальде) і Центр екоініки та екосистемного менеджменту (Великобританія) реалізовують проект «Букові ліси – спільна природна спадщина Європи».

За результатами трьохрічної роботи у його рамках, на міжнародній конференції «Букові

праліси та давні букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання», що проходила 16-22 вересня 2013 року у м. Рахові, сформовано так званий короткий «Рахівський список» поширення старовікових букових лісів Європи, які можуть розглядатися як потенційні об'єкти для розширення українсько-словацько-німецької номінації Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». До нього увійшли близько сорока претендентів із дванадцяти біогеографічних регіонів букових лісів Європи, що розташовані в двадцяти країнах. А «довгий» список важливих первісних та древніх букових деревостанів, що мають високу цінність для збереження біорізноманіття на регіональному і місцевому рівнях, і які, на думку експертів, можуть створити міжнародне формування «Європейська мережа букових лісів», нараховує загалом 94 кластери. До цієї мережі можуть увійти всі ті об'єкти, що не потраплять до Всесвітньої спадщини.

З метою обговорення «Рахівського списку» та визначення додаткової видатної Всесвітньої цінності заявлених претендентів на включення до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 3-4 квітня 2014 р. у Відні, у Міністерстві сільського господарства, лісівництва, навколишнього середовища та водопостачання Австрії, відбувся заключний міжнародний семінар.

У його роботі взяли участь експерти із двадцяти трьох країн Європи та уповноважені представники Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО й Міжнародного Союзу охорони природи (IUSN). Визначено процедуру відбору кандидатів, ще раз принципово наголошено на необхідності доведення додаткової глобальної цінності пропонованих нових об'єктів для розширення номінації. Наголошено, що найбільш імовірними претендентами можуть бути території Балканських, Піренейських та Центрально-середземноморських рефугіумів бука лісового та ділянки, які розташовані на крайніх межах поширення його ареалу. Дуже важливими при цьому є презентовані професором П'єром Ібішем із Університету сталого розвитку Німеччини результати генетичних досліджень цього виду.

Привернуто увагу до питань управління та моніторингу об'єктів Всесвітньої спадщини. З цього приводу про реалізацію інтегрованого менеджменту українсько-словацько-німецького об'єкта доповідали Барбара Енгельс (Федеральне агентство охорони природи Німеччини) та професор Федір Гамор (Карпатський біосферний заповідник, Україна).

З метою подачі матеріалів до Комітету Всесвітньої спадщини Австрія взяла на себе роль координатора із підготовки відповідної документації, яка за погодженим планом має бути направлена до Парижа у 2017 році.

За нашою пропозицією обговорено та схвалено також проект нової назви розширеного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у такій редакції: «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Європи».

2014 р.

Учасники Віденського семінару із вивчення та збереження букових пралісів Європи, 4 квітня 2014 р.

НА ЗАСІДАННІ «КРУГЛОГО СТОЛУ» В КИЄВІ ОБГОВОРЕНО ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ОБ'ЄКТАМИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Насамперед треба нагадати, що з України до переліку об'єктів Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО занесено собор Святої Софії та Києво-Печерську лавру з прилеглими монастирськими спорудами (1990 р.), ансамбль історичного центру Львова (1998 р.), геодезичну дугу Струве (2005 р.), резиденції митрополитів Буковини і Далмації (2011 р.), стародавнє місто Херсонес Таврійський і його хору (2013 р.) та дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні (2013 р.). А до переліку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО з України включено лише один об'єкт – букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини.

Поряд з цим ще 15 об'єктів увійшли до Попереднього списку, які претендують на включення до цього надзвичайно престижного Всесвітнього «клубу обраних». Серед них такі відомі історико-культурні та природні пам'ятки, як «Могила Тараса Шевченка» та Канівський історико-природничий музей-заповідник (1989 р.), біосферний заповідник «Асканія-Нова» (1989 р.), Бахчисарайський палац кримських ханів (2003 р.), історичний центр портового міста Одеса (2009 р.), дендрологічний парк «Софіївка» (2000 р.) тощо.

Важливо знати, що відповідно до Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити їхнє збереження. А в нинішніх реаліях, як відомо, це дуже непросто. Тому на «круглому столі», який відбувся 18 вересня 2014 р. на базі Національного заповідника «Софія Київська» за участі Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО, Міністерства культури України та представників інших зацікавлених сторін, обговорено загальну проблематику управління об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні та досвід й проблемні аспекти з підготовки номінаційних досьє, розроблення планів управління та завершення другого циклу періодичних звітів до Комітету Всесвітньої спадщини.

Генеральний директор Національного заповідника «Софія Київська» Олена Сердюк, національний координатор з питань підготовки періодичних звітів з виконання положень Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини Марія Буюклі, начальник профільного управління Міністерства культури України Лідія Карпенко, представник Львівської обласної державної адміністрації Володимир Геревич, проректор Чернівецького національного університету професор Тамара Марусик та інші говорили про досвід та проблеми в охороні, організації досліджень та популяризації цих унікальних українських цінностей глобального значення. Окремо обговорено питання вдосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони об'єктів Всесвітньої спадщини, зокрема презентовані Міністерством культури України законопроекти щодо збереження культурної спадщини.

Виступаючи на «круглому столі», автор цих рядків поділився досвідом роботи із збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Акцентовано, що для виконання рекомендацій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та інтегрованого менеджмент-плану реалізовано цілий ряд міжнародних проектів. Президенти України видавали в 2009 та 2013 роках окремі Доручення, а Кабінет Міністрів у 2009 та 2014 роках затвердив плани заходів щодо збереження української частини букових пралісів та сталого розвитку прилеглих до них гірських населених пунктів у Закарпатській області. Між Міністерствами охорони довкілля України, Німеччини та Словаччини підписано Спільну Декларацію щодо охорони та управління цим об'єктом. Розроблено проект будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку. В селі Мала Уголька Тячівського району відкрито інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – Всесвітня спадщина ЮНЕСКО», а по периметру об'єкта розгорнуто мережу інформаційних пунктів та межових знаків. Крім того, підписано меморандуми між адміністрацією Карпатського біосферного заповідника та

Тячівською і Рахівською районними державними адміністраціями й головами місцевих рад зацікавлених територіальних громад з питань взаємодії в організації охорони букових пралісів як об'єкта Всесвітньої спадщини та сталого розвитку прилеглих населених пунктів тощо.

Велику зацікавленість викликала й презентована нами робота із розширення українсько-словацько-німецького об'єкта за рахунок давніх букових лісів інших європейських країн. Національний координатор з підготовки звіту до ЮНЕСКО висловила вдячність начальнику відділу розвитку Департаменту заповідної справи Мінприроди України Григорію Парчуку за своєчасну та якісну подачу матеріалів щодо збереження в Україні природної спадщини.

В учасників «круглого столу» знайшло також підтримку запропоноване мною доповнення до проектів законів, які розроблені Міністерством культури щодо законодавчого врегулювання комплексу проблем збереження й охорони об'єктів Всесвітньої природної спадщини в Україні.

2014 р.

ГОТУЮТЬСЯ НОМІНАЦІЙНІ ДОСЬЄ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»*

П'ять природно-заповідних територій на теренах України можуть стати кандидатами до включення в перелік об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Частина територій НПП «Синевир», «Подільські Товтри» і «Зачарований край», а також заповідників «Ґорґани» і «Розточчя» нещодавно була відібрана до обговорення та можливого включення у мережу «Букові ліси – спільна природна спадщина Європи» під егідою ЮНЕСКО зі статусом Світової природної спадщини.

Сьогодні в Україні статус Світової спадщини ЮНЕСКО має лише один природний об'єкт, а саме «Букові праліси Карпат», який знаходиться на території Карпатського біосферного заповідника. Майбутнє включення інших природоохоронних територій в Україні до групи об'єктів Світової природної спадщини ЮНЕСКО має надати цим територіям та установам низку позитивних ознак, адже вони отримають гарантії збереження їх цілісності і заповідного режиму, у тому числі пріоритет в отриманні матеріальної підтримки і створенні привабливого інвестиційного клімату.

18 листопада 2014 р. у Карпатському біосферному заповіднику (м. Рахів) відбувся науково-практичний семінар, присвячений підготовці аплікаційних форм для включення природно-заповідних територій в Україні до переліку об'єктів Світової природної спадщини ЮНЕСКО.

Робота семінару пройшла під керівництвом заступника директора КБЗ професора Федора Гамора і координатора проектів Світового фонду «Дика природа» (WWF) Богдана Проця та з активною участю директора департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА Юрія Шпонтака. Були розглянуті історія створення і сучасний стан українсько-словацько-німецького серійного транснаціонального об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», до складу якого входить п'ять кластерів букових лісів КБЗ і букові ліси Ужанського природного парку (Ф. Гамор), проект «Букові ліси – спільна природна спадщина Європи» (В. Губко, В. Покиньчереда), результати урядової зустрічі з обговорення цього проекту в Бонні (Німеччина) і аплікаційні форми на включення природоохоронних територій України до попереднього списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО (В. Губко, В. Покиньчереда, Б. Проць).

Федір Гамор у своїй доповіді звернув увагу на основні критерії включення до спільної мережі букових лісів Європи під егідою ЮНЕСКО. Тим часом Б. Проць, В. Покиньчереда і В. Губко проаналізували так звану дорожню карту, тобто основні етапи проходження підготовки п'яти запропонованих об'єктів букових лісів до вкрай бажаної номінації.

Наукові доповіді по п'яти вищезазначених об'єктах у вигляді виконаних на сучасному рівні презентацій від імені відповідних колективів зробили С. Зиман, М. Дербак (НПП «Синевир»),

---

* Марія Шетеля

О. Слободян, М. Чернявський (Природний заповідник «Ґорґани», В. Мочан (НПП «Зачарований край»), Л. Любінська (НПП «Подільські Товтри»), Г. Стрямець (заповідник «Розточчя»). Стосовно НПП «Синевир» було звернуто увагу на великі масиви природних букових лісів (понад 7000 га), з яких майже половина відноситься до заповідних територій. Автори доповіді по НПП «Синевир» розглянули фіторізноманіття букових лісів, які бажано охороняти на найвищому рівні, у тому числі зазначили наявність в їх складі рідкісних асоціацій чистих бучин, занесених до сучасної Зеленої книги України (2009), також рідкісних видів судинних рослин (33 види з них наявні у Червоній книзі України, 2009). Автори доповіді задекларували відповідність букових лісів на більшій частині території НПП «Синевир» міжнародним критеріям природних лісових екосистем.

Директор НПП «Синевир» Микола Дербак у додатковому виступі наголосив на надзвичайній важливості поставленого перед колективом урядового завдання і необхідності спільного руху до мети, яка полягає у підготовці текстів номінації.

За підсумками рахівського семінару претенденти на включення розглянутих букових лісів до об'єктів Світової природної спадщини ЮНЕСКО мають до 1 грудня 2014 р. підтвердити свої наміри, а до 28 січня 2015 р. надіслати у Францію аплікаційну форму на включення вищезазначених територій до попереднього списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Наступні стадії деталізації й вдосконалення текстів номінації займуть близько півтора року й будуть остаточно розглянуті експертним комітетом ЮНЕСКО у липні 2017 р.

2014 р.

СПЕЦІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИКОЇ ПРИРОДИ В ПРАЛІСАХ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ПРОВОДЯТЬ ШВЕДСЬКІ НАУКОВЦІ

Шведський Університет сільськогосподарських наук, починаючи з 2007 року, реалізує в північних та гірських лісах (з різними системами управління) на території Швеції, Росії, Польщі, Білорусії та України міжнародний проект «Вивчення сталого лісокористування: Схід та Захід Європи як ландшафтна лабораторія».

Дослідження проводяться з метою розробки ландшафтного управління і формування цілісного розуміння економічних, екологічних та соціально-культурних наслідків отримання лісової продукції, послуг та інших цінностей, що використовуються та виробляються в лісових екосистемах. З метою вироблення правильних управлінських рішень на європейському континенті проводиться збір та аналіз широкого спектру даних із різних ландшафтних та соціально-екологічних систем.

У цьому контексті букові праліси та загалом дика природа Карпатського біосферного заповідника представляють значний науковий інтерес, оскільки у більшості країн Європи природні екосистеми зазнали значної трансформації.

26 травня 2015 року керівник цього проекту шведський професор П'єр Ангельстам відвідав Карпатський біосферний заповідник. Його цікавила можливість проведення спеціальних досліджень на ділянках дикої природи, які є ідеальними модельними зразками для лісового менеджменту та збереження біологічного різноманіття в порушених екосистемах. На зустрічі із науковцями біосферного заповідника відзначено важливість таких досліджень, зокрема і в рамках заходів, пов'язаних із збереженням та популяризацією букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Підкреслено також значну роль, яку відіграють у цьому процесі науковці із Швейцарії, Нідерландів, Словаччини, Чехії, Німеччини та інших країн.

Досягнуто домовленості щодо перших практичних кроків з організації, за окремою угодою, спільних досліджень, підготовки відповідних наукових публікацій, пошуку додаткових джерел фінансування та обміну досвідом роботи між українськими та шведськими природодослідниками.

Експедиція шведських дослідників, разом із науковцями біосферного заповідника, розпочне за спеціальною програмою дослідження в Угольсько-Широколужанських пралісах уже в найближчі дні.

2015 р.

РЕЗУЛЬТАТИ 15-РІЧНИХ УКРАЇНСЬКО-ШВЕЙЦАРСЬКИХ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ПРОАНАЛІЗУВАЛИ В КАРПАТСЬКОМУ БІОСФЕРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ

У рішенні Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, у зв'язку із включенням букових пралісів Карпат та давніх букових лісів Європи до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, особлива увага привертається до необхідності проведення в них наукових досліджень з метою отримання знань для сталого, наближеного до природи лісокористування, використання природної спадщини для посилення екоосвіти, поширення екологічних знань та поінформованості громадськості про праліси та їх цінності на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

Для цього 4 червня 2015 року в Угольських букових пралісах Карпатського біосферного заповідника група науковців із Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), Карпатського біосферного заповідника, Національного лісотехнічного університету України та Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва імені П.С. Пастернака провела виїзний польовий науковий семінар.

Захід присвячено результатам аналізу 15-річних фундаментальних досліджень структури та динаміки природних процесів на 10-гектарній пробній площі в Угольських букових пралісах. Результати досліджень порівнювались із даними такої ж за розміром пробної площі, одночасно закладеної в 1999-2000 роках в господарських букових лісах поблизу Цюриха у Швейцарії, та із результатами масштабної статистичної інвентаризації на 353 кругових пробних площах, які проводились в 2010-2013 роках в Угольсько-Широколужанському масиві КБЗ.

В інформаціях керівника швейцарських проектів із досліджень букових пралісів Бригітти Коммармотт, керівника відділу лісознавчих досліджень Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень Петера Бланка, наукової співробітниці цього ж інституту Андреа Плюс, доктора сільськогосподарських наук, завідувача лабораторії Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва імені П.С. Пастернака Юрія Шпарика, доктора біологічних наук, професора, заступника директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора та інших детально йшлося про сукцесійні процеси у букових пралісах, особливості структури та будови їх деревостанів тощо.

Під час дискусії наголошено, що подібних масштабних досліджень у Європі ще не проводилось. А отримані результати вивчення структури та особливостей функціонування пралісів – природних різновікових лісів – є дуже важливими не тільки для сучасного лісівництва, особливо для ведення лісового господарства на принципах сталого лісокористування, яке передбачає уникнення суцільних рубок та збереження завжди лісовкритих територій.

Виняткове значення результати цих досліджень, наголосив Петер Бланк, мають для менеджменту в національних парках, які у більшості випадків утворені на базі трансформованих лісових екосистем. Адже лише в пралісах можна побачити, як виглядають справжні природні ліси, що поступово мають формуватись природним шляхом на природоохоронних територіях, які у Європі займають в середньому майже 15 відсотків її території, а в деяких країнах заповідні ліси сягають й 30-40 відсотків.

Завдяки цим дослідженням можна також спрогнозувати, скільки часу потрібно для відновлення дикої природи і якою структура господарських лісів має бути для того, щоби забезпечити не тільки високий вихід деревини, але й забезпечити збереження їхнього біологічного різноманіття. Практикам важливо знати: скільки на гектарі лісу, до прикладу, має бути дерев-біотопів, щоб підтримувати екологічний баланс у лісі тощо. А відповіді на ці та інші питання, переконані науковці, можна знайти лише у пралісах.

На семінарі мовилось також про продовження дослідницьких проектів. Так, вже восени 2015 року буде проведено (вчетверте) чергову п'ятирічну інвентаризацію цієї пробної площі. Швейцарська дослідниця Андреа Плюс започатковує тут поглиблені генетичні дослідження бука, а науковці шведського Університету сільськогосподарських наук під керівництвом професора П'єра Ангельстама, серед яких ми, до

речі, зустріли аспірантів навіть із Австралії та далекого російського Архангельська, розгортають вивчення економічних цінностей букових пралісів тощо.

Учасники семінару дійшли до висновку, що дослідження у пралісах треба не тільки продовжувати, але й поглиблювати. І тут велика роль належить молодим дослідникам, яких серед учасників семінару була більшість. Це засвідчує, що вивчення, збереження та відновлення дикої природи й запровадження принципів сталого лісокористування у Європі має велику перспективу.

2015 р.

НІМЕЦЬКІ ФАХІВЦІ З ОХОРОНИ ПРИРОДИ, ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ІНШИХ СФЕР, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАРКУ «ГАЙНІХ», ВИВЧАЛИ УГОЛЬСЬКІ БУКОВІ ПРАЛІСИ

1-4 вересня 2015 року група німецьких фахівців з охорони природи, лісового господарства та інших сфер, пов'язаних із діяльністю Національного парку «Гайніх» (земля Тюрінгія), на чолі з директором Манфредом Гросманом, відвідала Угольські букові праліси.

Гості, подолавши із Німеччини до Закарпаття не одну тисячу кілометрів, проявили великий інтерес до українських природних та культурних цінностей, із захопленням вивчали закономірності функціонування найбільших у світі ділянок букових пралісів. Особливі враження у них викликали п'ятисотрічні монументальні дерева бука лісового, карстовий міст та дикий, непорушений стан басейну річки Велика Уголька, яким вони здійснили двадцятитрьохгодинний безперервний перехід до вершини гори Менчул та назад.

На «круглому столі», який проведено по завершенні експедиції за участі керівництва Карпатського біосферного заповідника, відповідно до рішень Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси (Німеччина)», обговорено актуальні питання поглиблення співпраці між Національним природним парком «Гайніх» та Карпатським біосферним заповідником, зокрема щодо пошуків джерел фінансування для реалізації проектів із обміну досвідом роботи, активізації вивчення та популяризації букових пралісів.

Національний парк «Гайніх», із яким Карпатський біосферний заповідник підтримує багато років дружні стосунки, розташований в центральній частині Німеччини, неподалік Берліна, і є однією із п'яти німецьких складових частин українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Створений у 1997 році, займає площу 7500 гектарів. Тут розташований найбільший (близько п'яти тисяч гектарів) непорушений масив широколистяних лісів Німеччини.

Це низькогірний (225-490 м над рівнем моря) старовіковий буковий ліс із значним видовим різноманіттям. Зростає на вапнякових підстилаючих породах та характеризується вражаючим багатством деревних видів та ранньоквітучих рослин. Більша частина національного парку є складовою частиною Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (1573 гектари входять до її ядрової зони, а 4085 гектарів формують буферну зону цього кластера).

Цікаво, що в Національному парку «Гайніх» режим охорони та використання природних комплексів дуже схожий із заповідним режимом в українських природних заповідниках, де практично забороняється будь-яка господарська діяльність. Тут працює 63 фахівці, в тому числі 25 рейнджерів, накопичено значний досвід збереження природних екосистем. Налагоджено наукові дослідження та системний моніторинг за природними процесами. За кошти територіальної громади тут створено унікальну інформаційно-туристичну інфраструктуру, зокрема знамениту не тільки в Німеччині екологічну стежку у кронах дерев, яку щорічно відвідують сотні тисяч гостей. За десять років її використання до місцевого бюджету внесено не один мільйон євро.

2015 р.

ПРО ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ТА ПЕРЕВАГИ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ПРИРОДНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ, ГОВОРИЛИ НА СЕМІНАРІ ЕКСПЕРТІВ У МІЖНАРОДНІЙ АКАДЕМІЇ ОХОРОНИ ПРИРОДИ У НІМЕЧЧИНІ*

Представники Карпатського біосферного заповідника Ю. Беркела та В. Покиньчереда взяли участь у Міжнародному семінарі експертів «Екосистемні послуги та переваги, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини». Захід пройшов на базі Міжнародної академії збереження природи на острові Вільм (Німеччина).

До роботи семінару були залучені представники центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), Федеральної агенції збереження природи Німеччини (BfN), установ та організацій, які управляють та здійснюють дослідження на територіях об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у Європі, Азії, Північній і Південній Америці та Австралії.

У процесі семінару представлено методологію та проміжні підсумки досліджень IUCN щодо екосистемних послуг та переваг, що надаються природними об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, особливості та приклади роботи таких об'єктів. Великий резонанс викликали презентації працівників Карпатського біосферного заповідника, присвячені екосистемним послугам та вигодам установи від статусу Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Було рекомендовано звернути особливу увагу на досвід української установи щодо використання потенціалу об'єкта спадщини. Також результатом обговорення стали рекомендації щодо включення до звіту дослідження IUCN нових даних та розширення переліку параметрів, за якими здійснюється оцінка.

У рамках роботи семінару відбулася екскурсія до Зеррана в національному парку Мюриц – однієї зі складових частин об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Цікаво зауважити, що інформаційна мережа парку, присвячена власне об'єкта спадщини, створювалася за тісної співпраці з Карпатським біосферним заповідником.

2014 р.

СПІЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ-КОМІТЕТ З УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТОМ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ» ОБГОВОРИВ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЛОВАЦЬКОЇ ЧАСТИНИ СПАДЩИНИ

25-28 жовтня 2015 р. відповідно до Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», яка схвалена рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 39 COM 7B. 19 (Доха, 2014), у м. Сніна (Словаччина) відбулося засідання спільного менеджмент-комітету з управління цим об'єктом.

В інтегрованій системі менеджменту Спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» менеджмент-комітет повинен здійснювати координацію управління складовими частинами об'єкта, сприяти та спрямовувати діяльність національних керівних комітетів та груп. У першу чергу йдеться про розробку і реалізацію спільних транснаціональних планів моніторингу, дослідницьких програм і проектів, навчання та підвищення кваліфікації фахівців, які забезпечують збереження та дослідження складових частин об'єкта.

Важливим завданням менеджмент-комітету є також контроль за станом збереження та підготовка звітності перед Комітетом Всесвіт-

* Юрій Беркела, Василь Покиньчереда

ньої спадщини ЮНЕСКО про стан транснаціональної серійної спадщини загалом.

До складу Спільного менеджмент-комітету входять представники міністерств охорони довкілля країн-учасниць (а з Німеччини – і міністерств федеральних земель), відповідних природоохоронних установ та експерти.

Його засідання проходять раз у рік, почергово в алфавітному порядку на території однієї з країн-учасниць.

Нагадаємо, що об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» утворений рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 25 червня 2011 року шляхом розширення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» (утворений 28 червня 2007 року).

До його складу входять 15 складових частин букових пралісів та давніх букових лісів, які репрезентують різні природно-кліматичні зони Європи, від Карпат до побережжя Балтійського моря, на територіях України, Словаччини та Німеччини. Площа ядрової зони об'єкта складає 33 669 гектарів (4 391 гектар в Німеччині та 29 278 гектарів в Словаччині та Україні).

Навколо кожної частини об'єкта утворена буферна зона загальною площею 62 402 гектари.

На засіданні менеджмент-комітету обговорено найактуальніші питання діяльності об'єкта, зокрема хід виконання рішень Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо припинення суцільних рубок в пралісах словацької його частини. Детально проаналізовано результати експертного висновку моніторингової місії Міжнародного Союзу охорони природи (IUSN) з цього приводу.

У доповідях радника Міністра охорони навколишнього середовища Словацької Республіки Яна Юлені, заступника директора Служби охорони природи Словацької Республіки Міхаїла Адамця та співробітника Національного парку «Полоніни» Мар'яна Гіча презентовано шляхи вирішення проблем, пов'язаних із збереженням словацьких кластерів Спадщини. Зокрема, проінформовано, що між міністерствами охорони природи та лісового господарства Словаччини з цього приводу підписано відповідний меморандум, проводяться роботи із землевласниками та громадами щодо уточнення меж ядрової та буферної зон, ведеться активна роз'яснювальна робота тощо. Готується документ на державному рівні щодо підвищення природоохоронного статусу окремих частин об'єкта, які знаходяться за межами Національного природного парку «Полоніни» та охоронної ландшафтної області «Вігорлат». Все це дасть, на думку членів менеджмент-комітету, гарантію для збереження цілісності та недоторканості цього об'єкта.

У ході засідання менеджмент-комітету гострою була дискусія щодо позиції Словаччини, Німеччини та України із розширення спадщини, наступного порядку формування, функцій та фінансування Спільного менеджмент-комітету, порядку підготовки угоди про розширення об'єкта Всесвітньої спадщини, сучасний стан процесу номінації, зміна назви Спадщини тощо.

Презентаційну доповідь з цього питання зробили керівник підрозділу австрійського Федерального міністерства сільського і лісового господарства, довкілля та водного менеджменту Вікторія Гаслер та директор Австрійського екологічного інституту Ганс Кірхмаєр.

Для управління розширеним об'єктом, до складу якого уже підготовлено номінаційні досьє ще із одинадцяти країн, Австрія як країна, яка зараз є координатором із розширення об'єкта, запропонувала утворити Секретаріат, який має фінансуватись за рахунок країн-учасниць, та змінити його назву із «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» на «Праліси та давні букові ліси Європи».

Виступаючи з цього питання, заступник директора Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор зауважив, що Україна категорично не може погодитись із формулюванням назви об'єкта без слова «Карпати», і що через відсутність на Україні механізмів виділення коштів на подібні цілі, створення координуючого Секретаріату на таких засадах буде проблематичним.

Така постановка питання підтримана представниками Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини Ганнесом Кнаппом та Анною Оксенбург й словацькою стороною. В результаті погоджено назву розширеного об'єкта в такому формулюванні: «Букові праліси Карпат та давні букові ліси інших регіонів Європи». Таким чином, бренд Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО для букових пралісів Карпат буде збережено.

Дуже важливо, що Бельгія та Австрія запропонували (упродовж п'яти років кожна) забезпечити фінансування координатора об'єкта, а кожна країна-учасниця буде почергово забезпечувати проведення на її території засідання менеджмент-комітету.

У рамках засідання менеджмент-комітету проведено також консультації із керівництвом Служби охорони природи Словацької Республіки та координатором німецької керівної групи об'єкта, керівником підрозділу Міністерства охорони довкілля федеральної землі Гессен Карін Кайзер щодо укладення двосторонніх угод про співпрацю між Карпатським біосферним заповідником та німецькими і словацькими природоохоронними установами.

Учасники засідання ознайомились із станом збереження букових пралісів на території Національного парку «Полоніни», охоронної ландшафтної області «Вігорлат» та східнословацького військового лісництва.

Наступне чергове засідання менеджмент-комітету відбудеться в 2016 році на території України.

2015 р.

НА ЗАСІДАННІ «КРУГЛОГО СТОЛУ» З НАГОДИ ВІДЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ ДНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПАДЩИНИ ПРИВЕРНУТО УВАГУ ГРОМАДСЬКОСТІ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДО ПРОБЛЕМ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

25 вересня 2015 року в Географічному центрі Європи, в інформаційно-туристичному центрі Карпатського біосферного заповідника, за участі науковців, творчої інтелігенції, представників органів місцевого самоврядування, підприємців та громадськості пройшов «круглий стіл» з нагоди відзначення в Україні Днів європейської спадщини.

Варто нагадати, що ідея святкування Днів європейської спадщини належить колишньому Міністру культури Франції Джеку Лангу, який ще у 1984 році організував Дні відкритих дверей у Франції під гаслом «Культурній спадщині – нове життя».

За цією ініціативою з 1991 року Рада Європи, а з 1999 року і Європейська Комісія рекомендують урядам європейських країн проводити Дні європейської спадщини. В Україні, за Дорученнями Кабінету Міністрів України, відзначення цих Днів організовується з 2008 року.

З цією метою (впродовж вересня) в країнах Європи під незмінним гаслом «Європа: спільне надбання», яке спрямовує до єднання народів посередництвом культури, проходять численні події та заходи, присвячені різним тематичним напрямкам. їхній загальний принцип – не лише розкрити багатство та розмаїття спільної спадщини в контексті міжнародного культурного діалогу, але й пропагувати численні національні та регіональні особливості.

Відкриваючи цьогорічний «круглий стіл» в Географічному центрі Європи, доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор привернув увагу громадськості, органів державної влади та місцевого самоврядування до проблем збереження та популяризації природної та культурної спадщини в Карпатському регіоні. Особливий акцент промовець зробив на проблемах формування екологічної культури населення.

Адже, як засвідчують результати досліджень Фонду глобальних проблем, із 10 найбільших загроз для людства на першому місці – екологічний крах цивілізації. Тому про ці речі, треба не просто говорити, а волати на усіх рівнях, особливо в гірських регіонах, які є найбільш екологічно вразливими.

Ми повинні не просто закликати до збереження природи нашого краю, але й наполегливо домагатись переорієнтації економіки, дбаючи про екологічно безпечні методи господарювання, не на словах, а на ділі відмовитись від масового вирубування лісів у горах, створювати умови для збереження природних екосистем та розвитку туризму й рекреації.

Це важливо ще й тому, що в центрі Європи розташований єдиний в Україні природний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Буко-

На засіданні інтегрованого менеджмент-комітету розглядаються актуальні питання збереження словацької частини Об'єкта та розширення українсько-словацько-німецької номінації (м. Сніна, Словаччина) (Жовтень 2015 р.)

ві праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».Тут знаходиться також Струківська та Ужоцька дерев'яні церкви українсько-польської номінації Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі». 15 серпня 2015 р. виповнилось рівно 120 років із часу введення в експлуатацію Мараморoської ділянки Транскарпатської залізниці, рахівська частина якої зараз потребує відновлення як одного із визначних об'єктів європейської спадщини.

Без сумніву, і гуцульська етнічна культура, художні та літературні твори наших земляків, зокрема Йосипа Бокшая, Адальберта Ерделі, Федора Манайла, Юрія Герца, Юрія Павловича, Юрія Гав'юка, Марка Бараболі, Петра Скунця, Василя Герасим'юка, Василя Портяка, Василя Кухти та багатьох інших наших діячів культури, які оспівують унікальні природні та культурні цінності Карпатського краю, теж належать до важливих елементів європейської спадщини.

Саме тому під час «круглого столу» Василь Кухта, перший заступник головного редактора всеукраїнського екологічного науково-популярного журналу «Зелені Карпати», презентував нову книгу віршів «Deus ex machina» (в перекладі з латини означає «Бог із машини»), яка побачила світ на початку цього року у львівському видавництві «Ліга-Прес».

Василь Кухта – відомий український письменник, автор чотирнадцяти книг поезії і публіцистики, лауреат всеукраїнських літературних премій імені Павла Тичини; імені Бориса Нечерди; «Князь Роси» імені Тараса Мельничука; закарпатської обласної премії імені Федора Потушняка (двічі); румунської літпремії ІІІ тисячоліття «Лицар слова».

Нова книга Василя Кухти вже отримала широкий розголос в читацькому середовищі, з'явилося чимало рецензій у друкованих та електронних засобах масової комунікації, розлогу добірку з неї (газетний розворот) нещодавно опублікувала київська «Українська літературна газета».

Ця книга, наголосив у своєму виступі лауреат Шевченківської премії, редактор НТРК «Культура» Василь Герасим'юк (м. Київ), не може не хвилювати, адже вона, як гласить видавнича преамбула, пронизана історико-філософськими роздумами про долю України, її сучасні духовно-цивілізаційні пошуки тощо.

Крім того, Василь Герасим'юк особливо наголосив, що розв'язання проблем екології та культури треба зараз розглядати як ключові на шляху України до європейської спільноти.

У цьому контексті він високо оцінив роль журналу «Зелені Карпати», який понад двадцять років веде подвижницьку еколого-просвітницьку роботу.

Про різноманітні аспекти збереження європейської спадщини та про роль художнього слова Василя Кухти під час «круглого столу» говорили голова Рахівської районної ради Михайло Фірка, Рахівський міський голова Ярослав Думин, начальник відділу культури та туризму Рахівської районної державної адміністрації Володимир Шепета, голова Рахівського районного товариства Всеукраїнського об'єднання «Гуцульщина» Іван Беркела, засновник музею гуцульської різьби Юрій Павлович та історик-краєзнавець Микола Ткач. А у виконанні композитора Михайла Томашука та музичного квартету «Кучеряві хлопці» Рахівської музичної школи (керівник Володимир Шепета) прозвучали пісні на слова Василя Кухти.

На зібранні зініційовано та обговорено також питання щодо заснування щорічної міжнародної премії для літераторів та митців за популяризацію європейської природної та культурної спадщини «Карпатська корона» («Corona Carpatica»).

Учасники «круглого столу» ознайомились із роботою інформаційно-туристичного центру «Центр Європи» та Музею екології гір та історії природокористування Карпатського біосферного заповідника й Музею гуцульської різьби Юрія Павловича.

2015 р.

ВІДЕОФІЛЬМ «КАРПАТСЬКІ БУКОВІ ПРАЛІСИ У СЛОВАЧЧИНІ»

Одним із найважливіших завдань, поставлених Конвенцією про збереження Всесвітньої культурної та природної спадщини перед країнами, які володіють об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, є їх популяризація.

У цьому контексті Державна служба охорони природи Словаччини, у рамках проекту швейцарського фінансового механізму «Розвиток охорони природи та природоохоронних територій у Словацьких Карпатах», в 2015 році підготувала відеофільм словацькою та англійською мовами «Карпатські букові праліси у Словаччині» (які входять до складу транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»).

Науково-популярний відеофільм розкриває закономірності будови та функціонування дикої природи, доступно демонструє екологічні процеси, що відбуваються в букових пралісах, розкриває їх природоохоронну та соціально-економічну значимість.

Автори відеофільму Ян Кадлечік, Іван Коубек, В'ячеслав Кибічка та Здено Влах.

2015 р.

Скульптурна композиція букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на території Словаччини

В УКРАЇНІ ПОТРІБЕН ЗАКОН ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

10 лютого 2016 року в приміщенні інформаційно-просвітницького Орхуського центру Міністерства екології та природних ресурсів України, за ініціативою громадської організації «Українське товариство охорони птахів», у рамках проекту «Збереження Карпатських пралісів», який фінансується Франкфуртським зоологічним товариством (Німеччина), проведено робочу зустріч науковців, природоохоронної громадськості та зацікавлених представників органів державної виконавчої влади із питань збереження пралісів в Україні.

Виступаючи перед учасниками зібрання, в.о. Міністра екології та природних ресурсів України Ганна Вронська, зокрема, наголосила, що для Мінприроди проблема збереження пралісів належить до пріоритетних, тому будуть всіляко підтримуватись ініціативи громадськості щодо вдосконалення в цьому напрямку природоохоронного законодавства.

І в цьому, справді, є велика необхідність, адже, як наголосили у своїх презентаціях доктор сільськогосподарських наук, заступник директора Інституту природничих наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Юрій Шпарик та заступник начальника відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку Карпатського біосферного заповідника Василь Покиньчереда, за результатами інвентаризації в Україні фрагментарно збереглось ще близько 62 тисяч гектарів пралісів, головним чином в Карпатському регіоні. А частина букових пралісів Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку входять у складі українсько-словацько-німецької номінації «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, до розширення якої уже доєдналось 11 європейських країн.

Але в останні роки цим унікальним природним об'єктам загрожує серйозна небезпека. Частина з них, навіть на природоохоронних територіях, безпощадно вирубується. Для підтвердження сказаного директор Київського еколого-культурного центру Володимир Борейко навів вагомі аргументи. Так, на території Ужанського національного природного парку за останні 10 років проведено рубки на 121,6 га пралісів, а на 2016 рік тут передбачається провести рубки ще на 160,6 гектара пралісів. За цей період у Національному природному парку «Сколівські Бескиди» вирубано десять гектарів пралісів, а в заказниках «Грофа» та «Брадульський» зрубано по 10 відсотків площі їхніх пралісів, в заповідному урочищі «Тусули» – 20 відсотків пралісів тощо. А загалом за останні роки вирубано близько півтора тисячі гектарів пралісів.

У зв'язку з цим Володимир Борейко запропонував для обговорення законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо охорони пралісів Світової спадщини ЮНЕСКО та інших заповідних об'єктів).

Передбачається внести доповнення до Законів України «Про рослинний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд» та «Кодексу України про адміністративні правопорушення».

Пропоновані зміни спрямовані на законодавче закріплення терміну «праліс», посилення законодавчих вимог щодо охорони пралісів та встановлення відповідальності за порушення правил охорони пралісів та використання ресурсів спілої деревини.

На думку більшості учасників зустрічі, сама ідея прийняття Закону щодо збереження пралісів є зараз справді актуальною. І з прийняттям його не варто зволікати. Але водночас до запропонованого законопроекту було висловлено багато зауважень і пропозицій. Навколо його тексту розгорнулась гостра дискусія.

Зокрема, доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор запропонував питання збереження пралісів, як єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, розглядати у контексті Конвенції про збереження культурної та природної спадщини, закріпити в окремому Законі України «Про збереження природної та культурної спадщини в Україні».

По-друге, нагадав він, рекомендації щодо необхідності внесення до законодавства Украї-

ни норм із охорони та збереження пралісів давно прийняті на організованій адміністрацією Карпатського біосферного заповідника та Швейцарським федеральним інститутом лісових снігових і ландшафтних досліджень міжнародній конференції «Природні ліси в помірній зоні Європи: цінності та використання» (Мукачево, 13-17 жовня 2003 р.). Як результат, у новій редакції Лісового кодексу, у статті 85, уже зафіксована норма щодо забезпечення охорони пралісів.

По-третє, визначення терміну «праліс» чітко сформульовано у Протоколі «Про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат», який ратифіковано Законом України 16 жовтня 2012 року. Відповідно до глави II цього законодавчого акту термін «праліси» означає «природні ліси, які не зазнали діяльності людини в ході свого розвитку», а отже, не має потреби шукати та закріплювати у Законі якесь інше визначення.

По-четверте, у новому законопроекті вкрай важливо передбачити економічні механізми збереження пралісів, особливо підтримки місцевого населення, яке проживає у зоні їх розташування. На це, до речі, спрямовано цілий ряд актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку регіону їх розташування, які зараз, на жаль, не виконуються.

По-п'яте, треба переглянути запропоновану у цьому законопроекті норму щодо накладення за порушення правил охорони пралісів штрафів від «десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімальних доходів громадян». До прикладу, у нещодавно прийнятому в Албанії законі про заборону вирубування лісів за самовільні рубки передбачається ув'язнення до десяти років.

І нарешті, нами спільно із департаментом екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації запропоновано Мінприроди невідкладно внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект Постанови Кабміну щодо заборони застосування на території пралісів та інших об'єктів природно-заповідного фонду Постанов Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 року № 555 «Про затвердження санітарних правил у лісах України» та від 12 травня 2007 року № 724 «Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів».

Чимало критичних зауважень та конструктивних пропозицій до законопроекту Володимира Борейка висловили також доктор біологічних наук, професор, директор Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва Василь Парпан, начальник відділу Укрліспроекту Микола Рековець, заступник начальника Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства Роман Олійник, помічник народного депутата України Остапа Єднака, кореспондент газети «Урядовий кур'єр» Олег Листопад, директор Департаменту охорони природних ресурсів Мінприроди України Михайло Томахін, заступник директора Департаменту заповідної справи Мінприроди Сергій Матвеєв, начальник відділу розвитку та провідний фахівець цього департаменту Григорій Парчук та науковець Лариса Демиденко й інші виступаючі.

Вирішено протягом тижня внести конкретні пропозиції до цього законопроекту та з урахуванням висловлених міркувань під час дискусії доопрацювати його й направити на розгляд Верховної ради України.

2016 р.

П’ЯТУ РІЧНИЦЮ ВКЛЮЧЕННЯ СТАРОВІКОВИХ БУКОВИХ ЛІСІВ НІМЕЧЧИНИ ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ’ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ВІДЗНАЧЕНО У БЕРЛІНІ

25 червня 2016 року в державному представництві федеральної землі Гессен у Берліні, за участі делегації Карпатського біосферного заповідника, пройшло святкування п’ятої річниці включення старовікових букових лісів Німеччини до переліку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

На міжнародному форумі у Берліні: заступник директора КБЗ професор Федір Гамор (справа) та заступник начальника відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку Василь Покиньчереда (25 червня 2016 р.)

Організаторами урочистостей виступили Федеральне міністерство навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини, Міністерство землі Гессен з питань навколишнього середовища, охорони клімату, сільського господарства і захисту прав споживачів, Федеральне агентство Німеччини з охорони природи (BfN) та Національна комісія Німеччини у справах ЮНЕСКО.

У доповідях та виступах учасників цього поважного зібрання, зокрема президента Національної комісії Німеччини у справах ЮНЕСКО професора, доктора Верени Метце-Мангольд, Міністра землі Гессен з питань навколишнього середовища, охорони клімату, сільського господарства і захисту прав споживачів Прішка Хінца, директора Департаменту Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини доктора Ельзи Нікель, профільного Міністра та державного секретаря урядів федеральних земель Мекленбург – Передня Померанія та Бранденбург доктора Тілли Бакхауза і доктора Каролін Шілде, директора Національного парку «Гайніх» (Федеральна земля Тюрінгія) доктора Манфреда Гросмана та інших ораторів детально проаналізовано стан збереження, дослідження та популяризацію об’єкта, його екологічну і соціально-економічну значущість та престижність для Німеччини.

Наголошено, що об’єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», утворений рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 25 червня 2011 року шляхом розширення українсько-словацького об’єкта «Букові праліси Карпат» (утворений 28 червня 2007 року). До нього входять 15 складових частин букових пралісів та давніх букових лісів, які репрезентують різні природно-кліматичні зони Європи, від Карпат до побережжя Балтійського моря, на територіях України, Словаччини та Німеччини. Площа ядрової зони об’єкта складає 33 669 га (4 391 га в Німеччині та 29 278 га в Словаччині та Україні). Навколо кожної частини об’єкта утворена буферна зона загальною площею 62 402 гектара.

Йшлося також і про те, що відповідно до рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на завершальній стадії знаходиться проект розширення цього об'єкта Спадщини за рахунок 48 ділянок букових пралісів та старовікових букових лісів Іспанії, Італії, Болгарії, Австрії, Румунії, Польщі, Болгарії та інших країн Європи.

У своєму виступі на урочистостях заступник директора Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук, професор, член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Федір Гамор як людина, яка мала честь безпосередньо ініціювати та обґрунтовувати ідею занесення букових пралісів Карпат до складу Всесвітної спадщини ЮНЕСКО, а в 2007 році, разом із науковцями Карпатського біосферного заповідника та словацьким професором Іваном Волощуком й доцентом Вільямом Піхлером, забезпечила підготовку та включення українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, насамперед подякував за значну наукову та дипломатичну підтримку німецьким колегам, зокрема професорам Петеру Шмідту із Дрезденського університету та Гаральду Плахтеру із Марбурзького університету, за участь у розробці та проходженні українсько-словацької номінації в Комітеті Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

По-друге, нагадав і про ті труднощі, які виникали під час підготовки німецької номінації і як вдалось їх подолати. В цьому складному процесі неймовірних зусиль докладали професор Ганнес Кнапп та урядовці доктор Ельза Нікель, Хайке Бріц, Барбара Енгельс та багато інших.

Наголошено і на тому, що в Україні, яка володіє найбільшими в Європі буковим пралісами та з ініціативи якої створено об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», приділяється значна увага їх вивченню та збереженню. Президентом та Урядом України прийнято з цього приводу спеціальні доручення та розпорядження.

А відповідно до Спільної декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», яка підписана 14 травня 2014 року в м. Бонн (Німеччина), у рамках Спільного менеджменту здійснюється розробка і реалізація спільних транснаціональних планів моніторингу, дослідницьких програм і проектів, навчання та підвищення кваліфікації фахівців, які забезпечують збереження та дослідження складових частин об'єкта.

Ведуться роботи щодо створення на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат тощо.

Дуже важливо, що завдяки активній роботі німецьких колег та участі українських фахівців, відповідно до рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, завершується процес розширення цього об'єкта Спадщини за рахунок ділянок букових пралісів та старовікових букових лісів ще одинадцяти країн Європи.

У 2017 р. виповниться десять років з дня створення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат», очікується прийняття рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо розширення нашого спільного об'єкта.

У зв'язку із цим запропоновано провести в Україні, на базі Карпатського біосферного заповідника, міжнародну науково-практичну конференцію «Десять років створення українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої Системи менеджменту».

Перед учасниками зібрання також виступили відомі німецькі артисти естради та оригінального жанру. А молода продюсерська команда FairFilm Productions представила вражаючий, емоційно насичений науково-популярний фільм «Давні букові ліси Німеччини: природна спадщина ЮНЕСКО», який можна переглянути за посиланням: https://vimeo.com/171927490.

2016 р.

ІЗ ШВЕЙЦАРСЬКИМИ ПАРТНЕРАМИ ОБГОВОРИЛИ ШЛЯХИ РОЗШИРЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ В БУКОВИХ ПРАЛІСАХ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

19 вересня 2016 року, в адміністрації Карпатського біосферного заповідника (КБЗ), обговорили шляхи поглиблення наукової співпраці між партнерами із Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) (м. Бірменсдорф).

На зустрічі із науковим колективом біосферного заповідника, за участі науковців Національного лісотехнічного університету (м. Львів), насамперед висловлено щиру вдячність науковій співробітниці WSL Бригітті Коммармот, яка протягом 16 років була координатором українсько-швейцарських проектів, а зараз передає цю функцію молодим колегам.

У ході дискусії відзначено, що за період багаторічної співпраці, яку започаткували в 1996 році тодішні директори КБЗ та WSL професор Федір Гамор і доктор Маріо Броджі, реалізовано чимало важливих наукових проектів, зокрема проведено міжнародну наукову конференцію «Природні ліси помірної зони Європи: цінності та використання» (м. Мукачево, 2003), яка започаткувала процес включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Розгорнуто актуальні лісознавчі дослідження в Угольсько-Широколужанських букових пралісах та похідних деревостанах у Чорногорі, зініційовано реалізацію масштабного проекту впровадження сталого лісокористування на Закарпатті (FORZA), випущено у світ фундаментальну монографію українською та німецькою мовами «Праліси в Центрі Європи: путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника» та багато наукових статей в міжнародних наукових виданнях тощо.

Наукові співробітники WSL Петер Бранг та Йонас Штільгард, які координуватимуть майбутні проекти, й науковці КБЗ висловили чимало ідей, які ляжуть в основу нових проектних розробок до Державного Секретаріату з питань освіти, наукових досліджень та інновацій Швейцарії (SERI), який виявляє зацікавленість в продовженні фінансування українсько-швейцарських екологічних проектів в Українських Карпатах.

2016 р.

Зустріч партнерів із КБЗ та Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) (м. Рахів, 19 вересня 2016 р.)

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР «ЄВРОПЕЙСЬКА МЕРЕЖА БУКОВИХ ЛІСІВ» НА НІМЕЦЬКОМУ ОСТРОВІ ВІЛЬМ*

1-5 грудня 2016 р. у Міжнародній академії збереження природи (о. Вільм, Німеччина) відбувся черговий, другий за рахунком, міжнародний семінар «Європейська мережа букових лісів», організований у рамках реалізації однойменного міжнародного проекту, який фінансується Міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки ФРН (BMUB). Виконавцем проекту є Центр економіки та екосистемного менеджменту Університету сталого розвитку м. Еберсвальде (ФРН), за підтримки Федерального агентства з охорони природи Німеччини (BfN).

У заході взяли участь представники наукових установ, університетів, адміністрацій природоохоронних територій, неурядових організацій із 14 країн Європи – загалом понад 30 осіб. Карпатський біосферний заповідник представляли Вікторія Губко, Василь Покиньчереда та автор цих рядків.

Під час семінару було заслухано 25 доповідей з тематики екології та збереження букових лісів, а також загроз, ризиків та управління цими деревостанами. Представники заповідника презентували менеджмент старовікових лісів установи. Робочі сесії семінару сприяли обміну досвідом, проведенню аналізу проблем і обговоренню конкретних заходів і кроків, які необхідно зробити.

Ганс Кірхмайєр (Австрія) розгорнуто проінформував про стан справ у процесі розширення серійного об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Висловлено сподівання, що уряд Польщі перегляне своє рішення щодо відмови брати участь в номінації.

Учасники зібрання висловили серйозну заклопотаність триваючим знищенням букових лісів в Румунських Карпатах та підтримали меморандум науковців щодо захисту пралісів Румунії.

Вирішено також ініціювати створення та юридичну реєстрацію Асоціації «Європейська мережа букових лісів», завданнями якої стануть сприяння та підтримка збереження старовікових букових лісів, сталого управління ними; підвищення обізнаності громадськості про важливість букових лісових екосистем; підтримка об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Також у її рамках буде розроблено Відкриті стандарти якості збереження букових лісів та їх сталого використання.

2016 р.

НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ЮНЕСКО У БЕРЛІНІ АКТИВНО ОБГОВОРИЛИ ПИТАННЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ У РАМКАХ ОБ'ЄКТА СПАДЩИНИ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»

Науковці Карпатського біосферного заповідника взяли участь у роботі міжнародної конференції «Перспективи транскордонної співпраці у рамках Всесвітньої спадщини: досвід Німеччини та за її межами», яка пройшла під егідою німецької комісії ЮНЕСКО 12-13 грудня 2016 року у Берліні, в офісі Постійного представництва німецької Федеральної землі Гессен.

Організаторами форуму, у роботі якого взяли участь близько ста представників національних комісій у справах ЮНЕСКО, органів державної влади, наукових кіл та громадськості із Німеччини, Польщі, Словаччини, України та інших країн, виступили: Комісія Німеччини у справах ЮНЕСКО, Федеральна служба Німеччини із питань закордонних справ, уряд німецької Федеральної землі Гессен та Секретаріат транскордонного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Ваттове море» (Німеччина, Данія та Норвегія).

З вітаннями на відкритті конференції виступили Державний міністр федеральної служби Німеччини із питань закордонних справ професор Марія Бомер, Генеральний секретар Комісії Німеччини у справах ЮНЕСКО доктор Рональд Бернекер. керівник Департаменту Міністерства навколишнього середовища, охорони клімату, сільського господарства та захисту прав споживачів Федеральної землі Гессен доктор Каріна Кайзер та голова Ради з питань об'єкта Спадщини «Ваттове море» Ко Ведаас.

---

* Юрій Беркела

До учасників конференції, із спеціальною відео-промовою «Проблеми транскордонної співпраці в рамках Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та Європейський план дій» звернулася директор Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Мехтільд Рослер.

На конференції, з метою вдосконалення механізмів співпраці, правового захисту, фінансування, представлено презентації транскордонних та транснаціональних об'єктів Всесвітньої спадщини, до складу яких входять німецькі компоненти.

У презентаціях детально йшлося про діяльність об'єктів Спадщини: німецько-польського «Мускавер-парк/парк-Музаковський» (доповідачі Фредерік Гансель та Барбара Фурманік із Польщі), німецько-італійського «Кордони Римської імперії» (доктор Маркус Геншвід та доктор Хрістоф Флюгель), німецько-датсько-норвезького «Ваттове море» (Рюдігер Штрempель), німецько-словенського «Доісторичні пальові поселення в Альпах» (Сабіна Хагман та Діана Вераніч із Словенії), німецько-бельгійського «Архітектурний витвір Ле Корбюзьє» (Фрідман Гесшвінд та Пієт Гелейнс із Бельгії» та українсько-словацько-німецького «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (доктор Каріна Кайзер, Манфред Гросман та доктор Яна Дуркозова із Словаччини).

Виступаючи на конференції, член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, доктор біологічних наук, професор, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор привернув увагу її учасників до питань поглиблення транскордонної співпраці у рамках українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Зокрема, наголошено, що з метою реалізації завдань, передбачених статтею 5 Конвенції про збереження Всесвітньої спадщини, Спільною Декларацією про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним Міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища, будівництва та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» й відповідних актів Президента та Уряду України, розроблено проект будівництва на

Міжнародна конференція ЮНЕСКО у Берліні. У першому ряду (справа наліво) Василь Покиньчереда, Федір Гамор, Ганнес Кнапп та Манфред Гросман (12-13 грудня 2016 р.)

базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат, який повинен забезпечувати координацію діяльності у рамках цього міжнародного транснаціонального об'єкта Спадщини.

Але у зв'язку з економічною кризою в Україні будівництво цього об'єкта не фінансується. Тому із трибуни поважного міжнародного зібрання ми звернулись до Федерального Міністерства довкілля, охорони навколишнього природного середовища, будівництва та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина з проханням направити до Уряду України та керівництва німецького проекту (Міхаель Бромбахер) листа з пропозицією із фінансової підтримки розвитку природоохоронних територій України (на який німецький банк розвитку (KfW) виділив 14 млн. євро) спрямувати в першочерговому порядку, в 2017 році, кошти на спорудження цього надзвичайно важливого міжнародного центру.

Звернуто увагу і на те, що в 2017 році виповнюється десять років із дня включення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» до переліку Всесвітньої спадщини.

З цієї нагоди в Україні, у другій половині вересня 2017 року, на базі Карпатського біосферного заповідника, за підтримки програми участі ЮНЕСКО на 2016-2017 роки, передбачається проведення міжнародної науково-практичної конференції «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія,

стан та впровадження інтегрованої системи менеджменту», яка теж має стати важливим етапом у поглибленні транскордонної співпраці об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

У рамках конференції працювали три паралельні семінари, на яких ґрунтовно обговорено шляхи поглиблення співпраці у рамках Всесвітньої спадщини шляхом: «Фінансування крізь кордони»; «Правової охорони крізь кордони» та «Навчання крізь кордони».

Крім того, відбулося спеціальне пленарне засідання щодо обміну досвідом міжнародної співпраці. Презентовано діяльність німецького фонду фінансування Всесвітньої спадщини, організації спеціальних «ViTour» у мережі Європейської Всесвітньої спадщини виноградних ландшафтів, менеджменту культурної спадщини в центрально-європейській частині та організації сталого туризму в об'єкті Спадщини «Ваттове море».

2016 р.

У НІМЕЧЧИНІ ЗАРЕЄСТРОВАНО МІЖНАРОДНУ ГРОМАДСЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ «ЄВРОПЕЙСЬКА МЕРЕЖА БУКОВИХ ЛІСІВ»

Цими днями, за нашою пропозицією, у німецькому місті Еберсвальде представниками наукових та природоохоронних організацій Німеччини, Великобританії, Австрії та Словаччини, створено та зареєстровано Міжнародну громадську організацію «Європейська мережа букових лісів».

Виступаючи 29 жовтня 2014 року у Бонні, на заключній нараді, на рівні директорів Департаментів охорони природи та біорізноманіття Міністерств довкілля країн Європи із питань розширення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», за участі представників 14 країн, в тому числі Іспанії, Італії, Німеччини, Австрії, Бельгії, Болгарії, Словенії, Румунії України та інших, автором цих рядків запропоновано для тих об'єктів, які не зможуть потрапити до Всесвітньої спадщини, сформувати, на зразок Європейської екомережі, «Європейську мережу пралісів та старовікових букових лісів» з наданням їм через Міжнародний Союз охорони природи (IUCN), певних гарантій щодо їх збереження, передбачити створення спеціального Фонду та інших механізмів для обміну досвідом роботи й інформацією щодо їх наукових та екологічних цінностей, розв'язання проблем їх охорони в зацікавлених країнах тощо.

Як поінформував професор німецького Університету сталого розвитку П'єр Ібіш, на установчих зборах, які пройшли 2 лютого 2017 року в місті Еберсвальде, представниками наукових та природоохоронних кіл Німеччини, Великобританії, Австрії та Словаччини засновано та зареєстровано Міжнародну громадську організацію «Європейська мережа букових лісів». Її президентом обрано відомого німецького науковця та природозахисника, професора, доктора Ганнеса Кнаппа, а почесним її членом – доктора біологічних наук, професора Федора Гамора (Україна).

Треба нагадати, що в результаті проведеної, за фінансової підтримки уряду Німеччини, широкомасштабної інвентаризації та вивчення стану збереження старовікових букових лісів в усіх європейських країнах, де поширений ареал цього колись домінуючого на континенті деревного виду, виявлено понад сто мало порушених його ділянок, достатньо великих розмірів в 12 біогеорегіонах Європи у 23 країнах.

У результаті критичного аналізу, в рамках Міжнародної конференції «Букові праліси та давні букові ліси Європи», що проходила 16-22 вересня 2013 року в українському місті Рахів, сформовано так званий короткий «Рахівський список» поширення старовікових букових лісів Європи, які можуть розглядатись як потенційні об'єкти для розширення українсько-словацько-німецького об'єкта.

Цей перелік доопрацьовано на віденському семінарі та погоджено на міжміністерській нараді у травні 2014 р. у Бонні. До нього в підсумку зараховано 47 претендентів для включення до Всесвітньої спадщини із 11 біогеорегіонів 20 країн. Серед них й українські ділянки букових пралісів та давніх букових лісів із природних заповідників «Горгани» та «Розточчя», національних природних парків «Синевир», «Зачарований край» та «Подільські Товтри».

Нині найбільш визначні ділянки букових пралісів із 10 країн Європи успішно пройшли експертну оцінку Міжнародного Союзу охорони природи (IUCN), і очікується, що в липні цього року на засіданні Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у польському місті Краків вони будуть включені до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у номінації «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи».

2017 р.

СКАЙП-КОНФЕРЕНЦІЯ У МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РЕЙНДЖЕРА

31 липня 2017 р. Вперше за десятирічну історію співпраці Карпатського біосферного заповідника та німецького Національного парку «Гайніх», у рамках транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», проведено (з нагоди відзначення Міжнародного дня рейнджера) спільну скайп-конференцію.

Відкриваючи її, заступник директора Карпатського біосферного заповідника, професор Федір Гамор подякував німецьким колегам за ініціативу та підготовку скайп-конференції, висловив впевненість, що цей нетрадиційний метод спілкування буде сприяти поглибленню співпраці та зближенню двох природоохоронних установ.

Директори Національного парку «Гайніх» (Манфред Гросман), Карпатського біосферного заповідника (Микола Рибак) та окремі рейнджери детально зупинились на особливостях роботи рейнджерської служби українських та німецьких природоохоронних територій, проблемних питаннях, які кожен день вирішують рейнджери на місцях.

Манфред Гросман повідомив також, що адміністрація Національного парку «Гайніх», за підтримки німецьких фондів, підготовила спеціальну програму обміну фахівцями та школярами, які працюють у названих установах та навчаються в зоні їх розташування. Вже у най-

В скайп-конференції беруть участь (справа-наліво у першому ряду) директор українського Карпатського біосферного заповідника Микола РИБАК й професор Федір ГАМОР...

... та директор німецького Національного парку Манфред ГРОСМАН (перший зліва)

ближчий час делегація міста Рахів відвідає Національний парк «Гайніх» та місто Бегрінген.

Порушено також питання підготовки Міжнародної конференції з нагоди відзначення десятиріччя утворення українсько-словацького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат».

Нагадаємо, що кожного року, 31 липня, природоохоронна громадськість відзначає Всесвітній день рейнджерів – людей, які професійно займаються захистом і збереженням природоохоронних територій. Це свято засноване Міжнародною федерацією рейнджерів (IRF) для того, щоб привернути увагу спільноти до їхнього внеску у справу збереження природи та вшанувати пам'ять колег, які загинули, або були травмовані під час виконання службових обов'язків.

Варто також знати, що IRF заснували шотландські екологи спільно із співробітниками провідних світових природоохоронних територій у 1992 році. А приводом для цього стали трагічні події, пов'зані із загибеллю рейнджерів в африканських національних парках, де браконьєри ідуть на злочин задля добування так званого «Великого шолому», який символізує відстріл п'ятьох великих рідкісних звірів – слона, носорога, буйвола, лева і леопарда.

Всесвітній день рейнджера започатковано в 2007 році на честь 15-річчя від дня заснування Федерації. Свято активно популяризують понад 60 організацій-членів Федерації з 46 країн світу.

З нагоди Всесвітнього дня рейнджера проводяться різноманітні заходи, основним завданням яких є: донесення до громадськості інформації про труднощі роботи рейнджерів, привернення уваги до гострих проблем охорони навколишнього природного середовища та збереження біологічного різноманіття.

2017 р.

НА БАЗІ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ПРОВЕДЕНО ЧЕРГОВЕ ЗАСІДАННЯ СПІЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТ-КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКО-НІМЕЦЬКОГО ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»

27 вересня 2017 року, у м. Рахів, на базі Карпатського біосферного заповідника, у рамках Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди десятиріччя включення букових пралісів України та Словаччини до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, проведено засідання Спільного менеджмент-комітету українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Насамперед треба нагадати, що відповідно до Спільної Декларації про наміри між Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини, Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки та Міністерством екології та природних ресурсів України щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», яка схвалена рішенням Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 39 COM 7B.19 (2015 р.), утворено Спільний менеджмент-комітет.

В інтегрованій Системі менеджменту Спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», менеджмент-комітет повинен здійснювати координацію управління складовими частинами об'єкта, сприяти та спрямовувати діяльність національних керівних комітетів та груп.

У першу чергу йдеться про розробку і реалізацію спільних транснаціональних планів моніторингу, дослідницьких програм і проектів, навчання та підвищення кваліфікації фахівців, які забезпечують збереження та дослідження складових частин об'єкта. Важливим завданням менеджмент-комітету є також контроль за станом збереження та підготовка звітності перед Комітетом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО про стан транснаціональної серійної спадщини загалом.

До складу Спільного менеджмент-комітету входять представники міністерств охорони довкілля країн-учасниць (а з Німеччини і міністерств федеральних земель), відповідних природоохоронних установ та експерти. Його засідання проходять раз у рік, почергово в алфавітному порядку на території однієї з країн-учасниць.

Останнє засідання Спільного менеджмент-комітету пройшло в Словаччині (м. Сніна, 25 – 28 жовтня 2015 року). Тут обговорено найактуальніші питання діяльності об'єкта, зокрема хід виконання рішень Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо припинення суцільних рубок в пралісах словацької його частини. Детально проаналізовано результати експертного висновку моніторингової місії Міжнародного Союзу охорони природи (IUCN) з цього приводу.

Чергове засідання Менеджмент-комітету, яке за планом мало пройти в 2016 році в Україні, на прохання словацької сторони перенесено на 2017 рік.

Цьогорічне, завершальне засідання Спільного менеджмент-комітету спадщини, у форматі «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», пройшло під головуванням заступника Голови національної керівної групи Спільного менеджмент-комітету, заступника директора Карпатського біосферного заповідника, доктора біологічних наук, професора Федора Гамора.

В його роботі взяли участь делегації: Німеччини у складі Гаґена Клуттіґа (Федеральна агенція з охорони природи ФРН), Ганнеса Кнаппа (Міжнародний фонд Міхаеля Зуккова) та Катріни Бервальд й Марка Елерса (Національний парк «Ясмунд»); Словаччини у складі Івана Коубека (Державна служба охорони природи Словацької республіки), Мар'яна Гіча (Національний парк «Полонини») та Любослава Міка (Державне підприємство «Ліси Словацької республіки») та України у складі членів української керівної групи й представників новоприєднаних частин об'єкта «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (природні заповідники «Горгани» та «Розточчя» й національних природних парків: «Синевир», «Зачарований край» та «Подільські Товтри»). В засіданні менеджмент- комітету загалом брало участь біля двадцяти чоловік.

Про реалізацію рішень (рекомендацій), що були розроблені під час останнього засідання Спільного менеджмент-комітету в Словаччині, доповідав директор Державної служби охорони природи Словацької республіки Іван Коубек, про підсумки розширення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та особливості інтегрованого менеджменту новоутвореного об'єкта спадщини «Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи», інформували співробітниця австрійського інституту екології (E.C.O.), доктор Анна Коварович та старший науковий співробітник Державного природознавчого музею НАН України, керівник в Україні Дунайсько-Карпатської програми Світового фонду природи (WWF) Богдан Проць, про заходи адміністрації Карпатського біосферного заповідника, щодо збереження букових пралісів заповідника як найбільшої частини об'єкта Всесвітньої спадщини "Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи», говорив директор Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак, а про хід реалізації рішень Комітету Всесвітньої спадщини із питань збереження словацької частини Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», звітував науковий співробітник словацького національного парку «Полонини» інженер Мар'ян Гич.

Виступаючи на засіданні менеджмент-комітету з доповіддю «Про уточнення змісту нової редакції Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним Міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» у зв'язку із його розширенням», професор Федір Гамор, привернув увагу до того факту, що із нової редакції тексту Спільної декларації про наміри у зв'язку із розширенням об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, без відома української сторони, австрійські колеги вилучили пункт «3.6. Діяльність запланованого Міжна-

родного навчального науково-дослідного центру букових пралісів і сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника».

Ми не можемо погодитись із цим, оскільки це питання є надзвичайно важливим для збереження та популяризації об'єкта Спадщини. Проект створення Міжнародного навчального науково-дослідного центру букових пралісів і сталого розвитку (МНДЦ), на наше прохання, спеціально розроблявся, відповідно до статті 5 Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини, в міжнародній академії охорони природи на о. Вільм в 2011 р., як ключовий елемент мережі навчальних центрів (візит-центрів) цього транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Його будівництво повністю підтримано зі сторони Німеччини та Словаччини. А Президент та Уряд України прийняли відповідне рішення про його будівництво. Департамент екомережі та природно-заповідного фонду Мінприроди України і я звернулись до австрійської сторони з проханням повернути цей пункт, але поки що пояснень з цього приводу не отримали.

Обговорюючи це питання Іван Коубек нагадав, що на попередньому засіданні менеджмент-комітету у Словаччині, прийнято рішення про те, що зміни до тексту Декларації, не можуть бути прийняті без згоди трьох країн-засновниць об'єкта. А Ганнес Кнапп, запропонував підтримати пропозицію щодо відновлення пункту 3.6. в тексті нової редакції Спільної Декларації. Вирішено, запропонувати Австрії, як країні, що здійснює координацію підготовки та узгодження нової редакції Спільної декларації про наміри, відновити у тексті пункт наступного змісту: «3.6. Діяльність запланованого Міжнародного навчального науково-дослідного центру букових пралісів і сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника».

Федір Гамор проінформував також про досвід реалізації в Україні інтегрованого менеджмент плану з управління об'єкта та будівництва цього міжнародного центру.

Наступне засідання спільного менеджмент-комітету відбудеться в новому форматі за участі 12 країн, на основі оновленої Спільної декларації про наміри. Дата та місце його проведення будуть узгоджені пізніше.

2017 р.

Засідає менеджмент-комітет (Україна, м. Рахів, 27 вересня 2017 р.)

МІЖНАРОДНИЙ ФОРУМ У РАХОВІ З НАГОДИ ДЕСЯТИРІЧЧЯ ВКЛЮЧЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

У червні 2017 р. виповнилось 10 років з часу занесення букових пралісів Карпат, у межах Закарпаття та Східної Словаччини, до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Ця важлива для України та Словаччини подія стала можливою завдяки напруженій підготовчій роботі наукових колективів Карпатського біосферного заповідника та Зволенського технічного університету, особисто професорів Федора Гамора та його колеги зі Словаччини Івана Волощука.

Це воістину епохальна подія для науковців та захисників природи України і Словаччини, міжнародне визнання їх природоохоронної та наукової діяльності.

Це також вшанування народів, які зуміли за різних складних історичних та соціально-економічних обставин зберегти у самому центрі Європи ці унікальні природні цінності.

Надзвичайно важливим етапом в історії світового визнання букових пралісів, завдяки активній діяльності німецьких науковців та природоохоронців, стало розширення в 2011 році українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» за рахунок п'ятьох ділянок давніх букових лісів Німеччини.

У результаті сформовано серійний транснаціональний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Цей розширений об'єкт – унікальна транснаціональна природоохоронна територія кластерного типу, яка охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового, від високогір'я Українських Карпат – до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген.

Треба особливо відзначити, що включення букових пралісів Карпат до переліку Всесвітньої спадщини загалом започаткувало європейський процес збереження букових старовікових лісів, який призвів до включення до Всесвітньої спадщини ділянки букових старовікових лісів ще із десятьох країн Європи.

В Україні, яка виступила ініціатором утворення українсько-словацько-німецького Спільного транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, розцінюють цей процес як вагомий крок для збереження унікальних глобальних природних цінностей наших країн та відзначають особливу роль Німеччини у європейському процесі збереження букових лісів Європи.

Включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини

ЮНЕСКО, разом із прийнятими з цього приводу актами Президента та Уряду України, ухваленням Верховною радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат», відкриває нові можливості не тільки для посилення охорони букових лісів, але й створює передумови для сталого розвитку в населених пунктах, які прилягають до цього об'єкта, розбудови тут необхідної інфраструктури.

Це створює також можливості для поглиблення українсько-словацько-німецької співпраці в екологічній сфері, налагодження ділового партнерства між територіальними громадами та підприємницькими структурами в регіоні розташування Спільного об'єкта, залучення іноземних інвестицій в реалізацію екологічних проектів, запровадження альтернативних джерел енергії, стимулює туристично-рекреаційну галузь тощо.

З нагоди відзначення десятиріччя включення букових пралісів Карпат до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 26-29 вересня 2017 року в місті Рахові Закарпатської області проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту».

Конференція організована Карпатським біосферним заповідником за сприяння Міністерства екології та природних ресурсів Украї-

За трибуною:
Юрій ШПОНТАК – заступник директора департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА;
Антон БЮРГІ – науковий співробітник швейцарського Федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), м. Бірменсдорф;
Василь КАГАНЕЦЬ – голова Тячівської районної ради;
Іван КОУБЕК – директор Служби охорони природи Словацької республіки

ни й Закарпатської обласної державної адміністрації і пройшла під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

Заходи із її проведення профінансовано українсько-німецьким проектом «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», Закарпатською обласною радою та Закарпатською обласною державною адміністрацією.

У роботі конференції взяли участь науковці, представники органів влади, природоохоронних установ та громадськості з України, Німеччини, Словаччини, Угорщини, Швейцарії, Румунії та Австрії, загалом близько 120 чоловік.

Відкрив конференцію директор Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець України Микола Рибак.

З вітанням до учасників конференції звернулися Павло Басараба – голова Рахівської районної державної адміністрації, Юрій Шпонтак – заступник директора департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації, Василь Каганець – голова Тячівської районної ради, Іван Коубек (Служба охорони природи Словацької республіки), Гаген Клуттіг (Федеральне агентство з охорони природи Німеччини (BfN)), Борнобаш Кьормьонді (угорський національний приодний парк «Дуна Іполі»), Горія Гросу (румунський природний парк «Гори Мараmуреш»), Бригітта Коммармот (Швейцарський федеральний інститут лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), Владо Ванчура (Європейське товариство дикої природи (Австрія).

Голова Рахівської районної державної адміністрації Павло Басараба та голова Всеукраїнського об'єднання товариства «Гуцульщина» Дмитро Стефлюк вручили професору Федору Гамору медаль «За особливі заслуги перед Гуцульщиною».

А Владо Ванчура вручив почесні дипломи Європейського товариства дикої природи Карпатському біосферному заповіднику та групі українських природоохоронців, серед яких й директор Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак та професор Федір Гамор.

На пленарному засіданні заслухано доповіді: Федора Гамора «Про деякі історичні аспекти створення та розширення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Карпатський біосферний заповідник, м. Рахів, Україна); Ганнеса Кнаппа «Від Карпатського біосферного заповідника – до об'єкта Всевітньої спадщини та Європейської мережі букових лісів» (Міжнародний фонд Міхаела Зуккова, Німеччина); Миколи Рибака та Василя Покиньчереди «Співпраця з місцевими громадами як запорука збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»» (Карпатський біосферний заповідник, м. Рахів, Україна); Анни Коваровіч «Про підсумки реалізації міжнародного проекту із розширення українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» й презентація новоутвореної номінації «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (Інститут екології Е.С.О., м. Клагенфурт, Австрія); Антона Бюргі із співавторами «Українсько-швейцарська співпраця у лісівничих дослідженнях» (Швейцарський федеральний інститут снігових, лісових та ландшафтних досліджень (WSL), м. Бірменсдорф, Швейцарія); Світлани Зиман із співавторами «Порівняльний аналіз флори судинних трав'янистих рослин у букових лісах Українських Карпат» (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, м. Київ, Україна); Міхаела Юнгмейера та Богдана Проця «Інтегровані плани управління для природно-заповідних територій – від теорії до практики» (Інститут екології Е.С.О., м. Клагенфурт, Австрія, Дунайсько-Карпатська програма Всесвітнього фонду природи (WWF) та Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів, Україна); Романа Ковбаснюка із співавторами «Проблеми імплементації міжнародно-правового механізму захисту Всесвітньої природної спадщини в законодавство України» (Карпатський біосферний заповідник, м. Рахів, Україна); Михайла Лендєла «Окремі засади становлення і розвитку сільського аграрного туризму в Закарпат-

ті» (Ужгородський торговельно-економічний інституту КНТЕУ, м.Ужгород, Україна); Влада Ванчура «Ділянки дикої природи та Європейської мережі пралісів й старовікових лісів, або як поєднати ділянки дикої природи з Європейською мережею пралісів та старовікових лісів» (Європейська асоціація дикої природи, Австрія) та інших.

Загалом на пленарних засіданнях та у ході роботи секцій «Стан та перспективи поглиблення наукових досліджень, еколого-освітньої роботи та впровадження сталого розвитку на об'єктах Всесвітньої спадщини»; «Дослідження та моніторинг фіторізноманіття на об'єктах Спадщини й на інших природоохоронних територіях – важлива передумова збереження унікальних природних цінностей»; «Значення об'єктів Спадщини та інших природоохоронних територій для збереження фауністичних комплексів» й «Антропогенні загрози та ризики катастроф на об'єктах Всесвітньої спадщини» презентовано й обговорено близько сімдесяти доповідей та повідомлень.

Учасники конференції ухвалили резолюцію й побували на екскурсії в Угольських букових пралісах.

У рамках конференції проведено також заключне засідання Спільного менеджмент-комітету українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», на якому розглянуто актуальні питання збереження цього об'єкта та деякі пропозиції до нової редакції Спільної декларації щодо управління розширеною номінацією «Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи».

До початку конференції опубліковано її матеріали.

Презентовано також книгу Федора Гамора «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент. Матеріали з нагоди десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

2017 р.

Див. стор. 118-119

1. У залі засідань Рахівської районної ради.
2. Німецька делегація передає КБЗ символи Всесвітньої спадщини.
3. У залі засідань – робоча атмосфера.
4. Виступає ансамбль скрипалів Рахівської дитячої музичної школи (керівник – Тетяна ШТОДЛЕР).
5. За трибуною − директор КБЗ Микола РИБАК.
6. Голова Рахівської РДА Павло БАСАРАБА вручає професору Федору ГАМОРУ медаль «За особливі заслуги перед Гуцульщиною».
7. На першому плані – співробітники румунського природного парку «Гори Марамуреш» (зліва направо) Горіа Гросу та Габріель КОВАЗА.
8. Доповідає співробітник угорського Національного парку «Дуна Іполі» Борнобаш КЬОРМОНДІ.
9-10. За трибуною – професор Ганнес КНАПП (Німеччина) та доктор Бригітта КОММАРМОТ (Швейцарія).
11. Представник Європейського товариства дикої природи (Австрія) Влад ВАНЧУРА (зліва) вручає українським природоохоронцям (зліва направо) Федору ГАМОР, Миколі РИБАКУ, Дмитру ТОМЕНЧУКУ, Василю ПОКИНЬЧЕРЕДІ та Юрію БЕРКЕЛІ почесні міжнародні відзнаки.
12-13. Фото учасників конференції на згадку

СЛАВНИЙ ЮВІЛЕЙ

Миттєвості Міжнародної науково-практичної конференції «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту». Рахів, 26-29 вересня 2017 р.

Фотознімки Богдана ГОДОВАНЦЯ

8
The formal zonation system

10

11

9

12

13

РЕЗОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ДЕСЯТИРІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»: ІСТОРІЯ, СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ»

(м. Рахів, 26-29 вересня 2017 р.)

На підставі заслуханих доповідей та проведених дискусій учасники конференції:

1. Відзначають, що десятирічний досвід тристоронньої співпраці між Україною, Словаччиною та Німеччиною, у рамках об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», служить взірцевим прикладом міжнародної екологічної співпраці.

2. З приємністю констатують, що об'єкт Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» започаткував європейський процес збереження букових старовікових лісів континенту й вітають успішне завершення цього процесу розширенням об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» й реорганізацію його в об'єкт Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

3. Відзначають, що об'єкт Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» має надзвичайну цінність як взірець недоторканих комплексів широколистяних лісів помірної кліматичної зони, який репрезентує найбільш повні екологічні моделі природних лісових екосистем з домінуванням букових деревостанів за різноманітних природно-кліматичних умов.

4. Висловлюють вдячність Україні за значну роль у збереженні букових пралісів і давніх букових лісів Європи і, першочергово, колективу Карпатського біосферного заповідника та особисто професору Федору Гамору за багаторічну наполегливу працю зі збереження та вивчення унікальних природних цінностей Карпат, за особливий внесок у процес організації та розширення об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», сприяння активізації екологічної співпраці на Європейському континенті.

5. Відзначають інноваційне значення актів Президента, Уряду та рішень Верховної Ради України щодо затвердження заходів зі збереження букових пралісів Карпат та розвитку населених пунктів у зоні їх розташування й ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат».

6. Виражають глибоке занепокоєння ситуацією, що склалася стосовно збереження словацької частини об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», та сподіваються, що уряд Словацької Республіки виконає у повному обсязі Пномпеньське та Краківське рішення Комітету Всесвітньої спадщини з цього приводу.

7. Констатують, що глобальні кліматичні зміни негативно впливають на букові ліси, особливо на північній межі ареалу бука. Збільшення кількості й тривалості посушливих періодів погіршують умови існування вологолюбних компонентів букових пралісів.

8. Звертають увагу на потребу підвищення ефективності заходів щодо охорони й збереження біоти букових пралісів і давніх лісів з урахуванням того, що в останні роки у Карпатському регіоні, з одного боку, спостерігається збільшення туристичних потоків як позитивний процес переорієнтації економіки регіону, а з іншого, має місце значне вирубування лісів і поява загрози для збереження букових пралісів, зокрема на території української частини міжнародного резервату біосфери «Східні Карпати».

9. З метою реалізації вимог Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини пропонують прийняти в Україні Закон «Про збереження культурних та природних об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО», а також відповідні зміни до Закону «Про природ-

но-заповідний фонд України» та, відповідно до статті 5 Конвенції, спеціальних актів Президента і уряду України, забезпечити створення на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат.

10. Вважають доцільним звернути увагу Мінприроди України на необхідність пришвидшення процесів імплементації принципів і положень європейського природоохоронного законодавства до законодавства України шляхом підготовки й прийняття нових редакцій Законів «Про Червону книгу України» та «Про природно-заповідний фонд України», що сприятиме забезпеченню правових засад збереження природоохоронних територій та об'єктів, створених згідно з міжнародними зобов'язаннями України.

11. Рекомендують Мінприроди України, на виконання прийнятого недавно Закону №4480, у найстисліші терміни погодити критерії та індикатори й затвердити методику визначення пралісів і старовікових лісів (квазі-пралісів), розроблені Всесвітнім фондом природи WWF як нормативний документ.

12. Рекомендують Мінприроди України, за потреби – спільно з Держлісагентством України та іншими розпорядниками лісів, терміново прийняти рішення про тимчасове (до прийняття належного рішення про їхній природоохоронний статус) виключення ділянок пралісів і старовікових лісів, виявлених за методикою, вказаною вище, із планів господарських заходів. Рекомендують Мінприроди України ініціювати та координувати процес надання відповідного природоохоронного статусу цим ділянкам пралісів і старовікових лісів, а також ініціювати розробку й нормативне забезпечення відповідних інструментів моніторингу збереження пралісів і старовікових лісів (квазі-пралісів).

13. Пропонують Мінприроди України, спільно із Всесвітнім фондом природи WWF та іншими зацікавленими науковими, освітніми та громадськими організаціями, розробити програму й методику еколого-освітньої та просвітницької діяльності для працівників природоохоронних установ, органів місцевого самоврядування і населення територій, де розташовані об'єкти Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

14. Рекомендувати застосування підходів Європейської системи аудиту стандарту якості дикої природи, розробленого Європейським товариством дикої природи, до проектів організації територій установ природно-заповідного фонду України та інших природоохоронних територій країн Карпатського регіону.

15. Пропонують урядам країн, на території яких розташовані частини об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», реалізувати додаткові заходи щодо пошуку джерел фінансування для збереження букових пралісів і давніх лісів Європи, підготовки спільних транснаціональних проектів, поглиблення наукових досліджень і моніторингу, запровадження отриманих наукових знань у практику ведення лісового господарства та менеджменту сталого туризму.

16. Висловлюють вдячність адміністрації Карпатського біосферного заповідника за чудову організацію цього важливого міжнародного наукового форуму.

Обмін думками у кулуарах конференції: Антон БЮРГІ, Бригітта КОММАРМОТ (Швейцарський федеральний інститут лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL)) та Василь ЛАВНИЙ (Національний лісотехнічний університет України)

НА МІЖНАРОДНОМУ СЕМІНАРІ ОБГОВОРЕНО СТРАТЕГІЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ БУКОВИХ ЛІСІВ ЄВРОПИ

12-16 жовтня 2017 р. німецький Університет сталого розвитку (м. Еберсвальде) та Міжнародний центр еконіки і менеджменту екосистем, за підтримки Федерального агентства з охорони природи Німеччини (BFN), на кошти Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної республіки Німеччини, організували у Міжнародній академії охорони природи на німецькому острові Вільм міжнародний робочий семінар, на якому обговорено стратегію збереження та сталого використання букових лісів Європи.

У його роботі взяли участь 33 експерти із тринадцяти країн Європи, серед яких були представники природоохоронних міністерств та відомств, науковці та громадські діячі із Німеччини, Великобританії, Австрії, Італії, Іспанії, Болгарії, Румунії тощо. Україну представляла група спеціалістів із Карпатського біосферного заповідника, Карпатського національного природного парку та представництва WWF в Україні.

Відкрили засідання робочого семінару координатор Міжнародного проекту «Мережа букових лісів Європи (вересень 2015 – листопад 2017)», який реалізується за фінансової підтримки уряду Німеччини, професор німецького Університету сталого розвитку (м. Еберсвальде) П'єр Ібіш та директор Міжнародної академії охорони природи Федерального агентства з охорони природи Німеччини (BfN) Торстен Гардер.

В аналітичних доповідях професора, доктора Ганнеса Кнаппа (Міжнародна асоціація «Європейська мережа букових лісів»), професора, доктора П'єра Ібіша (Університет сталого розвитку (м. Еберсвальде), доктора Ганса Кірхмаєра (австрійський Інститут екології «E.C.O.»), Маркуса Вальдгерра (Міжнародний центр еконіки і менеджменту екосистем) глибоко проаналізовано стан вивчення та збереження букових лісів Європи та проблеми їх сталого використання.

Оратори детально зупинилися на підсумках роботи із створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Німеччина, Хорватія, Італія, Іспанія, Румунія, Словенія, Словаччина, Україна) й Асоціації європейської мережі букових лісів.

Запропоновано для обговорення стратегію охорони та сталого використання букових лісів Європи, перспективні напрямки міжнародної координації зусиль із їх вивчення, популяризації та збереження, організацію роботи нещодавно зареєстрованої в Німеччині Міжнародної асоціації «Європейська мережа букових лісів» тощо.

Професор Ганнес Кнапп відзначив, зокрема, особливу роль у цьому процесі Карпатського біосферного заповідника, а професор П'єр Ібіш назвав професора Федора Гамора батьком об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» і європейського процесу збереження букових лісів. «Без ініціативи та величезних зусиль професора Федора Гамора, – заявив він, – цього об'єкта та наших проектів взагалі просто би не було».

Виступаючи з доповіддю на семінарі, заступник директора Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук, професор Федір Гамор насамперед щиро подякував колегам за високу оцінку українського внеску. Далі привернув увагу до деяких критичних моментів в історії створення об'єкта Спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», детально зупинився на українському досвіді реалізації інтегрованого менеджмент-плану, розробки та прийняття інноваційних актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку населених пунктів в зоні їх розташування, про підсумки Міжнародної конференції із нагоди включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини тощо.

Презентовано також книгу Федора Гамора «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент», яку учасники семінару запропонували перевидати англійською мовою.

Загалом, на семінарі заслухано та продискутовано близько десятка доповідей, повідомлень та проектних пропозицій. Серед них окремо хочеться відзначити доповіді представника Фонду «Дика Європа» (Великобританія) щодо стратегії збереження лісів Європи, Матіаса Шікгофера – представника «Євро Натури» (Австрія) про масові вирубки букових пралісів в Румунії, Даніели Ашгенбреннер (Університет сталого розвитку, (м. Еберсвальде) щодо підготовки проекту до Європейської кліматичної ініціативи тощо.

Під час обговорення доповідей та в ході засідань робочих груп автором цих рядків запропоновано: 1) провести пошук стабільних джерел фінансування для менеджменту об'єкта Спадщини та європейської мережі букових лісів, створити для цієї мети трастовий фонд, підготувати відповідні проекти до Фонду охорони Всесвітньої культурної і природної спадщини; 2) урядам країн (а їх нагадаємо – 12), які володіють частинами цього об'єкта Спадщини, здійснити імплементацію положень Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини до національних законодавств; 3) створити відповідно до статті 5 цієї Конвенції національні та регіональні центри підготовки кадрів в галузі охорони, збереження і популяризації цього об'єкта Спадщини й заохочувати проведення тут наукових досліджень; 4) розробити в рамках Асоціації «Європейська мережа букових лісів» механізми реальної співпраці та обміну досвідом роботи між установами, що входять до неї тощо.

З урахуванням наших пропозицій на семінарі ухвалено відповідну резолюцію.

Учасники семінару здійснили екскурсію до Національного парку «Ясмунд», з великою зацікавленістю ознайомились із роботою нещодавно відкритого за участі канцлера Німеччини Ангели Меркель візит-центру букових пралісів як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

У зв'язку із цим, професор Ганнес Кнапп, який проводив екскурсію, привернув увагу гостей до деяких цікавих деталей. Насамперед він зауважив, що піонером у створенні візит-центрів букових пралісів як об'єкта Спадщини є Карпатський біосферний заповідник, де за його словами, в Малій Угольці професор Федір Гамор декілька років тому назад уже створив унікальний інформаційний центр. По-друге, на реконструкцію старого приватного лісового будинку та облаштування в ньому візит-центру витрачено один мільйон євро – за рахунок місцевого муніципалітету, приватної компанії та Всесвітнього фонду дикої природи (WWF). По-третє, за три місяці, з часу відкриття візит-центру, його відвідали уже дванадцять тисяч гостей.

Робота у залі засідань

Учасники міжнародного форуму під час екскурсії в Національному парку «Ясмунд» на березі Балтійського моря (Німеччина, жовтень 2017 р.)

Додамо, що експозиції візит-центру розміщено всього на п'ятнадцятьох квадратних метрах першого поверху реконструйованої будівлі. Решту приміщення займає кафе та кухня. На другому поверсі планується відкрити готель.

Отже, це був завершальний семінар у рамках Міжнародного проекту «Мережа букових лісів Європи (вересень 2015 – листопад 2017)», який підсумував черговий етап створення та розширення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи» та визначив основні напрямки діяльності Міжнародної асоціації «Європейська мережа букових лісів».

І насамкінець, треба особливо наголосити, що Німеччина у цьому процесі відіграла надзвичайно важливу організаційну та фінансову роль.

2017 р.

КЕРІВНИКАМ УСТАНОВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ УРОЧИСТО ВРУЧЕНО СЕРТИФІКАТ ПРО ЗАНЕСЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ДО ПЕРЕЛІКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО*

Сьогодні, 27 січня 2018 р. у м. Рахів Закарпатської області, мав приємність вручити сертифікати об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» керівникам 7-ми природоохоронних установ, які стали його номінантами у липні 2017 року у Кракові. Відверто кажучи, була велика спокуса залишити ці унікальні документи в стінах Мінприроди, проте вони по праву знайшли своїх «власників». З іншого боку, це той випадок, коли документ є не стільки символом закінчення певного процесу, скільки певним зобов'язанням. І справді, попереду тривалий процес наповнення Об'єкта реальним змістом, який відбуватиметься в рамках спільного менеджменту 78 пралісових ділянок на території 12 європейських держав. Велика подяка Богдану Процю і Василю Покиньчереді за те, що розширена номінація стала можливою, невтомному Федору Гамору – за велику ідеологічну та практичну роботу з охорони букових пралісів, Миколі Рибаку, Григорію Парчуку та Анастасії Драпалюк – за чудову організацію, учасникам заходу – за емоційні, але конструктивні дискусії.

2017 р.

Див. стор. 131

На урочистій церемонії з нагоди вручення сертифікатів ЮНЕСКО (м. Рахів, 27 січня 2018 р.):
1. У залі засідань;
2. Директор департаменту Мінприроди України Віктор Клід вручає сертифікати;
3. Перед учасниками урочистостей виступає ініціатор занесення букових пралісів до переліку Всесвітньої спадщини професор Федір Гамор;
4. Керівники установ ПЗФ України із сертифікатами ЮНЕСКО.

* Віктор КЛІД

1

Букові праліси і давні ліси Карпат
та інших регіонів Європи
2

3

4

Сертифікат про включеннння номінації
«Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи»
до переліку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ЯК ОБ'ЄКТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО СПРИЯЮТЬ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАКАРПАТТЯ

ПРИРОДООХОРОННИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У КАРПАТАХ

На охорону та сталий розвиток Карпат спрямована ціла система законодавчих актів України, які, зокрема, передбачають розширення мережі об'єктів природно-заповідного фонду, вдосконалення ведення лісового господарства, впровадження природозберігаючих технологій тощо. Важливе значення в цьому контексті має Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. А в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» особливо підкреслюється, що «з метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища необхідно збільшувати площі земель екомережі, що є стратегічним завданням у досягненні екологічної збалансованості території України», причому «збільшення площі національної екомережі має насамперед відбуватися в результаті розширення наявних та створення нових об'єктів природно-заповідного фонду». У цьому ж Законі передбачено розширення площі природно-заповідного фонду до 10 відсотків у 2015 році та до 15 відсотків загальної території України у 2020 році. Крім того, Законом України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» передбачено довести рівень заповідності в Карпатах до 20 відсотків. Довідково зауважимо, що зараз ці показники в Україні є найгіршими в Європі і складають лише близько 5 відсотків, а в Карпатах – близько 10.

ЗОНА ПРИМИРЕННЯ ПРИРОДИ З МІСЦЕВИМИ ГРОМАДАМИ

До найважливіших стратегічних цілей належить також удосконалення регіональної екологічної політики. Тому в цьому напрямі передбачається законодавче забезпечення переходу до 2015 року від соціально-економічного до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст, розроблення до 2020 року нормативно-правової бази щодо еколого-економічних макрорегіонів, та, що дуже важливо для гірських територій, реалізація до 2015 року пілотного проекту щодо поєднання системи територіального планування із процедурами довгострокового прогнозування, еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної екологічної оцінки на прикладі Карпатського макрорегіону. Безумовно, така постановка питання є обнадійливою і вкрай необхідною, бо, незважаючи на рішення конференцій глав держав світу в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та Йоганнесбурзі (2002 р.), в Україні до цього часу не прийнято навіть загальнодержавної концепції сталого розвитку. Залишилася, на жаль, без реагування і Постанова Верховної Ради України з питань збереження в Україні об'єктів природно-заповідного фонду та культурної спадщини від 12 вересня 2002 року №140-IV, якою рекомендувалося Кабінету Міністрів України розробити «до 1 липня 2003 року Державну комплексну програму сталого розвитку гірських регіонів України».

Суть поняття сталого розвитку, а тим паче механізми керування цими надзвичайно складними процесами, функціонального поєднання в них екологічних, економічних та соціальних компонентів, тобто збалансованого, узгодженого, передбачуваного розвитку всіх сфер розумової і виробничої діяльності людини, потребують, насамперед, розробки теоретичних моделей та їх апробації на практиці. У цьому зв'язку хочемо звернути увагу на те, що відповідно до рішень Севільської Генеральної конференції ЮНЕСКО в листопаді 1995 року та Мадридського плану дій для біосферних резерватів модельними територіями та навчаль-

ними полігонами саме для впровадження ідей сталого розвитку в різних умовах має виступати Міжнародна мережа біосферних резерватів. Біосферний резерват (в українській інтерпретації – біосферний заповідник) – це не просто природоохоронна територія, а зона примирення природи з місцевими громадами та суспільством загалом. У цьому контексті, на думку фахівців ЮНЕСКО, «біосферні резервати зробили основний внесок у виникнення ідеї сталого розвитку та екосистемного підходу, вони допомагають перевірити результати застосування цих ідей на практиці». Їх менеджмент, або визначений Законом України «Про природно-заповідний фонд України» Проект організації території біосферних заповідників та охорони їх природних комплексів, передбачає поряд із збереженням природних та культурних цінностей розвиток науки й моніторингу, реалізацію заходів для забезпечення сталого розвитку території. Тобто збалансоване ведення сільського, лісового господарства і промисловості, відновлення традиційних видів природокористування, органічного землеробства, виробництва екологічно чистих продуктів харчування, розвиток рекреаційної діяльності та використання лікувально-оздоровчого потенціалу, іншої екологічно безпечної господарської діяльності, створення в такий спосіб нових робочих місць. Виконання цих завдань біосферними заповідниками та іншими природоохоронними територіями закріплено також в Указах Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні» та «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника». Отже, планування управління природоохоронними територіями, які в окремих гірських районах Українських Карпат (наприклад, в Косівському, Міжгірському, Великоберезнянському, Рахівському, місті Яремче) займають значний відсоток їх територій, має важливе не лише екологічне, а й соціально-економічне значення. Досвід цієї роботи міг би бути використаний і під час реалізації вже цитованого пілотного проекту «щодо поєднання системи територіального планування із процедурами довгострокового прогнозування, еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної оцінки» в Карпатському регіоні.

ВІД ВИСОКОГІР'Я УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ДО ПОБЕРЕЖЖЯ БАЛТІЙСЬКОГО МОРЯ

У цьому аспекті варто би використати отримані напрацювання і в рамках співпраці щодо збереження українсько-словацько-німецького транснаціонального серійного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Нагадаємо, що 28 червня 2007 року Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на 31-й сесії ЮНЕСКО в місті Крайстчерч (Нова Зеландія) прийняв рішення про внесення україно-словацької номінації «Букові праліси Карпат» загальною площею 77971,6 гектара (ядрова зона 29278,9 га) до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а 25 червня 2011 року на 35-му засіданні Комітету Всесвітньої спадщини в Парижі було проголошено, що «Давні букові ліси Німеччини» теж занесено до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як розширення наявного україно-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат». Таким чином, на Європейському континенті створено унікальну міжнародну природоохоронну територію кластерного типу загальною площею 96072,4 гектара (ядрова зона 33670,1 га), яка охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового (Fagus sylvatica) від високогір'я Українських Карпат до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген. До складу об'єкта входять ділянки давніх букових лісів на території Німеччини із складу біосферного резервату Шорфгайде-Хорін (земля Бранденбург), національних парків Гайніх (земля Тюрінгія), Келлервальд-Едерзеє (земля Гессен), Мюріц та Ясмунд (земля Мекленбург – Передня Померанія) загальною площею 18100,8 гектара (ядрова зона 4391,2 га). У Словаччині до складу об'єкта внесено ділянки букових пралісів із територій національного парку «Полонини» та охоронної області «Вігорлат» (Пряшівський край) площею 19584,8 гектара (ядрова зона 5766,4 га). А в Україні до цього об'єкта входять масиви Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку загальною площею 58386,8 гектара (ядрова зона 23512,5 га). Наголосимо, що в загальному складі території всього об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» Карпатський біосферний заповідник займає 54,37 відсотка.

Безумовно, досягнення домовленостей між зацікавленими державними відомствами України, Словаччини та Німеччини у рамках Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини відкриває великі можливості для активізації міжнародної співпраці в природоохоронній та науковій сферах, впровадження досвіду, зокрема Німеччини, в реалізацію концепції сталого розвитку. В українських природоохоронних територій з'явились багато нових зацікавлених партнерів та доступ до передового європейського досвіду.

Інтегрована система менеджменту, яку розроблено для ефективного управління цим надзвичайно цінним тристороннім транснаціональним об'єктом, передбачає передусім найбільш ефективні заходи із збереження об'єкта з усіма біотичними та абіотичними компонентами, гео- і біорізноманіттям та екологічними процесами. Мають забезпечуватися підтримання самовідновних процесів у відповідних екосистемах та організація охорони від впливу антропогенних чинників, підтримання та розширення наявного екологічно з'єднаного комплексу пралісів та природних букових лісів, які об'єднують українські та словацькі кластери. Будуть активізовані наукові дослідження, з метою отримання знань, які можна передати та використати для сталого, наближеного до природи лісокористування, використання природної спадщини для посилення екоосвіти, формування екологічної свідомості, розширення поінформованості громадськості про роль і цінності пралісів на місцевому, національному та міжнародному рівнях, забезпечення сталого використання природних ресурсів на територіях, що прилягають до цього об'єкта.

На виконання Інтегрованого менеджменту нині, за фінансової підтримки Федерального міністерства охорони довкілля та ядерної безпеки Німеччини, реалізується проект «Сталий менеджмент територій, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна-Словаччина)», а німецький університет сталого розвитку (м. Еберсвальде) за кошти німецького фонду охорони природи (DBU) завершив розробку проекту «Природоохоронний менеджмент Карпатського біосферного заповідника і розв'язання сучасних викликів на Закарпатті (Україна)». Крім того, розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат».

НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР У ГІРСЬКИХ КВАСАХ

У процесі реалізації цих проектів, за участю зацікавлених партнерів (Міністерство екології та природних ресурсів України, районні державні адміністрації, сільські ради, місцеве населення, державні лісогосподарські підприємства, приватні лісозаготівельні організації, заклади туристичного сектору, навчальні й науково-дослідні установи та інші зацікавлені групи), проведено аналіз ситуації в зоні діяльності Карпатського біосферного заповідника та визначено основні природоохоронні цілі для східної частини Закарпаття. До найважливіших із них віднесено збереження пралісів та лісових екосистем загалом, збереження та відродження високогірних луків-полонин, відновлення чисельності великих ссавців, охорона водних та заплавних екосистем, печер, карстових утворень та Долини нарцисів. Сформовано вісім стратегічних напрямів щодо їх реалізації. Насамперед запропоновано надати природоохоронний статус залишкам пралісів та взяти під особливий контроль дотримання лісового законодавства, розробити проекти із залучення міжнародного «вуглецевого» фінансування заходів із збереження лісів, зокрема використання для цього добровільних карбонових кредитів у рамках німецької кліматичної ініціативи.

Оскільки більшість населених пунктів, розташованих на прилеглих до біосферного заповідника територіях не газифіковано і основним джерелом тепла виступає деревина, пропонується здійснити підготовку проектних заявок для впровадження альтернативних джерел енергії і зменшення в такий спосіб попиту на дрова в зоні розташування букових пралісів. Як важливий напрямок діяльності розглядається розвиток екотуризму, відродження традиційного полонинського господарства тощо.

Інтегрованим менеджментом та відповідним рішенням Кабінету Міністрів України стратегічним напрямом роботи визначено також створення на базі Карпатського біосферного заповідника на гірському курорті Кваси Рахівського району Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку.

Центр лобіюватиме природоохоронні ініціативи та проекти для сталого розвитку гірських територій, організовуватиме обмін досвідом між спеціалістами та поглиблення міжнародної співпраці. Його діяльність буде спрямована на підвищення рівня екологічної освіченості управлінських та господарських кадрів, проведення досліджень та навчальних практик у галузі лісової екології та сталого розвитку студентами й науковцями з України, Німеччини, Словаччини, Швейцарії, Чехії та інших країн. Центр стане місцем проведення щорічних міжнародних науково-практичних конференцій, на його базі реалізовуватиметься ідея створення «Екологічного Давосу» у центрі Європи.

2011 р.

ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА ЮНЕСКО МОЖЕ ДОПОМОГТИ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТТЯ

16 листопада 2012 р. виповнилося сорок років з часу прийняття Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО, сторонами якої виступають 185 країн світу. В Україні Конвенція набрала чинності 12 січня 1989 року.

УНІКАЛЬНА ПРИРОДНА МІСЦИНА НАШОГО КОНТИНЕНТУ

Конвенція передбачає охорону, збереження і популяризацію культурної та природної спадщини. А комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, окрім законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, вимагає ще й їх інтеграцію до регіонального або місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів.

Саме тому в країнах, які володіють такими унікальними природними та культурними цінностями, як правило, активно розвивається туристично-рекреаційна індустрія. Названі чинники використовуються для створення привабливого іміджу територій та підвищення добробуту місцевого населення.

У регіонах, де розміщені природні об'єкти Всесвітньої спадщини, здебільшого починається розвиток екологічного туризму, розбудовується туристична інфраструктура, активізується соціально-економічне життя прилеглих територій. Наприклад, такі процеси спостерігаються біля Ніагарського водоспаду в Канаді, Єллоустонського національного парку в США, Плітвицьких озер у Хорватії тощо. Саме тому, за нашою ініціативою, нещодавно Міністерство екології та природних ресурсів України надіслало до адміністрації Президента України клопотання щодо прийняття спеціального доручення Президента України з питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

У зв'язку з цим треба нагадати, що комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО ще в 2007 році прийняв рішення про внесення українсько-словацької номінації «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а в 2011 році завдяки підтримці України давні букові ліси Німеччини теж занесено до списку Всесвітньої спадщини як розширення існуючого українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат». Таким чином, на європейському континенті створено унікальне міжнародне об'єднання природоохоронних територій світового значення, загальною площею 96072,4 гектара (ядрова зона 33670,1 га), яке охоплює природний ареал поширення лісів із бука лісового (Fagus sylvatica) від високогір'я Українських Карпат до побережжя Балтійського моря на німецькому архіпелазі Рюген.

Безумовно, внесення букових пралісів Українських Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – довгоочікувана, історична подія для України, є високим визнанням її природоохоронної та наукової діяльності. Але особливого престижу Україні додає також той факт, що букові праліси Карпат збережені у густонаселеному географічному центрі Європи, який володіє ще й унікальними історичними та культурними цінностями. До речі, іноземні експерти відносять Карпатський біосферний заповідник до найкрасивіших та

найвідоміших місць на земній кулі, і нарівні із Швейцарськими Альпами, Норвезькими фіордами та Плітвицькими озерами він входить у п'ятірку найкрасивіших місць Європи. А місто Рахів за природними та культурними цінностями ще у 30-х роках минулого століття називали «Гуцульським Парижем».

Відповідно до указу імператриці Австрії Марії Терезії у чеських Карлових Варах, словацькому Попраді та наших Трускавці та Рахові, проектувалась розбудова чотирьох карпатських найважливіших гірських курортів. Сюди прямували потяги із Будапешта та Праги. Збудована ж у XIX столітті транскарпатська залізнична колія на перехресті у географічному центрі Європи дотепер з'єднує Україну із Бухарестом, Будапештом, Віднем та Прагою. Але, на жаль, ця залізниця чомусь зараз не використовується. Крім того, інфраструктура та благоустрій населених пунктів, що прилягають до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, не відповідають зростаючим потребам великої кількості вітчизняних та зарубіжних туристів. Наявний тут туристично-рекреаційний потенціал унаслідок відсутності інвестицій використовується недостатньо, а через це високим залишається рівень безробіття горян, соціальної бідності та необлаштованості. У зв'язку з цим, комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО до основних проблем з управління цим унікальним природним об'єктом зараховує також вдосконалення туристичного менеджменту та рекомендує уряду України залучати для цього місцевих жителів, громадські організації та інші зацікавлені групи.

ЩО МАЄ СТАТИ ПРІОРИТЕТОМ ДЛЯ ВЛАДИ?

Виходячи з цих обставин та керуючись чинним законодавством, зокрема Законом України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», Рамковою конвенцією «Про охорону та сталий розвиток Карпат», з метою збереження унікальних природних цінностей, сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, внесено пропозицію Президенту України доручити урядові та Закарпатській облдержадміністрації вжити необхідних заходів для посилення їх туристичної привабливості й відповідного економічного зростання в зоні розташування української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Проектом документа, який за сприяння урядового куратора Закарпатської області Віктора Балоги опрацьований у десятьох міністерствах та відомствах, у Кабінеті Міністрів, підрозділах адміністрації Президента України, і наскільки нам відомо, поданому на підпис Главі держави, передбачено забезпечити, по-перше, розроблення плану заходів щодо сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів, передбачивши при цьому освоєння туристично-рекреаційного потенціалу всього Закарпаття. По-друге, здійснити реконструкцію та капітальні ремонти під'їзних шляхів (доріг загальнодержавного та місцевого значення), високогірних доріг та іншої туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні розташування цього об'єкта. По-третє, розв'язати проблему збору, складування та утилізації побутових відходів на прилеглих територіях. По-четверте, розробити та впровадити пілотні проекти із переоснащення систем опалення гірських населених пунктів Закарпатської області на системи із використанням альтернативних видів палива. По-п'яте, вирішити питання відновлення зруйнованого автомобільного переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському кордоні у селі Ділове. По-шосте, забезпечити належне фінансування будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат. І, насамкінець, опрацювати питання щодо встановлення залізничного сполучення між містами Київ та Рахів. Передбачені заходи мали б бути здійснені до кінця 2015 року.

Додамо також, що учасники круглого столу «Екологічний Давос – у центрі Європи», який проведено у червні 2011 року редакцією газети «Голос України» та адміністрацією Карпатського біосферного заповідника, також одностайно заявили, «що край у центрі Європи

будучи унікальною місциною не лише на карті України, може вже в нинішніх умовах, за відповідної підтримки центральних та регіональних органів влади, міжнародної спільноти, стати одним із найцивілізованіших і найпривабливіших туристичних куточків нашої країни і всієї Європи». На це орієнтує і ухвалена ще 1998 року Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо державної підтримки реалізації комплексної програми еколого-економічного та соціального розвитку гірської Рахівщини на період 1998-2005 років», в якій чітко зазначено: «збереження унікальних природних екосистем, освоєння потужного рекреаційного потенціалу, створення на цій основі зони екологічно зорієнтованого туристично-оздоровчого комплексу, що має загальнодержавне значення», має стати в цьому краї пріоритетом.

ЯК ЗРОБИТИ ЧЕРГОВИЙ КРОК В ЄВРОПУ

Але цього, на жаль, не сталося, більше того, залишились нереалізованими і наступні ініційовані нами доручення Адміністрації Президента України та Кабінету Міністрів України щодо розвитку Рахова як міста у географічному центрі Європи та з питань ймовірного проведення в цьому регіоні зимової Олімпіади. Тому звертаємось до Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, Закарпатської обласної державної адміністрації, новообраного народного депутата України Василя Петьовки та зацікавлених місцевих громад долучитися до процесу прискорення прийняття Президентом України цього важливого документа для сталого розвитку та благоустрою гірських поселень Закарпатської області, які розташовані у зоні українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Віримо, що схвалення цього рішення на рівні Президента та уряду України може стати не тільки черговим кроком України в Європу, а й реально допоможе збереженню єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, зменшенню суцільних вирубок лісів, переорієнтації економіки цього унікального краю на екологічно безпечні види діяльності, підвищить добробут горян.

Крім того, на наше переконання, реалізація запропонованих заходів може сприяти й виконанню Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики в Україні на період до 2020 року», зокрема, у частині впровадження пілотного проекту із питань еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної екологічної оцінки в Карпатському макрорегіоні. Такий підхід важливий також і в контексті підсумкових документів Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20: Майбутнє, якого ми хочемо» (20-22 червня 2012 року), у якому глави держав та урядів світу з новою силою закликають народи жити у гармонії з природою, вживати невідкладних заходів для боротьби із кліматичними змінами, впроваджувати принципи зеленої економіки, вести стале лісокористування, розвивати екологічний туризм, докладати більших зусиль для збереження біологічного різноманіття, охорони гірських екосистем та подолання бідності населення, що живе у горах.

ДОВІДКОВО

До переліку Всесвітньої спадщини внесено 962 об'єкти (742 культурні, 191 природний та 29 змішаних) у 157 країнах. В Україні до цього списку входять Софійський собор з архітектурним ансамблем та Києво-Печерська лавра в Києві, історичний центр Львова, пункти геодезичної дуги Струве, резиденція буковинських митрополитів у Чернівцях та єдиний природний об'єкт – букові праліси Карпат.

ФАКТ

Українська частина об'єкта, у складі найбільших в Європі ділянок букових пралісів Карпатського біосферного заповідника та Уманського національного природного парку в межах Рахівського, Тячівського та Великоберезнянського районів, становить майже 70 відсотків його загальної площі і є єдиним природним об'єктом в Україні, який внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

2012 р.

КАРПАТИ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У підсумковому документі Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20: Майбутнє, якого ми хочемо» (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 20-22 червня 2012 року) з новою силою акцентована необхідність досягнення гармонії людини і природи. Висловлюється думка, що без цього виживання планети Земля та її екосистем забезпечення необхідного балансу між економічними, соціальними та екологічними потребами нинішніх і майбутніх поколінь залишається проблематичними.

ВИНЯТКОВЕ ЗНАЧЕННЯ ГІРСЬКИХ ЕКОСИСТЕМ–ПОСТАЧАЛЬНИКІВВОДИ

Наголошується, що в деяких країнах уже зараз права її величності Природи ставляться на перший план порівняно до прав людини, а серед інституційних рамок сталого розвитку екологічна складова виділяється в окремий розділ. Більше того, у схваленій Рамковій програмі дій та здійснення наступних кроків щодо впровадження стратегії сталого розвитку в різних тематичних областях та в міжсекторальних сферах розв'язанню екологічних проблем відводиться ключова роль. Це, в першу чергу стосується водозабезпечення та санітарії, енергетики, сталого туризму, кліматичних змін, лісів, біологічного різноманіття тощо.

Окремо на Конференції привертається увага до проблем гірських територій, визнаються великі вигоди, які отримуються світовою спільнотою від них. Зокрема підкреслено виняткове значення гірських екосистем як основних постачальників водних ресурсів для великої частини континентів. Відзначено і той факт, що гірські екосистеми особливо вразливі перед згубними наслідками кліматичних змін, знелісненням та деградацією лісів. Великої шкоди їм завдають зміни методів землекористування, деградації земель та стихійні лиха. У зв'язку з цим глави держав та урядів світу закликають активізувати зусилля з охорони гірських екосистем, у тому числі збереження їх біологічного різноманіття. Пролунали заклики щодо прийняття довгострокових концепцій із застосуванням всеохоплюючих підходів, які базувалися б на програмах розвитку гірських регіонів.

НАША КРАЇНА ВЧЕРГОВЕ ПОРУШИЛА ПРОБЛЕМУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Показово, що на цій Конференції в черговий раз заявлено про те, що для досягнення цілей сталого розвитку Україна вважає за доцільне започаткування процесу підготовки проекту концепції Екологічної Конституції Землі та його публічного обговорення, заснування на базі ЮНЕП Світової Екологічної Організації.

Але, на жаль, незважаючи на рішення міжнародних форумів та велику кількість міжнародних нормативно-правових документів, досі в Україні не прийнято навіть концепції сталого розвитку. Надзвичайно складною залишається екологічна та соціально-економічна ситуація і в Карпатському регіоні.

Так, за висновками Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи (Резолюція 315 (2010 р.) «Сталий розвиток гірських регіонів та досвід Карпатських гір») для цього краю характерним є значне зменшення, порівняно з недавнім минулим, рівня лісистості. Завдяки порушеній тут екологічній рівновазі надзвичайно високою залишається паводкова небезпека, серйозною загрозою виступають ерозія земель, скиди у водойми забруднених стоків, неорганізоване нагромадження побутових і промислових відходів. Тому, розв'язання цих назрілих екологічних та соціально-економічних проблем можливе лише шляхом прийняття Державної програми сталого розвитку Українських Карпат та інтеграції України до програми Європейського Союзу «Карпатський простір».

А загалом, на думку експертів, антропогенне та техногенне навантаження в Україні, в тому числі і в Карпатах, у декілька разів перевищує відповідні показники в розвинутих країнах світу. Тому тут середня тривалість життя в 2010 році досягала лише 69,8 року, а показники ВВП в 2011-му становили близько 60 відсотків середньосвітового рівня. Майже втричі вища енергоємність виробництва, спостерігається тенденція до збільшення обсягів лісозаготівель тощо.

Масштабна та хаотична експлуатація природних ресурсів призводить до загострення

екологічної ситуації і не приносить економічного зростання, в першу чергу – місцевим громадам. А за регіоном Українських Карпат твердо закріпилася слава лісосировинного придатку. Сотні тисяч кубічних метрів деревини, які заготовляють тут щорічно із застосуванням екологічно небезпечних технологій, вивозять за кордон кругляком або у вигляді пиломатеріалів. Такі методи лісокористування не приносять соціально-економічних вигод, а, навпаки, загострюють паводкову ситуацію, активізують ерозійні процеси, руйнують ландшафти та дорожню інфраструктуру, створюють негативний імідж для розвитку туризму тощо.

Дуже показовим у цьому контексті може служити стан лісокористування в надзвичайно паводково-небезпечному верхів'ї басейну Тиси, на території депресивного Рахівського району Закарпатської області. Саме тут, незважаючи на прийняття Закону України «Про мораторій на проведення суцільних рубок у лісах на гірських схилах», спостерігається чітка тенденція до збільшення обсягів лісозаготівель, причому основна маса деревини заготовлюється шляхом суцільних рубок, різко знижуються показники посадок лісу. Лише на папері залишаються декларації щодо сталого лісокористування та про міжнародну лісову сертифікацію.

ХТО ПО ДРОВА, А ХТО ПО ГРОШІ...

Надзвичайно тривожною виглядає тут, попри 70-відсоткову лісистість, й проблема забезпечення місцевого населення звичайними паливними дровами. Наприклад, за розрахунками потреби в них для людей, підприємств та організацій цього віддаленого та негазифікованого району щорічно (не рахуючи потреби в будівельних лісоматеріалах) складають близько 250 тисяч кубічних метрів (27 тисяч дворогосподарств по вісім кубічних метрів кожному в середньому на рік плюс соціально-культурні та туристично-рекреаційні заклади, установи, підприємства торгівлі тощо). А насправді, за даними офіційної статистики, їх реалізовано у 2012 році лише третину до необхідної кількості, а в 2011 році продано населенню лише 36,1 тисячі куб. м. Звідки ж береться решта дров? Відповідь тут проста. Це самовільні рубки, або нелегальна торгівля лісоматеріалами. Але так чи інакше, реальні лісозаготівлі є значно більшими від статистичних даних. Отже, і екологічна шкода є насправді набагато вищою, ніж про це офіційно говорять. А яких збитків від цих оборудок зазнає державна казна, теж чомусь замовчується.

На цьому фоні дуже тривожною виглядає ситуація із виконанням у Карпатському регіоні Державної програми формування національної екологічної мережі, організація справжнього саботажу місцевими органами влади реалізації указів Президента України щодо створення та розширення природоохоронних територій, зокрема Карпатського біосферного заповідника, Національного природного парку «Гуцульщина» та інших. Залишилися лише добрими побажаннями вимоги статті 10 Закону України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», якою передбачалося довести до 2005 року рівень заповідності в Карпатах до 20 відсотків.

Вимагає значної активізації робота щодо виконання вимог Закону України «Про ратифікацію Протоколу про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат», підписаної у Києві 22 травня 2003 року. Адже, як показує аналіз, тут теж складається непроста ситуація. За останні десятиріччя спостерігається значне збільшення кількості видів рослин і тварин, яких занесено до Червоної книги України, причому чимала частина цих зникаючих видів якраз припадає на регіон Українських Карпат. У цьому контексті видається цікавим і той факт, що більшість із них, а також видів, які занесено до європейських і міжнародних червоних списків, охороняється в межах Карпатського біосферного заповідника та інших природоохоронних територій. З огляду на це слід підвищувати роль заповідників та національних природних парків, які зараз як ніколи потребують підтримки з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Особливої уваги, відповідно до цілей Севільської стратегії (1995 р.) та Мадридського плану дій (2008 р.) ЮНЕСКО, в гірських регіонах потребують проблеми розвитку біосферних заповідників (резерватів) та вдосконалення українського природоохоронного законодавства, що регламентує їх діяльність.

Біосферні резервати, які працюють з 1971 року в рамках програми «Людина і біосфера»,

– це природоохоронні території абсолютно нового типу, ключовою метою яких є забезпечення гармонійного розвитку людини і природи. Сама ідея біосферних резерватів, закладена в основу принципів сталого розвитку, зустрінута в усьому світі з великим ентузіазмом, і за минулі чотири десятиліття набула значних успіхів. А сьогодні біосферні резервати формують глобальну мережу модельних регіонів, де можуть бути апробовані різні способи сталого природокористування і можливості адаптуватися до мінливих екологічних, економічних та соціальних умов за участі всіх зацікавлених сторін.

Як підкреслено у Дрезденській декларації про біосферні резервати та зміни клімату, нині Всесвітня мережа включає понад 560 біосферних резерватів у більш як 100 країнах світу. Тут нагромаджено безцінний досвід, який є важливим внеском у сталий розвиток, зокрема у напрямі мінімізації кліматичних змін та адаптації до них, а також для збереження біологічного різноманіття.

З часу створення програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» та мережі біосферних резерватів впроваджувались інноваційні підходи у наукових дослідженнях, організації моніторингу, екологічній освіті, створювався для цього необхідний потенціал, здійснювалось вдосконалення менеджменту, реалізовувались модельні проекти, які виходили далеко за рамки тільки збереження природи і є добрими моделями для екологічно сталого способу життя.

ДОРОЖНЯ КАРТА, ЯКУ ТРЕБА ПІДТРИМАТИ

В Україні створені й успішно функціонують у різних природно-кліматичних зонах, чотири біосферні заповідники (Карпатський, Чорноморський, Дунайський та Асканія-Нова). Всі вони роблять свій посильний вклад для впровадження в Україні стратегії сталого розвитку, служать ефективними інструментами запровадження принципів «зеленої економіки», надання екосистемних послуг, раціонального природокористування, мінімізації кліматичних змін тощо. Так, до прикладу, букові праліси Угольсько-Широколужанського масиву Карпатського біосферного заповідника, за даними досліджень університету штату Вермонт (CLUA), займають друге місце у світі серед лісів помірної зони (після дощових лісів Тихоокеанського узбережжя США) з акумуляції парникових газів. Крім того, за висновками авторів українсько-німецького проекту «Природоохоронний менеджмент Карпатського біосферного заповідника і розв'язання сучасних викликів на Закарпатті (Україна)», природні екосистеми східної частини Закарпаття становлять сьогодні європейський епіцентр дикої природи, недоторканності та функціональних лісів. Їх унікальна особливість постійно вабить дослідників, студентів, лісівників та природоохоронців з усього світу. А праліси Карпатського біосферного заповідника, які входять до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», служать зараз еталоном в європейській лісовій екології та природоохоронній справі.

Не менш важливим є і той факт, що за ініціативи адміністрації Карпатського біосферного заповідника на Міжнародній науково-практичній конференції «Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку» з нагоди його 30-річчя (Рахів, 13–15 жовтня 1998 року), прийнято справді історичне рішення: «З метою створення міжнародного правового поля в галузі збереження природи та соціально-економічного розвитку країн Карпатського регіону урядам цих країн розробити і прийняти Карпатську конвенцію сталого розвитку». А у 2003 році на Київській конференції міністрів охорони довкілля Європи «Довкілля для Європи» ця ідея була реалізована шляхом підписання «Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат», яка в 2004 році ратифікована відповідним Законом України.

Окрім того, за нашою ініціативою включено до Постанови Верховної Ради України від 12 вересня 2002 року «Про інформацію Кабінету Міністрів України про здійснення державної політики щодо виконання законів України «Про природно-заповідний фонд України» і «Про охорону культурної спадщини» та про дотримання посадовими особами вимог чинного законодавства стосовно Національного заповідника «Хортиця» й інших історико-культурних заповідників і об'єктів природно-заповідного фонду» пункт щодо розробки «...до 1 липня 2003 року Державної комплексної програми сталого розвитку гірських районів України». А дещо раніше за активної участі адміністрації Карпат-

ського біосферного заповідника, прийнято Закони України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (1995 р.) та «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» (2000 р.), Постанову Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо державної підтримки реалізації Комплексної програми еколого-економічного та соціального розвитку гірської Рахівщини на період 1998–2005 рр.». Крім того, в 2002 році Закарпатська обласна рада прийняла єдину в Україні «Концепцію сталого розвитку Закарпаття», а в 2012-му ухвалила спеціальне звернення до Президента України щодо сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, розташованих у зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» тощо.

На розробку, пропаганду та впровадження конкретних проектів зі сталого розвитку спрямована робота наукових підрозділів, великої мережі еколого-освітніх та інформаційно-туристичних центрів, які створені на базі біосферного заповідника (Музей екології гір та історії природокористування Карпат, «Музей нарцису», «Центр Європи», «Високогір'я Карпат» тощо), екологічного науково-популярного журналу «Зелені Карпати», газети «Вісник Карпатського біосферного заповідника». Цій темі присвячено майже два десятки організованих адміністрацією біосферного заповідника міжнародних науково-практичних конференцій та велика кількість реалізованих міжнародних проектів тощо.

Значного суспільного резонансу отримали сформовані нами та оприлюднені на сторінках газети «Голос України» ідеї щодо проведення в Карпатах зимової Олімпіади, створення на Закарпатті у географічному центрі Європи «Екологічного Давосу», впровадження принципів сталого лісокористування та інші.

Отже, майбутнє розвитку Карпатського регіону буде в значній мірі залежати і від впровадження тих розробок, які створені та апробовуються в Карпатському біосферному заповіднику. А сформовані, за нашою пропозицією, в Постанові Уряду України з питань розвитку гірської Рахівщини (ще у 1998 році) концептуальні положення про необхідність «стабілізації соціально-економічного становища в регіоні, збереження унікальних природних екосистем, освоєння потужного рекреаційного потенціалу, створення на цій основі зони екологічно зорієнтованого туристично-оздоровчого комплексу загальнодержавного значення» і сьогодні можуть служити дорожньою картою, дуже співзвучною із рішеннями Конференції ООН «Ріо+20: Майбутнє, якого ми хочемо», для розробки і прийняття Державної програми сталого розвитку Карпатського регіону.

2013 р.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА РАДА ПРИЙНЯЛА ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ІЗ ПИТАНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

Відповідно до частини 2 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», Рамкової конвенції «Про охорону та сталий розвиток Карпат», враховуючи інформацію директора Карпатського біосферного заповідника Ф.Д. Гамора та зважаючи на численні звернення громадян, обласна рада на другому пленарному засіданні 11-ї сесії шостого скликання 21 грудня 2012 року (рішення № 648), звернулася до Президента України В.Ф. Януковича щодо вирішення питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

У зверненні наголошено, що ще у 2007 році Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, прийняв рішення про включення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини. А в 2011 році, за підтримки уряду України, до нього долучено також природні букові ліси Німеччини. В результаті – на Європейському континенті утворена унікальна транскордонна українсько-словацько-німецька природоохоронна територія світового значення.

Українська частина цього об'єкта знаходиться у складі найбільших у Європі букових пралісів Карпатського біосферного заповідни-

ка та Ужанського національного природного парку в межах Рахівського, Тячівського та Великоберезнянського районів Закарпатської області, що становить майже 70 відсотків його загальної площі та є єдиним природним об'єктом в Україні, який внесено до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО вимагає від країн-учасниць Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини не тільки законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, але й інтеграції їх до регіонального або місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів. І тому в усіх країнах світу, які володіють такими унікальними природними та культурними цінностями, як правило, активно розвивається туристично-рекреаційна індустрія, ці чинники використовуються для створення привабливого іміджу територій та підвищення добробуту населення.

Букові праліси Карпат розташовані в географічному центрі Європи, який володіє ще й унікальними історичними та культурними цінностями. Цей край іноземні експерти зараховують до найкрасивіших місць у світі. Але, на жаль, населені пункти, що розташовані поблизу об'єкта Всесвітньої спадщини, знаходяться у депресивних гірських територіях із слаборозвинутою дорожньою та туристично-рекреаційною інфраструктурами і високим рівнем безробіття.

У зв'язку з цим, запропоновано Президенту України, доручити центральним органам виконавчої влади вжити додаткових заходів для збереження букових пралісів та забезпечення сталого розвитку й благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

2012 р.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ДОРУЧИВ ЗАБЕЗПЕЧИТИ СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА БЛАГОУСТРІЙ СІЛ ЗАКАРПАТТЯ В ЗОНІ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

На підставі розроблених нами наукових обґрунтувань, завдяки зусиллям Міністерства екології та природних ресурсів України, Закарпатської обласної ради, особисто її голови Івана Балоги, Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, редакції газети «Голос України», народних депутатів України Віктора Балоги та Василя Петьовки 2 квітня 2013 року Президент України Віктор Янукович видав Доручення № 1-1/749 щодо збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини цього природного об'єкта.

Глава держави доручив Прем'єр-міністру України Миколі Азарову в термін до 2 грудня 2013 р. забезпечити розроблення проекту Меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччини, спрямованого на забезпечення збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Президент України зажадав також від Прем'єр-міністра України Миколи Азарова та голови Закарпатської обласної державної адміністрації Олександра Ледиди забезпечити: по-перше, у термін до 3 червня 2013 року опрацювання питання щодо відновлення залізничного сполучення між містами Києвом та Раховом (Закарпатська область), по-друге, розроблення протягом квітня-вересня 2013 р. плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», передбачивши при цьому розвиток туристично-рекреаційного потенціалу всієї Закарпатської

області, по-третє, вирішення до кінця 2013 р. питання щодо збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до території української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», по-четверте, до 31 грудня 2015 року забезпечити фінансування будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника, по-п'яте, проведення ремонту автомобільних доріг та об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», по-шосте, розроблення та впровадження пілотних проектів із переоснащення систем опалення в гірських населених пунктах Закарпатської області на системи з використанням альтернативних видів палива.

Крім того, Віктор Янукович доручив керівникам Уряду України та Закарпатської ОДА забезпечити у ці ж терміни здійснення заходів із відновлення зруйнованого автомобільного переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове Рахівського району Закарпатської області.

Слід особливо наголосити, що прийняття Президентом України цього Доручення є надзвичайно важливим, на найвищому державному рівні кроком щодо збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А реалізація в повному обсязі його положень може не тільки суттєво вплинути на реальне впровадження концепції сталого розвитку (яка, до речі, передбачає і подолання безробіття та бідності) в депресивних гірських населених пунктах Закарпаття, розв'язання тут назрілих соціально-економічних проблем, але й, безперечно, сприятиме зростанню міжнародного позитивного іміджу нашої держави. Але мусимо також зауважити, що без належної організаторської роботи на рівні керівників міністерств і відомств, органів місцевої виконавчої влади та самоврядування, в першу чергу, Рахівського, Тячівського, Велико-Березнянського та Хустського районів Закарпатської області, в межах яких розташований цей унікальний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, та необхідної фінансової підтримки з боку Кабінету Міністрів України ця чудова ініціатива може залишитись лише на папері. А так було, на жаль, уже не раз. Тому дуже хотілось би, щоб ця можливість не була втрачена, тим паче, що саме шлях еколого-соціально-економічного розвитку Карпатського регіону визначений у законі України про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. До цього зобов'язують також Рамкова конвенція «Про охорону та сталий розвиток Карпат», Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО та Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні».

Нині дуже важливо опрацювати детальний план виконання Доручення Президента України, визначити джерела фінансування, виконавців та терміни виконання передбачених заходів. Особливо ретельно та виважено треба підійти до розробки Плану заходів, який до 1 жовтня 2013 року має бути затверджений Кабінетом Міністрів України.

2013 р.

КОЛИ ЧЕРЕЗ КАРПАТИ ЗАГУРКОЧЕ ПОТЯГ ДО СТОЛИЦІ?

Міністерству інфраструктури запропоновано новий, оригінальний проект пасажирського сполучення за маршрутом Київ–Рахів

ПРИНАДИ«ГУЦУЛЬСЬКОГОПАРИЖА»

Регіон Українських Карпат належить до екологічно найбільш екологічно вразливих територій. Крім того, тут завжди панувало безробіття та бідність, тому і нині для сотень тисяч гірських жителів відомий афоризм «у горах легко дихається, але важко живеться» набуває особливої ваги.

Надмірна лісоексплуатація, яка бездумно проводилася протягом століть, не принесла процвітання гірському краю. Навпаки, вона призвела до активізації катастрофічних, стихійних природних явищ. Паводки, буреломи та вітровали, інвазії короїдів завдають в останні десятиріччя великих збитків народному госпо-

дарству. Тому не випадково зараз гостро стоїть питання щодо зменшення суцільних вирубок лісів, переорієнтації економіки краю на екологічно безпечні методи господарювання, пріоритетними напрямами його розвитку визнано збереження унікальних природних цінностей та розбудову туристично-рекреаційної галузі.

На вирішення цих завдань спрямована й діяльність Карпатського біосферного заповідника та мережі національних природних парків. Важливим кроком у цьому напрямку стало включення букових пралісів Карпат, у складі транснаціонального українсько-словацько-німецького об'єкта, до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, адже у спеціальному Дорученні Президента України, прийнятому у зв'язку з цим, зобов'язано Уряд України та Закарпатську обласну державну адміністрацію створити належні умови для розвитку туризму, зокрема відремонтувати автомобільні дороги, провести благоустрій гірських населених пунктів, забезпечити відкриття руху пасажирського потяга за маршрутом Київ–Рахів тощо.

КРАСИВУ МРІЮ ЗАБЛОКУВАЛА УКРЗАЛІЗНИЦЯ

У 2002 році, у зв'язку із Міжнародним роком гір, який відзначався за рішенням Генеральної Асамблеї ООН, автор цих рядків у статті «Красива мрія про гірський потяг» («Голос України», 2 березня 2002 р.) обґрунтував та порушив питання перед тодішнім Мінтрансом України про необхідність відкриття руху пасажирського потяга «Гуцульщина» за маршрутом Київ–Рахів». І треба віддати належне керівництву цього Міністерства за те, що ця ініціатива не залишилась без уваги. Було прийнято рішення про відкриття в 2003 році руху причіпного вагона Київ–Рахів у складі потягу Київ–Трускавець. Цей безпересадковий вагон, після півдня простою у Львові, долучали до потяга Львів–Рахів. Цілком зрозуміло, що за такого графіка руху бажаючих подорожувати на ньому виявилось не так багато. І не дивно, що в 2005 році його скасували як нерентабельний.

Це помилкове рішення чиновників «Укрзалізниці» заблокувало на десятиріччя розгляд питання належного пасажирського обслуговування населення великої частини Гуцульщини, а отже, і розвитку важливого гірського регіону України.

На численні звернення, в різні роки, органів місцевої влади, неодноразові виступи газети «Голос України» (13 липня 2011 р., 16 листопада 2012 р., 31 травня 2013 р., 18 лютого 2014 р.) і навіть на Доручення Президента України (№ 1-1/749 від 2 квітня 2013 року) з Мінінфраструктури надходили лише однотипні формальні відписки, суть яких зводилась до того, що причіпний вагон Київ – Рахів був збитковим, а, значить, не може бути й мови про відкриття тут руху пасажирського потяга.

ПЕРСПЕКТИВА

Проте нещодавно, в контексті згаданого вище Доручення Президента України із питань сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття, що розташовані в зоні українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», автор цих рядків, а також київський ентузіаст, підприємець та, як він себе називає, шанувальник колії Іван Шостак, за участі та потужної підтримки першого Міністра транспорту України (1992-1994 рр.), народного депутата України другого і четвертого скликань Ореста Климпуша, розробили та запропонували Міністерству інфраструктури новий, оригінальний проект встановлення руху пасажирського сполучення за маршрутом Київ–Рахів. На думку авторів проекту, така можливість появляється у зв'язку із ратифікацією 15 травня 2014 р. Верховною Радою України «Протоколу про внесення змін до Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про діяльність залізничного транспорту».

Згідно цього документа передбачається перенесення пасажирського сполучення Київ–Чернівці» з існуючого маршруту через Тернопіль на пришвидшений маршрут через Кам'янець-Подільський та Молдову. Це повинно позитивно позначитися на транспортному сполученні Буковини з Києвом. У зв'язку з цим пропонується призначити курсування потяга Київ–Рахів замість запланованого скасування потяга Київ–Чернівці (через Тернопіль), зберігши існуючий маршрут до станції Заліщики (станція Штефаништи) та спрямувати його далі до Рахова через Городенку, Коломию, Делятин та Ворохту.

...І ВРЯТУЄ НОВИЙ МАРШРУТ ДО ВТАЄМНИЧОЇ ТРАНСІЛЬВАНІЇ!

За підрахунками ініціаторів, цей потяг може обслуговувати майже півтора мільйона осіб. Якщо допустити, що ймовірність використання місцевим населенням становитиме лише 10-15 відсотків, то з урахуванням частки туристів (близько 2,5-3 млн. чоловік щорічно), що відвідують райони по цьому маршруту (особливо Яремчанщину, Рахівщину та прилеглі території Гуцульщини), то максимальне завантаження проектованого потяга не викликає жодного сумніву.

Важливо також наголосити, що для відкриття руху цього потяга є ще ціла низка інших важливих обставин. По-перше, у 2013 році введено в експлуатацію реконструйований, комфортабельний залізничний вокзал у Рахові. По-друге, за інформацією профільного міністерства, стан залізничної інфраструктури на пропонованому маршруті довжиною 835 км на сьогодні відповідає вимогам пропуску пасажирських потягів зі встановленими на залізницях швидкостями. По-третє, є реальна можливість, яку із зацікавленням сприймають румунські партнери, перетворити станцію Рахів на залізничні ворота до такої таємничої для українців Трансільванії, адже це найкоротший шлях до неї не тільки для Галичини чи України загалом, а й для Білорусі, Польщі, країн Балтії і Росії.

Щодо останньої обставини: для реалізації сполучення з румунським містом Клуж-Напока (розташовану всього за 200 км від Рахова, є столицею Трансільванії, другим за населенням містом Румунії) достатньо до схеми існуючих двох потягів Клуж–Валя-Вишеулуй–Сіґетул-Мармацієй та Львів–Рахів (а в перспективі й до схем пропонованих потягів Київ–Рахів та Ужгород–Рахів–Чернівці–Хмельницький) долучити причіпну групу вагонів міждержавного сполучення. Пізніше, аналогічним чином, можна організувати сполучення із містом Брашов – великим туристичним та промисловим центром Румунії.

Важливо, що для цього Постановою Кабміну України №1445 від 18.10.2006 р. затверджено «Ділове–Валя-Вишеулуй» пунктом пропуску через українсько-румунський державний кордон. Іншою постановою Кабміну – №629 від 12.05.2004 р. прикордонний перегін Берлибаш–Валя-Вишеулуй визначено для перетинання державного українсько-румунського кордону залізничним транспортом, а також передбачено, що рух українських транзитних поїздів на ділянці залізниць Румунії (державний кордон–Валя-Вишеулуй–Сіґетул-Мармацієй–Кимпулунг ла Тиса–державний кордон) визначається угодою між залізницями обох держав. Українську станцію Берлибаш та відповідно румунську станцію Валя-Вишеулуй визнано прикордонними станціями. І на сам кінець, сумнозвісні кримські події вивільняють наявний рухомий залізничний склад і підвищують зацікавленість у Гуцульщині як прекрасному місці для оздоровлення та відпочинку населення України.

На жаль, на думку чиновників Мінінфраструктури, перепоною для відкриття цього маршруту є невдалий досвід експлуатації нерентабельного безпересадкового причіпного вагона Київ–Рахів. Але цей аргумент, вважають Орест Климпуш та Іван Шостак, є помилковим, і не може служити причиною для відмови у відкритті руху цього потяга.

Ми погоджуємося із таким висновком, і ще раз звертаємося зі сторінок шанованої газети «Голос України» до Мінінфраструктури України та місцевих органів влади Закарпатської, Івано-Франківської і Тернопільської областей підтримати цей справді доленосний проект не тільки для горян, а і для багатьох інших жителів заходу України.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Ще за часів Австро-Угорщини було збудовано транскарпатську залізницю. До речі, 15 серпня 2015 року виповниться рівно 120 років з часу введення в експлуатацію її гілки за маршрутом Сігет Мараморoський–Трибушани–Ясіня, яка з'єдналася з уже збудованою на той час ділянкою Воронєнка–Надвірна–Станіслав (нині Івано-Франківськ). І по цій залізниці, крім масового вивезення деревини, від Ясіня почали курсувати пасажирські потяги до Будапешта, Праги, Відня, Львова, Чернівців та деяких інших міст. Саме завдяки цьому тут активно почав розвиватися туризм, а місто Рахів стало відомим у Європі, за словами знаного громадсько-політичного діяча Карпатської України Степана Клочурака, як «Гуцульський Париж». А в радянські часи сюди курсували спеціальні туристичні потяги з Москви, Ленінграда та Середньої Азії. З проголошенням незалежності України все це стало, на жаль, забутою історією.

2014 р.

УКРЗАЛІЗНИЦЯ ВІДКРИВАЄ НОВИЙ МАРШРУТ РАХІВ–КИЇВ

«Коли через Карпати загуркоче потяг до столиці?» – таку назву мала остання публікація у газеті «Голос України» від 11 червня. І ось після неї за моєї ініціативи 4 липня в Києві відбулася зустріч Ореста Климпуша, Федора Гамора, Івана Шостака та представників громадськості із гендиректором Державної адміністрації залізничного транспорту України Борисом Остап'юком.

У результаті тривалої та непростої дискусії, зважившн на переконливі аргументи, які ми навели, та беручи до уваги велике значення потяга Рахів–Київ для соціально-економічного розвитку багатьох західних районів України, особливо Гуцульщини, Борис Остап'юк ухвалив рішення про відкриття нової гілки руху. Він доручив директору з організації пасажирських перевезень Державної адміністрації залізничного транспорту України Євгенію Дихне (який до речі, колись працював провідником потяга Львів–Рахів) забезпечити у найкоротші терміни виконання рішення.

РЕТРОСПЕКТИВА

Задля розвитку регіону і Карпатського біосферного заповідника за активної участі та підтримки першого міністра транспорту України (1992–1994 рр.) народного депутата другого та четвертого скликань Ореста Климпуша, очільників центральних і місцевих органів влади мені пощастило обстоювати відкриття руху пасажирського потяга за маршрутом Київ–Рахів.

У Дорученні Президента України від 2 квітня 2013 року №1-1/749 з питань сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття, що розташовані в зоні українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, окремим пунктом Кабінету Міністрів доручалося вирішити це питання. В останній період істотну допомогу у цій справі надав київський підприємець Іван Шостак, який розробив маршрут та орієнтовний графік руху з урахуванням інтересів населення південного Тернопілля та Покуття, які впродовж останніх років були позбавлені потягів далекого сполучення і також потребували залізничного сполучення з Києвом.

ПЕРСПЕКТИВА

Початок курсування потяга Київ–Рахів очікується у першій декаді серпня – після завершення підготовчих робіт. Цільовою територією обслуговування для нього є прилеглі території до станцій ділянки колії Тернопіль–Чортків–Заліщики–Коломия–Делятин–Яремче–Ворохта–Ясіня–Рахів. На зазначеній ділянці це буде єдиний потяг далекого сполучення, яким зручно користуватимуться ж туристи, студенти, так і наші заробітчани та інші категорії пасажирів для поїздок до Києва, Харкова чи Москви і у зворотному напрямку. Потяг складатиметься з дванадцяти вагонів – купейних та плацкартних. Пропонований графік – доволі зручний, а під час переходу на зимовий розклад з'явиться додаткова можливість його поліпшення – перенесення відправлення з Києва на пізніший час – після 18.30.

Хочу окремо наголосити, що керівництво «Укрзалізниці» звернулося до ініціаторів із проханням забезпечити активну пропаганду та рекламу нового залізничного сполучення, залучивши для цього, зокрема, туристичні агенції, та докласти максимум зусиль, щоб потяг став рентабельним. Тому варто нагадати, що мандрувати залізницею не тільки зручно, а й найдешевше, а новий маршрут пасажирського потяга значною мірою допоможе розвитку туризму в Карпатах та поліпшить життя горянам.

На зустрічі принагідно обговорено також перспективи відкриття міжнародного залізничного пасажирського сполучення між Львовом, Києвом та румунським містом Клуж-Напока, перетворення міста Рахова на залізничні ворота до таємничої Трансільванії, у «вікно» до Європейського Союзу загалом.

2014 р.

Урочиста зустріч потяга Київ–Рахів (м. Рахів, 4 серпня 2014 р.). Міжнародна робоча нарада із відновлення руху потягів через Рахів до Клуж-Напоки, Будапешта та Праги (м. Рахів, 4 вересня 2014 р.)

ЗАПРОПОНОВАНИЙ АДМІНІСТРАЦІЄЮ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ПЛАН ЗАХОДІВ ЗАТВЕРДИВ КАБМІН УКРАЇНИ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 819-р. затверджено план заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Зобов'язано міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та Закарпатську облдержадміністрацію подавати щороку до 25 січня Міністерству економічного розвитку і торгівлі інформацію про стан виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, з метою узагальнення і представлення до 20 лютого до Кабінету Міністрів України.

Треба нагадати, що це надзвичайно важливе та довгоочікуване урядове рішення, прийняте на виконання ініційованого нами (за сприяння народного депутата України Віктора Балоги та подання Закарпатської обласної ради від 21 грудня 2012 року) Доручення Президента України (№ 1 – 1/749 від 2 квітня 2013 року) з питань збереження букових пралісів Карпат, забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, що знаходяться у зоні їх розташування.

Цим Розпорядження Кабміну доручено Мінінфраструктури, Мінрегіону, Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінагрополітики, Міненерговугілля, Укравтодору, Держводагентству, Держтуризмкурорту та Закарпатській облдержадміністрації протягом 2014 та наступних років здійснити комплекс заходів щодо збереження букових пралісів та сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів, особливо створення умов для розвитку туристичних ресурсів Закарпатської області.

На перше місце поставлено питання визначення переліку автомобільних доріг місцевого значення в Закарпатській області, які ведуть до Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку – для затвердження їх Кабміном дорогами державного значення. Має бути проведений також ремонт і забезпечення утримання дорожньої інфраструктури в межах Карпатського біосферного заповідника й Ужанського національного природного парку т а забезпечено переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форм власності, які розміщені в зоні української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Протягом 2014-2016 років Закарпатська ОДА, Мінрегіон, Мінприроди та Держводагентство мають забезпечити проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в м. Рахові, селищах міського типу Кобилецька Поляна та Ясіня Закарпатської області.

Закарпатська ОДА, Мінрегіон та Мінприроди в цьому та наступному році повинні організувати розроблення схеми планування територій Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів, вирішити питання щодо збирання й видалення побутових відходів.

Надзвичайно важливим є пункт 8 Заходів, яким доручається Закарпатській ОДА, Мінекономрозвитку, Мінприроди та Мінагрополітики в 2015-2016 роках розглянути питання щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах Закарпатської області підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів. У плані заходів великий блок питань присвячений розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Закарпаття.

По-перше, передбачається провести оцінку стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття. По-друге, розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів. По-третє, забезпечити утворення туристично-інформаційних центрів та сприяти розвитку сільського туризму.

З метою популяризації природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» доручено Держтуризмкурорту забезпечити поширення відповідної інформації на національному туристичному порталі «Завітайте в Україну». Закарпатська ОДА та Мінекономрозвитку повинні постійно сприяти транскордонному співробітництву в рамках Карпатського регіону.

Будемо сподіватись, що це справді доленосне рішення Кабінету Міністрів України за підтримки місцевих органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості поліпшить життя горян та сприятиме збереженню унікальної природної та культурної спадщини Закарпаття.

2014 р.

БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ: ЧОМУ НЕ ВИКОНУЮТЬСЯ ДОРУЧЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА?

Дуже дивними здаються трактування завдань Президента України, адже Доручення глави держави міністерськими і місцевими посадовцями щодо сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття не виконуються.

Як осоромити Україну перед словаками, поляками, румунами і німцями? Минув майже рік відтоді, як було схвалено (2 квітня 2013 року) підготовлене мною Доручення Президента України Віктора Януковича з питань сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, які розташовані в зоні української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Цей документ група депутатів Закарпатської обласної ради – Володимир Закурений, Михайло Попович та Михайло Цірик – у спеціальному зверненні до Прем'єр-міністра України, підтриманому восени Рахівською районною радою, назвала безпрецедентним для нашого краю. А міністр економічного розвитку і торгівлі Ігор Прасолов після схвалення 15 січня (замість визначеного Президентом терміну – 1 жовтня 2013 року) Урядом України плану заходів зазначив: «Реалізація плану заходів забезпечить збереження української частини природного об'єкта (букових пралісів. – Авт.) та сприятиме соціально-економічному розвитку регіону, підвищенню іміджу України на міжнародній арені».

ЗДАВАЛОСЯ Б, ТРЕБА РАДІТИ

Адже нарешті, думалося, буде забезпечено, як це й передбачає доручення глави держави, прокладення до гірських поселень нормальних – у європейському розумінні – автомобільних доріг, організовано їх санітарну очистку, зменшиться використання деревини для опалення та буде зроблено багато іншого. Насамперед – для розвитку та благоустрою. І місцеве населення зможе реально відчути, як живеться в європейських країнах, де розташовані об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, отримати вигоду та підтримку держави за збережені унікальні природні цінності світового значення.

А ходити далеко за прикладами не треба. Достатньо поглянути на бурхливий розвиток та благоустрій невеликих прикордонних містечок – адміністративних центрів словацьких та польських природоохоронних територій Стакчина та Устшікі Дольні. А яке захоплення викликає активна розбудова дорожньої та комунальної інфраструктури на території новоствореного румунського природного парку «Гори Мараморощини», зокрема в місті Вішеу де Сус, де розміщена його адміністрація!

На цьому тлі, не кажучи вже про наших партнерів із Німеччини, українські Рахів, Великий Березний та інші населені пункти, що розташовані в зоні Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, мають не те що скромний, а просто жалюгідний вигляд.

ЧОМУ НЕ ВІДНОВЛЕНО ЗАЛІЗНИЧНЕ СПОЛУЧЕННЯ МІЖ КИЄВОМ І РАХОВОМ?

Дуже непокоїть той факт, що, маючи не тільки підтримку, а й доручення керівників держави та уряду України, окремі чиновники центральних органів виконавчої влади, місцеві керівники проявляють повне нерозуміння необхідності збереження унікальних природних цінностей Закарпаття. Мало того, постійно декларуючи пріоритетність розвитку туризму і

рекреації, вони реально стримують цей процес. Скажіть, будь ласка, а як інакше можна розцінювати необґрунтований зрив Міністерством інфраструктури України виконання доручення Президента щодо відновлення залізничного сполучення між Києвом та Раховом?

На жаль, позиція Закарпатської обласної та Рахівської районної державних адміністрацій звелася до підготовки звернень в Київ. Термін виконання цього завдання минув 3 червня 2013 р.

А ЩО ДАЛІ?

До 31 грудня 2013 року мало бути розв'язано надзвичайно важливу для розвитку туризму проблему збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні букові ліси Німеччини». І знову – тиша.

...І ЖОДНОГО ПІЛОТНОГО ПРОЕКТУ!

Дуже дивним є трактування завдань Президента України і щодо здійснення заходів з відновлення зруйнованого переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове – в географічному центрі Європи. Дехто, мабуть, прагне (замість створення умов для розвитку депресивних гірських поселень і активізації екотуристичної міжнародної співпраці) створити на кордоні «зелений» коридор для лісоперевезень...

Сподіватимемося, що цього року після поглибленого вивчення і перевірок стану виконання центральними відомствами та місцевими адміністраціями актів і доручень глави держави, які проводяться відповідно до розпорядження Президента від 31 грудня 2013 року, нарешті буде розв'язано проблеми збереження букових пралісів Карпат і благоустрою прилеглих до них гірських населених пунктів.

ФАКТ

Крім затвердженого Закарпатською облдержадміністрацією чергового плану заходів, нічого не робиться. Одними із ключових питань збереження букових пралісів, як і лісів загалом, є зменшення лісозаготівель, зокрема паливних дров, впровадження альтернативних видів палива. Для цього глава держави доручив Кабміну і Закарпатській ОДА забезпечити розробку і впровадження відповідних пілотних проектів. До прикладу, надзвичайно актуальним для Рахова через дефіцит паливних дров є переведення його на електроопалення. Декілька років тому міська рада підготувала відповідний проект. То чому б Рахівській РДА не подати його до Закарпатської ОДА та Міненерго? Тим паче, що жодного пілотного проекту з цього приводу поки що ніхто не запропонував.

2014 р.

ЧОМУ ДО ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТТЯ НЕ ВІДНЕСЕНО...

... єдиний в Україні природний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Карпатський біосферний заповідник і три національні природні парки, унікальні цінності яких (Долина нарцисів, гора Говерла, озеро Синевир, географічний центр Європи) є візитівкою нашої держави?

Урядовою Постановою від 6 серпня затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року.

Цей надзвичайно важливий документ визначає процес стратегічного планування регіонального розвитку, мету й інструменти реалізації. Першочергові цілі – підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів і територіальна соціально-економічна інтеграція та просторовий розвиток України.

Для виконання цих цілей, з урахуванням особливостей конкретних регіонів, насамперед передбачається раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій, розвиток транскордонного співробітництва і прикордонних територій.

Утім, ознайомившись із цією постановою та порівнявши її з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року, можна помітити істотні зміни пріоритетів для розвитку Закарпатської області.

Для нас дуже дивно, що згідно з цією Стратегією до пріоритетів розвитку Закарпаття уже не відносяться (додаток 3) збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, відтворен-

ня природних комплексів, земельних та водних ресурсів, формування національної екомережі. Водночас ця проблематика є пріоритетною для сусідніх областей.

Дивно, але факт. Не віднесено до пріоритетів розвитку Закарпаття і раціональне використання рекреаційних ресурсів територій та об'єктів природно-заповідного фонду для формування економічного середовища і розвитку сфери зайнятості. І це при тому, що тут розташований єдиний в Україні природний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Карпатський біосферний заповідник і три національні природні парки, унікальні природні цінності яких (Долина нарцисів, гора Говерла, озеро Синевир, географічний центр Європи та інші), є візитівкою не тільки Закарпаття, а й України загалом.

Та найбільше дивує те, що в переліку областей, для яких пріоритетним визначено «Об'єднання зусиль щодо розвитку транскордонного співробітництва, подальшого поглиблення співпраці в рамках єврорегіонів та активізації роботи з розширення сфер такого співробітництва, ліквідації інфраструктурних перешкод та сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності прикордонних регіонів у сфері малого і середнього бізнесу», Закарпаття теж відсутнє. Невже наш регіон – як жоден в Україні! – уже не межує аж із чотирма державами Євросоюзу?!

Непокоїть і те, що в розділі «Розвиток прикордонних територій» (Ціль 2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток) не знаходимо Закарпатську область, як і в переліку тих адміністративно-територіальних одиниць України, для яких важливими пріоритетами визначено «Реалізацію проектів, спрямованих на підвищення рівня соціально-економічного розвитку прикордонних територій, поліпшення їх екологічного стану, розбудову прикордонної інфраструктури, розвиток туризму тощо», «Розвиток прикордонної інфраструктури та співпраці між місцевими і регіональними громадами сусідніх держав шляхом розроблення та реалізації спільних прикордонних проектів соціально-гуманітарного, економічного, культурного, екологічного спрямування» та «Сприяння прискоренню процесів наближення рівня життя населення прикордонних регіонів до середньоєвропейського та забезпечення вільного переміщення людей, товарів і капіталу через кордон, а також сприяння об'єднанню зусиль суб'єктів транскордонного співробітництва для розв'язання спільних проблем прикордонних регіонів та здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні».

Смуток на мене, як і на будь-якого іншого громадянина, наганяє важке усвідомлення того, чому на Закарпатті вирішено змінити пріоритети розвитку. Але очевидним є одне: якщо насправді так і станеться, то унікальні природні цінності цього куточка Європи зазнають непоправних втрат, а соціально-економічна ситуація тут, вочевидь, не поліпшуватиметься.

Така постановка питання видається актуальною і в контексті Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, у шостій главі якої підкреслено необхідність посилення охорони довкілля та реалізації довгострокових цілей сталого розвитку й запровадження принципів зеленої економіки. А в сьомій главі окремо акцентовано увагу на поглибленні транскордонного та регіонального співробітництва. І для кого, як не для Закарпаття, що межує, повторимо, аж із чотирма країнами і де надзвичайно актуальною є розробка та реалізація програм розвитку туристично-рекреаційної галузі як альтернативи суцільним вирубкам лісів, розв'язання наболілих екологічних проблем – зокрема, збору та утилізації побутових відходів, створення надійної системи попередження катастрофічних паводків, ці напрями роботи мали б бути пріоритетними.

Обурює та особливо непокоїть проект рішення Закарпатської обласної ради з питань погодження клопотання Державної служби геології та надр України про продаж на аукціоні спеціального дозволу на користування надрами з метою розробки нафти, газу та природного конденсату у густозаселеній Тереблянській площі, яка безпосередньо прилягає до Угольсько- Широколужанського масиву – об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». На думку експертів, розробка цих родовищ неминуче призведе до забруднення питних джерел води і зниження їх горизонтів та до надмірної урбанізації території природно-заповідного фонду.

Тож можуть з'явитися реальні загрози перетворення Закарпаття на «шахтарський» край з усіма екологічними наслідками...

ГОСТРОТА ПРОБЛЕМ

обумовлюється ще й тим, що останнім часом спостерігається надмірне лобіювання окре-

мими бізнесовими формуваннями масштабного будівництва на Закарпатті, в тому числі навіть на природоохоронних територіях, – гідроелектростанцій та розробки корисних копалин. Ці тенденції, всупереч екологічному законодавству, закріплюються в схемах планування території Закарпатської області та відповідних районів. А в Загальнодержавній програмі розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року передбачається активна розвідка надр з подальшим видобутком навіть у зоні розташування Карпатського біосферного заповідника.

ПРОПОЗИЦІЯ

Якщо, не виключено, через поспішність або ще через щось допущено помилки, то, мабуть, органам державної влади та місцевого самоврядування Закарпаття варто внести відповідні пропозиції уряду щодо необхідних уточнень або доповнень до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

2014 р.

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ЮНЕСКО ОПІКУЄТЬСЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ РОЗТАШУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ

24 березня 2015 року, під головуванням заступника Міністра закордонних справ України Сергія Кислиці, відбулося XVI засідання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, до складу якої разом із заступниками міністрів культури, освіти і науки, молоді та спорту, екології та природних ресурсів, мерами міст Києва та Львова, керівниками Національної академії наук України, ректорами вищих навчальних закладів, відомими діячами науки та культури, входить і керівник Карпатського біосферного заповідника.

Нагадаємо, що ЮНЕСКО є унікальною міжнародною організацією, яка визначає стратегію співробітництва держав у галузі освіти, науки, культури та комунікації, завдяки міжнародному авторитету впливає на формування державної політики країн-учасниць у відповідних галузях та здійснює масштабні культурні, освітянські, інформаційні та наукові програми.

З огляду на те, що одним із головних завдань ЮНЕСКО є ідентифікація, захист та передача майбутнім поколінням культурної та природної спадщини усього світу, активна діяльність в рамках членства в організації сприяє довготривалому збільшенню міжнародного авторитету країни-учасниці, посилення її впливу у гуманітарних царинах суспільної діяльності людства.

Саме у цьому контексті заступник Міністра закордонних справ України, голова Національної комісії у справах ЮНЕСКО Сергій Кислиця та доповідачі, перший заступник Міністра культури України Ігор Ліховий, заступник Міністра молоді та спорту України Микола Мовчан, директор Департаменту світового українства та культурно-гуманітарного співробітництва МЗС України Лариса Дір та інші говорили про перспективи роботи комісії у 2015 році, підготовку делегації України до участі у роботі 196-ї сесії Виконавчої Ради ЮНЕСКО, виконання резолюцій щодо моніторингу ЮНЕСКО ситуації у Криму та збереження тут об'єктів Всесвітньої культурної спадщини, подання заявок до Міжнародного реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу» та щодо заходів із відзначення в Україні 70-річчя ЮНЕСКО тощо. Автор цих рядків порушив питання роботи біосферних резерватів та збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». На наше прохання, до плану роботи Комісії в 2015 році включені питання щодо реалізації в Україні Статутних рамок та Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО й імплементації програмних документів ЮНЕСКО до українського законодавства. Окремим пунктом передбачено також «Забезпечити виконання рекомендацій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, актів Президента України та Кабінету Міністрів України щодо збереження та сталого розвитку регіону розташування української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Прийнято рішення про відновлення в електронному вигляді видання інформаційного бюлетеня Національної комісії України у справах ЮНЕСКО та схвалено порядок надання патронату Національної комісії.

2015 р.

НАЦКОМІСІЯ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ЮНЕСКО СТУРБОВАНА НЕЗАДОВІЛЬНИМ СТАНОМ ВИКОНАННЯ АКТІВ ПРЕЗИДЕНТА ТА УРЯДУ УКРАЇНИ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

Насамперед нагадаємо, що Національна комісія України у справах ЮНЕСКО, утворений Указом Президента України, постійно діючий міжвідомчий орган при Міністерстві закордонних справ України, координує та сприяє діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, організацій і установ, спрямованої на участь у програмах ЮНЕСКО та вирішення актуальних проблем розвитку України в гуманітарній сфері, розширення багатостороннього та двостороннього міжнародного співробітництва України в галузі освіти і культури.

У цьому контексті на XVIII засіданні, яке відбулося 17 вересня 2015 року в Міністерстві закордонних справ України, проаналізовано хід виконання Плану роботи Нацкомісії у 2015 році та попередніх її рішень.

Заслухано інформацію Міністерства культури України про участь української делегації в роботі 39 сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (28 червня – 8 липня 2015 року, м. Бонн, Німеччина), на якій, до речі, у спеціальному рішенні високо оцінено підписання Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччини і Міністерством охорони навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)».

На засіданні презентовано діяльність кафедри ЮНЕСКО «Права людини, мир, демократія, толерантність і взаєморозуміння між народами» при Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (студенти-екологи та слухачі її бізнес-школи теж, до речі, протягом багатьох років проходять практику в Карпатському біосферному заповіднику), хід виконання заходів у рамках відзначення на національному та міжнародному рівнях 70-річчя створення ЮНЕСКО та обговорено інші актуальні питання.

Виступаючи на засіданні, доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор привернув увагу до незадовільного виконання Плану роботи Нацкомісії у частині забезпечення реалізації в Україні Статутних рамок та Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО та імплементації програмних документів ЮНЕСКО до українського законодавства. Наголошено, що через прогалини в українському законодавстві рішенням Міжнародної координаційної ради Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» майже всі біосферні заповідники України, в тому числі і Карпатський, визнано такими, що не відповідають критеріям Статутних рамок Всесвітньої мережі біосферних резерватів.

Йшлося також про ігнорування центральними органами виконавчої влади та Закарпатською обласною державною адміністрацією рекомендацій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, актів Президента України та Кабінету Міністрів України щодо збереження та сталого розвитку регіону розташування української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Під час дискусії з цього приводу заступник голови Міжнародної координаційної ради Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» й Національного комітету України з цієї програми Павло Чірінько відверто заявив, що Мінприроди України не розуміє цих питань і нічого не хоче із цього приводу робити, і це при тому, що, наприклад, модельний закон щодо діяльності біосферних резерватів ЮНЕСКО направлений Міжнародною координаційною радою Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» до України ще у 2010 році.

Підтримуючи стурбованість незадовільним станом виконання актів Президента та Уряду України із збереження букових пралісів та забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, що розташовані в зоні української частини україн-

ського-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», та імплементації програмних документів ЮНЕСКО до українського законодавства, заступник Міністра закордонних справ України, Голова Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Сергій Кислиця доручив Секретаріату Нацкомісії вжити з цього приводу необхідних заходів реагування.

На завершення засідання Нацкомісії презентовано нові випуски електронного інформаційного бюлетеня Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, в другому номері якого за 2015 рік поміщено дві статті автора цих рядків із досвіду міжнародної діяльності Карпатського біосферного заповідника.

Інформаційний бюлетень Національної комісії України у справах ЮНЕСКО розміщений на сайті Міністерства закордонних справ України, у розділі «ЮНЕСКО».

2015 р.

НАЦКОМІСІЯ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ЮНЕСКО НАПРАВИЛА ДО КАБМІНУ ЗВЕРНЕННЯ ІЗ ПИТАНЬ НЕЗАДОВІЛЬНОГО ВИКОНАННЯ АКТІВ ПРЕЗИДЕНТА ТА УРЯДУ УКРАЇНИ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАКАРПАТТЯ

12 березня 2016 року, на наше прохання, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО направила до Кабінету Міністрів України клопотання щодо незадовільного виконання актів Президента та Уряду України із питань збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття.

Заступник Міністра закордонних справ України, голова Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Сергій Кислиця у клопотанні до Кабміну наголошує, що Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, рішенням № 31 COM 8B.16, вніс букові праліси Карпат, як єдиний природний об'єкт України, до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, визнавши їх унікальним феноменом природної краси та природним об'єктом, що відіграє видатну роль у розвитку і збереженні біологічного різноманіття.

А в 2011 році, шляхом розширення цієї номінації, створено транснаціональний українсько-словацько-німецький об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Відповідно до Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини від 16 листопада 1972 року, яка ратифікована Україною 4 жовтня 1988 року, кожна країна-учасниця Конвенції зобов'язується забезпечувати охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням об'єктів культурної та природної спадщини.

На виконання цих зобов'язань Президент та Уряд України схвалили ряд заходів, спрямованих на збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, розташованих у зоні української частини названого об'єкта Всесвітньої спадщини.

Але, як показує аналіз, більшість із затверджених заходів Закарпатська обласна державна адміністрація та відповідні центральні органи виконавчої влади не виконують.

У зв'язку із цим, на підставі пункту 5 Положення про Національну комісію України у справах ЮНЕСКО, затвердженого Указом Президента України від 26 березня 1996 року № 212/96, та з метою забезпечення виконання Доручень Президента України від 2 квітня 2013 року № 1-1/749 і Прем'єр-міністра України від 13 квітня 2013 року № 3626/1/1-13 з питань збереження букових пралісів Карпат та Розпоряджень Кабінету Міністрів України № 1619-р від 23 грудня 2009 року «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат» та № 819-р від 10 вересня 2014 року «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

«Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», керівник Нацкомісії України у справах ЮНЕСКО просить скликати найближчим часом в Кабінеті Міністрів України відповідну міжвідомчу нараду.

У зв'язку із цим Віце-прем'єр-міністр – Міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Геннадій Зубко 21 березня 2016 року доручив Мінприроди (Г. Вронській), Мінрегіону (В. Негоді), Мінінфраструктури (А. Пивоварському), Міненерговугілля (В. Демчишину) та Закарпатській облдержадміністрації (Г. Москалю) в п'ятиденний термін спільно розглянути це подання та внести Кабміну відповідні пропозиції.

За дорученням Геннадія Москаля 31 березня 2016 року в Закарпатській ОДА відбудеться термінова нарада із керівниками відповідних департаментів та управлінь ОДА і представниками Карпатського біосферного заповідника й Ужанського національного природного парку.

Відповідно до статей 107, 117 та 119 Конституції України, з метою забезпечення виконання в повному обсязі заходів, передбачених зазначеними актами Президента та Уряду України із збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття, ми запропонували прийняти окрему Постанову Кабінету Міністрів України, якою продовжити терміни виконання цих заходів до 1 січня 2020 року. А також зобов'язати відповідні міністерства, відомства та Закарпатську ОДА у Державному бюджеті України й бюджеті Закарпатської області на 2017 р., і на наступні роки, зарезервувати необхідні кошти для фінансування заходів, передбачених Дорученням Президента України від 2 квітня 2013 року № 1-1/749 та Розпоряджень Кабінету Міністрів України № 1619-р від 23 грудня 2009 року «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат» та № 819-р від 10 вересня 2014 року «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

2016 р.

МІЖВІДОМЧА НАРАДА З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ АКТІВ ПРЕЗИДЕНТА ТА УРЯДУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ЇХ РОЗТАШУВАННЯ

27 квітня 2016 р. у Міністерстві екології та природних ресурсів України, за дорученням Кабінету Міністрів України та на прохання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, проведена міжвідомча нарада із питань аналізу стану виконання актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат та забезпечення сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, які знаходяться у зоні їх розташування.

У Мінприроди розглядають стан виконання актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів (м. Київ, 27 квітня 2016 р.)

Нагадаємо, що з метою реалізації вимог Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО, рішень Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, у зв'язку із занесенням букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини, актами Президента та Уряду України зобов'язано Мінекономрозвитку, Мінінфраструктури, Мінрегіон, Міненерговугілля, Мінприроди, Укравтодор, Закарпатську облдержадміністрацію та інші центральні органи виконавчої влади здійснити протягом 2009-2015 років комплекс заходів, спрямованих на збереження цих унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку та благо-

устрою гірських населених пунктів Закарпаття, що знаходяться у зоні їх розташування. Але, як засвідчили інформації, подані відповідальними виконавцями за підсумками роботи за цей період, переважна більшість пунктів затверджених планів заходів залишились не виконаними.

Так, виступаючи на нараді, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор наголосив, що із восьми пунктів Доручення Президента України від 2 квітня 2013 року № 1-1/769 п'ять не виконані взагалі. А із 11 пунктів плану заходів, затверджених Розпорядженням Кабінету Міністрів України 10 вересня 2014 року № 819-р, по десятьох теж практично не зроблено нічого.

Наприклад, за Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні» ще в 2009 році мали бути проведені капітальні ремонти і реконструкція під'їзних доріг до територій заповідників і національних природних парків. Доручалось також внести автомобільні дороги, що ведуть до букових пралісів Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного парку, до переліку доріг державного значення.

За результатами дискусії, в якій взяли участь директор Департаменту заповідної справи Мінприроди України Ігор Іваненко, керівники структурних підрозділів Мінрегіону, Мінпаливенерго, Укравтодору та Мінприроди Оксана Шеремет, Олександр Сухоносов, Тетяна Карпенко, Людмила Власенко та Григорій Парчук, підтримано наше прохання та пропозиція Закарпатської облдержадміністрації щодо необхідності продовження Урядом України термінів виконання передбачених заходів до 1 січня 2020 року та планування відповідними міністерствами у Державному бюджеті України на 2017 рік і наступні роки коштів для фінансування заходів із збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» й забезпечення сталого розвитку в регіоні їх розташування.

Крім того, у контексті висловлених на цій нараді думок, було б добре, якби Закарпатська ОДА, Мінрегіон та Мінприроди забезпечили підготовку та реалізацію в 2016-2020 роках, у рамках Державного фонду регіонального розвитку, пілотний проект «Розбудова природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

2016 р.

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ ПРЕЗИДЕНТА ТА УРЯДУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ» І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ Й БЛАГОУСТРОЮ ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ РЕГІОНУ ЇХНЬОГО РОЗТАШУВАННЯ

У Хустському, Тячівському та Рахівському районах Закарпатської області розміщені найбільші у світі ділянки букових пралісів як єдиний природний об'єкт України, що входить, у складі українсько-словацько-німецької номінації «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Відповідно до Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини країни, які володіють такими об'єктами, повинні забезпечувати їхню охорону, збереження та популяризацію культурної та природної спадщини. А Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, крім законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, вимагає ще й їхньої інтеграції до регіонального або місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів.

І тому в усіх країнах, які володіють такими унікальними природними та культурними цінностями, як правило, активно розвивається туристично-рекреаційна індустрія, ці чинники використовуються для створення привабливого іміджу територій та підвищення добробуту місцевого населення.

У регіонах, де розміщені природні об'єкти Всесвітньої спадщини, здебільшого починається розвиток екологічного туризму. Розбудо-

вується туристична інфраструктура, активізується соціально-економічне життя прилеглих територій.

Наприклад, такі процеси спостерігаються біля Ніагарського водоспаду, Єллоустонського національного парку в США, Плітвіцьких озер у Хорватії тощо.

Саме тому, за нашої ініціативи, Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні» № 611/2009 від 14 серпня 2009 року та Дорученням Президента України № 1-1/749 від 2 квітня 2013 року з питань збереження букових пралісів та забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області в зоні їх розташування і Розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 № 1619-р «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», а також від 10.09.2014 № 819-р «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» затверджено комплекс заходів, спрямованих на збереження цих унікальних природних цінностей та забезпечення сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, які знаходяться в зоні його розташування.

Однак з часу прийняття цих актів Президента та Уряду України зроблено дуже мало для їх виконання. І хоча в наступному році буде відзначатись десятиріччя включення українських карпатських букових пралісів до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини як єдиного природного об'єкта на Україні, якихось позитивних зрушень в плані розвитку прилеглих населених пунктів не відбулось.

Дороги, що ведуть до угольських чи чорногірських пралісів, і досі у незадовільному стані. А гірські населені пункти і далі потерпають від безробіття та невирішених проблем із побутовим сміттям та опаленням дворогосподарств.

Тому в Міністерстві екології та природних ресурсів України, на виконання доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Г. Зубка, на ініційоване автором цих рядків (Гамор, 2015) звернення Національної комісії України у справах ЮНЕСКО (лист Міністерства закордонних справ України від 12.03.2016 № 203/13-187/094452) з питань збереження букових пралісів Карпат, 27 та 29 квітня 2016 року проведено робочі наради за участі представників Мінрегіону, Мінінфраструктури, Міненерговугілля та Закарпатської облдержадміністрації.

На цих зібраннях детально розглянуто стан виконання Розпоряджень Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 № 1619-р «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат» і від 10.09.2014 № 819-р «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». З урахуванням напрацювань Закарпатської облдержадміністрації, Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку підготовлено та направлено до Кабміну відповідні пропозиції.

У Кабінеті Міністрів України ці пропозиції схвалено. Їх реалізація має забезпечити виконання затверджених Розпорядженнями Кабінету Міністрів України № 1619-р від 23.12.2009 та № 819-р від 10.09.2014 комплексу заходів, спрямованих на збереження букових пралісів та на розбудову природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпаття.

Зокрема, для збереження та розвитку Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку Мінприроди в 2016-2020 роках має спрямувати кошти українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні». А Мінфін разом із Мінприроди повинен протягом 2017-2018 років передбачити у державному бюджеті фінансування будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів Карпат та для завершення будівництва еколого-освітнього центру в Ужанському національному природному парку.

Мають бути розроблені та затверджені додаткові заходи із поглиблення міжнародної

співпраці з питань проведення наукових досліджень екосистем букових пралісів Карпат та виділено для цього необхідне фінансування.

Мінприроди, Мінкультури, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО, Закарпатська ОДА на постійній основі мають продовжувати роботу із висвітлення у друкованих засобах масової інформації питань, пов'язаних із збереженням об'єктів природної та культурної спадщини Всесвітнього значення, зокрема букових пралісів Карпат, активізувати діяльність спрямовану на підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища.

Значна робота повинна бути проведена у зв'язку з невиконанням за більшістю позицій затвердженого Кабміном (Розпорядження № 819-р від 10.09.2014 р.) «Плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

По-перше, Закарпатська облдержадміністрація до кінця 2016 року має повторно звернутися до Мінінфраструктури та Укравтодору з пропозиціями щодо включення до переліку доріг загального користування загальнодержавного значення основних під'їзних шляхів до ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини.

По-друге, Закарпатська облдержадміністрація та Укравтодор щорічно повинні включати в плани ремонту під'їзні шляхи до Всесвітньої спадщини та ремонт й утримання дорожньої інфраструктури в межах території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку.

По-третє, Закарпатській облдержадміністрації запропоновано заснувати агенцію регіонального розвитку як неприбуткову установу з метою ефективної реалізації державної регіональної політики, Типове положення щодо якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 № 258; провести нараду з питань переходу населених пунктів на альтернативні паливним дровам джерела енергозабезпечення (паливні насоси, сонячні батареї, електроопалення). Мають бути надані відповідні пропозиції щодо здійснення пілотних проектів на умовах співфінансування за кошти місцевих бюджетів, підготовлені і подані до Мінрегіону (Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку) проекти для отримання фінансування із Державного фонду регіонального розвитку та для поглиблення державно-приватного партнерства з проектно-кошторисною документацією та експертними висновками. Щорічно слід передбачити в планах заходів пункти щодо розвитку депресивних територій, в якості пріоритетних при доопрацюванні Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області; передбачити видатки на 2017 рік, і на наступні роки, на переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форми власності, які розміщені на прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територіях.

По-четверте, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, має до кінця 2016 року, з метою збереження лісових масивів об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», запровадити пільгові тарифи на електроенергію для жителів населених пунктів, які розташовані в зоні цього об'єкта.

По-п'яте, Закарпатська облдержадміністрація та Рахівська райдержадміністрація, у проектах місцевих бюджетів на 2017 рік і на наступні роки, мають передбачити на умовах співфінансування видатки на проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в м. Рахові, селищах міського типу Кобилецька Поляна та Ясіня Закарпатської області.

По-шосте, Закарпатська облдержадміністрація повинна постійно контролювати, щоб при розробленні схем планування територій Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів Закарпатської області в обов'язковому порядку враховувались екологічні складові і в жодному разі не передбачалась господарська діяльність, що може негативно вплинути на збереження об'єкта Всесвітньої спадщини.

По-сьоме, Закарпатська облдержадміністрація зобов'язана щорічно організовувати спеціальні наради, розробляти і реалізовувати окремі плани заходів для суттєвого поліпшен-

ня вирішення питання щодо збирання та видалення побутових відходів на територіях, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини.

По-восьме, Закарпатська облдержадміністрація має:

а) постійно продовжувати роботу щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах Закарпатської області підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів;

б) до кінця 2017 року провести оцінку стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття, розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів, утворити нові туристично-інформаційні центри. Розвиток туризму повинен бути віднесений до пріоритетів стратегії регіонального розвитку Закарпатської області.

По-дев'яте, Закарпатська облдержадміністрація, Мінрегіон та Мінприроди повинні забезпечити підготовку та реалізацію в 2016-2020 роках, у рамках Державного фонду регіонального розвитку, пілотного проекту з розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

По-десяте, Мінекономрозвитку та Мінприроди зобов'язані постійно забезпечувати популяризацію природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» на національних порталах, включати відповідні заходи до планів роботи Ради туристичних міст і регіонів, створеної наказом Мінекономрозвитку від 09.02.2016 № 204.

І насамкінець, Закарпатська облдержадміністрація, Мінінфраструктури та Мінекономрозвитку мають подати пропозиції щодо організації українсько-румунського пункту пропуску через кордон с. Ділове (Україна) – с. Валя Вишеулуй (Румунія) із створенням протягом 2016-2020 рр. прикордонної інфраструктури, відновлення мосту через р. Тиса у селі Ділове, автомобільного та залізничного сполучення через Рахів до Румунії, Будапешта та Праги, а також продовжити роботу з організації транскордонного пункту пропуску с. Улич (Словацька Республіка) – с. Забродь (Україна).

У цьому контексті дуже важливими є також роз'яснення Міністерства фінансів та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального розвитку України щодо порядку та джерел фінансування Плану заходів для забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», які направлені до Кабінету Міністрів України та Мінприроди України 15липня2016року(лист№31-06130-04-3/20474), 2 серпня (лист № 7/31-9600).

Так, Мінфін роз'яснює, що згідно із статтею 22 Бюджетного кодексу України для здійснення програм та заходів, які реалізуються за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів.

Головний розпорядник бюджетних коштів розробляє план своєї діяльності, здійснює управління бюджетними коштами у межах встановлених йому бюджетних повноважень, забезпечує ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів.

Враховуючи зазначене, виконання заходів щодо збереження букових пралісів в Україні мають забезпечувати головні розпорядники бюджетних коштів, визначені відповідальними за їх виконання, у межах видатків, затверджених Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік».

Інформуючи Міністерство екології та природних ресурсів України про виконання Доручення Секретаріату Кабінету Міністрів щодо стану реалізації Плану заходів Кабінету Міністрів України із забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон) теж дає свої пояснення з приводу фінансування цих заходів.

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», наголо-

шує Мінрегіон, «одним із джерел фінансування державної регіональної політики визначено кошти Державного фонду регіонального розвитку». Тому «пропозиції щодо реалізації за рахунок коштів цього Фонду проектів з розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в населених пунктах, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», розглядатимуться в установленому законодавством порядку, в разі їх надходження від Закарпатської облдержадміністрації».

Крім того, Мінфін наголошує, що «Планом заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 року № 819, визначено розпорядників бюджетних коштів, відповідальних за виконання зазначених заходів».

Отже, зараз стає ще краще зрозумілим, що відповідальність за організацію та фінансування планів-заходів, передбачених зазначеними актами Президента та Уряду, з питань збереження букових пралісів та сталого розвитку зони їх розташування, несуть визначені міністерства та відомства, зокрема Укравтодор, Мінрегіон, Мінприроди, Міненерговугілля, Мінекономрозвитку, Мінагрополітики, Держтуризмкурорт, Мінінфраструктури й Закарпатська облдержадміністрація. І тільки від них зараз залежить, чи будуть виконуватись ці життєво важливі заходи для збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та розвитку депресивних гірських населених пунктів Закарпаття, чи все залишиться по-старому, тобто і далі вони просто будуть ігноруватись.

2016 р.

ЗА ПІДТРИМКИ УРЯДУ НІМЕЧЧИНИ РОЗПОЧАЛОСЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТУ З РОЗВИТКУ ПЗФ УКРАЇНИ

10-11 жовтня 2016 року в Міністерстві екології та природних ресурсів України проведено семінар щодо звіту початкового етапу проекту «Підтримка природно-заповідних територій України», на якому детально обговорено стан та перспективи використання німецької фінансової допомоги для розвитку заповідників та національних природних парків в Україні.

Учасники семінару з реалізації проекту «Підтримка природно-заповідних територій України» (м. Київ, 10-11 жовтня 2016 р.)

Насамперед треба нагадати, що Верховна рада України 3 лютого 2016 року ратифікувала Законом України фінансову угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про фінансове співробітництво, у рамках проекту «Підтримка природно-заповідних територій України» від 10 квітня 2015 року. Отримувачем коштів у сумі 14 млн. євро, які виділяє німецький Банк розвитку KfW, визначено Міністерство екології та природних ресурсів України (Мінприроди).

Головною метою проекту є: поліпшення стану управління й успішності відібраних заповідників та національних природних парків, поглиблення їх співпраці із місцевими громадами та підвищення рівня сприйняття необхідності збереження природно-заповідного фонду у суспільній свідомості.

У рамках проекту передбачається спрямувати кошти, в першу чергу на фінансування заходів із розвитку інфраструктури та зміцнення матеріально-технічної бази, на восьми об'єктах природно-заповідного фонду в Карпатському регіоні.

Для підтримки територіальних громад, які розташовані в зоні їхньої діяльності, буде виділено 1,2 млн. євро.

Офіційно реалізація проекту розпочалась 1 травня 2016 року, а його тривалість складатиме шість років, до квітня 2022 року.

Ключовими партнерами у впровадженні проекту є Мінприроди України, адміністрації природоохоронних територій, представники місцевих громад і громадські організації, профільні державні інституції та обраний шляхом міжнародного конкурсу Консультант-консорціум, до складу якого входять німецька компанія «ATH GROUP AG», Всесвітній фонд природи WWF, Франкфуртське зоологічне товариство, Українське товариство охорони птахів та партнери-підрядники (постачальники послуг, товарів, будівельні компанії, неурядові громадські організації та аудитор).

Для впровадження проектних заходів на місцях використовуватиметься поетапний підхід. На першому етапі проект реалізовуватиметься в Карпатському біосферному заповіднику та Природному заповіднику «Горгани», із поступовим залученням інших пріоритетних природоохоронних територій.

Про все це, а також про основні результати та визначення подальших кроків із впровадження проекту, за участі керівництва Мінприроди, Банку розвитку KfW, Консультанта, зацікавлених центральних органів виконавчої влади, представників громадськості й установ природно-заповідного фонду, йшлося у Мінприроди 10-11 жовтня 2016 р., на семінарі щодо звіту початкової фази проекту «Підтримка природно-заповідних територій України».

З вітальним словом від імені Міністра екології та природних ресурсів України Остапа Семерака семінар відкрив директор Департаменту із питань заповідної справи Мін-природи Ігор Іваненко, який наголосив на виключно важливій ролі реалізації цього проекту для розвитку заповідної справи в Україні та висловив велику вдячність Уряду Німеччини й німецькому Банку розвитку KfW за життєво важливу для справи збереження української природи фінансову підтримку.

А менеджер проектів Департаменту з енергетики та природних ресурсів німецького Банку розвитку KfW Франк Мьоршель зауважив, що, на жаль, в Німеччині надання Україні фінансової допомоги в галузі охорони природи не є пріоритетом. І тому надзвичайно важливо в ході реалізації цього проекту досягти відчутних позитивних результатів у розвитку та збереженні природно-заповідного фонду з тим, щоб відкрити нові можливості для наступних німецьких екологічних інвестицій в Україну.

У ґрунтовних доповідях на семінарі головний консультант та експерт з питань фінансового менеджменту компанії «ATH GROUP AG» Зіхні Еренчін й Клаус Міттманн презентували структуру та основні глави початкового звіту, структуру та керівні принципи управління проектом, річний план роботи (в тому числі план закупівель) тощо.

Технічний консультант проекту із Франфурктського зоо-логічного товариства Міхаель Бромбахер інформував про фінансування першочергових заходів, які ще цього року будуть реалізуватись в Карпатському біосферному заповіднику та природному заповіднику «Горгани». Він зупинився також на питаннях розробки проектів землеустрою установ природно-заповідного фонду, запропонував концепцію фінансової підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад та проект створення в Україні або в Карпатському регіоні трастового фонду для стабільного фінансування у майбутньому потреб розвитку заповідників та національних природних парків.

Виступаючи в дискусії, заступник директора Карпатського біосферного заповідника, професор Федір Гамор підтримав запропоновану концепцію управління проектом та надзвичайно важливу ініціативу Міхаеля Бромбахера щодо створення екологічного трастового фонду. Привернув увагу й до найважливіших проблем біосферного заповідника та прилеглих територіальних громад, які невідкладно потребують фінансової підтримки. Необхідно завершити процес розробки проекту організації території та охорони природних комплексів біосферного заповідника, який, за пропозиціями учасників семінару, має стати модельною територією в реалізації цього проекту. Має бути профінансовано будівництво, яке передбачене актами Президента та Уряду України, Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат, розв'язання проблем побутових відходів (в першу чергу утилізацію сміттєзвалища на берегах Тиси у місті Рахів) й

запровадження альтернативних дровам джерел енергії в населених пунктах, що прилягають до букових пралісів тощо.

На семінарі обговорено й можливості фінансування, за рахунок коштів проекту, відновлення Музею лісу і сплаву та завершення будівництва Реабілітаційного центру бурих ведмедів та інших інфраструктурних об'єктів в Національному природному парку «Синевир» й інших природоохоронних територіях, для яких уже виготовлена проектно-кошторисна документація.

У рамках семінару відбулась зустріч на високому рівні щодо результатів звіту початкової фази проекту «Підтримка природно-заповідних територій України», в якій взяли участь і виступили директор Банку розвитку KfW у регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії Єва Вітт, заступники Міністра екології та природних ресурсів України Віктор Канцурак та Микола Кузьо й інші німецькі та українські високопосадовці.

На зустрічі узгоджено питання щодо створення за наказом Міністра екології та природних ресурсів України Дорадчого комітету та Групи управління проектом й запропоновано призначити кординатором проекту заступника Міністра з європейської інтеграції Мінприроди України Миколу Кузя.

А на завершення хочеться також нагадати, що розробка цього проекту стала можливою завдяки нашим зусиллям щодо занесення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та включення до його складу старовікових букових лісів Німеччини.

Вперше ця ідея офіційно обговорена, за нашої участі, 17-19 листопада 2009 року у Бонні, на засіданні українсько-німецької робочої групи «Природоохоронні території для збереження біологічного різноманіття» («Зелені Карпати», № 1-2, 2009, с. 41).

2016 р.

У МІНПРИРОДИ УКРАЇНИ РОЗГЛЯНУТО ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ

Наказом Міністра екології та природних ресурсів України від 14 вересня 2015 року № 334 створено робочу групу Сектора природничих наук та природної спадщини Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

На засіданні цієї робочої групи, яке відбулось 28 січня 2016 року у приміщенні Мінприроди України, обговорено питання щодо управління об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Директор Департаменту заповідної справи Мінприроди України Ігор Іваненко та заступник начальника відділу науково-дослідної роботи Карпатського біосферного заповідника Василь Покиньчереда інформували про стан виконання рішень 35, 37 і 39 сесій Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у частині розширення українсько-словацько-німецького об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» за рахунок ділянок букових пралісів та старовікових букових лісів 11 європейських країн.

Детально розглянуто та підтримано пропозиції щодо включення до складу Всесвітньої спадщини ділянок букових пралісів національних природних парків «Синевир», «Зачарований край», «Подільські Товтри» та природних заповідників «Горгани» і «Розточчя». Рекомендовано направити відповідні номінаційні досьє до Секретаріату Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Про результати роботи та реалізацію рішень Спільного керівного комітету трьохстороннього транскордонного об'єкта «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» (25-28 жовтня 2015 року, м. Сніна, Словацька Республіка) та «Про стан виконання Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 року № 1619-р, Доручення Президента України від 02.04.2013 року № 1-1/749 та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

«Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» доповідав заступник директора Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор.

У зв'язку із незадовільним виконанням цих актів Президента та Уряду України робоча група рекомендувала Національній комісії України у справах ЮНЕСКО та Мінприроди України направити звернення до Прем'єр-міністра України А.П. Яценюка щодо проведення міжвідомчої наради стосовно вирішення проблем збереження букових пралісів та забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Відбулась гостра дискусія щодо проблем збереження ділянки Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Стужиця-Ужок», що розташована на території Ужанського національного природного парку.

З цього питання доповідали директор Ужанського НПП Віктор Биркович та керівник робочої групи, створеної з цього приводу Мінприроди України, професор Федір Гамор.

Робоча група висловилась за негайне припинення будь-яких господарських заходів на цій ділянці Всесвітньої спадщини. Адміністрації Ужанського НПП разом із Карпатським біосферним заповідником доручено забезпечити приведення у відповідність до номінаційного досьє межі ядрової зони ділянки «Стужиця-Ужок» на площі 2592 гектари.

Робоча група схвалила пропозиції щодо затвердження наказом Мінприроди України персонального складу національного комітету з управління об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та визначення відповідальною установою за його роботу адміністрацію Карпатського біосферного заповідника.

На засіданні робочої групи йшлося також і про науково-дослідницьку роботу Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Мінприроди, за тематикою дотичною до проблем компетенції робочої групи.

2016 р.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОЗДОРОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ЗАКАРПАТТІ

2 грудня 2016 р. Департамент екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації провів у м. Виноградові науково-практичну конференцію «Екологічне врядування на Закарпатті: стан та перспективи розвитку».

Робоча президія конференції (зліва направо): голова Виноградівської райдержадміністрації Михайло Русанюк, заступник голови Закарпатської ОДА Віктор Мікулін та директор департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА Сергій Рішко (м. Виноградово, 2 грудня 2016 р.)

У її роботі взяли участь керівники Закарпатської обласної та Виноградівської районної державних адміністрацій й Виноградівської міської ради, науковці, керівники й відповідальні працівники департаменту екології та природних ресурсів ОДА та Державної екологічної інспекції в Закарпатській області, установ природно-заповідного фонду Закарпаття та державних лісогосподарських підприємств, зацікавлені представники громадськості.

Відкрив конференцію директор департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА Сергій Рішко. До її учасників звернулись доктор юридичних наук, професор, заступник голови Закарпатської ОДА Віктор Мікулін та голова Виноградівської райдержадміністрації Михайло Русанюк, які привернули увагу до основних екологічних проблем Закарпаття та до роботи місцевих органів державної виконавчої влади щодо їх розв'язання.

Доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України, заступник директора Карпатського біосферного заповідника Федір Гамор, доповідав про «Стан реалізації актів Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та сталого розвитку гірських населених пунктів Закарпаття» й про «Проведення заходів з розробки проекту організації території Карпатського біосферного заповідника та використання його природних ресурсів з врахуванням інтересів місцевих громад».

Особливо наголосив, що в межах Рахівського, Тячівського, Хустського та Великоберезнянського районів Закарпатської області розміщені найбільші у світі ділянки букових пралісів, які є єдиним природним об'єктом України, що входить у складі українсько-словацько-німецької номінації «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Відповідно до Конвенції про охорону Всесвітньої спадщини країни, які володіють такими об'єктами, повинні забезпечувати їхню охорону, збереження та популяризацію культурної та природної спадщини. А комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, крім законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, вимагає ще й їхньої інтеграції до регіонального та місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів.

У зв'язку із цим Президент та Уряд України відповідним Указом та Дорученнями й Розпорядженнями затвердили комплекс заходів, спрямованих на збереження цих унікальних природних цінностей та забезпечення сталого розвитку й благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, які знаходяться в зоні їх розташування.

Але, на жаль, наголосив Федір Гамор, з часу їх прийняття у 2009 та 2014 роках відповідальні міністерства та відомства України й Закарпатська ОДА зробили дуже мало для їх виконання.

Він детально охарактеризував незадовільне виконання кожного пункту зазначених актів Президента та Уряду України. До прикладу, і далі залишаються розбитими дороги, які ведуть до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, не вирішеними залишаються проблеми із побутовим сміттям, переведенням на альтернативні дровам методи опалення дворогосподарств, що розташовані в зоні букових пралісів тощо.

Для усунення недоліків із виконання зазначених актів Президента та Уряду України в Мінприроди України та Закарпатській ОДА розроблено відповідні пропозиції, які в черговий раз схвалені Дорученням Кабміну №203/13-187/ 094-452 від 12.03.2016 р.

Коментуючи цю ситуацію, Віктор Мікулін наголосив, що названі проблеми належать до пріоритетних у роботі Закарпатської ОДА, і що надалі будуть вживатись рішучі заходи щодо їх розв'язання.

Але у зв'язку із цим ним висловлено стурбованість з приводу відсутності у депутатів Закарпатської обласної ради порозуміння щодо необхідності створення Агенції регіонального розвитку Закарпаття, яка відповідно до Типового положення про Агенції регіонального розвитку (затверджена Постановою Кабміну № 258 від 11.02.2016 р.) має розробляти програми та проекти для ефективної реалізації державної регіональної політики у цьому контексті.

Віктор Мікулін критично охарактеризував стан дотримання екологічного законодавства в лісовому господарстві та при вирішенні проблем гірського курорту «Драгобрат», незадовільну роботу із розширення природно-заповідного фонду, особливо Національного природного парку «Зачарований край». Окремо наголошено на необхідності більш рішучих дій, у рамках чинного законодавства, стосовно питань виділення земельних ділянок для суспільних потреб, розміщення сміттєпереробних підприємств тощо.

На конференції із доповідями та повідомленнями виступили також Остап Цапулич – заступник начальника відділу державної екологічної експертизи та моніторингу довкілля департаменту екології та природних ресурсів ОДА, головний лісничий Національного природного парку «Зачарований край» Іван Шишканинець, заступник директора НПП «Синевир» Юрій Тюх, директор державного підприємства «Виноградівське лісове господарство» Василь Агій та інші.

Конференція ухвалила відповідні рекомендації. Її матеріали передбачається опублікувати.

2016 р.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІЇ БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ ЮНЕСКО РОЗГЛЯНУТО У МІНПРИРОДИ УКРАЇНИ

21 грудня 2016 року у Міністерстві екології та природних ресурсів України обговорено актуальні питання збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та активізації транскордонної співпраці біосферних резерватів в Україні.

Нагадаємо, що для оптимізації діяльності Сектора природничих наук та природної спадщини Національної комісії України у справах ЮНЕСКО наказом Міністра екології та природних ресурсів України Остапа Семерака створено робочу групу, до складу якої увійшли провідні українські вчені, керівники департаментів Мінприроди, Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», установ природно-заповідного фонду, представники місцевих органів виконавчої влади та громадськості.

На засіданні цієї робочої групи, 21 грудня 2016 року, розглянуто комплекс питань, пов'язаних зі станом збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», міжнародні аспекти активізації співпраці українських транскордонних біосферних резерватів ЮНЕСКО та перспективні плани роботи щодо реалізації в Україні схваленої нещодавно Генеральною конференцією ЮНЕСКО Стратегії та Лімського плану дій Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» на 2016-2025 роки.

Відкриваючи зібрання, заступник Міністра екології та природних ресурсів України з питань європейської інтеграції, заступник Голови Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Микола Кузьо насамперед привернув особливу увагу присутніх до необхідності посилення відповідальності органів центральної та місцевої виконавчої влади за виконання актів Президента та Уряду України із питань збереження букових пралісів Карпат й урядового Плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Він також високо оцінив результати роботи місії експертів Міжнародного Союзу охорони природи до десяти країн Європи, що проводилася цього року з метою розгляду відповідності критеріям Всесвітньої спадщини ділянок старовікових букових лісів, які запропоновані для розширення об'єкта Всесвітньої спадщини за новою назвою «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи», в тому числі із природних заповідників «Горгани» та «Розточчя», Національних природних парків «Синевир», «Зачарований край» та «Подільські Товтри.

У доповіді члена Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО доктора біологічних наук, професора, заступника директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора детально висвітлено результати роботи із реалізації рішень спільного Керівного Комітету трьохстороннього транскордонного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», стан та пропозиції шодо виконання відповідних Актів Президента та Уряду України, перспективи створення транскордонного українсько-румунського біосферного резервату в Мараморських горах та проінформовано про хід розширення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (у співдоповіді із заступником начальника відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку Карпатського біосферного заповідника Василем Покиньчередою) тощо.

На пропозицію Ф. Гамора робоча група обговорила питання будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника, за рахунок коштів українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат.

Крім того, заслухано доповіді директорів Департаменту із питань заповідної справи Мінприроди України Ігоря Іваненка, Ужансько-

го та Шацького національних природних парків Віктора Бирковича й Володимира Захарка, начальника відділу формування мережі природоохоронних територій Мінприроди Григорія Парчука щодо участі українських делегацій в засіданнях координаційних рад транскордонних біосферних резерватів «Східні Карпати» (Україна, Польща, Словаччина), «Західне Полісся» (Україна, Білорусь, Польща) та «Дельта Дунаю» (Україна, Румунія), підготовку пропозицій для реалізації в Україні Стратегії та Лімського плану дій Програми ЮНЕСКО «Людини і біосфера» на 2016-2025 роки та затвердження плану роботи робочої групи на 2017 рік.

Розглянуто й інші актуальні питання активізації транскордонної співпраці у рамках Всесвітньої спадщини та Програми ЮНЕСКО «Людини і біосфера», прийнято відповідні рішення.

2016 р.

У МІНПРИРОДИ ОБГОВОРИЛИ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ТА ПЛАН ЗАХОДІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ЛІМСЬКОГО ПЛАНУ ДІЙ ПРОГРАМИ ЮНЕСКО «ЛЮДИНА І БІОСФЕРА»

6 червня 2017 року в Києві, в Міністерстві екології та природних ресурсів України, відбулося засідання робочої групи Сектора природничих наук та природної спадщини Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, на якому розглянуто найактуальніші питання збереження природної спадщини в Україні та реалізації Лімського плану дій програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера».

На засіданні робочої групи виконуючий обов'язки директора Департаменту екомережі та природно-заповідного фонду Мінприроди України Григорій Парчук й радник Міністра екології та природних ресурсів України Віктор Клід насамперед проінформували про хід виконання в Україні вимог Конвенції та рішень Національної комісії України у справах ЮНЕСКО щодо збереження Всесвітньої природної спадщини, привернули увагу до першочергових завдань органів влади у цьому контексті.

Детально обговорено хід виконання актів Президента та Уряду України з питань збереження букових пралісів Карпат та уточнення конфігурації меж ділянки «Стужиця-Ужок» (Ужанський національний природний парк) об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Доповідаючи з цього приводу, член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО заступник директора Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук, професор Федір Гамор зазначив, що останнім часом вживаються додаткові заходи для активізації цієї роботи. Так, 1 березня 2017 року в Закарпатській облдержадміністрації хід виконання цих урядових рішень проаналізовано на спеціальній нараді.

У результаті, зокрема, доручено агентству регіонального розвитку та транскордонного співробітництва Закарпаття забезпечити підготовку та реалізацію в 2017-2020 роках, у рамках Державного фонду регіонального розвитку, пілотного проекту з розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Розпочались роботи з ремонту дороги до Угольських пралісів (Мала Уголька). За рахунок перевиконання митних платежів спрямовуються кошти на ремонти й інших доріг, що ведуть до чорногірських (Рахів-Богдан-Луги) та свидовецьких (Луг-Косівська Поляна) масивів Спадщини.

Знову гостро порушено питання фінансування будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат у Квасах та щодо організації українсько-румунського пропуску через кордон на ділянці с. Ділове (Україна) – с. Валя Вишеулуй (Румунія) та створення відповідної прикордонної інфраструктури тощо. Проінформовано також, що розпорядженням голови Закарпатської ОДА підтримано пропозицію Карпатського біосферного заповідника щодо проведення міжнародної науково-

практичної конференції на тему «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту» у м. Рахів 26-29 вересня 2017 року, а також про те, що під керівництвом заступника голови облдержадміністрації Віктора Мікуліна створено відповідний оргкомітет. Крім того, проведення цієї конференції бере під свій патронат і Національна комісії України у справах ЮНЕСКО.

На зібранні розглянуто також питання реалізації заходів із впровадження в Україні Стратегії та Лімського плану дій програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» на період до 2025 року, стан підготовки до проведення в Україні засідання Спільного керівного комітету об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», ходу розширення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні букові ліси Німеччини» та перспективи збереження в цьому контексті старовікового букового лісу в Національному природному парку «Подільські Товтри», підготовки національного періодичного огляду Ужанським національним природним парком стосовно участі у транскордонному біосферному резерваті «Східні Карпати», про створення українсько-польського біосферного резервату «Розточчя», підготовки до п'ятого засідання Координаційної ради білорусько-польсько-українського біосферного резервату «Західне Полісся» тощо.

З інформаціями та в їх обговоренні виступили заступник голови Міжнародної координаційної ради програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» Павло Черінько, член- кореспондент НАН України Яків Дідух, директор Ужанського національного природного парку Віктор Биркович, заступник начальника відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку Карпатського біосферного заповідника Василь Покиньчереда та інші.

Робоча група ухвалила відповідні рішенні та рекомендації.

2017 р.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЯ ВЗЯЛА ПІД КОНТРОЛЬ РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА ТА ВИКОНАННЯ АКТІВ ПРЕЗИДЕНТА Й УРЯДУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ПРИЛЕГЛИХ ДО ЙОГО БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

У Закарпатській обласній державній адміністрації проведено аналіз та заслухано питання розширення території Карпатського біосферного заповідника та стан виконання актів Президента та Уряду України із забезпечення сталого розвитку гірських населених пунктів у зоні розташування його букових пралісів.

22 березня 2017 року в Закарпатській облдержадміністрації, під головуванням заступника голови адміністрації Віктора Мікуліна, на засіданні спеціальної робочої групи, створеної розпорядженням голови ОДА Геннадія Москаля, розглянуто питання розширення, за рахунок пралісів Тячівського району, території Карпатського біосферного заповідника.

Доповідаючи з цього приводу, заступник директора Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор, по-перше, наголосив, що реалізація цього важливого природоохоронного проекту проводиться на виконання вимог Закону України «Про основні засади (стратегію) екологічної політики України на період до 2020 року», Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.08.2012 року № 385), розпорядження голови Закарпатської облдержадміністрації від 22 листопада 2012 року «Про регіональний план дій з охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області» та відповідних доручень Міністра екології та природних ресурсів України Остапа Семерака від 22 серпня 2016 року.

По-друге, проінформовано, що в результаті інвентаризації найцінніших природних лісів (пралісів) Закарпатської області у 2006-2007 роках, за підтримки Міністерства охорони на-

вколишнього природного середовища України та Державного комітету лісового господарства України, в рамках українсько-голландського проекту «Праліси Закарпаття як ядрові зони пан'європейської екологічної мережі», встановлено, що праліси на Закарпатті складають близько 10% від його лісовкритої площі. Виявлено, що найбільші ділянки пралісів, не тільки на Закарпатті, але й в Україні, зосереджені в Тячівському районі (22 582 гектари). Але понад 12 тисяч гектарів, безпосередньо на межі із Карпатським біосферним заповідником, належать до господарських лісів і не мають загальнодержавного природоохоронного статусу.

Така ситуація призводить до їх вирубування. До речі, як показують проведені дослідження, лише із 1997 по 2007 роки в Рахівському, Тячівському та Хустського районах площі пралісів скоротились майже на 10 відсотків. Тому включення ділянок пралісів та природних старовікових лісів масиву Красна, які проектуються під розширення території Карпатського біосферного заповідника, гарантуватиме їм довгострокове збереження.

Загалом робоча група підтримала проектну пропозицію адміністрації Карпатського біосферного заповідника щодо розширення його території, за рахунок пралісів Мокрянського лісомисливського господарства у Тячівському районі, орієнтовною площею близько 9 тисяч гектарів. Доручено доопрацювати ці матеріали із врахуванням зауважень зацікавлених сторін та направити Закарпатському обласному управлінню лісового та мисливського господарства й дирекції державного підприємства «Мокрянське лісомисливське господарство» для отримання попереднього погодження.

Дуже важливими також є рішення наради із представниками департаментів житлово-комунального господарства, будівництва та інфраструктури; економічного розвитку та торгівлі; управлінь зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва; містобудування та архітектури; туризму та курортів ОДА; Басейнового управління водних ресурсів річки Тиса; керівників Рахівської районної державної адміністрації, Карпатського біосферного заповідника й Ужанського національного природного парку, яка відбулася 1 березня 2017 року в Закарпатській облдержадміністрації.

На нараді заступник голови ОДА Віктор Мікулін та директор департаменту екології та природних ресурсів Сергій Рішко критично проаналізували стан виконання Актів Президента та Уряду України із питань забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

У зв'язку з фінансовими труднощами нарада підтримала ініціативу автора цих рядків щодо підготовки та реалізації комунальним підприємством «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва Закарпаття» в 2017-2020 роках, у рамках Державного фонду регіонального розвитку, пілотного проекту із розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Схвалено й наші пропозиції щодо вирішення питань фінансового забезпечення будівництва Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат на гірському курорті Кваси, проведення міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та організації українсько-румунського пункту пропуску через державний кордон в селі Ділове (Україна) – Валя Вишулуй (Румунія) із створенням прикордонної інфраструктури тощо.

2017 р.

НА ЗАСІДАННІ НАЦКОМІСІЇ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ЮНЕСКО ПІДТРИМАНО НЕОБХІДНІСТЬ БУДІВНИЦТВА МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ НА ЗАКАРПАТТІ

7 лютого 2017 року в Києві, в Міністерстві закордонних справ України, під головуванням заступника Міністра закордонних справ України, голови Національної комісії України у справах ЮНЕСКО С.О. Кислиці, відбулося XXI засідання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, на якій обговорено широкий спектр питань міжнародної співпраці України у рамках ЮНЕСКО.

Зокрема, заслухано звіти про діяльність секторів Нацкомісії в 2016 році, пріоритети її роботи в 2017 році, хід виконання попередніх рішень, питання приєднання України до другого Протоколу Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (1954 р.) тощо.

З доповідями із цих питань виступили, керівники секторів Нацкомісії: культури та культурної спадщини – перший заступник Міністра культури України Світлана Фоменко, освіти – перший заступник Міністра освіти та науки України Владимир Ковтунець, науки – віце-президент Національної академії наук України академік Анатолій Загородній, молодіжної політики – заступник Міністра молоді і спорту України Микола Мовчан, заступник керівника сектора природничих наук та природної спадщини, директор Департаменту із питань заповідної справи Мінприроди України Ігор Іваненко тощо.

На наше прохання заслухано також питання будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат та відзначення 10-річчя включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Інформуючи із цього приводу учасників зібрання, заступник директора Карпатського біосферного заповідника доктор біологічних наук, професор Федір Гамор наголосив, що незважаючи на вимоги статті 5 Конвенції про збереження Всесвітньої спадщини, Доручення Президента України від 02.04.2013 р. № 1-1/749 із питань збереження букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Плану заходів, затверджених Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 р. № 1619-р та доручення Кабінету Міністрів від 21 березня 2016 року № 9026/1/1-16, не забезпечується виділення необхідного фінансування для будівництва на базі Карпатського біосферного заповідника, на гірському курорті Кваси, Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат.

А цей об'єкт, відповідно до Спільної Декларації про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним Міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища, будівництва та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччини щодо співпраці з охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» та Стратегії розвитку мережі навчальних центрів букових пралісів, яка спеціально розроблена німецькими експертами у рамках реалізації українсько-німецько-словацького проекту «Сталий менеджмент територій, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат», повинен виконувати координуючу роль у мережі навчальних центрів усіх країн, букові праліси яких входять до Всесвітньої спадщини.

Актуальність будівництва цього центру зростає й у зв'язку із розширенням об'єкта спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» за рахунок пралісів ще 11 європейських країн (Іспанія, Італія, Австрія, Бельгія, Словенія, Болгарія, Румунія та інші) та реорганізацією його в новий об'єкт Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи».

У зв'язку з цим ми звернулись із проханням, щоби будівництво цього важливого центру було здійснено за рахунок коштів українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні».

Ми звернулись також із пропозицією, щоби міжнародна науково-практична конференція

«Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»: історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту» (м. Рахів, 26-29 вересня 2017 року), в роботі якої передбачається участь близько 200 представників Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Міжнародного Союзу охорони природи (IUCIN), наукових кіл, органів влади та громадськості із 22 європейських країн, пройшла під егідою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

З обговорюваних питань Нацкомісія прийняла відповідні рішення.

2017 р.

У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТ-ПЛАНУ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ» РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ РЕАЛІЗАЦІЯ НОВОГО УКРАЇНСЬКО-ШВЕЙЦАРСЬКОГО НАУКОВОГО ПРОЕКТУ

У зв'язку із цим 4 квітня 2017 року в адміністрації Карпатського біосферного заповідника, за участі науковців Швейцарського федерального науково-дослідного інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), Карпатського біосферного заповідника та Національного лісотехнічного університету, відбулася виробнича нарада.

А 5 квітня 2017 року науково-організаційні аспекти реалізації цього проекту обговорено на засіданні науково-технічної ради Карпатського біосферного заповідника.

Доповідаючи на нараді, керівник відділу та науковий співробітник WSL Петер Бранг і Йонас Штільгард проінформували, що проект «Українсько-швейцарська співпраця в лісових дослідженнях» базується на багаторічній та успішній співпраці між українськими та швейцарськими вченими і спрямований на зміцнення потенціалу Карпатського біосферного заповідника та поглиблення досліджень в пралісових екосистемах.

Проект розроблений відповідно до стратегічних тем WSL та Швейцарського федерального відомства з охорони навколишнього середовища (FOEN).

Провідною установою з його реалізації виступає WSL. Партнерами будуть Швейцарська школа сільськогосподарських, лісових наук та наук про продукти харчування (HAFL, Zollikofen) і Центр з розвитку та навколишнього середовища (CDE, Берн), а з української сторони – Карпатський біосферний заповідник, Національний лісотехнічний університет та Агентство з питань сталого розвитку Карпатського регіону (FORZA).

Запланована науково-дослідна робота в Україні доповнюватиметься аналогічними дослідницькими заходами у Швейцарії, що дозволить отримати значний ефект синергії. Проектом передбачається опрацювати питання використання пралісів Угольсько-Широколужанського масиву як «гарячої точки» для науки та обміну знань в галузі освіти та наукових досліджень, просування молодих вчених та створення ефекту синергії у всіх проектах з цієї тематики.

Протягом 2017-2020 років буде проведено повторні інвентаризації постійних лісознавчих пробних площ, вивчатиметься роль пралісів як еталонів для лісового біорізноманіття, причини домінування бука лісового, за допомогою спеціальних аеродистанційних досліджень (із застосуванням технології LiDAR) розроблятиметься модель рослинності та рельєфу в Угольсько-Широколужанських пралісах. Окремо досліджуватиметься структура ялиново-ялицево-букових пралісів та монокультур смереки у Чорногорському масиві Карпатського біосферного заповідника тощо.

У рамках проекту українськими та швейцарськими науковцями буде підготовлено декілька дисертаційних робіт, група українських науковців пройде стажування у Швейцарії, відбудеться літня школа для студентів, облаштується інфраструктура Карпатського біосферного заповідника, пройде міжнародна наукова конференція тощо.

Виступаючи перед учасниками цих зібрань, заступник директора Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук, професор Федір Гамор наголосив, що реаліза-

ція нового українсько-швейцарського проекту із поглиблення лісових досліджень є особливо актуальною і в контексті розв'язання завдань, поставлених Комітетом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (у рішеннях 31 COM 8B.16 від 28 червня 2007 року та 35 COM 8B.13 від 26 червня 2011 року з нагоди включення букових пралісів Карпат та давніх букових лісів Німеччини до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО) перед урядами України, Німеччини та Словаччини, які передбачають, по-перше, забезпечення найбільш ефективного збереження об'єкта, з усіма біотичними та абіотичними компонентами. По-друге, проведення наукових досліджень, спрямованих на отримання знань, які можна передати та використати для сталого, наближеного до природи лісокористування. По-третє, використання природної спадщини для активізації еколого-освітньої роботи, формування екологічної культури та підвищення поінформованості громадськості про праліси та їх цінності на місцевому, національному та міжнародному рівнях. І по-четверте, впровадження принципів сталого використання природних ресурсів на територіях, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини (зокрема відновлювати традиційні ремесла, розвивати екотуризм, виробництво екологічно чистих продуктів харчування тощо).

При цьому ЮНЕСКО визначає, що перевага має надаватись міжнародному менеджмент-плану щодо наукових досліджень та моніторингу, зважаючи на те, що обсяги існуючої бази даних та інформація, яка зібрана на об'єктах, що увійшли до серійної українсько-словацько-німецької номінації букових пралісів та старовікових букових лісів Німеччини, можуть допомогти дослідити наслідки впливу глобальних кліматичних змін.

А директор Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак та доктор сільсько-господарських наук, завідуючий кафедрою Національного лісотехнічного університету Василь Лавний висловили вдячність за підготовлений проект та запевнили, що українська сторона буде всіляко сприяти його успішній реалізації.

Науково-технічна рада прийняла з приводу реалізації українсько-швейцарського проекту відповідне рішення.

2017 р.

ВСЕСВІТНЯ ПРИРОДНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО ЗБЛИЖУЄ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

17-23 вересня 2018 р. делегація з Рахова, із метою вивчення досвіду роботи, відвідала об'єднану територіальну громаду Гьорзельберг-Гайніх, яка розташована в окрузі Вартбург Федеральної землі Тюрінгія, яку називають зеленим серцем Німеччини.

До цієї громади входить 17 населених пунктів, де мешкає понад 6,3 тисячі жителів. Розташована на висоті 285 метрів над рівнем моря й займає площу 14195 гектарів. Густота населення складає 44,9 чоловік на квадратний кілометр.

Тут функціонує Національний парк «Гайніх», давні букові ліси якого, разом із буковими пралісами Карпатського біосферного заповідника, входять до переліку об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні ліси Карпат й інших регіонів Європи».

Муніципалітет громади розташований в містечку Берінген, із яким в період підготовки номінації щодо включенню давніх букових лісів Німеччини, до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, за ініціативою професора Федора Гамора, українське місто Рахів уклало угоду (підписана головами територіальних громад Бергардом Бішофом та Ярославом Думином, 9 вересня 2007 року у м. Рахів, під час відзначення його 560 річчя) про співпрацю між громадами, які розташовані у зоні Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

У рамках цієї угоди, 17-23 вересня 2018 року, делегація міста Рахів, у складі міського голови Віктора Медвідя, члена виконавчого комітету міської ради, заступника директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора, депутата міської ради, лікарки Рахівської центральної районної лікарні Олесі Гудз, директора міського комунального підприємства «Рахів-тепло» Василя Веклюка, директора Велико-Бичківського лісомисливського господарства Юрія Сойми, редактора міської газети «Вісті Рахова», вчительки Рахівської середньої школи №1 Наталії Дреботи та провідного фахівця міської ради Вікторії Губко, на запрошення бургомістра об'єднаної територіальної громади Гьорзельбург-Гайніх Бергарда Бішофа, вивчала німецький досвід роботи щодо збереження об'єкта Всесвітньої спадщини та сталого соціально-економічного розвитку громад, що прилягають до нього.

Поїздка відбулась завдяки зусиллям співробітниць муніципалітету цієї громади й виконкому Рахівської міської ради Анке Траупман та Вікторії Губко, завдяки проекту «Партнерство з містами України», який реалізується за дорученням Федерального міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини в рамках тристороннього співробітництва таких німецьких інституцій, як Сервісний центр муніципального розвитку Єдиного світу (SKEW) організації «Engagement Global» у партнерстві з Німецьким товариством міжнародної співпраці (GIZ) і Фондом Конрада Аденауера.

Насамперед треба підкреслити, що із часу останнього візиту (в 2007 році) представників Рахівської громади до цього регіону Німеччини, який став можливим, за кошти програми Євросоюзу INTERREG, тут пройшли вражаючі переміни на краще. Цьому у значній мірі, як підкреслювали наші партнери, посприяло включення в 2011 році, за активної підтримки адміністрації Карпатського біосферного заповідника, давніх букових лісів Національного парку «Гайніх», до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Тому не випадково, перший день візиту Рахівської делегації, присвячений вивченню досвіду роботи Національного парку «Гайніх» (у супроводі його директора Манфреда Гросмана), щодо збереження Всесвітньої спадщини та його ролі в реалізації проектів зі сталого розвитку населених пунктів, що розташовані в зоні його діяльності.

Національний природний парк «Гайніх» є одним із 16 в Німеччині, займає площу 7500 гектарів. На цих землях, до утворення парку, діяв великий військовий полігон та танкодром Радянських військ у Німеччині, після виведення яких, на ділянках де ще збереглись давні букові ліси, у 1998 році утворено Національний парк. А в 2011 році 1573.4 гектарів (з охоронною зоною 4085,4 гектари) його території, включено до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

За 50 кілометрів від парку розташована столиця Тюрингії із 200 тисячним населенням – місто Ерфурт, а в межах 10-15 кілометрів знаходяться також міста Бад Лангельзальц (із населенням 18 тисяч чоловік) та Айзенах (50 тисяч населення), в якому знаходиться знаменитий німецький королівський замок – об'єкт Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО «Вартбург», народився Всесвітньо відомий композитор Йоган Себастьян Бах та проживав і творив свої революційні праці з реформації католицизму Мартін Лютер.

Відповідно до німецького законодавства, вся територія національних парків повністю вилучається із господарського використання. Тут заборонено будь які рубки лісу, випасання худоби, полювання та використання інших природних ресурсів. Їх режим є аналогічним до режиму абсолютної заповідності в українських природних заповідниках. У німецьких національних парках суворо дотримуються принципу: «природа повинна залишатись природною».

Тому національні парки служать, насамперед, для охорони природи, працюють над створення умов для відпочинку, екологічної освіти й виховання населення та туристів. Для цього облаштовується мережа еколого-освітніх маршрутів та стежок, місця відпочинку, стоянки для автомобілів, оглядові вежі, потужна інформаційна інфраструктура, візит-центри тощо.

Відвідування парків, за спеціально облаштованими маршрутами, є безкоштовним. Але плата встановлюється за екскурсії до інформаційних центрів, за автомобільні стоянки й за роботу екскурсоводів, яких до прикладу в національному парку «Гайніх», приватно працює біля 30 чоловік.

Цей національний парк підпорядковується Міністерству охорони довкілля Федеральної землі Тюрингія. В його штаті знаходиться 42 працівники (в т.ч. 24 рейнджери), які є державними службовцями. На його утримання щорічно із бюджету Федеральної землі виділяється біля 2-х мільйонів євро. Середня заробітна плата працівників парку складає в межах двох тисяч євро.

Символом та туристичним брендом національного парку й регіону його розташування обрано дикого кота, популяція якого в лісах парку складає біля 30 особин.

Враховуючи те, що дикий кіт користується великою популярністю серед місцевого населення та численних туристів, тут в одному із населених пунктів, за кошти інвесторів створено візит-центр «Село дикого кота» та вольєр диких котів, оснащено спеціальну «котячу» еколого-освітню стежку, які щорічно відвідують до тридцяти тисяч туристів. За їх відвідування дорослі сплачують по 5.5 євро, а сім'ї по 14.5 євро.

Великою популярністю в Німеччині користується й споруджена тут унікальна туристична атракція – вежа із екологічною стежкою у кронах дерев, висотою від 10 до 24 метрів. На її будівництво із бюджету сусіднього із парком міста Бад Лангельзальц та німецького екологічного фонду витрачено біля 6 мільйонів євро.

Щороку її відвідує біля 200 тисяч туристів. Ціна квитка – 11 євро для дорослих і 5 євро для дітей. Отримані кошти ідуть до бюджету міста, яке профінансувало будівництво цього об'єкта.

А нещодавно, поруч із стежкою у кронах дерев, за кошти цього ж міста споруджено, на площі в декілька тисяч квадратних метрів, величезний візит-центр про букові праліси як об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та добротний ресторан.

Ті хто відвідує ці об'єкти, мають можливість полюбуватись не тільки унікальними панорамами й краєвидами дикої природи парку, не завдаючи їй ніякої шкоди, але й детально познайомитись за допомогою інформаційних стендів, відеофільмів, інтерактивних експонатів та атракцій, популярних листівок та буклетів із флорою та фауною давнього букового лісу, його структурою й будовою, екологічними особливостями, науковими та господарськими їх цінностями тощо.

Крім цього, в околицях та безпосередньо на території парку за кошти інвесторів створено регіональний молодіжний екологічний табір, навчальний центр для школярів (в якому щорічно під керівництвом рейнджерів проходять тренінги біля трьох тисяч дітей), вражаючу оглядову вежу (на її спорудження уряд Тюрингії спрямував 140 тисяч євро), велику базу відпочинку із 26 котеджів, мережу готелів та ресторанів тощо.

У кожному населеному пункті, громадами за кошти уряду Тюрингії розміщено інформаційні матеріали про національний парк та Всесвітню спадщину ЮНЕСКО. Подібна інформація, в одному дизайнерському стилі, розміщена в школах, садках, підприємствах, ресторанах (25 із яких є офіційними партнерами парку) та в інших туристичних об'єктах.

Важливо і те, що для облаштування інформаційно-туристичної інфраструктури в національному парку, теж за спеціально виділені кошти, збудовано та оснащено сучасним обладнанням велику деревообробну майстерню.

Тож, завдяки спільним та злагодженим діям адміністрації парку, уряду Тюрингії та територіальних громад, в останні роки тут вдалось створити біля 250 робочих місць. А парк за 20 років його існування, відвідало біля 5 мільйонів туристів.

Про високий рівень суспільного розуміння та державної підтримки ролі природоохоронних територій та Всесвітньої спадщини, говорить і той факт, що в урочистих заходах з нагоди 20-річчя, яке відзначає в цьому році Національний парк «Гайніх», приймав участь особисто прем'єр-міністр уряду Тюрингії. Для реклами та популяризації його діяльності, додатково із бюджету Землі спрямовано 40 тисяч євро, а на столичній сільськогосподарській виставці «Зелені дні в Ерфурті», розміщено розгорнуту експозицію з нагоди цього ювілею.

За словами директора парку Манфреда Гросмана, всі громади та адміністрація парку працюють злагоджено і спільно із туристами «тягнуть за один канат», тобто оберігають природу і пишаються своїм регіоном.

Але, попри все це, найважливішим завданням парку залишається охорона Світової спадщини, природних екосистем та великої кількості видів рослин і тварин, які приваблюють сюди не тільки дослідників але й відвідувачів.

Парк та громади виважено працюють і з питань розв'язання конфліктних ситуацій. До прикладу, за підрахунками фахівців в його лісах поголів'я диких свиней зросло до 600 особин. А це уже призводить до шкоди навколишнім селам та сільськогосподарським угіддям. Тому, на прохання громад, за рішенням адміністрації парку його рейнджери щорічно відстрілюють на зовнішніх межах заповідних масивів біля 200 кабанів, м'ясо яких за символічними цінами реалізується в торгову мережу прилеглих населених пунктів, що теж позитивно впливає на їх розвиток.

Заслуговує на особливу увагу й унікальний досвід роботи владних інституцій та громадськості із популяризації об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та використання їх, як бренду для сталого розвитку цього регіону.

Так, у межах територіальної громади працює Спілка «Світова спадщина» та Товариство сприяння розвитку національного парку «Гайніх», до яких входять всі населені пункти, чимало активістів й меценатів. За внески своїх членів та коштів від уряду Тюрингії, ведеться активна просвітницька робота з питань їх збереження та розвитку, серед населення та туристів, організовуються різноманітні масові заходи, дітей залучають до акції «Стань дослідником природного лісу» тощо.

Крім того, Спілка «Світова спадщина «Гайніх», разом із туристичним товариством, яке працює над популяризацією Всесвітнього об'єкта культурної спадщини «Замок Вартбург», розробили та впроваджують із 2012 року, Проект «Регіон Світової спадщини «Вартбург-Гайніх» – рушійна сила для сталого розвитку».

Найважливішим завданням Проекту є реклама рідкісного у світі регіону, де поряд розташовані об'єкти Всесвітньої природної і культурної спадщини ЮНЕСКО. На ці цілі із бюджету Тюрингії вже спрямовано біля одного мільйона євро. Випускаються спеціальні рекламні журнали, буклети, відеофільми, білборди, сторінки в соціальних мережах, на вокзалах та автобусах розміщаються рекламні банери Всесвітньої спадщини, під цим брендом організовуються конференції та туристичні виставки – ярмарки у різних містах Німеччини тощо. Як результат, помітно зростають туристичні потоки, збільшуються інвестиції для розбудови туристичної інфраструктури. До прикладу, тут майже на 10 відсотків уже зросла кількість місць у готелях та збільшуються надходження до бюджетів регіону.

У зв'язку із цим, варто нагадати, що Закарпаття теж належить до тих рідкісних регіонів у світі, де поряд розташовані об'єкти Всесвітньої природної і культурної спадщини ЮНЕСКО. Так, в Ясінях та Ужку знаходяться унікальні дерев'яні церкви, які входять до українсько-польського об'єкта Всесвітньої культурної спадщини «Дерев'яні церкви Карпатського регіону».

А між ними, на територіях національних природних парків «Ужанський», «Зачарований край», «Синевір» та Карпатського біосферного заповідника, простягаються великі масиви природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні ліси Карпат й інших регіонів Європи».

Так чому би зацікавленим сторонам не об'єднатись та використати досвід наших німецьких партнерів й розпочати роботу над підготовкою та впровадженням проекту «Закарпаття – регіон Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО»? Такий Проект міг би стати достатньо привабливим брендом для сталого розвитку в нашому краї, залучення інвестицій в розбудову, насамперед туристично-рекреаційної інфраструктури тощо.

Багато цікавих та корисних для області речей закарпатці побачили і в інших сферах діяльності дружньої німецької об'єднаної територіальної громади. Так, бургомістр громади Бергард Бішоф детально розповів про адміністративну структуру муніципалітету, джерелах надходження та пріоритетах формування видаткової частину бюджету, про взаємодію із адміністрацією парку, який, на його думку, є гордістю громади, громадськими формуваннями, установами та підприємствами у питаннях соціально-економічного розвитку тощо.

Зведений бюджет громади – близько 13 мільйонів євро, переважну частину з яких складають промисловий та аграрний податок. 72,5 відсотків бюджетний витрат спрямовується на будівельні роботи, пов'язані із утриманням доріг, зелених насаджень та благоустроєм територій населених пунктів.

У бюджеті передбачаються витрати на підтримку розгалуженої мережі громадських організацій, які проводять багатогранну діяльність, формують здорову,творчу, робочу обстановку у громаді, та формують основу громадянського суспільства.

У межах об'єднаної територіальної громади великою є податкова база, адже тут розташовано чотири промислові зони, де зосереджено біля чотирьох тисяч робочих місць та працює ще біля 300 малих підприємств. Тому тут низьким є рівень безробіття (біля 0,7 процента).

На території громади розташовано 6 дитячих садків (на 300 місць), дві початкові та одна загальна середня школа.

Для організації відпочинку людей, працює біля 60 товариств та об'єднань громадян за інтересами, активно використовується національний парк та об'єкти Світової спадщини.

А до проблем громади належать, зокрема, зменшення його населення через виїзд молоді у великі міста, поява іноземних мігрантів та нестача лікарів.

Багато цікавого, вартого наслідування, ми побачили також під час візиту до добровільної пожежної дружини, комунального будівельного підприємства, дитячого садка, загальної середньої школи, асоціації з водопостачання та водовідведення, в сусідньому місті Айзенах (яке обслуговує біля 70 тисяч чоловік). Нас особливо вразило те, що на території громади за кошти її бюджету створена та утримується потужна пожежна команда, для якої збудовано необхідні ангари та приміщення, кабінети для навчань та тренувань персоналу, придбано найсучасніші пожежні машини та обладнання для гасіння не тільки пожеж, але й ліквідації інших надзвичайних ситуацій.

Але найцікавішим є те, що тут, як і в Німеччині загалом (за винятком великих міст), пожежні дружини працюють виключно на добровільних засадах, у вільний від основної роботи час. При цьому протягом десяти хвилин, чергова команда має прибути на місце пожежі чи іншої надзвичайної ситуації.

За цю громадську роботу, із бюджету громади, кожному члену добровільної пожежної дружини, до пенсійного фонду щомісячно сплачується по 5 євро. А за сорок років виконання такого громадського доручення члени добровільної пожежної дружини можуть заробити додаткову пенсію у розмірі 300 євро на місяць. Тож добровольців не бракує, їх готують уже із шкільної парти.

Менталітет та майбутнє німецької нації формується вже одразу із дитсадків. Насамперед, для діток і батьків тут створено ідеальні комфортні побутові умови та морально-психологічну атмосферу, максимально наближену до домашніх умов. Дітки, залежно від віку, почувають себе тут вільно. Більшу частину часу проводять на свіжому повітрі, знайомляться з природою та навколишнім середовищем. Самотужки, разом із вихователями, на маленьких діляночках обробляють ґрунт, висаджують і доглядають за помідорами, огірками та гарбузами тощо.

Вихователі невимушено, здебільшого в ігрових формах, проводять з ними й інші навчально-виховні заходи. Виявляють, розвивають здібності та нахили індивідуально кожної дитини, готують особистості до майбутнього самостійного, цивілізованого життя. Ці ж принципи закладені в основу програм та системи навчання й виховання у школі.

Чимало цікавого ми побачили в аграрній компанії «BEAG», яка зараз продовжує працювати як правонаступник одного із колишніх кооперативів (у нашому розумінні-колгоспів) у Східній Німеччині. Господарство об'єднує землі 75 власників та орендує біля однієї тисячі приватних ділянок. Із застосування потужної сільськогосподарської техніки та новітніх технологій, обробляється 4020 гектарів ріллі та 650 га лук, утримується 2000 овець, 800 свиней, вирощується й реалізується десятки тисяч поросят. Урожайність пшениці складає 80 центнерів з гектара.

А для зменшення забруднення навколишнього середовища, в господарстві із гною від свиноферми та кукурудзяної силосної маси, виробляють біогаз, який тут же, переробляють на власній тепловій електростанції на електроенергію, якої щорічно реалізується в обсязі 3.5 мільйона кіловат/годин.

Не менш цікавим було й знайомство із екологічним виробництвом на заводі із переробки пластикових вікон «VEKA-Умвельтехнік» та будівельному комунальному підприємств об'єднаної територіальної громади.

Але найважливіше, що на завершення візиту досягнуто домовленості щодо продовження активної співпраці між нашими територіальними громадами й природоохоронними територіями.

2018 р.

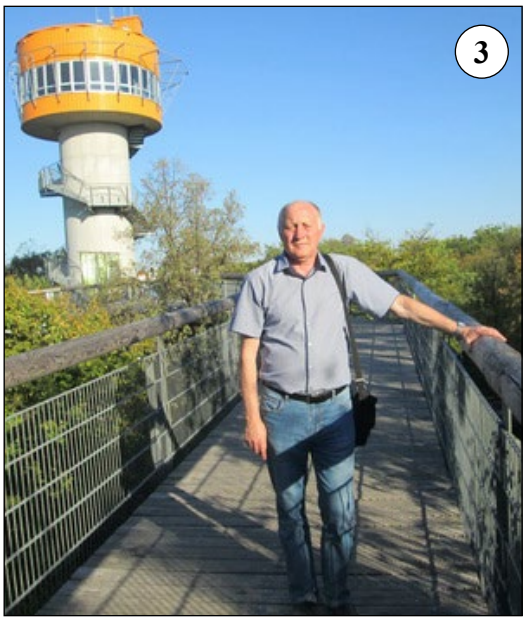
Національний парк «Гайніх» на карті Німеччини

Див. стор. 178:

1-2. Делегація міста Рахів зустрічається з бургомістром м. Берінген Бергардом Бішофом та знайомиться із роботою національного парку «Гайніх»;
3. Федір Гамор на екологічній стежці «У кронах дерев»;
4. Директор національного парку «Гайніх» Манфред Гросман інформує про співпрацю адміністрації парку із територіальними громадами;
5. Фото на згадку (зліва направо): Віктор Медвідь – голова міста Рахів, Бергард Бішоф – бургомістр міста Берінгер, Федір Гамор – заступник директора Карпатського біосферного заповідника та Манфред Гросман – директор національного парку «Гайніх».

1

PARK HAINICH
2

3

4

5

УРЯД УКРАЇНИ ЗАТВЕРДИВ НОВИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ЯК ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИЛЕГЛИХ ДО НЬОГО ТЕРИТОРІЙ

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», Кабінет Міністрів України, 21 листопада 2018 р. прийняв Розпорядження № 892-р про «Деякі питання збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій».

Затверджений План заходів, який, за моєї ініціативи та безпосередньої участі, розроблено Міністерством екології та природних ресурсів України, включає два великі розділи.

Перший з них передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на збереження та охорону української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», а в другому прописуються найважливіші дії урядових структур та місцевих органів влади, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територій.

Урядовим Розпорядженням, у першу чергу, вимагається від Мінприроди, Міністерства освіта та науки й Держлісагенства забезпечити координацію роботи із збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (далі – об'єкт Всесвітньої спадщини), зокрема, шляхом участі у засіданнях Спільного комітету з управління об'єктом Всесвітньої спадщини; створенні і впровадженні інтегрованої системи управління об'єктом Всесвітньої спадщини; забезпечення співпраці з установами інших країн Європи, що оберігають букові праліси та давні ліси, насамперед з румунськими та словацькими установами, розташованими вздовж українсько-румунського та українсько-словацького кордону; забезпечення провадження діяльності Національної керівної групи об'єкта Всесвітньої спадщини щодо виконання рішень, прийнятих на засіданнях Спільного комітету з управління об'єктом Всесвітньої спадщини.

По-друге, протягом 2018-2023 років мають бути створенні умови для розвитку Карпатського біосферного заповідника, Ужанського національного природного парку, національних природних парків «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природних заповідників «Горгани» і «Розточчя», ділянки яких увійшли до складу об'єкта Всесвітньої спадщини. Для цього необхідно:

- затвердити методичні рекомендації щодо управління ділянками об'єкта Всесвітньої спадщини та його буферною зоною, співпраці з місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування;

- забезпечити належний режим охорони об'єкта Всесвітньої спадщини та створити систему моніторингу його ділянок та буферної зони; проведення наукових досліджень біотичного та ландшафтного різноманіття об'єкта Всесвітньої спадщини;

- оснастити установи природно-заповідного фонду транспортними засобами, засобами зв'язку і спостереження, форменим одягом;

- облаштувати еколого-освітні, туристично-інформаційні центри, рекреаційно-туристичні пункти, музейні кімнати в зоні розташування ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини, вжити заходів до будівництва музею природи з адміністративно-лабораторними приміщеннями в Ужанському національному природному парку;

- організувати та облаштувати екологічні стежки і туристичні маршрути на всіх ділянках об'єкта Всесвітньої спадщини;

- встановити інформаційні та межові знаки в місцях масового відвідування, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини населених пунктах, поблизу основних доріг;

- опрацювати питання щодо можливості організації в Карпатському біосферному заповіднику міжнародного навчально-дослідного центру збереження букових пралісів, еколого-освітньої роботи та сталого розвитку;

- забезпечити розроблення проектів організації територій та ефективне управління ділянками об'єкта Всесвітньої спадщини.

По-третє, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації, Мінприроди, Мінрегіон, Мінкультури, установи природно-заповідного фонду, протягом 2018-2023 років, мають забезпечити популяризацію об'єкта Всесвітньої спадщини шляхом:

- висвітлення питань, пов'язаних із збереженням об'єкта Всесвітньої спадщини та його цінністю, в рамках відзначення днів добросусідства з використанням партнерських зв'язків у засобах масової інформації, на офіційних вебсайтах Мінприроди, облдержадміністрацій, установ природно-заповідного фонду;

- використання і популяризації логотипів ЮНЕСКО, Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, об'єкта Всесвітньої спадщини, таких природно-заповідних установ, що входять до його складу, як Карпатський біосферний заповідник, Ужанський національний природний парк, національні природні парки «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природні заповідники «Горгани» і «Розточчя»;

- видання буклетів, листівок та путівників, присвячених цінностям об'єкта Всесвітньої спадщини.

А для впровадження сталого розвитку прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територій, Мінрегіон, Мінекономрозвитку, Мінінфраструктури, Державна фіскальна служба, Адміністрація Держприкордонслужби, Міністерсво закордонних справ, Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська облдержадміністрації в 2018-2023 роках, мають забезпечити розвиток транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні шляхом:

- підготовки та подання проектних пропозицій щодо розвитку туризму, природоохоронної і рекреаційної інфраструктури у межах об'єкта Всесвітньої спадщини та прилеглих до нього територій в рамках виконання спільних операційних програм прикордонного співробітництва «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна», «Румунія – Україна», «Польща – Україна – Білорусь», що фінансуються через Європейський інструмент сусідства ЄС на 2014-2020 роки, а також реалізації Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат;

- продовження консультацій із Словацькою Стороною щодо можливості відкриття міжнародного пункту пропуску через державний кордон для автомобільного та пішохідного сполучення Забродь (Україна) – Уліч (Словацька Республіка);

- проведення консультацій з Румунською Стороною щодо можливості будівництва (відновлення) мосту через р. Тиса та відкриття міжнародного пункту пропуску через державний кордон для автомобільного, залізничного та пішохідного сполучення Ділове (Україна) – Валя Вишеулуй (Румунія).

Крім того, Мінінфраструктури, Укравтодору, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій облдержадміністраціям, доручається в 2019-2023 роках забезпечити проведення ремонту і утримання інфраструктури доріг, що ведуть до ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини на території Карпатського біосферного заповідника, Ужанського національного природного парку, національних природних парків «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природних заповідників «Горгани» і «Розточчя», а також опрацювати питання щодо включення до переліку автомобільних доріг загального користування державного значення автомобільні дороги місцевого значення в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій областях, що ведуть до ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини.

Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації за участю органів місцевого самоврядування, Мінрегіон, Мінприроди, Держводагентство в 2019-2023 роках мають забезпечити:

– переоснащення систем опалення будинків комунальної власності, реконструкції очисних споруд та водозаборів, будівництва каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання, збирання та видалення побутових відходів на прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територій, заохочення населення до переходу на альтернативні джерела енергозабезпечення (теплові насоси, сонячні батареї, електроопалення, вітроенергетичні установки);

– розвиток та впровадження інструментів державно-приватного партнерства щодо сталого розвитку прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територій.

І нарешті, Мінрегіон, Мінагрополітики, Держлісагентство, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації в 2019-2020 роках, мають забезпечити створення на прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територіях додаткових робочих місць, зокрема опрацювати питання щодо залучення інвестицій для утворення підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, переробку дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів.

Говорячи про всі ці речі, буде незайвим нагадати, що це Розпорядження Кабміну, є уже четвертим за рахунком актом, та дорученням, які приймались Президентом та Урядом України, для збереження букових пралісів Карпат як об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Не зважаючи на наші прохання та виступи на різних нарадах в Мінприроди України, Закарпатській обласній держадміністрації, засіданнях Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, «круглих столах», семінарах, конференціях та й у засобах масової інформації (детальльніше за посиланнями: http://cbr.nature.org.ua/doc/BFC.pdf – ст.126-130; 165-184 та 224-240), виконувались вони лише частково. Тому є великі побоювання, що і зараз ці рішення Уряду України, можуть не виконуватись у повному обсязі.

У цьому контексті важливими є роз'яснення з цього приводу Мінфіну та Мінрегіону (листи до Кабміну та Мінприроди від 15 липня 2016 року, № 31-06130-04-3/20474 та від 2 серпня 2016 року (№ 7/31-9600).

Так, Мінфін роз'яснює що, «згідно із статтею 22 Бюджетного кодексу України для здійснення програм та заходів, які реалізуються за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів. Головний розпорядник бюджетних коштів розробляє план своєї діяльності, здійснює управління бюджетними коштами у межах встановлених йому бюджетних повноважень, забезпечує ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів.

Враховуючи зазначене, виконання заходів щодо збереження букових пралісів в Україні мають забезпечувати головні розпорядники бюджетних коштів, визначені відповідальними за їх виконання, у межах видатків затверджених Законом України «Про державний бюджет України»».

Інформуючи Міністерство екології та природних ресурсів України про виконання доручення Секретаріату Кабінету Міністрів щодо стану реалізації Плану заходів Кабінету Міністрів України із забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон) теж дає свої пояснення, з приводу фінансування цих заходів.

Так, відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», наголошує Мінрегіон, «одним із джерел фінансування державної регіональної політики визначено кошти державного фонду регіонального розвитку». Тому «пропозиції щодо реалізації за рахунок коштів цього Фонду проектів з розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в населених пунктах, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» розглядатимуться в установленому законодавством порядку, в разі їх надходження від Закарпатської облдержадміністрації».

Крім того, Мінфін наголошує, що «Планом заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 року № 819, визначено розпорядників бюджетних коштів, відповідальних за виконання зазначених заходів».

А загалом, прийняття цього Розпорядження Кабміну, попри можливі труднощі з їх виконанням, створює позитивний імідж природоохоронній справі та, безумовно, сприятиме сталому розвитку регіонам розташування об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

2018 р.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ЯК ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ І ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

{Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради N 6673-XI від 04.10.88}

Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, що зібралася в Парижі з 17 жовтня по 21 листопада 1972 року на свою сімнадцяту сесію, констатуючи, що культурній і природній спадщині дедалі більше загрожує руйнування, що викликається не лише традиційними причинами пошкодження, а й еволюцією соціального й економічного життя, яка погіршує їх ще більш небезпечними шкідливими й руйнівними явищами,

беручи до уваги, що пошкодження або зникнення будь-яких зразків культурної цінності чи природного середовища є згубним збідненням надбання всіх народів світу,

беручи до уваги, що охорона цієї спадщини на національному рівні часто буває недостатньою у зв'язку з обсягом засобів, яких вона вимагає, і недостатністю економічних, наукових та технічних ресурсів країни, на території якої перебуває цінність, що підлягає захисту,

нагадуючи, що в Статуті Організації передбачено, що вона допомагає збереженню прогресу і поширенню знань, виявляючи турботу про збереження й охорону загальної спадщини людства та рекомендуючи заінтересованим народам укладення відповідних міжнародних конвенцій,

вважаючи, що існуючі міжнародні конвенції, рекомендації та резолюції щодо культурних і природних цінностей свідчать про важливість, якою є для всіх народів світу збереження унікальних і незамінних цінностей, незалежно від того, якому народу вони належать,

беручи до уваги, що деякі цінності культурної і природної спадщини становлять значний інтерес, що вимагає їх збереження як частини Всесвітньої спадщини всього людства,

беручи до уваги, що у зв'язку з масштабами й серйозністю нових небезпек, які їм загрожують, все міжнародне співтовариство має брати участь в охороні природної і культурної спадщини, надаючи колективного сприяння, яке, не замінюючи діяльності заінтересованої держави, на території якої перебуває цінність, ефективно доповнить її,

беручи до уваги, що з цією метою необхідно прийняти нові договірні положення, що встановлюють ефективну систему колективної охорони пам'яток видатного універсального культурного й природного значення, засновану на постійній основі відповідно до сучасних наукових методів,

вирішивши на своїй шістнадцятій сесії, що це питання є предметом міжнародної конвенції,

прийняла шістнадцятого листопада 1972 року цю Конвенцію.

I. Визначення культурної і природної спадщини

Стаття 1

У цій Конвенції під «культурною спадщиною» розуміються:

пам'ятки: твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;

ансамблі: групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки;

визначні місця: твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

Стаття 2

У цій Конвенції під «природною спадщиною» розуміються:

природні пам'ятки, створені фізичними й біологічними утвореннями або групами таких утворень, що мають видатну універсальну цінність з точки зору естетики чи науки;

геологічні й фізіографічні утворення й суворо обмежені зони, що є ареалом видів тварин і рослин, які зазнають загрози й мають видатну універсальну цінність з точки зору науки чи збереження;

природні визначні місця чи суворо обмежені природні зони, що мають видатну універсальну цінність з точки зору науки, збереження чи природної краси.

Стаття 3

Кожній державі – стороні цієї Конвенції належить визначити й розмежувати різні цінності, що перебувають на її території і передбачаються зазначеними вище статтями 1 і 2.

II. Національна охорона та міжнародна охорона культурної і природної спадщини

Стаття 4

Кожна держава – сторона цієї Конвенції визнає, що зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини, що зазначена у статтях 1 і 2, яка перебуває на її території, покладається насамперед на неї. З цією метою вона прагне діяти як власними зусиллями, максимально використовуючи наявні ресурси, так і, за необхідності, використовувати міжнародну допомогу і співробітництво, якими вона може користуватися, зокрема, у фінансовому, художньому, науковому й технічному відношеннях.

Стаття 5

Держави – сторони цієї Конвенції з тим, щоб забезпечити якомога ефективнішу охорону і збереження та якомога активнішу популяризацію культурної і природної спадщини, розміщеної на її території, прагнуть в умовах, властивих кожній країні:

a) проводити загальну політику, спрямовану на надання культурній і природній спадщині певних функцій у громадському житті та на включення охорони цієї спадщини до програм загального планування;

b) створювати, якщо вони ще не створені, на своїй території одну чи кілька служб з охорони, збереження й популяризації культурної й природної спадщини, які мають у своєму розпорядженні відповідний персонал і засоби, що дають змогу виконувати покладені на них завдання;

c) розвивати наукові й технічні опрацювання і дослідження та вдосконалювати методи роботи, які дають змогу державі усувати небезпеку, що загрожує її культурній та природній спадщині;

d) вживати відповідних правових, адміністративних і фінансових заходів щодо виявлення, охорони, збереження, популяризації й відновлення цієї спадщини;

e) сприяти створенню чи розвитку національних або регіональних центрів підготовки в галузі охорони, збереження й популяризації культурної й природної спадщини, а також заохочувати наукові дослідження в цій галузі.

Стаття 6

1. Повністю поважаючи суверенітет держав, на території яких перебуває культурна і природна спадщина, визначена в статтях 1 і 2, і не торкаючись прав, передбачених національним законодавством щодо зазначеної спадщини, держави – сторони цієї Конвенції визнають, що вона

є загальною спадщиною, для охорони якої все міжнародне співтовариство зобов'язане співробітничати.

2. Держави-сторони зобов'язуються згідно з положеннями цієї Конвенції сприяти визнанню, охороні, збереженню й популяризації культурної й природної спадщини, зазначеної в пунктах 2 і 4 статті 11, якщо цього попросять держави, на території яких вона розміщена.

3. Кожна держава – сторона цієї Конвенції зобов'язується не вдаватися до будь-яких навмисних дій, що могли б завдати прямо чи посередньо шкоди культурній і природній спадщині, зазначеній у статтях 1 і 2, яка розміщена на території інших держав – сторін цієї Конвенції.

Стаття 7

У цій Конвенції під міжнародною охороною Всесвітньої культурної і природної спадщини розуміється створення системи міжнародного співробітництва і допомоги для надання державам – сторонам Конвенції допомоги в зусиллях, спрямованих на збереження й виявлення цієї спадщини.

III. Міжурядовий комітет з охорони Всесвітньої культурної і природної спадщини

Стаття 8

1. При Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури засновується Міжурядовий комітет з охорони визначної культурної і природної спадщини загального значення, що називається "Комітет Всесвітньої спадщини". Він складається з 15 держав – сторін Конвенції, які обираються державами – сторонами Конвенції, котрі збираються на Генеральну асамблею під час чергових сесій Генеральної конференції ЮНЕСКО. Кількість держав, що входять до складу Комітету, буде доведена до 21, починаючи з чергової сесії Генеральної конференції, яка буде проведена після набуття чинності цією Конвенцією не менш як для 40 держав.

2. Вибори членів Комітету мають забезпечувати справедливе представництво різних районів і культур світу.

3. На засіданнях Комітету можуть бути присутні з дорадчим голосом по одному представникові від Міжнародного дослідного центру збереження і реставрації культурних цінностей (Римський центр), Міжнародної ради з охорони природи і природних багатств (МРОП), до яких можуть приєднатися на прохання держав – сторін Конвенції представники інших міжурядових і неурядових організацій, що мають аналогічні цілі.

Стаття 9

1. Держави – члени Комітету Всесвітньої спадщини здійснюють свої повноваження, починаючи з кінця чергової сесії Генеральної конференції, на якій вони були обрані, до кінця її третьої наступної чергової сесії.

2. Повноваження однієї третини членів, призначених під час перших виборів, закінчуються в кінці першої чергової сесії Генеральної конференції, що відбувається після тієї, на якій вони були обрані, а повноваження другої третини членів, призначених у той же час, закінчуються в кінці другої чергової сесії Генеральної конференції, що відбувається після тієї, на якій вони були обрані. Прізвища цих членів Комітету визначаються головою Генеральної конференції шляхом жеребкування після перших виборів.

3. Держави – члени Комітету добирають своїми представниками компетентних осіб у галузі культурної і природної спадщини.

Стаття 10

1. Комітет Всесвітньої спадщини приймає свої правила процедури.

2. Комітет може в будь-який час запрошувати на свої засідання громадські чи приватні організації, а також приватних осіб для консультацій з окремих питань.

3. Комітет може створювати консультативні органи, які він вважає за необхідні для виконання своїх завдань.

Стаття 11

1. Кожна держава – сторона цієї Конвенції подає, за можливості, Комітету Всесвітньої спадщини перелік цінностей культурної і природної спадщини, що розміщені на її території і можуть бути включені у список, передбачений у пункті 2 цієї статті. Цей перелік, який не можна вважати вичерпним, має містити документацію щодо місцеперебування даних цінностей та інтересу, що вони собою являють.

2. На підставі переліків, що подаються державами згідно з пунктом 1, Комітет складає, поновлює і публікує список цінностей культурної і природної спадщини (під назвою "Список Всесвітньої спадщини"), як вони визначені у статтях 1 і 2 цієї Конвенції, які, на його думку, мають видатну універсальну цінність відповідно до встановлених критеріїв. Оновлений список розсилається не рідше ніж один раз на два роки.

3. Внесення цінностей до списку Всесвітньої спадщини не може бути проведене без згоди заінтересованої держави. Включення цінності, розміщеної на території, суверенітет чи юрисдикція якої оспорюється кількома державами, жодним чином не впливає на права сторін, що спорять.

4. Комітет складає, оновлює й публікує, коли цього вимагають обставини, список цінностей, що фігурують у списку Всесвітньої спадщини, для врятування яких вимагаються значні роботи і щодо яких у рамках цієї Конвенції держава просила допомоги (під назвою "Список Всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою"). У цьому списку зазначається приблизна вартість операцій. До цього списку можуть бути внесені тільки цінності культурної і природної спадщини, яким загрожують серйозні й конкретні небезпеки, як, наприклад, загроза зникнення внаслідок прогресуючого руйнування, проекти проведення великих громадських чи приватних робіт, швидкий розвиток міст і туризму, руйнування у зв'язку зі змінами призначення або права власності на землю, серйозні пошкодження внаслідок невстановленої причини, занедбаність з яких-небудь причин, стихійне лихо і катаклізми, небезпека збройних конфліктів, великі пожежі, землетруси, зсуви, вулканічні вибухи, зміни рівня води, повені, припливи. У разі надзвичайних обставин Комітет може в будь-який час внести до списку Всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою, нову цінність і негайно повідомити про це.

5. Комітет визначає критерії, на підставі яких цінність культурної чи природної спадщини може бути включена до обох списків, передбачених у пунктах 2 і 4 цієї статті.

6. До того як прийняти остаточне рішення про невключення цінності до одного із двох списків, згаданих у пунктах 2 і 4 цієї статті, Комітет консультується з державами-сторонами, на території яких розміщена вищезгадана цінність культурної чи природної спадщини.

7. Комітет, за домоленістю із заінтересованими державами, координує й заохочує проведення вивчення й досліджень, необхідних для складання списків, зазначених у пунктах 2 і 4 цієї статті.

Стаття 12

Той факт, що якась цінність культурної чи природної спадщини не була включена до одного з двох списків, зазначених у пунктах 2 і 4 статті 11, жодною мірою не означає, що вона не має видатної універсальної цінності чи інших цілей, крім тих, які є наслідком включення їх до цих списків.

Стаття 13

1. Комітет Всесвітньої спадщини отримує та вивчає заявки про надання міжнародної допомоги, подані державами – сторонами Конвенції щодо культурної і природної спадщини, розміщеної на їхній території, які включені або можуть бути включені до списків, згаданих у пунктах 2 і 4 статті 11. Предметом заявок може бути охорона, збереження, популяризація чи відновлення цих цінностей.

2. Заявки про міжнародну допомогу відповідно до пункту 1 цієї статті можуть стосуватися виявлення культурної і природної спадщини, визначеної у статтях 1 і 2 в тому разі, коли попередні дослідження показали, що це буде виправданим.

3. Комітет приймає рішення щодо цих заявок, визначає, за необхідності, характер і обсяг своєї допомоги та дозволяє укладання від свого імені необхідних угод із заінтересованим урядом.

4. Комітет встановлює порядок черговості для своїх операцій. Він робить це, беручи до уваги важливість для Всесвітньої культурної і природної спадщини, що підлягає захисту, необхідності забезпечити міжнародну охорону найбільш представницьких цінностей природи, генія й історії народів світу на терміновість робіт, які необхідно провести, резерв ресурсів держав, на території яких розміщені ці цінності, і, зокрема, ступінь, в якому вони могли б забезпечити схоронність цих цінностей своїми засобами.

5. Комітет складає, оновлює й розповсюджує список цінностей для надання міжнародної допомоги.

6. Комітет приймає рішення про використання засобів фонду, створеного згідно зі статтею 15 цієї Конвенції. Він вишукує способи для поповнення цих засобів і вживає у зв'язку з цим усіх необхідних заходів.

7. Комітет співробітничає з міжнародними й національними, урядовими й неурядовими організаціями, що додержуються цілей, аналогічних цілям цієї Конвенції. З метою виконання своїх програм і проектів, Комітет може, зокрема, вдаватися до допомоги Міжнародного дослідного Центру збереження і реставрації культурних цінностей (Римський центр), Міжнародної ради з охорони природи і природних багатств (МРОП), а також державних і приватних органів і приватних осіб.

8. Рішення Комітету приймаються більшістю у дві третини присутніх і голосуючих членів. Кворум становить більшість членів Комітету.

Стаття 14

1. Комітету Всесвітньої спадщини допомагає Секретаріат, що його призначає Генеральний директор ЮНЕСКО.

2. Генеральний директор, користуючись послугами Міжнародного дослідного центру збереження і реставрації культурних цінностей (Римський центр), Міжнародної ради з охорони пам'яток та історичних місць (ІКОМОС), Міжнародної ради з охорони природи і природних багатств (МРОП) у галузях їхньої компетенції та їхніх відповідних можливостей, готує документацію Комітету, порядок денний його засідань та забезпечує виконання його рішень.

IV. Фонд охорони Всесвітньої культурної і природної спадщини

Стаття 15

1. Цим засновується Фонд охорони Всесвітньої культурної і природної спадщини, що має видатну універсальну цінність і називається Фондом Всесвітньої спадщини.

2. Цей Фонд згідно з відповідними статтями Положення про фінанси ЮНЕСКО є цільовим фондом.

3. Засоби Фонду становлять:

a) добровільні й обов'язкові внески держав – сторін цієї Конвенції;

b) вклади, дари й заповідальні суми, що можуть бути зроблені:

i) іншими державами;

ii) ЮНЕСКО та іншими організаціями системи Організації Об'єднаних Націй, зокрема Програмою розвитку ООН та іншими міжурядовими організаціями;

iii) державними й приватними органами та фізичними особами;

c) проценти з сум, позичених Фондом;

d) сума зборів і надходжень від заходів, організованих на користь Міжнародного фонду, а також

e) будь-які інші ресурси, затверджені відповідно до положення про Фонд, розробленого Комітетом Всесвітньої спадщини.

4. Внески у Фонд та інші форми допомоги, що надається Комітетові, можуть використовуватися тільки в цілях, визначених Комітетом. Комітет може приймати внески, призначені лише для певної програми чи конкретного проекту, за умови, що Комітет ухвалить рішення про виконання цієї програми чи проекту. Внески у Фонд не супроводжуються жодними політичними умовами.

Стаття 16

1. Без шкоди будь-якому добровільному додатковому внеску держави-сторони цієї Конвенції зобов'язуються сплачувати регулярно раз на два роки у Фонд Всесвітньої спадщини внески, сума яких, що становить однаковий відсоток для всіх держав, буде визначатися Генеральною асамблеєю держав – сторін Конвенції, що збираються на сесію Генеральної конференції ЮНЕСКО. Прийняття цього рішення вимагає більшості голосів присутніх і голосуючих держав-сторін, які не зробили заяви, передбаченої у пункті 2 цієї статті. Внесок держав – сторін Конвенції у жодному разі не може перевищувати одного відсотка їхнього внеску до звичайного бюджету ЮНЕСКО.

2. Однак, як це передбачено у статті 31 чи 32 цієї Конвенції, кожна держава може в момент здачі своїх ратифікаційних грамот, актів про прийняття або приєднання заявити, що вона не буде зв'язана положеннями пункту 1 цієї статті.

3. Держава – сторона Конвенції, що зробила заяву, передбачену в пункті 2 цієї статті, може в будь-який час зняти згадану вище заяву шляхом повідомлення Генерального директора ЮНЕСКО. Однак зняття заяви буде мати вплив на обов'язковий внесок цієї держави тільки з дня чергової Генеральної асамблеї держав-сторін.

4. Щоб Комітет зміг ефективно планувати свою діяльність, внески держав – сторін цієї Конвенції, що зробили заяви, передбачені в пункті 2 цієї статті, повинні надходити на регулярній основі принаймні раз на два роки й не повинні бути меншим за суми внесків, що мають вноситися в тому разі, якби вони були зв'язані положеннями пункту 1 цієї статті.

5. Будь-яка держава – сторона Конвенції, що має заборгованість по своїх обов'язкових чи добровільних внесках за поточний рік і календарний рік, що безпосередньо передує йому, не може бути обрана до комітету Фонду Всесвітньої спадщини; дане положення не застосовується в ході перших виборів. Повноваження такої держави, що є членом Комітету, закінчуються в момент виборів, передбачених у пункті 1 статті 8 цієї Конвенції.

Стаття 17

Держави – сторони цієї Конвенції сприяють створенню державних чи приватних фондів або асоціацій, що мають на меті заохочення пожертвувань для охорони культурної і природної спадщини відповідно до положень статей 1 і 2 Конвенції.

Стаття 18

Держави – сторони цієї Конвенції надають допомогу організованим під егідою ЮНЕСКО міжнародним компаніям збирання коштів для Фонду Всесвітньої спадщини. Вони сприяють збиранню коштів для цих заходів, що проводяться організаціями, зазначеними в пункті 3 статті 15.

V. Умови і форми надання міжнародної допомоги

Стаття 19

Будь-яка держава – сторона цієї Конвенції може звертатися з проханням про надання міжнародної допомоги на користь цінностей культурної чи природної спадщини, що мають видатну універсальну цінність і розміщені на її території. Вона повинна подавати разом зі своєю заявкою інформацію й документацію, передбачені у статті 21, які вона має у своєму розпорядженні і які необхідні Комітету для прийняття рішень.

Стаття 20

Міжнародна допомога згідно з цією Конвенцією може надаватися лише для цінностей культурної і природної спадщини, які Комітет Всесвітньої спадщини вирішив чи вирішує включити в один із списків, зазначених у пунктах 2 і 4 статті 11, згідно з пунктом 2 статті 13, пунктом "c" статті 22 та статтею 23.

Стаття 21

1. Комітет Всесвітньої спадщини визначає процедуру розгляду заявок про надання Фондом міжнародної допомоги, яку він покликаний надавати, та зазначає, зокрема, елементи, які мають міститися в заявці: опис передбачуваної діяльності, необхідних робіт, їх приблизна вартість та виклад причин, через які ресурси держави, що звертається із заявкою, не дають їй змоги повністю зробити необхідні витрати. Заявки мають щоразу, коли це можливо, підкріплюватися висновком експертів.

2. Заявки про допомогу, подані у зв'язку з катастрофами і стихійними лихами, через терміновість робіт, які, можливо, необхідно буде провести, Комітет повинен розглядати в першу чергу; у розпорядженні Комітету має бути резервний фонд, призначений для подібних випадків.

3. Перед прийняттям рішення Комітет може провести дослідження чи консультації, які він вважатиме за необхідне.

Стаття 22

Допомога, що надається Комітетом Всесвітньої спадщини, може мати такі форми:

a) дослідження художніх, наукових і технічних проблем, що їх ставить охорона, збереження, відновлення й популяризація культурної і природної спадщини так, як її визначено в пунктах 2 і 4 статті 11 цієї Конвенції;

b) направлення експертів, техніків і кваліфікованих робітників для забезпечення задовільного виконання затвердженого проекту;

c) підготовка спеціалістів усіх рівнів у галузі виявлення, охорони, збереження, відновлення й популяризації культурної і природної спадщини;

d) надання обладнання, якого заінтересована держава не має і позбавлена змоги його придбати;

e) надання позик з низьким відсотком або без відсотка, що можуть сплачуватися на довгостроковій основі;

f) надання у надзвичайних і спеціально мотивованих випадках безплатних субсидій.

Стаття 23

Комітет Всесвітньої спадщини може також надавати міжнародну допомогу національним і регіональним центрам підготовки спеціалістів усіх рівнів у галузі виявлення, охорони, збереження, відновлення й популяризації культурної і природної спадщини.

Стаття 24

Наданню звичайної допомоги мають передувати ретельні наукові, економічні й технічні дослідження. В цих дослідженнях необхідно використовувати найпередовіші методи охорони, збереження, відновлення і популяризації культурної і природної спадщини. В дослідженнях мають також визначатися шляхи, що дають змогу раціонально використовувати наявні ресурси заінтересованої держави.

Стаття 25

У принципі фінансування необхідних робіт має лише частково покладатися на міжнародне співтовариство. Держава, що користується міжнародною допомогою, надає значну частину коштів, які виділяються для кожної програми чи проекту, за винятком тих випадків, коли її фінансовий стан не дозволяє цього.

Стаття 26

Комітет Всесвітньої спадщини і держава, що одержує допомогу, визначають в укладених ними угодах умови, на яких мають здійснюватися програми чи проекти, що є предметом міжнародної допомоги згідно з цією Конвенцією. Державі, що користується цією міжнародною допомогою, належить на умовах, визначених в угоді, продовжувати охороняти, зберігати й популяризувати цінності, що підлягають збереженню.

VI. Просвітні програми

Стаття 27

1. Держави-сторони цієї Конвенції прагнуть, застосовуючи всі відповідні засоби, і зокрема просвітні й інформаційні програми, зміцнювати повагу і прихильність своїх народів до культурної та природної спадщини, визначеної у статтях 1 і 2 Конвенції.

2. Вони зобов'язуються широко інформувати громадськість про небезпеку, що загрожує цій спадщині, а також про заходи, що вживаються на виконання цієї Конвенції.

Стаття 28

Держави – сторони цієї Конвенції, що одержують міжнародну допомогу згідно з цією Конвенцією, вживають відповідних заходів з метою ознайомлення з важливістю й роллю спадщини.

VII. Доповіді

Стаття 29

1. Держави – сторони цієї Конвенції повідомляють у доповідях, які вони подають Генеральній конференції ЮНЕСКО за установленими нею строками і формою, про законодавчі й регламентуючі положення та інші заходи, вжиті ними з метою виконання цієї Конвенції, а також подають відомості про досвід, накопичений ними в цій галузі.

2. Ці доповіді доводяться до відома Комітету Всесвітньої спадщини.

3. Комітет подає кожній черговій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО доповідь про свою діяльність.

VIII. Заключні положення

Стаття 30

Ця Конвенція укладена англійською, арабською, іспанською, російською і французькою мовами, причому всі п'ять текстів є автентичними.

Стаття 31

1. Ця Конвенція підлягає ратифікації або прийняттю державами – членами Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури в порядку, передбаченому їх конституціями.

2. Ратифікаційні грамоти або акти про прийняття здаються на зберігання Генеральному директорові ЮНЕСКО.

Стаття 32

1. До цієї Конвенції може приєднатися будь-яка держава, що не є членом ЮНЕСКО, яка отримає від Генеральної конференції ЮНЕСКО запрошення приєднатися до неї.

2. Приєднання здійснюється шляхом здачі акта про приєднання на зберігання Генеральному директорові ЮНЕСКО.

Стаття 33

Ця Конвенція набуває чинності через три місяці з дня здачі на зберігання двадцятої ратифікаційної грамоти або акта про прийняття чи приєднання, але лише щодо тих держав, які здали на зберігання свої акти про ратифікацію, прийняття або приєднання в зазначений день чи раніше.

Щодо будь-якої іншої держави Конвенція набуває чинності через три місяці після того, як вона здала на зберігання свій акт про ратифікацію, прийняття або приєднання.

Стаття 34

Держав – сторін цієї Конвенції, що мають федеративний устрій, стосується таке:

a) відносно положень цієї Конвенції, виконання яких є предметом законодавчої діяльності центральної чи федеральної законодавчої влади, зобов'язання федерального чи центрального уряду будуть такими самими, що й зобов'язання держав-сторін, які не є федеративними ержавами;

b) відносно положень цієї Конвенції, виконання яких є предметом законодавчої діяльності кожного із штатів, країн, провінцій, кантонів, котрі згідно з системою федерації не зобов'язані вживати законодавчих заходів, належить доводити зазначені положення до відома компетентних властей штатів, країн, провінцій і кантонів з метою їх прийняття.

Стаття 35

1. Кожна держава – сторона цієї Конвенції може денонсувати дану Конвенцію.

2. Денонсація нотифікується письмовим актом, який здається Генеральному директорові ЮНЕСКО.

3. Денонсація стає чинною через дванадцять місяців після отримання акта про денонсацію. Вона жодним чином не змінює фінансових зобов'язань, узятих на себе денонсуючою державою, до дати набуття чинності денонсацією.

Стаття 36

Генеральний директор ЮНЕСКО повідомляє держави – члени Організації, держави, що не є членами Організації, зазначені у статті 32, а також Організацію Об'єднаних Націй про здачу на зберігання всіх актів про ратифікації, прийняття або приєднання, зазначених у статтях 31 і 32, а також про денонсації, зазначені у статті 35.

Стаття 37

1. Ця Конвенція може бути переглянута Генеральною конференцією ЮНЕСКО. Однак її переглянутий текст буде зобов'язувати лише ті держави, які стануть сторонами переглянутої Конвенції.

2. У разі, якщо Генеральна конференція прийме нову Конвенцію в результаті повного або часткового перегляду цієї Конвенції і якщо в новій Конвенції не буде інших вказівок, ця Конвенція буде закрита для ратифікації, прийняття або приєднання з дня набуття чинності новою Конвенцією.

Стаття 38

Згідно зі статтею 102 Статуту Організації Об'єднаних Націй ця Конвенція буде зареєстрована в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй на прохання Генерального директора ЮНЕСКО.

(Витяг)

НАСТАНОВИ КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО З ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ОХОРОНУ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ І ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

WHC.99/2 2 лютого 2005 г.

Законодавчі, регулятивні і договірні охоронні заходи

98. Законодавчі та регулятивні заходи на національному та місцевому рівнях повинні забезпечити життєздатність об'єкта і його захист від наслідків будівельної та господарської діяльності і змін, які могли б негативно впливати на визначну світову цінність, стан цілісності і / або автентичності об'єкта. Держави – сторони Конвенції повинні також забезпечити повне та ефективне виконання таких заходів.

Межі для ефективної охорони

99. Демаркація меж – необхідна вимога для створення ефективної охорони номінованих об'єктів. Межі мають бути встановлені так, щоб гарантувати повне вираження визначної світової цінності, цілісності та / або автентичності об'єкта.

100. Для об'єктів, номінованих відповідно до критеріїв з (i) по (vi), межі повинні бути встановлені так, щоб включати всі території і атрибути, які визначають світову цінність об'єкта, а також ті території, які після майбутніх досліджень мають потенціал стати його частиною.

101. Для об'єктів, номінованих відповідно до критеріїв з (vii) по (x), межі об'єкта повинні відповідати просторовим потребам ареалів, видів, процесів і явищ, які обумовлюють його висунення на включення до Списку Всесвітньої спадщини. Межі об'єкта повинні охоплювати простір, що включає ділянки, що безпосередньо примикають до території, що представляє світову цінність, для того, щоб захистити цю територію від прямого проникнення і від згубного впливу на неї ресурсовидобувної діяльності людини за її межами.

102. Межі об'єкта, що номінується для включення до Списку, можуть збігатися з межами однієї або більше існуючих або майбутніх природоохоронних територій (ПОТ), таких як національні парки або природні заповідники, біосферні заповідники або історико-культурні пам'ятки. Існуюча або майбутня ПОТ може включати кілька зон охорони (management zones), однак лише деякі з них можуть відповідати критеріям для включення до Списку.

Буферні зони

103. Скрізь, де це необхідно для належного збереження об'єкта, повинна бути передбачена відповідна буферна зона.

104. З метою ефективного захисту номінованого об'єкта, буферна зона – це територія, що оточує номінований об'єкт, яка має додаткові юридичні та / або інші обмеження на її використання і розвиток, дає додатковий рівень захисту об'єкта. Буферна зона повинна безпосередньо оточувати номінований об'єкт, включати важливі види (пейзажі) та інші території або атрибути, які є функціонально важливими для об'єкта і його охорони. Територія, яка становить буферну зону, повинна бути визначена в кожному випадку через відповідні механізми. У номінації необхідно представити детальну інформацію щодо розміру, характеристик і дозволеного використання буферної зони, а також карту, що вказує точні межі об'єкта і його буферної зони.

105. Також необхідно надати чіткий опис того, яким чином буферна зона захищає об'єкт.

106. В разі, коли буферна зона не пропонується, номінація повинна містити пояснення того, чому буферна зона не потрібна.

107. Хоча зазвичай буферні зони не є частиною номінованого об'єкта, будь-які модифікації буферної зони після внесення об'єкта до Списку Всесвітньої спадщини повинні бути схвалені Комітетом Всесвітньої спадщини.

Системи управління

108. Кожен об'єкт що номінується повинен мати відповідний план управління (management plan) або іншу підтверджену документами систему менеджменту, яка повинна визначати, яким

чином має зберігатися визначна світова цінність об'єкта, переважно через активну участь різних сторін.

109. Мета системи менеджменту полягає в тому, щоб забезпечити ефективний захист номінованого об'єкта для теперішніх та майбутніх поколінь.

110. Ефективна система менеджменту залежить від типу, характеристик і потреб номінованого об'єкта і його культурного і природного контексту. Системи менеджменту можуть відрізнятися в залежності від різної культурної перспективи, наявних ресурсів та інших факторів. Вони можуть включати методи, засновані на традиціях, існуючі містобудівні норми або регіональні інструменти планування, інші механізми контролю планування, як офіційні, так і неофіційні.

111. Визнаючи вищезазначену різноманітність, загальні елементи ефективної системи менеджменту можуть включати:

a) повне й однакове визнання об'єкта усіма зацікавленими сторонами;

b) цикл планування, виконання, моніторингу, оцінки та зворотного зв'язку;

c) залучення партнерів і зацікавлених сторін;

d) асигнування необхідних коштів;

e) посилення потенціалу;

f) конкретний, детальний і чіткий опис того, як система управління функціонує.

112. Ефективний менеджмент включає цикли довгострокових заходів і щоденних дій для захисту, збереження і презентації номінованого об'єкта.

113. Крім того, в контексті реалізації Конвенції, Комітет Всесвітньої спадщини встановив процедури Реагуючого моніторингу (див. Розділ IV) і Періодичної звітності (див. Розділ V).

114. У випадку серійних об'єктів, система менеджменту або механізми забезпечення скоординованого управління окремими компонентами суттєво важливі і повинні бути відображені в номінації (див. Параграфи 137-139).

115. При деяких обставинах, менеджмент-план або інша система менеджменту можуть не існувати на момент, коли об'єкт номінується на розгляд Комітету Всесвітньої спадщини. У такому випадку відповідна держава – сторона Конвенції має вказати, коли цей план або система буде задіяна і якими ресурсами вона має намір скористатися при підготовці і реалізації нового плану або системи менеджменту. Держава повинна також представити документ (документи) – наприклад, оперативний план дій, який буде настановою для менеджменту об'єкта на той період, поки не буде затверджений менеджмент-план.

116. Коли важливі якості номінованого об'єкта знаходяться в небезпеці через дії людини, але все ж задовольняють критерії цінності і умови автентичності або цілісності, викладених в параграфах 78-95, в досьє номінації повинен бути представлений план дій, який передбачає необхідні коригувальні заходи. Якщо коригувальні заходи, заявлені державою, яка подала цю номінацію, не будуть прийняті в межах часу, запропонованого цією державою, Комітет буде розглядати питання про виключення об'єкта зі Списку відповідно до процедури, прийнятої Комітетом (див. Главу IV.C).

117. Держави – сторони Конвенції відповідальні за реалізацію дій щодо ефективного менеджменту об'єкта Всесвітньої спадщини. Держави – сторони Конвенції повинні діяти в тісній співпраці з менеджерами об'єктів спадщини, з уповноваженими органами, з іншими партнерами і зацікавленими сторонами в здійсненні менеджменту об'єктів Всесвітньої спадщини.

118. Комітет рекомендує державам – учасникам включити підготовку до надзвичайних ситуацій як складову частину в свої плани по менеджменту об'єктів Всесвітньої спадщини і стратегії навчання.

Стале використання

119. Об'єкти Всесвітньої спадщини можна продовжувати використовувати і пропонувати різні види використання, які є сталими з точки зору екології і культури. Держави – сторони і партнери повинні гарантувати, що таке використання не матиме негативного впливу на визначну світову цінність, цілісність і / або автентичність об'єкта. Крім того, будь-яке використання повинно бути обґрунтовано з точки зору екології і культури. Деякі об'єкти не призначені для використання людиною.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НАМІРИ МІЖ МІНІСТЕРСТВОМ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ, ФЕДЕРАЛЬНИМ МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ОХОРОНИ ПРИРОДИ, БУДІВНИЦТВА ТА БЕЗПЕКИ РЕАКТОРІВ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ І МІНІСТЕРСТВОМ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЩОДО СПІВПРАЦІ З ОХОРОНИ ТА УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИМ ОБ'ЄКТОМ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ (СЛОВАЧЧИНА ТА УКРАЇНА) ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ (НІМЕЧЧИНА)»

Міністерство екології та природних ресурсів України, Федеральне міністерство навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччина і Міністерство охорони навколишнього середовища Словацької Республіки (далі Учасники)

беруть до уваги роль природних букових лісів з видатною глобальною цінністю як ключових елементів лісових екосистем Європи;

визнають важливість збереження цілісності об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)» та

звертають увагу на значну роль природних букових лісів, в першу чергу тих, що складають об'єкт Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», в підтримці біорізноманіття та пом'якшення наслідків кліматичних змін.

Учасники керуються положеннями, які прописані в:

- Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.);
- Конвенції про збереження європейської дикої природи і природних оселищ (1979 р.);
- Конвенції про біологічне різноманіття (1992 р.);
- Рамковій конвенції з охорони та сталого розвитку Карпат (2003 р.);
- Угоді між Урядом Федеративної Республіки Німеччина та Урядом України про співробітництво в охороні навколишнього середовища (1993 р.);
- Угоді між Міністерством охорони довкілля Словацької Республіки та Міністерством охорони навколишнього природного середовища та природних ресурсів України про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища (1994 р.);
- Угоді між Урядом Федеративної Республіки Німеччина та Урядом Словацької Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища (1997 р.).

Учасники вважають також важливими напрацювання тристоронніх зустрічей, які проходили в період між 2007 і 2012 роками щодо букових лісів як Всесвітньої природної спадщини;

беруть до уваги Рішення 31 WHC 8B.16 та Рішення 3 5 WHC 8B.13 Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та підтверджують готовність зробити свій внесок у їх реалізацію.

Учасники поділяють думку, що ця Спільна декларація про наміри ляже в основу тристороннього співробітництва з охорони та управління Спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)».

1. МЕТА СПІВПРАЦІ

Учасники висловлюють свій намір щодо взаємної підтримки і співпраці стосовно охорони, збереження, представлення та передачі майбутнім поколінням Спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словацька Республіка та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)».

2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ

2.1. Учасники прийняли рішення створити Інтегровану Систему менеджменту для Спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини (Німеччина)», щоб забезпечити його збереження та ефективне управління.

Для координації загального менеджменту Спільного об'єкта учасники вирішили створити Спільний менеджмент-комітет.

Учасники поділяють думку про те, що:

- Кожна сторона повинна зробити внесок у співробітництво в рамках даної Спільної декларації про наміри в міру своїх можливостей, якщо учасниками не буде прийнято іншого рішення;

• Координація менеджменту на національному рівні лежить на Національних керівних комітетах / Національних керівних групах.

2.2. Завдання Спільного комітету управління повинні включати:

• сприяти, спрямовувати і керувати реалізацією даної Спільної декларації про наміри, особливо в напрямках співробітництва, що зазначені в пункті № 3;

• спільно створити і в подальшому розвивати програму роботи та наглядати за її здійсненням.

2.3. Учасники поділяють думку про те, що:

• Спільний менеджмент-комітет може створити тристоронні робочі групи за взаємною згодою для розгляду, зокрема, тем в рамках різних напрямків співробітництва, які зазначено в п. № 3;

• Адміністрації природоохоронних територій, що відповідають за окремі складові частини, можуть також створювати робочі групи.

2.4. Постійними учасниками Спільного менеджмент-комітету повинні бути представники Міністерств охорони довкілля та / або охорони природи на національному рівні, а в Німеччині – на рівні федеральних земель та / або відповідних природоохоронних територій та / або на рівні експертів. Незалежно від кількості представників будь-який учасник має тільки один голос в прийнятті рішень або рекомендацій. За взаємною згодою учасників даної Спільної декларації про наміри представники інших установ / організацій можуть бути запрошені на засідання.

2.5. Засідання Спільного комітету з управління:

• Періодичність засідань: одна чергова нарада на рік (і додаткові позачергові засідання у випадку необхідності та за попередньою згодою всіх учасників).

• Місце проведення засідань: почергово в алфавітному порядку на території однієї з країн-учасниць.

• Головує країна-учасниця, що організовує засідання.

• Засідання повинні проходити англійською мовою, якщо немає домовленості про інше.

• Рішення повинні бути прийняті на основі консенсусу.

• Документи засідань розсилаються за шість тижнів до початку зустрічі.

На своєму черговому засіданні Спільний менеджмент-комітет повинен розглянути питання про необхідність додаткових процедурних правил (регламенту) і може затвердити дані процедурні правила (регламент).

3. НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Учасники мають намір співпрацювати, зокрема, за наступними темами:

3.1. Впровадження єдиних принципів і цілей на основі визначеної видатної глобальної цінності Спільного об’єкта;

3.2. Створення та ефективна реалізація інтегрованої системи управління Спільним об’єктом спадщини;

3.3. Розробка і реалізація спільних транснаціональних планів моніторингу з метою контролю та звітності про транснаціональну серійну спадщину в цілому;

3.4. Створення і здійснення спільних транснаціональних дослідницьких програм і проектів (у тому числі інвентаризація, дослідження в галузі природних лісових екосистем, оцінка антропогенного впливу, реагування на зміни клімату і т.д.);

3.5. Навчання та підвищення кваліфікації (в тому числі на базі тренінгових закладів, обмін фахівцями тощо);

3.6. Діяльність запланованого Міжнародного навчального науково-дослідного центру букових пралісів і сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника;

3.7. Пошук і, за можливості, забезпечення необхідними ресурсами;

3.8. Налагодження зв’язків, екоосвіта, інформування громадськості та залучення місцевих громад;

3.9. Сталий туризм;

3.10. Сталий розвиток територій, прилеглих до Об’єкта Всесвітньої спадщини.

4. ТРИВАЛІСТЬ

Учасники поділяють думку про те, що співпраця в рамках даної Спільної декларації про наміри розпочнеться, коли буде підписана кожним Учасником. Учасники мають намір співпрацювати на основі Спільної декларації про наміри, поки не буде одностайно вирішено вчинити інакше.

Підписано в Бонні 14 травня 2014 року
у трьох примірниках англійською мовою.

СПІЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НАМІРИ МІЖ МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА РЕСПУБЛІКИ АЛБАНІЯ, ФЕДЕРАЛЬНИМ МІНІСТЕРСТВОМ СТАЛОСТІ ТА ТУРИЗМУ РЕСПУБЛІКИ АВСТРІЯ, УРЯДОМ НИЖНЬОЇ АВСТРІЇ, УРЯДОМ ВЕРХНЬОЇ АВСТРІЇ, УРЯДОМ ФЛАНДРІЇ, УРЯДОМ ВАЛЛОНІЇ, УРЯДОМ СТОЛИЧНОГО МІСТА БРЮССЕЛЬ, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА І ВОД РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕНЕРГЕТИКИ РЕСПУБЛІКИ ХОРВАТІЯ, ФЕДЕРАЛЬНИМ МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ ТА ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ОХОРОНИ СУШІ ТА МОРЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, МІНІСТЕРСТВОМ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЛІСІВ РУМУНІЇ, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА РУМУНІЇ, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, МІНІСТЕРСТВОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ СЛОВЕНІЯ, МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЇ ТА МІНІСТЕРСТВОМ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ЩОДО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИМ ОБ'ЄКТОМ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ «БУКОВІ ПРАЛІСИ І ДАВНІ ЛІСИ КАРПАТ ТА ІНШИХ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ»

Ми, органи, відповідальні за втілення Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини, надалі іменовані Сторони, беремо до уваги важливість природних букових лісів з видатною глобальною цінністю як ключового елемента лісових екосистем Європи;

визнаємо важливість охорони цілісності об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та

звертаємо увагу на значну роль природних букових лісів, насамперед тих, що становлять об'єкт Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», в підтримці біорізноманіття та пом'якшенні наслідків кліматичних змін.

Сторони керуються відповідними положеннями, які прописані в:

- Конвенції ЮНЕСКО про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 р.);
- Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (1979 р.);
- Конвенції про охорону біологічного різноманіття (1992 р.);
- Рамковій конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (2003 р.);
- Конвенції про охорону Альп (Альпійська конвенція) (1991 р.);
- Директиві ЄС 92/43/ЕЕС про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни.

Сторони вважають також важливими напрацювання три- та багатосторонніх зустрічей, що проходили в період між 2007 та 2017 роками, щодо букових лісів як об'єкта Всесвітньої природної спадщини;

беруть до уваги Рішення 31 COM 8B.16 (про включення «Букових пралісів Карпат»), Рішення 35 COM 8B.13 (про включення «Букових пралісів Карпат і давніх букових лісів Німеччини») та Рішення 41 COM 8B.7 (про включення «Букових пралісів і давніх лісів Карпат та інших регіонів Європи») Комітету Всесвітньої спадщини (WHC) ЮНЕСКО та підтверджують готовність зробити свій внесок у їх реалізацію.

Сторони поділяють думку, що ця Спільна декларація про наміри стане основою для спільного підходу на багатосторонньому рівні до охорони та управління (менеджменту) спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», та вирішили таке:

1. МЕТА СПІВРОБІТНИЦТВА

Сторони висловлюють свій намір щодо взаємної підтримки і співробітництва стосовно охорони, збереження, представлення та передачі майбутнім поколінням спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

2. НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Сторони співпрацюватимуть, зокрема, за такими темами:

2.1. Впровадження єдиних принципів і цілей на основі визнаної видатної глобальної цінності спільного об'єкта Всесвітньої спадщини.

2.2. Створення та ефективна реалізація Інтегрованої системи управління (менеджменту) спільним об'єктом Всесвітньої спадщини.

2.3. Розробка і реалізація спільних транснаціональних планів моніторингу з метою контролю та звітності про транснаціональну серійну спадщину загалом.

2.4. Створення і здійснення спільних транснаціональних дослідницьких програм і проектів (у тому числі інвентаризації, дослідження природних лісових екосистем, оцінка антропогенного впливу, реагування на зміни клімату тощо).

2.5. Навчання та підвищення кваліфікації (в тому числі на базі тренінгових закладів, обмін фахівцями тощо).

2.6. Створення загальної інформаційної веб-платформи для інформування громадськості та для обміну даними між адміністраціями складових частин.

2.7. Пошук і, за можливості, забезпечення необхідними ресурсами.

2.8. Налагодження зв'язків, освіта, інформування громадськості щодо об'єкта Всесвітньої спадщини та залучення місцевих громад.

2.9. Сталий розвиток, наприклад, туризм.

3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ

3.1. Сторони сприятимуть співпраці в рамках цієї Спільної декларації про наміри відповідно до своїх можливостей.

3.2. Для координації загального управління об'єктом Всесвітньої спадщини Сторони вирішили створити Спільний менеджмент комітет (далі – СМК).

3.3. Інтегрована система менеджменту (управління)

Сторони прийняли рішення створити Інтегровану систему управління, як зазначено в номінаційному досьє, для спільного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», щоб забезпечити його збереження та ефективне управління ним.

3.4. Координатор

Для досягнення поставлених завдань, визначених у п. 3.6 далі за текстом, призначатиметься Координатор для надання підтримки СМК щодо координації діяльності, яка розроблятиметься в межах Спільної системи менеджменту.

Облаштування організаційної інфраструктури та організація фінансування роботи координатора будуть зроблені якомога швидше.

3.5. Координація менеджменту на національному рівні

Координація менеджменту на національному рівні, як описано в номінаційному досьє, забезпечується національними керівними комітетами/ національними керівними групами.

3.6. Завдання СМК

Завдання СМК включатимуть таке:

сприяти, спрямовувати та управляти реалізацією цієї Спільної декларації про наміри, особливо за вказаними напрямами співробітництва, що зазначені в розділі 2;

спільно розробити і в подальшому розвивати програму робіт та контролювати її втілення;

створити за взаємною згодою багатосторонні робочі групи для розгляду, зокрема, тем в рамках різних напрямів співробітництва, які зазначено в розділі 2.

3.7. Учасники СМК

Постійними учасниками Комітету зі спільного управління будуть представники відповідальних міністерств та/або відповідних органів влади на рівні федеративних держав та/або представники відповідних природоохоронних територій/складових частин та/або експерти. Незалежно від кількості представників будь-яка Сторона має тільки один голос. За спільним рішенням Сторін цієї Спільної декларації про наміри представники інших установ/організацій можуть бути запрошені на засідання.

3.8. Засідання СМК

Періодичність засідань: одне чергове засідання на рік (і додаткові позачергові засідання у випадку необхідності та за попередньою згодою всіх Сторін).

Рішення приймаються на основі консенсусу.

СМК прийме Процедурні правила (регламент) для управління проведенням своїх засідань.

4. ЮРИДИЧНИЙ СТАТУС

Ця Спільна декларація про наміри не створюватиме жодних юридичних чи фінансових зобов'язань для Сторін за національним чи міжнародним правом.

5. ТРИВАЛІСТЬ

Ця Спільна декларація про наміри набирає чинності після її підписання всіма Сторонами.

6. ПІДПИСИ СТОРІН

Підписано в 13 примірниках (по одному для кожної із держав-учасниць та один для ЮНЕСКО).

Міністр екології та природних ресурсів України
Остап Семерак підписав 28 листопада 2018 року

РІШЕННЯ КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ З ПИТАНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

Рішення: 31 COM 8B.16 **28 червня 2007 року**

Номінування природних, змішаних та культурних об'єктів до Списку Всесвітньої спадщини – «Букові праліси Карпат»

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Перевіривши документи WHC-07/31.COM/8B та WHC-07/31.COM/INF.8B.2,

2. Заносить «Букові праліси Карпат» (Словаччина та Україна) до Списку об'єктів Всесвітньої спадщини на основі критерію (іх):

3. Приймає наступне формулювання визначної глобальної цінності:

«Букові праліси Карпат» є серійним об'єктом, який складається з десяти складових частин. Вони являють собою визначний приклад недоторканих комплексних лісів помірної зони і демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища. Вони містять безцінний генофонд бука та багатьох інших видів, які пов'язані та залежать від даних лісових оселищ.

Критерій (іх): «Букові праліси Карпат» є життєво важливими для розуміння історії та еволюції роду *Fagus*, який, завдяки своїй поширеності у північній півкулі, є глобально важливим. Ці недоторкані комплексні ліси помірної зони демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища. Бук – один з найважливіших елементів лісу для біому широколистяних лісів помірної зони, та представляє винятковий приклад реколонізації та розвитку суходільних екосистем та угрупувань після останнього льодовикового періоду – процесу, який все ще триває.

Складові даного серійного об'єкта мають достатню площу для підтримання природних процесів, які є необхідними для забезпечення довгострокової екологічної життєздатності оселищ та екосистем в межах об'єкта. Ефективна реалізація інтегрованого менеджмент-плану є необхідною для здійснення процесів планування і управління цим серійним об'єктом. Ключовими питаннями управління є контроль лісових пожеж та збереження монументальних старих дерев, збереження та менеджмент гірських лук, річкових коридорів та прісноводних екосистем, менеджмент туризму, наукові дослідження та моніторинг.

4. Схвалює виконання країнами-учасницями, Україною та Словаччиною, попередніх рекомендацій IUCN щодо співпраці у висуненні спільної транскордонної номінації «Букові праліси Карпат»;

5. Рекомендує країнам-учасницям, Україні та Словаччині:

a) забезпечити реалізацію існуючого Інтегрованого менеджмент-плану та створити діючий комітет з управління об'єктом, як і було запропоновано самими країнами;

b) включити до Інтегрованого менеджмент-плану пункти щодо залучення місцевих жителів, громадських організацій та інших зацікавлених сторін;

c) надати перевагу в Інтегрованому менеджмент-плані науковим дослідженням та моніторингу, зважаючи на те, що обсяги існуючої бази даних та інформація, яка зібрана по складовим, які ввійшли до серійної номінації, може допомогти вивчити потенційний вплив глобальних кліматичних змін;

d) розглянути можливі варіанти для залучення додаткових джерел фінансування з метою ефективної реалізації Інтегрованого менеджмент-плану та роботи Менеджмент-комітету об'єкта;

e) чітко позначити в натурі межі всіх складових, які увійшли до цієї серійної номінації.

Рішення: 35 COM 8B.13 **25 червня 2011 року**

Природні об'єкти – Давні букові ліси Німеччини (Німеччина)

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши документи WHC-11/35.COM/8B та WHC-11/35.COM/INF.8B2,

2. Схвалює розширення «Букових пралісів Карпат» (Словаччина та Україна), через включення «Давніх букових лісів Німеччини» (Німеччина), утворивши об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (Німеччина, Словаччина, Україна), на основі критерію (ix);

3. Приймає до уваги наступне формулювання Визначної Всесвітньої цінності:

Стислий виклад

«Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» є серійним об'єктом, який складається з п'ятнадцяти складових частин. Вони являють собою визначний приклад недоторканих комплексних лісів помірної зони і демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища. Вони містять безцінний генофонд бука та багатьох інших видів, які пов'язані та залежать від даних лісових оселищ.

Критерій (ix): «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» є життєво важливими для розуміння історії та еволюції роду *Fagus*, який, завдяки своїй поширеності у північній півкулі, є глобально важливим. Ці недоторкані комплексні ліси помірної зони демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища, а також представляють всі висотні пояси від морського узбережжя аж до верхньої межі лісу в горах. Бук – один з найважливіших елементів для біому широколистяних лісів помірної зони, та представляє винятковий приклад реколонізації та розвитку суходільних екосистем та угрупувань після останнього льодовикового періоду – процесу, який все ще триває. Вони репрезентують ключові аспекти в процесах, які є життєво важливими для забезпечення довгострокового збереження природних букових лісів та ілюструють, як лише один вид став абсолютно домінуючим за умов різних параметрів навколишнього середовища.

Цілісність

Складові даного серійного об'єкта мають достатню площу для підтримання природних процесів, які є необхідними для забезпечення довгострокової екологічної життєздатності оселищ та екосистем в межах об'єкта. Буферні зони, які включають суміжні природоохоронні території (природні парки, біосферні резервати), будуть знаходитися під управлінням, яке забезпечить надійну охорону об'єкта та його цілісність.

Вимоги до охорони та менеджменту

Довгострокове збереження та менеджмент забезпечуються через офіційний охоронний статус на національному рівні, як національних парків або ядрових зон біосферних резерватів. Ефективна реалізація інтегрованого менеджмент-плану та тристоронньої інтегрованої системи менеджменту є необхідною для здійснення процесів планування і управління цим серійним об'єктом. Ключовими питаннями управління є контроль лісових пожеж та збереження монументальних старих дерев, збереження та менеджмент гірських лук, річкових коридорів та прісноводних екосистем, менеджмент туризму, наукові дослідження та моніторинг. Угоди про співпрацю в питаннях управління з місцевими групами та туристичними агенціями можуть сприяти досягненню цілей управління і забезпеченню участі місцевих громад в менеджменті складових частин.

4. Рекомендує країнам-учасницям Словаччині, Україні та Німеччині працювати над наступними питаннями:

a) Створення Інтегрованої системи менеджменту для тристороннього об'єкта, яка б забезпечила збереження функціональних зв'язків між складовими,

b) Створення спільних транснаціональних планів наукових досліджень та моніторингу з метою вивчення та підготовки звітів по транснаціональному серійному об'єкту в цілому,

c) Розробка спільних міжнародних програм з нарощення потенціалу та підвищення кваліфікації з метою обміну досвідом та вивчення передової практики в країнах, які входять до об'єкта, а також з іншими країнами, де знаходяться великі ділянки пралісів або давніх букових лісів;

5. Доручає країнам-учасницям Словаччині, Україні та Німеччині забезпечити відповідний підхід у збереженні пралісів та давніх букових лісів Європи, а також спільно вивчити потенціал Конвенції про Всесвітню спадщину щодо можливостей подальшого розширення даного об'єкта за підтримки IUCN та Центру Всесвітньої спадщини за рахунок ділянок з інших зацікавлених сторін-учасниць з метою створення повної серійної транснаціональної номінації та забезпечення збереження цієї унікальної лісової екосистеми.

Рішення: 36 COM 8B.65 24 червня – 6 липня 2012 року

Формулювання Визначної глобальної цінності для 12 об'єктів, які були внесені до Списку під час 35-го засідання Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (UNESCO, 2011)

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши документ WHC-12/36.COM/8B.Add,

2. Приймає наступне формулювання Визначної глобальної цінності для наступних об'єктів ВС, які були віднесені до Списку на 35-му засіданні Комітету ВС (UNESCO, 2011):

…

- Німеччина / Словаччина / Україна: Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини;

…

Стислий виклад

«Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» є серійним об'єктом, який складається з п'ятнадцяти складових частин. Вони являють собою визначний приклад недоторканих комплексних лісів помірної зони і демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища. Вони містять безцінний генофонд бука та багатьох інших видів, які пов'язані та залежать від даних лісових оселищ.

Критерій (ix): «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» є життєво важливими для розуміння історії та еволюції роду *Fagus*, який, завдяки своїй поширеності у північній півкулі, є глобально важливим. Ці недоторкані комплексні ліси помірної зони демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, характерні для чистих лісостанів буку лісового за різних екологічних умов, а також представляють всі висотні пояси від морського узбережжя аж до верхньої межі лісу в горах. Бук – один з найважливіших елементів лісу для біому широколистяних лісів помірної зони, та представляє винятковий приклад реколонізації та розвитку суходільних екосистем та угрупувань після останнього льодовикового періоду – процесу, який все ще триває. Вони репрезентують ключові аспекти в процесах, які є життєво важливими для забезпечення довгострокового збереження природних букових лісів та ілюструють, як лише один вид став абсолютно домінуючим за умов різних параметрів навколишнього середовища.

Цілісність

Складові даного серійного об'єкта мають достатню площу для підтримання природних процесів, які є необхідними для забезпечення довгострокової екологічної життєздатності оселищ та екосистем в межах об'єкта. Буферні зони, які включають суміжні природоохоронні території (національні парки, природні парки, охоронні ландшафтні області, біосферні резервати), будуть знаходитися під управлінням, яке забезпечить надійну охорону об'єкта та його цілісність.

Вимоги до охорони та менеджменту

Довгострокове збереження та менеджмент забезпечуються через офіційний природоохоронний статус на національному рівні, оскільки ділянки належать до національних парків або біосферних резерватів. Ефективна реалізація тристоронньої інтегрованої системи менеджменту є необхідною для здійснення процесів планування і управління цим серійним об'єктом. Чітке дотримання принципів невтручання при управлінні стосується всіх складових частин серійного об'єкта. В рамках загальних завдань менеджменту, ключовими завданнями практичного управління

є сприяння координації та комунікації між складовими частинами, управління ризиками, збереження і раціональне використання гірських лук, річкових коридорів та прісноводних екосистем, менеджмент туристичної діяльності, наукові дослідження і моніторинг. Складові частини залучаються до міжнародних заходів з нарощення потенціалу для обміну передовим досвідом з країнами, що входять до серійного об'єкта, та з іншими країнами зі значними площами недоторканих і давніх букових лісів. Для того, щоб забезпечити підтримку на місцях в довгостроковій перспективі, необхідно налагодити відповідні відносини з громадськістю та проводити освітні заходи, що є важливими аспектами управління. Угоди про співпрацю в питаннях управління з місцевими групами та туристичними агенціями повинні сприяти досягненню цілей управління і забезпеченню участі місцевих громад в менеджменті складових частин.

Рішення: 37 COM 7B.26 **16-27 червня 2013 року**

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини (Словаччина / Німеччина / Україна) (N 1133bis)

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши документ WHC-13/37.COM/7B.Add,
2. Посилаючись на рішення 35 COM 8B.13, що було прийняте на його 35-му засіданні (UNESCO, 2011),
3. Висловлює стурбованість щодо рівня загроз, які можуть негативно позначитись на Визначній глобальній цінності та цілісності Об'єкта, а також висловлює занепокоєння щодо відсутності адекватної реакції на дані загрози;
4. Просить країну-учасницю Словаччину забезпечити цілісне бачення щодо розвитку подій навколо словацьких складових частин Об'єкта та організувати практичне керівництво з метою досягнення ефективного рівня збереження його Визначної глобальної цінності, а особливо цілісності, через включення відповідний пунктів в менеджмент-план, який вимагає Рада Європи, для того, щоб забезпечити виконання вимог як Конвенції, так і Ради Європи, які мають бути поєднані в одному менеджмент-плані;
5. Також звертається до країни-учасниці Словаччини з проханням зміцнити співпрацю між різними міністерствами і відомствами з метою забезпечення відповідного менеджменту Об'єкта та для забезпечення визнання статусу Об'єкта Всесвітньої спадщини та включення його в стратегії та плани;
6. Спонукає країну-учасницю Словаччину припинити руйнівні рубки в межах складових частин Об'єкта ВС ЮНЕСКО;
7. Посилаючись на те, що слід було провести оцінку впливу на навколишнє середовище та повідомити Центр Всесвітньої спадщини про всі господарські заходи в межах Спадщини і прилеглих територіях, які можуть мати негативний вплив на Глобальну визначну цінність, як це визначено пунктом 172 Практичних настанов, звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини з проханням негайно припинити всі інфраструктурні проекти в межах чи на межі з Об'єктом, які можуть мати негативний вплив на Глобальну визначну цінність до проведення оцінки впливу на навколишнє середовище;
8. Спонукає країни-учасниці Німеччину, Словаччину та Україну посилити свою міжнаціональну співпрацю та реалізувати рекомендації, що були прийняті рішенням 35 COM 8B.13, а зокрема – створення Інтегрованої системи менеджменту для тристороннього Об'єкта з метою забезпечення охорони функціональних зв'язуючих елементів між складовими частинами, планування наукових досліджень та моніторингу з метою вивчення об'єкта в цілому, розвиток потенціалу для обміну досвідом;
9. Крім того, звертається до країни-учасниці з проханням подати до Центру Всесвітньої спадщини до 1 лютого 2014 року оновлений і доповнений звіт щодо стану збереженості Об'єкта та реалізації згаданих пунктів, який буде розглянуто на 38-му засідання у 2014 році.

Рішення: 38 COM 7B.75 **15-25 червня 2014 року**

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини (Словаччина / Німеччина / Україна) (N 1133bis)

Комітет Всесвітньої спадщини,

Розглянувши документ WHC-14/38.COM/7B,

Посилаючись на рішення 37 COM 7B.26, прийнятий на його 37-му засіданні (Пномпень, 2013),

Схвалює прогрес, досягнутий країнами-учасницями Німеччиною, Словаччиною та Україною щодо налагодження тіснішою міжнаціональної співпраці та створення інтегрованої системи менеджменту для їх тристороннього Об'єкта, а також в напрямку планування науково-дослідної діяльності та моніторингу, а також підвищення кваліфікації і обміну досвідом, та закликає країни-учасниці продовжувати зміцнення їхньої технічної співпраці, зокрема в напрямку менеджменту;

Висловлює невдоволення, що країна-учасниця Словаччина не надала жодної інформації стосовно побоювань, що були висловлені в Рішенні 37 COM 7B.26 та черговий раз нагадує про свої побоювання щодо цілісності та менеджменту складових частин в Словаччині, а саме – НП «Полоніни»;

Черговий раз звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини забезпечити включення цілісного бачення щодо розвитку та збереження Визначної глобальної цінності для словацьких складових частин до менеджмент-плану НП «Полоніни», який від них вимагає Рада Європи, з метою гарантії того, що вимоги Конвенції щодо координованого менеджменту серійного транскордонного Об'єкта та виконання вимог Ради Європи об'єднані в єдиній системі менеджменту;

Зобов'язує країну-учасницю Словаччину докладати більш інтенсивні зусилля до зміцнення співпраці між різними міністерствами та службами, які причетні до менеджменту Об'єкта, а також гарантувати, що статусу Об'єкта Всесвітньої спадщини буде визнано та передбачено при розробці стратегій та планів, а також терміново припинити рубки, які проводяться в межах складових частин Об'єкта ВС, а саме – в НП «Полоніни», відповідно до прохання, яке було прописане в Рішенні Комітету 37 COM 7B.26;

Черговий раз нагадує, що відповідно до пункту 172 *Практичних рекомендацій* для всіх господарських проектів, які можуть вплинути на Визначну глобальну цінність, в межах та довкола Об'єкта має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, а її результати повинні бути подані до Центру Всесвітньої спадщини відповідно до Рекомендацій IUCN щодо проведення оцінки впливу на навколишнє середовище в межах/довкола Об'єктів ВС, а також спонукає країну-учасницю Словаччину негайно припинити інфраструктурний розвиток, який може мати негативний вплив на Визначну глобальну цінність Об'єкта, поки згадана оцінка впливу на навколишнє середовище не буде проведена і не буде подано відповідний звіт;

Звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини запросити представників Центру Всесвітньої спадщини / IUCN приїхати з візитом, який буде присвячено моніторингу виправлення зауважень, під час якого вони оглянуть складові частини, а саме – НП «Полоніни», щоб оцінити загрози для Об'єкта, зокрема питання, пов'язані з його цілісністю та менеджментом, а також з реалізацією відповідних рекомендацій, що були прописані в Рішенні 37 COM 7B.26;

Також просить країну-учасницю Словаччину після консультацій з країнами-учасницями Німеччиною та Україною представити до 1 лютого 2015 року звіт до Центру ВС, який має включати стислий опис ситуації (1 стор.) щодо стану збереженості Об'єкта, а також опис реалізації викладених вище зобов'язань. Даний звіт буде розглянуто на 39-му засіданні Комітету ВС ЮНЕСКО у 2015 році.

Рішення: 39 COM 7B.19 **28 червня – 8 липня 2015 року**

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини (Словаччина / Німеччина / Україна) (N 1133bis)

Комітет Всесвітньої спадщини,

Розглянувши документ WHC-15/39.COM/7B,

Посилаючись на Рішення 38 COM 7B.75, яке було прийняте на його 38-му засіданні (Доха, 2014),

Схвалює діяльність країн-учасниць Німеччини, Словаччини та України щодо тісної співпраці в напрямку збереження та менеджменту Об'єкта та підписання Спільної Декларації про наміри, а також спонукає країни-учасниці продовжувати докладати всіх зусиль в цьому напрямку;

Вітає прогрес, який був досягнутий країною-учасницею Словаччиною щодо зміцнення співпраці між відповідними міністерствами та відомствами, які відповідають за менеджмент словацьких складових частин, але із занепокоєнням відмічає, що засади інтегрованого менеджменту для словацьких складових частин досі відсутні, а плани лісозаготівель все ще включають деякі ділянки в межах Спадщини;

Підтримує висловлені раніше (у 2014 році) рекомендації щодо експедиції з метою моніторингової перевірки і просить країну-учасницю Словаччину реалізувати цю місію;

Також звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини гарантувати, що жодні лісозаготівельні операції не будуть проводитися в межах спадщини до того моменту, як будуть розроблені засади інтегрованого менеджменту для словацьких складових частин спільно з країнами-учасницями Німеччиною та Україною. Дані засади мають бути зосереджені на природоохоронній діяльності, беручи до уваги міжнародні зобов'язання, такі як статус Всесвітньої спадщини і біосферного резервату та нагородження Європейським дипломом;

Звертає увагу на те, що сучасні межі словацьких складових частин Об'єкта не відповідають вимогам збереження його Визначної глобальної цінності, тому додатково звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини розробити пропозиції щодо зміни меж даних складових частин, що має бути проведено в тісній співпраці з країнами-учасницями Німеччиною та Україною, а також з іншими країнами, які в даний час знаходяться у фазі підготовки номінаційного досьє для розширення Об'єкта;

Відмічає наміри країни-учасниці Словаччини запросити спільну дорадчу місію за участі представників Центру ВС / IUCN з метою розробки рекомендацій щодо менеджменту словацьких складових частин та змін в конфігурації меж складових частин;

Додатково звертається з проханням до країни-учасниці Словаччини подати до 1 грудня 2016 року оновлений звіт до Центру ВС, який має включати стислий опис ситуації (1 стор.) щодо стану збереженості Об'єкта, а також опис реалізації викладених вище зобов'язань. Даний звіт буде розглянуто на 41-му засіданні Комітету ВС ЮНЕСКО у 2017 році.

Рішення: 41 COM 7B.4 **5 липня 2017 р.**

СТАН ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ, ВНЕСЕНИХ ДО СПИСКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини (Німеччина, Словаччина, Україна) (N 1133bis)

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши Документ WHC/17/41.COM/7B,

2. Посилаючись на Рішення 39 COM 7B.19, прийняте на 39 засіданні (Бонн, 2015),

3. Схвалює зусилля держави-учасниці Словаччина у вивченні питання щодо того, яким чином сталий туризм може сприяти сталому розвитку території, прилеглої до Об'єкта, а також щодо надання інформації стосовно створення нового природного резервату та «екологічно функціональної зони», до якої ввійшли ділянки Об'єкта, які розташовані в межах НП «Полоніни», та все ж із глибоким занепокоєнням зазначає, що, незважаючи на вищевказані заходи та добровільне зобов'язання окремих суб'єктів господарської діяльності припинити рубки, лише частина словацьких компонентів Об'єкта знаходяться під охороною на законодавчому рівні і юридично захищені від лісогосподарської діяльності станом на сьогодні;

4. Також із глибоким занепокоєнням зазначає, що для словацьких складових частин Об'єкта не було розроблено Інтегрований менеджмент-план; повторює своє прохання до сторони-учасниці Словаччини забезпечити припинення всіх лісозаготівельних робіт в межах Об'єкта, а також, на основі консультацій з іншими сторонам, розробити Інтегрований менеджмент-план для словацької частини з особливою увагою до природоохоронної складової, прийнявши до уваги міжнародні статуси, такі як Всесвітня спадщина, біосферний резерват, Європейський диплом та Natura 2000, а також закликає країну-учасницю Словаччину унеможливити проведення будь-якої лісогосподарської діяльності в межах Об'єкта після прийняття згаданого Плану;

5. Приймає до відома, що перемовини стосовно можливих змін меж словацьких складових частин Об'єкта планується провести до кінця 2017 року, а також спонукає країну-учасницю Словаччину подати пропозиції щодо згаданих змін найближчим часом на основі консультацій з іншими сторонами Об'єкта;

6. Також схвалює прогрес, досягнутий країною-учасницею Словаччиною щодо реалізації рекомендацій, які були розроблені в 2014 році під час польової експедиції робочої групи з моніторингу реагування на виклики, які склалися, а також просить країну-учасницю продовжувати докладати зусиль до реалізації всіх рекомендацій робочої групи;

7. Вважає, що якщо не будуть прийняті необхідні міри щодо встановлення відповідного режиму охорони для словацьких складових частин та не буде проведено точне винесення меж в натурі, захист згаданих компонентів від рубок стане неможливим в довгостроковій перспективі, що очевидно буде становити потенційну загрозу для Визначної глобальної цінності даного серійного транснаціонального Об'єкта в цілому відповідно до пунктів 137 та 180 Практичних настанов;

8. Також просить країну-учасницю Словаччину, на основі консультацій з іншими сторонами Об'єкта, до 1 лютого 2018 року подати до Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО доповнений звіт щодо стану збереження Об'єкта та реалізації викладений вище вимог; звіт буде розглянуто на 42 засіданні Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 2018 році.

Рішення: 41 COM 8B.7 **7 липня 2017 р.**

Комітет Всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши документи WHC/17/41.COM/8B та WHC/17/41.COM/INF.8B2,

2. Підтримує розширення Об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (Німеччина, Словаччина, Україна) та перетворення згаданого Об'єкта на «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Італія, Німеччина, Румунія, Словенія, Словаччина, Іспанія та Україна) в межах Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на основі критерія (ix);

3. Приймає до відома наступне попереднє формулювання Визначної глобальної цінності:

Стислий виклад

«Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» є серійним об'єктом, який в цілому складається з 77 складових частин. Вони являють собою визначний приклад недоторканих комплексних лісів помірної зони і демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, що характерні для чистих лісостанів бука лісового в різних умовах навколишнього середовища. Вони містять безцінний генофонд бука та багатьох інших видів, які пов'язані та залежать від даних лісових оселищ.

Критерій (ix): «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» є життєво важливими для розуміння історії та еволюції роду Fagus, який, завдяки своїй поширеності у північній півкулі, є глобально важливим. Ці недоторкані комплексні ліси помірної зони демонструють найбільш повні та довершені екологічні закономірності і процеси, характерні для чистих лісостанів буку лісового за ряду різноманітних лісорослинних умов – кліматичних, геологічних та ін. – в межах всіх букових лісових регіонів Європи. Вони охоплюють всі висотні пояси від морського узбережжя до верхньої межі і, більше того, включають залишки лісових ділянок вздовж зовнішньої межі поширення буку лісового. Бук – один з найважливіших елементів лісу в межах біому широколистяних лісів помірної зони, та представляє винятковий приклад реколонізації та розвитку суходільних екосистем та угрупувань з часів останнього льодовикового періоду. Поширення бука на північ та захід з його первісних льодовикових рефугіумів на схід та південь Європи, яке триває і сьогодні, можна прослідкувати за природними коридорами та віхами їх поширення, які охоплюють весь континент. Останні зміни в моделі поширення даного виду відбулись під дією прямого впливу діяльності людини, а до більш комплексного впливу антропогенного тиску входять і кліматичні зміни. Як минулі, так і сучасні моделі поширення буку являють собою стратегію природної еволюції адаптації та виживання за умов змін навколишнього природного середовища. Домінування буку на значних за площею ділянках Європи є живим свідченням генетичної адаптивності виду.

Цілісність

Відібрані ділянки букових лісів не лише ілюструють повне різноманіття для Європи, а й мають достатню площу для підтримки природних процесів, що є необхідними для забезпечення довгострокової екологічної життєздатності екосистем. Буферні зони, включаючи природоохоронні території довкола (природні парки, біосферні резервати) мають сприятливий менеджмент, який сприяє довгостроковому збереженню особливих характеристик відібраних лісових ділянок разом з їх невід'ємними елементами. Поряд з такими критеріями, як площа лісової ділянки та наявність буферної зони, ключові характеристики, які використовувалися в процесі відбору ділянок, включали також середній вік лісостану та період, який минув з часу проведення останніх господарських заходів. Критерії оцінювання, які використовувалися в процесі відбору ділянок, допомогли описати ступінь природності лісу, але також надають деяке уявлення про властивий функціональний потенціал екосистеми. І також, у відповідних випадках, особливий акцент був зроблений на зв'язки між буковими лісами та навколишніми додатковими оселищами, як прийнятна передумова функціонування екосистем та адаптації до змін навколишнього середовища.

Вимоги до охорони та менеджменту

Довгострокова охорона та управління забезпечуються національним законодавством, що регулює природоохоронний режим національних парків, ядрових зон біосферних резерватів чи інших типів природоохоронних територій. Ефективне впровадження Інтегрованого менеджмент-плану та багатосторонньої Інтегрованої системи менеджменту необхідне для спрямовування процеси планування та управління даним серійним Об'єктом. Ключовими

питаннями менеджменту є контроль лісових пожеж та збереження монументальних старих дерев, збереження та менеджмент гірських лук, річкових коридорів та прісноводних екосистем, менеджмент туристичної діяльності, наукові дослідження та моніторинг. Угоди про співпрацю в менеджменті Об'єкта з групами місцевих стейкголдерів та туристичними агенціями можуть покращити досягнення цілей управління та забезпечити участь місцевих громад в управлінні складовими частинами Об'єкта.

4. Приймає до відома результат огляду ситуації при підготовці номінаційної пропозиції для утворення довершеного серійного Об'єкта на основі чіткого наукового відбору. Визначене формулювання Визначної глобальної цінності та змінена назва нового Об'єкта повинні узгоджуватись Об'єктом, який на сьогодні вже віднесений до Списку, а також чітко окреслити формат для можливого подальшого розширення Об'єкта;

5. Дякує країнам-учасницям за їх співпрацю в підготовці даного номінаційного досьє;

6. Звертається з проханням до країн-учасниць розглянути можливість подальшого розширення складових частин на основі консультацій з експертами МСОП та Центром Всесвітньої спадщини з метою дотримання вимоги про мінімальну площу в 50 га та покращення природоохоронного режиму в межах буферних зон і підвищення екологічної зв'язаності (особливо між складовими частинами), а також надалі рекомендує зацікавленим країнам-учасницям проконтролювати, щоб складові частини, які братимуть участь в наступному ймовірному розширенні Об'єкта перевищували встановлений мінімум вимог для забезпечення цілісності, охорони та менеджменту;

7. Також звертається з проханням до країн-учасниць гарантувати, що встановлені механізми фінансування будуть здатні забезпечити управління складовими частинами на місцевому рівні, а також сприяти узгодженому управлінню на території всього транснаціонального серійного Об'єкта;

8. Також просить, щоб особлива увага приділялася належному управлінню буферними зонами з метою підтримки непорушених природних процесів з особливою увагою до мертвої та гниючої деревини, включаючи постійний моніторинг загроз та ризиків, ефективне використання фахових знань та інституційного потенціалу у сфері управління Об'єктом;

9. Також звертається з проханням до країн-учасниць подати до 1 грудня 2018 року до Центру Всесвітньої спадщини звіт щодо реалізації вищезгаданих рекомендацій на розгляд Комітету Всесвітньої спадщини на його 43 засіданні у 2019 році.

Момент тріумфу: пан'європейську спадщину створено!
(7 липня 2017 р., м. Краків)

Рішення: 44 COM 8B.32 **Фучжоу, 28 липня 2021 р.**

БУКОВІ ПРАЛІСИ І ДАВНІ ЛІСИ КАРПАТ ТА ІНШИХ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ

Комітет всесвітньої спадщини,

1. Розглянувши документи WHC/21/44.COM/8B.Add та WHC/21/44.COM/INF.8B2.Add,

2. Посилаючись на рішення 31 COM 8B.16, 35 COM 8B.13, 41 COM 8B.7, 42 COM 7B.71 та 43 COM 7B.13 прийняті на 31му (Крайстчерч, 2007), 35му (Штаб-квартира UNESCO, 2011), 41му (Краків, 2017), 42му (Манама, 2018) та 43му (Баку, 2019) засіданнях відповідно,

3. Погоджує суттєві зміни меж об'єкту «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи: Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Німеччина, Італія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія та Україна», на основі критерію (іх), шляхом додавання або модифікації наступних номінованих складових частин в Боснії і Герцеговині, Чехії, Франції, Італії, Північній Македонії, Польщі, Словаччині та Швейцарії

- Вігорлат (Словаччина) – зміна меж існуючої однойменної складової частини;
- Праліс Гавешова (Словаччина), зміна меж існуючої однойменної складової частини;
- Рожок (Словаччина), зміна меж існуючої однойменної складової частини;
- Удава (Словаччина) та Стужиця-Буковські Верхи (Словаччина), зміна меж існуючої однойменної складової частини Стужиця-Буковські Верхи (Словаччина);
- Коццо Ферьєро (Італія), зміна меж існуючої однойменної складової частини;
- Фаласконе (Італія), зміна меж існуючої однойменної складової частини «Ліс Умбра» (Італія);
- Паварі-Сфілці (Італія) [нова складова частина];
- Поллінелло (Італія) [нова складова частина];
- Вале Інфернале (Італія) нова складова частина];
- Прашума Янж (Боснія і Герцеговина) [нова складова частина];
- Ліс Бетлашток (Швейцарія) [нова складова частина];
- Валлі ді Лодано, лісові резервати Бусай і Соладіно (Швейцарія) [нова складова частина];
- Гори Їзера (Чехія) [нова складова частина];
- Шапітре (Франція) [нова складова частина];
- Гран-Вентрон (Франція) [нова складова частина];
- Массан (Франція) [нова складова частина];
- Длабока Рєка (Північна Македонія) [нова складова частина];
- Полонина Ветлінська і Смерек (Польща) [нова складова частина];
- Прикордонний Хребет та долина річки Горна Солінка (Польща) [нова складова частина];
- Долина потоку Теребовець (Польща) [нова складова частина];
- Долина потоку Волосатка (Польща) [нова складова частина];

4. Приймає наступне формулювання визначної всесвітньої цінності об'єкта в цілому, включаючи змінені та нещодавно додані компоненти, зазначені вище:

Стислий опис

«Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» є транснаціональним серійним об'єктом, який складається з 94 складових частин у 18 країнах. Вони являють собою унікальний приклад відносно непорушених, комплексний лісів помірного поясу та демонструють широкий спектр повноцінних екологічних моделей і процесів для чистих і мішаних лісостанів бука лісового (європейського) в різноманітних екологічних умовах. Протягом всіх льодовикових фаз (льодовикових періодів) за останній мільйон років бук лісовий (Fagus sylvatica) пережив несприятливі кліматичні умови в рефугіумах у південних частинах Європейського континенту. Згадані рефугіуми були задокументовані вченими шляхом палеоекологічного аналізу з використанням новітніх методів генетичного кодування. Після останнього льодовикового періоду, приблизно 11 000 років тому, бук почав рухатись з рефугіумів та розширювати свій ареал, щоб зрештою охопити значні частини європейського континенту. Під час цієї експансії, яка все ще триває, бук утворив різні

типи рослинних угруповань за різних лісорослинних умов. Взаємодія між різноманіттям середовища, кліматичними градієнтами та генофондами різних видів сформувала і продовжує формувати це велике різноманіття лісових угруповань за участі буку лісового. Ці ліси містять безцінну популяцію старих дерев і генетичний резерв бука та багатьох інших видів, які пов'язані з цими старовіковими лісовими оселищами та залежать від них.

Критерій (ix): Об'єкт є необхідним для розуміння історії та еволюції роду Fagus, який, з огляду на його широке поширення в Північній півкулі та його екологічне значення, має глобальне значення. Ці в основному непорушені, складні ліси помірного клімату демонструють комплексні екологічні закономірності та процеси в чистих і змішаних лісостанах бука лісового за різноманітних градієнтів лісорослинних умов, включаючи кліматичні та геологічні умови, що охоплюють майже всі букові лісові регіони Європи. Ділянки лісів, які входять до об'єкту, включені з усіх висотних зон від прибережних районів до верхньої межі лісу і включають найкращі зразки, що залишилися в межах зони поширення буку лісового. Присутність бука є однією з найважливіших характерних рис для помірного широколистяного лісового біому і є визначним прикладом повторної колонізації та розвитку наземних екосистем і угрупувань з часів останнього льодовикового періоду. Експансію бука (процес, який все ще триває) на північ та на захід із його початкових льодовикових рефугіумів у східній та південній частинах Європи можна відстежити вздовж природних коридорів, що охоплюють континент. Домінування бука на великих ділянках в межах Європи є живим свідченням генетичної адаптивності дерев – процесу, який все ще триває.

Цілісність

Вибрані складові частини представляють різноманіття букових пралісів та давніх букових лісів, що зустрічаються по всій Європі, з точки зору різних кліматичних і геологічних умов та висотних поясів. Об'єкт включає складові частини, які відображають його визначну всесвітню цінність (OUV) та ілюструють варіативність лісових екосистем буку лісового. Разом ці складові частини сприяють цілісності об'єкта в цілому. Крім того, кожна складова частина повинна відповідати вимозі цілісності на місцевому рівні, представляючи повний набір природних процесів розвитку лісу в його певних географічних та екологічних умовах в рамках серійного об'єкту. Більшість складових частин мають достатній розмір, щоб підтримувати природні процеси, необхідні для їх довготривалої екологічної життєздатності.

Найбільш значними загрозами для об'єкта є вирубка лісу та фрагментація оселищ. Лісозаготівля поблизу складових частин може спричинити мікрокліматичні зміни та ефект мобілізації поживних речовин з негативним впливом на цілісність об'єкта. Зміна виду землекористування на прилеглих територіях може призвести до збільшення фрагментації оселищ, що є особливо загрозливим для менших за площею складових частин. Розвиток інфраструктури є потенційною загрозою лише для кількох складових частин.

Щодо змін клімату, то цей фактор вже сьогодні є ризиком для деяких компонентів, і можна передбачити подальший вплив, включаючи зміни видового складі та зміну лісорослинних умов. Однак слід зазначити, що однією з ознак Визначної всесвітньої цінності об'єкта є демонстрація здатності бука пристосовуватися до різних еколого-кліматичних режимів на всьому своєму ареалі. Тому потенційні майбутні зміни необхідно відстежувати та документувати, щоб краще зрозуміти ці процеси.

Вищезгадані загрози можуть впливати на цілісність складових частин різною мірою та різними способами, наприклад, через зменшення структурного різноманіття, фрагментацію, втрату зв'язку, втрату біомаси та змінений мікроклімат, які знижують функціональність екосистеми та здатність до адаптації в цілому. Для подолання цих загроз створюються буферні зони, які знаходяться в управлінні відповідальних органів та відповідних адміністрацій.

Вимоги до охорони та менеджменту

Суворий режим невтручання як засіб менеджменту є важливим для збереження визначної всесвітньої цінності цього серійного об'єкта в усіх його складових частинах. Більшість із 94 складових частин охороняються законом як лісові резервати з абсолютною заповідністю, території дикої природи, ядрові зони біосферних заповідників або національних парків (категорія I або II за класифікацією МСОП). Для деяких складових частин охорона та управління регламентуються

менеджмент-планами (з прописаними положеннями, які забезпечують заборону рубок у старовікових лісах). Оскільки надзвичайно важливою вимогою є гарантія надійного збереження в довгостроковій перспективі, за потреби режим охорони буде підвищено.

Для забезпечення життєздатності чотирьох складових частин, менших за встановлений мінімальний розмір 50 га, держави-учасниці розглянуть можливість розширення складових частин з подальшим застосуванням режиму невтручання. Крім того, першочергове значення має ефективне управління буферними зонами для охорони об'єкта від зовнішніх загроз та збереження його цілісності.

Цілісність кожної складової частини є відповідальністю держави-учасниці та забезпечується відповідними місцевими органами управління та адміністраціями. З метою узгодженої охорони та управління об'єктом, а також для координації діяльності між органами управління та 18 державами-учасницями слід створити функціональну організаційну структуру. Для забезпечення цього аспекту в процесі номінації була розроблена Інтегрована система управління, яка буде підтримуватися, щоб забезпечити ефективний та скоординований менеджмент та охорону об'єкта в цілому. Спільний менеджмент комітет, до складу якого входять представники всіх держав-учасниць, сформулював Спільну декларацію про наміри. Ця Декларація регулює та структурує співробітництво між усіма державами-учасницями, чиї ділянки входять до об'єкта, і забезпечує зобов'язання захищати та зміцнювати визначну всесвітню цінність об'єкта. Для сприяння роботі Спільного менеджмент комітету та для допомоги державам-учасницям буде створено посаду координатора.

Інтегрована система управління та менеджмент-плани для складових частин забезпечать реалізацію режиму невтручання в межах складових частин, тоді як в буферних зонах буде забезпечено відповідний менеджмент, щоб уникнути негативного впливу на визначну всесвітню цінність об'єкта з особливим акцентом на забезпеченні цілісності та його недоторканості. Для гармонізації підходу до управління між 94 складовими частинами держави-учасниці розроблять спільні цілі та скоординовані заходи, які охоплюватимуть менеджмент об'єкта і буферних зон, моніторинг і дослідження, екоосвіту та підвищення обізнаності, менеджмент відвідування території та туризм, а також покращення фінансової спроможності та підвищення кваліфікації людського ресурсу. Для відстеження довгострокового розвитку пропонується створити узгоджену систему моніторингу на основі вибраних екологічних (проксі) показників цілісності в усіх складових частинах. Вкрай важливо, щоб кожна держава-учасниця забезпечувала чіткі гарантовані довгострокові механізми фінансування для підтримки послідовного управління об'єктом на національному рівні, а також скоординованого управління ним.

Необхідно приділяти особливу увагу конфігурації об'єкта, щоб гарантувати стійку життєздатність кожній складовій частині для безперешкодного розвитку екологічних та біологічних процесів без суттєвих втручань ззовні, а саме – інтеграція навколишніх лісових екосистем, щоб забезпечити достатнє збереження та сполученість, особливо для невеликих складових частин. Усі складові частини мають буферні зони різної конфігурації, включаючи навколишні заповідні території (національні парки, природні парки, біосферні заповідники та ін.). В цих буферних зонах буде запроваджено регулярний моніторинг для забезпечення захисту в умовах змін навколишнього середовища, таких як зміна клімату. Межі буферних зон, де це можливо, повинні співпадати з межами існуючих природоохоронних територій і мають бути розширені для з'єднання складових частин там, де вони знаходяться в безпосередній близькості. Нарешті, де це доцільно, особливу увагу слід приділяти забезпеченню ефективного екологічного зв'язку між буковими лісами та навколишніми супутніми видами оселищ на постійній основі для , щоб забезпечити природний розвиток та адаптацію лісу до змін навколишнього середовища.

5. Бере до уваги такі складові частини в цій номінації, які на разі не рекомендуються до включення до серійного об'єкта:

- Фрушка гора – Папратський-до (Сербія);
- Фрушка гора – Равне (Сербія);
- Капанік – Козьє стене (Сербія);
- Тара – Рача (Сербія);
- Тара – Звезда (Сербія);

- Кийовський праліс (Словаччина);
- Егуаль (Франція);
- Сент-Бом (Франція);
- Сен-Пе-де-Бігорр (Франція);
- Біоградска гора – 1 (Чорногорія);
- Біоградска гора – 2 (Чорногорія).

6. Рекомендує перед розглядом можливого повторного подання цих складових частин у будь-якій майбутній номінації:

1. Державі-учасниці Сербії: надати більш детальну інформацію про тип, масштаб, частоту та площі будь-яких лісозаготівель та лісогосподарських робіт, які можуть проводитись в буферних зонах номінованих складових частин у Сербії та їх потенційного впливу на Визначну всесвітню цінність разом із планом мінімізації рубок в усіх визначених буферних зонах;

2. Державі-учасниці Словаччині: розширити буферну зону номінованої складової частини Кийовський праліс та з'єднати буферну зону цієї частини з буферною зоною існуючої складової частини Вігорлат;

3. Державі-учасниці Франції: за підтримки Центру всесвітньої спадщини та при потребі разом зі МСОП суттєво переглянути номіновані складові частини Егуаль, Сент-Бом та Сен-Пе-де-Біггор, щоб підвищити їх цілісність, переформатувати та розширити їх буферні зони;

4. Державі-учасниці Чорногорії: за підтримки Центру всесвітньої спадщини та при потребі разом зі МСОП об'єднати номіновані складові частини Біоградська Гора 1 та Біоградська Гора 2 та узгодити зонування Національного парку «Біоградська Гора» у світлі номінації та переглянути діючі нормативні акти, особливо просторовий план спеціального призначення для національного парку «Біоградська гора», щоб привести їх у відповідність зі збереженням визначної всесвітньої цінності номінованого об'єкта. Далі рекомендується розробити відповідний менеджмент-план для туристичної діяльності в межах утвореної території;

Також бере до уваги наступні номіновані складові частини, які не рекомендуються до включення до серійного об'єкта:

- Складова частина 1 – Шізе Північно-Західний (Франція);
- Складова частина 2 – Шізе Південний (Франція);
- Фонтенбло (Франція).

Зазначає, що номінована складова частина Фонтенбло потенційно може розглядатися у зв'язку з можливим розширенням існуючого об'єкта всесвітньої спадщини – палацу і парку Фонтенбло, Франція;

7. Повторює свої прохання до всіх держав-учасниць, залучених до цієї транснаціональної серійної номінації, гарантувати, щоб менеджмент буферної зони підтримував безперервні природні процеси з особливою увагою до мертвої та гниючої деревини, включаючи постійний моніторинг загроз і ризиків, відповідно до Рішення 41 COM 8B.7, з чітким, суворим і послідовним підходом до конфігурації та управління буферною зоною, відповідно до Рішення 42 COM 7B.71, як єдиного можливого способу збереження цілісності невеликих залишків лісових ділянок, включених до цього об'єкта відповідно до Рішення 43 COM 7B.13;

8. Також просить усі держави-учасниці, які беруть участь у цьому транснаціональному серійному об'єкті, переглянути конфігурацію складових частин і конфігурацію буферних зон в усьому транснаціональному серійному об'єкті, що дозволить розширити непорушені природні процеси на навколишні території, щоб забезпечити природну еволюцію та подальше відновлення букових лісів у складових частинах та в прилеглих територіях, а також розглянути пропозиції щодо підсилення об'єкту належним чином;

9. Далі просить держави-учасниці подати до 1 грудня 2023 року до Центру всесвітньої спадщини спільну доповідь про стан збереження об'єкта в цілому, а також висвітлити питання узгодженості меж і буферних зон для розгляду Комітетом всесвітньої спадщини на його 47-му засіданні;

10. Схвалює посилену співпрацю між великою кількістю європейських держав-учасниць заради збереження букових пралісів та давніх і старовікових букових лісів по всьому континенту.

АКТИ ПРЕЗИДЕНТА ТА УРЯДУ УКРАЇНИ ІЗ ПИТАНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ ЯК ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ЇХ РОЗТАШУВАННЯ

Указ
Президента України
«Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні» (витяг)

З метою поліпшення умов реалізації єдиної державної політики у сфері розвитку природно-заповідної справи, вдосконалення управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:
…

5) у тримісячний строк:
розробити та затвердити план заходів, спрямованих на збереження та розвиток української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», внесеного до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;
…

Президент України В. Ющенко

м. Київ, 14 серпня 2009 року
№ 611/2009

Доручення Президента України

З метою збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, розташованих у зоні української частини цього природного об'єкта:

М.АЗАРОВУ

1. Забезпечити розроблення проекту Меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина, спрямованого на забезпечення збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини".

Термін – 2 грудня 2013 року

М.АЗАРОВУ
О.ЛЕДИДІ

2. Забезпечити:

1) опрацювання питання щодо відновлення залізничного сполучення між містами Києвом та Раховом (Закарпатська область);

Термін – 3 червня 2013 року

2) розроблення плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", передбачивши розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області;

Термін ~~– 1 жовтня 2013 року~~

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

3) вирішення питань щодо збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до території української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини";

Термін – 31 грудня 2013 року

4) фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника;

5) проведення ремонту автомобільних доріг та об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини";

6) розроблення та впровадження пілотних проектів із переоснащення систем опалення в гірських населених пунктах Закарпатської області на системи з використанням альтернативних видів палива;

7) здійснення заходів із відновлення зруйнованого автомобільного переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Діловому Рахівського району Закарпатської області.

Термін – 31 грудня 2015 року

В.ЯНУКОВИЧ

Вих. № 1-1/749
від 2 квітня 2013 року

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР УКРАЇНИ

вул. Грушевського, 12/2, Київ,01008,
тел.: (044) 256 7624, телефакс: (044) 254 0584

До доручення Президента України
від 02.04.13 № 1-1/749

1. До пункту 1

ПРОСКУРЯКОВУ О. А. — скликання
КОЖАРІ Л. О.
ПРИСЯЖНЮКУ М. В.
ЛАВРИНОВИЧУ О. В.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити розроблення проекту Меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина, спрямованого на забезпечення збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини".

Про результати поінформувати Кабінет Міністрів разом з проектом відповіді Президентові України.

Строк — до 1 листопада 2013 року

Ящук В. В. (Апаршину І. М., Щербині М. М. — відповідно до компетенції), Мельничуку А. В.

2. До підпункту 1 пункту 2

КОЗАКУ В. В. — скликання
БОЛОБОЛІНУ С. П.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити опрацювання питання щодо відновлення залізничного сполучення між містами Києвом та Раховом (Закарпатська область).

Про результати поінформувати Кабінет Міністрів разом з проектом відповіді Президентові України.

Строк — до 15 травня 2013 року

Ящук В. В. (Щербині М. М.)

Міністерство екології
та природних ресурсів
України
Ідентифікаційний код
м. Київ, вул. Урі
№ 1058/2-3
13" 04 2013 р.

ДЕПАРТАМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКУМЕНТООБІГУ
СЕКРЕТАРІАТУ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
№13626/1/1-13 від 13.04.2013

70 9:22:25 М2

2

3. До підпункту 2 пункту 2

ПРАСОЛОВУ І. М. — скликання
ТЕМНИКУ Г. П.
ПРОСКУРЯКОВУ О. А.
СТАВИЦЬКОМУ Е. А.
ПРИСЯЖНЮКУ М. В.
КОЗАКУ В. В.
КОРОЛЕВСЬКІЙ Н. Ю.
ШАПОВАЛОВІЙ О. О.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити розроблення плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини", передбачивши розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області.

Про результати поінформувати Кабінет Міністрів разом з проектом відповіді Президентові України.

Строк — до 1 вересня 2013 року

Ящук В. В. (Апаршину І. М., Щербині М. М. — відповідно до компетенції)

4. До підпункту 3 пункту 2

ЛЕДИДІ О. О. — скликання
ТЕМНИКУ Г. П.
ПРОСКУРЯКОВУ О. А.
ПРАСОЛОВУ І. М.
ЖИЛІ П. Б.

Прошу забезпечити вирішення питань щодо збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до території української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини".

Про результати поінформувати Кабінет Міністрів разом з проектом відповіді Президентові України.

Строк — до 2 грудня 2013 року

Ящук В. В. (Щербині М. М., Апаршину І. М. — відповідно до компетенції), Ткаленку І. І.

5. До підпункту 4 пункту 2

КОЛОБОВУ Ю. В. — скликання
ПРОСКУРЯКОВУ О. А.
ТЕМНИКУ Г. П.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника.

4 001131 53298 09002

Про результати поінформувати Кабінет Міністрів разом з проектом відповіді Президентові України.

Строк — до 1 грудня 2015 року

Ящук В. В. (Апаршину І. М., Щербині М. М. — відповідно до компетенції)

6. До підпункту 5 пункту 2

КОЗАКУ В. В. — скликання
КОЛОБОВУ Ю. В.
ПРОСКУРЯКОВУ О. А.
МЕЗДРІНУ М. Г.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити проведення ремонту автомобільних доріг та об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини".

Про результати інформувати Кабінет Міністрів.

Строк — щокварталу

Ящук В. В. (Щербині М. М., Апаршину І. М. — відповідно до компетенції)

7. До підпункту 6 пункту 2

ЛЕДИДІ О. О. — скликання
ПРАСОЛОВУ І. М.
ТЕМНИКУ Г. П.
ПАШКЕВИЧУ М. О.

Прошу вжити заходів щодо розроблення та впровадження пілотних проектів із переоснащення систем опалення в гірських населених пунктах Закарпатської області на системи з використанням альтернативних видів палива.

Про результати інформувати Кабінет Міністрів.

Строк — щокварталу

Ящук В. В. (Щербині М. М.), Ткаленку І. І.

8. До підпункту 7 пункту 2

КОЗАКУ В. В. — скликання
КОЛОБОВУ Ю. В.
МЕЗДРІНУ М. Г.
ЛИТВИНУ М. М.
ЛЕДИДІ О. О.

Прошу забезпечити здійснення заходів із відновлення зруйнованого автомобільного переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Діловому Рахівського району Закарпатської області.

4 001131 53298 09003

4

Про результати інформувати Кабінет Міністрів.

Строк — щокварталу

Ящук В. В. (Щербині М. М.)

БОЙКУ Ю. А.
ВІЛКУЛУ О. Ю.
ЛУКАШ О. Л.

ЛЮБЧЕНКУ К. В.
АНІСТРАТЕНКУ Ю. С.

КУШНІРЕНКУ О. М.

Ящук В. В., Ткаленку І. І., Ковалю О. А., Кутецькій В. М., Янчуку Ю. М.

Микола АЗАРОВ

4 001131 53298 09004

Розпорядження
Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. № 1619-р
«Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат»

1. Затвердити план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», внесеного до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що додається.

2. Мінприроди разом з іншими заінтересованими органами виконавчої влади забезпечити виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 23 грудня 2009 р. № 1619-р

ПЛАН
заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат»

Найменування заходу	Строк виконання
1. Забезпечення встановлення на території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку щитів з інформацією про природний об'єкт «Букові праліси Карпат» (далі – букові праліси Карпат)	2010-2012 роки
2. Сприяння залученню фінансової допомоги, необхідної для збереження та розвитку Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку	постійно
3. Забезпечення налагодження міжнародної співпраці з питань проведення наукових досліджень екосистем букових пралісів Карпат	постійно
4. Організація висвітлення у друкованих засобах масової інформації питань, пов'язаних із збереженням об'єктів природної та культурної спадщини Всесвітнього значення, зокрема букових пралісів Карпат	постійно
5. Створення на базі Карпатського біосферного заповідника міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів Карпат	2010-2013 роки
6. Завершення будівництва еколого-освітнього центру в Ужанському національному природному парку	2010-2012 роки
7. Організація конференції з питань відновлення та поліпшення стану букових пралісів Карпат	2010 рік
8. Проведення роботи, спрямованої на підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища	постійно

Розпорядження
Кабінету Міністрів України
«Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»
від 10 вересня 2014 року № 819-р
{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 499 від 17.07.2015}

1. Затвердити план заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», що додається.

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади та Закарпатській облдержадміністрації подавати щороку до 25 січня Міністерству економічного розвитку і торгівлі інформацію про стан виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, для її узагальнення і подання щороку до 20 лютого Кабінетові Міністрів України.

Прем'єр-міністр України **А.ЯЦЕНЮК**
Інд. 33

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 10 вересня 2014 р. № 819-р

ПЛАН ЗАХОДІВ
щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»

1. Опрацювати питання щодо визначення переліку автомобільних доріг місцевого значення в Закарпатській області, які ведуть до Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку як складових частин українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (далі – природний об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»), та включення їх до переліку автомобільних доріг загального користування державного значення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 р. № 301 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 30, ст. 1110).

Мінінфраструктури, Укравтодор,
Закарпатська облдержадміністрація.
2014-2015 роки.

2. Провести ремонт і забезпечити утримання дорожньої інфраструктури в межах території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку.

Мінінфраструктури, Укравтодор,
Закарпатська облдержадміністрація.
2015 рік.

3. Організувати та провести зустріч за участю представників Мінприроди, Міністерства довкілля Словацької Республіки і Федерального міністерства довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина з метою підписання Меморандуму щодо збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Мінприроди,
Закарпатська облдержадміністрація.
2014-2015 роки.

4. Забезпечити переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форми власності, які розміщені на території української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінрегіон, Міненерговугілля.
2014 рік.

5. Забезпечити проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в м. Рахові, селищах міського типу Кобилецька Поляна, Ясіня Закарпатської області, які розташовані на території української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінрегіон, Мінприроди, Держводагентство.
2014-2016 роки.

6. Організувати розроблення схеми планування територій Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів Закарпатської області.

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінрегіон.
2014-2015 роки.

7. Вирішити питання щодо збирання та видалення побутових відходів на територіях, прилеглих до української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінрегіон, Мінприроди.
2014-2015 роки.

8. Розглянути питання щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах Закарпатської області підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів.

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінекономрозвитку, Мінприроди, Мінагрополітики.
2015-2016 роки.

9. Створити умови для розвитку туристичних ресурсів Закарпатської області, а саме:

провести оцінку стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття.

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінприроди, Держтуризмкурорт.
Друге півріччя 2014 року;

розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів.

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінприроди.
Друге півріччя 2014 року;

забезпечити утворення туристично-інформаційних центрів.

Закарпатська облдержадміністрація,
Держтуризмкурорт.
2015-2016 роки;

сприяти розвиткові сільського туризму.

Мінагрополітики, Держтуризмкурорт,
Закарпатська облдержадміністрація.
Постійно.

10. З метою популяризації природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» забезпечити поширення відповідної інформації на національному туристичному порталі «Завітайте в Україну».

Держтуризмкурорт.
2014-2015 роки.

11. Сприяти розвиткові транскордонного співробітництва в рамках Карпатського регіону.

Закарпатська облдержадміністрація,
Мінекономрозвитку, Мінрегіон.
Постійно.

СЕКРЕТАРІАТ
КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

10895/0/2-16 від 01.07.16

Мінприроди
Мінекономрозвитку
Мінрегіон
Мінінфраструктури
Мінфін
Закарпатська
облдержадміністрація

Відповідно до пункту 6 § 12 Регламенту Кабінету Міністрів надсилаємо лист Мінприроди від 21 червня 2016 р. № 5/3-9/5806-16 для розгляду в установленому порядку з метою забезпечення виконання доручення Кабінету Міністрів від 21 березня 2016 р. № 9026/1/1-16.

Додаток: на 11 арк.

Заступник Міністра
Кабінету Міністрів **Володимир ФЕДОРЧУК**

вул. Грушевського, 12/2, Київ, 01008, тел.: (044) 256 7624, телефакс: (044) 254 0584

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
(Мінприроди України)

вул. Митрополита Василя Липківського, 35, Київ, 03035; тел.: (044) 206-31-00, (044) 206-31-64;
факс: (044) 206-31-07; E-mail: secretar@menr.gov.ua; Код ЄДРПОУ 37552996

_____ № _____

на № 9026/1/1-16 від 21.03.2016

Кабінет Міністрів України

Про збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»

Міністерство екології та природних ресурсів на виконання доручення Кабінету Міністрів України до листа МЗС від 12.03.2016 № 203/13-187/094-452 з питань збереження букових пралісів Карпат повідомляє.

27 та 29 квітня 2016 року в Мінприроди відбулися робочі наради за участю представників Мінрегіону, Мінінфраструктури, Міненерговугілля та Закарпатської облдержадміністрації, на яких розглянуто стан виконання та підготовлені пропозиції до розпоряджень Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 № 1619-р «Про затвердження плану заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат» і від 10.09.2014 № 819-р «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» з урахуванням пропозицій Закарпатської облдержадміністрації, Ужанського національного природного парку та Карпатського біосферного заповідника.

Стан та пропозиції щодо виконання зазначених планів заходів надаються у додатку.

Просимо доручити відповідним органам виконавчої влади забезпечити реалізацію запропонованих заходів, передбачити у державному та місцевих бюджетах на 2017 рік і наступні роки кошти, необхідні для фінансування заходів та щороку до 25 січня звітуватися про їх виконання перед Кабінетом Міністрів України.

Додаток: стан та пропозиції з виконання планів заходів щодо збереження букових пралісів в Україні на 10 арк. в 1 прим.

Заступник Міністра - керівник апарату **В.М. Вакарюк**

0009564

№ 03-9/5803-16 від 24.06.2016

75

ДЕПАРТАМЕНТ ДОКУМЕНТООБІГУ ТА КОНТРОЛЮ СЕКРЕТАРІАТУ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
№9026/4/1-16 від 24.06.2016

Додаток до листа Мінприроди
від 21.06.2016 № 5/3-9/5806-16

Стан та пропозиції з виконання планів заходів щодо збереження букових пралісів в Україні

№ пункту Плану	Найменування заходу Плану	Стан виконання	Пропозиція (захід)
План заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат» (2009 р.)			
1.	Забезпечення встановлення на території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку щитів з інформацією про природний об'єкт «Букові праліси Карпат» (далі – букові праліси Карпат)	**Виконано.** В усіх шести масивах букових пралісів Карпат встановлені інформаційні щити про цей об'єкт	
2.	Сприяння залученню фінансової допомоги, необхідної для збереження та розвитку Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку	**Не виконано.** Фінансова допомога не залучалася	**Мінприроди:** Для збереження та розвитку Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку залучити кошти українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні» **Термін виконання: 2016-2020 роки**
3.	Забезпечення налагодження міжнародної співпраці з питань проведення наукових досліджень екосистем букових пралісів Карпат	**У процесі виконання.** Реалізовано українсько-швейцарський проект із статистичної інвентаризації угольсько-широколужанських букових пралісів. 14 травня 2014 року в м. Бонн (ФРН) підписано Спільну декларацію про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, збереження природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччина та Міністерством навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співробітництва у сфері охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Розроблено інтегровану систему управління та створено Комітет зі спільного управління об'єктом «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	**Мінприроди та НАН України:** розробити та затвердити додаткові заходи із поглиблення міжнародної співпраці з питань проведення наукових досліджень екосистем букових пралісів Карпат та передбачити для цього необхідне фінансування **Термін виконання: 2017 рік**

4.	Організація висвітлення у друкованих засобах масової інформації питань, пов'язаних із збереженням об'єктів природної та культурної спадщини всесвітнього значення, зокрема букових пралісів Карпат	**У процесі виконання.** У всеукраїнських та місцевих ЗМІ систематично публікується інформація щодо збереження об'єктів природної та культурної спадщини всесвітнього значення, зокрема букових пралісів Карпат. В Угольському природоохоронному. Науково-дослідному відділенні створено інформаційно-туристичний центр «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО»	**Мінприроди, Мінкультури, Національній комісії у справах ЮНЕСКО, НАН України:** продовжити роботу з висвітлення у друкованих засобах масової інформації питань, пов'язаних із збереженням об'єктів природної та культурної спадщини всесвітнього значення, зокрема букових пралісів Карпат **Термін виконання: постійно**
5.	Створення на базі Карпатського біосферного заповідника міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів Карпат	**Не виконано.** Кошти виділялися лише на розроблення проекту будівництва центру	**Мінприроди, Мінфіну:** передбачити у державному бюджеті фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів Карпат завершення будівництва еколого-освітнього центру в Ужанському національному природному парку **Термін виконання: 2017 – 2018 роки**
6.	Завершення будівництва еколого-освітнього центру в Ужанському національному природному парку	**Не виконано**. Кошти на завершення будівництва центру не виділялися	**Мінприроди, Мінфіну:** передбачити у державному бюджеті фінансування на завершення будівництва еколого-освітнього центру в Ужанському національному природному парку **Термін виконання: 2017 – 2018 роки**
7.	Організація конференції з питань відновлення та поліпшення стану букових пралісів Карпат	**Виконано.** 16-22 вересня 2013 року на базі Карпатського біосферного заповідника проведена Міжнародна науково-практична конференція «Букові праліси Карпат та букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого використання»	
8.	Проведення роботи, спрямованої на підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища	**У процесі виконання.** Карпатським біосферним заповідником та Ужанським національним природним парком постійно здійснюється інформування населення про природоохоронну діяльність	**Мінприроди та Закарпатській облдержадміністрації:** продовжити роботу, спрямовану на підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища **Термін виконання: постійно**

План заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (2014 р.)			
1.	Опрацювати питання щодо визначення переліку автомобільних доріг місцевого значення в Закарпатській області, які ведуть до Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку як складових частин українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (далі – природний об'єкт «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»), та включення їх до переліку автомобільних доріг загального користування державного значення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 р. № 301	**Не виконано.** Закарпатська облдержадміністрація листом від 12.12.2014 № 06-1/2559 до Мінінфраструктури та Укравтодору надавала пропозиції до переліку доріг загального користування загальнодержавного значення, що не було підтримано	**Закарпатській облдержадміністрації:** повторно звернутися **до Мінінфраструктури та Укравтодору** з пропозиціями щодо включення до переліку доріг загального користування загальнодержавного значення головних під'їзних шляхів до ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини **Термін виконання: до кінця 2016 року**
2.	Провести ремонт і забезпечити утримання дорожньої інфраструктури в межах території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку	**Виконано частково.** У Закарпатській області у 2015 році відремонтовано 218 км доріг місцевого значення (95%), здійснюється ремонт траси Львів – Самбір. Разом з тим, вкрай незадовільними є під'їзди до г. Говерла (дорога м. Рахів – с. Луги), Угольсько-Широкоугольського масиву спадщини (с. Буштино – с. Мала Уголька; с. Угля – с. Велика Уголька; с. Нересня – с. Широкий Луг) та до ділянки спадщини «Стужиця – Ужок» (с. Ужок – с. Підполоззя) і з'єднати її з дорогою Київ – Чоп (с. Жорнава – с. Стужиця)	**Закарпатській облдержадміністрації та Укравтодору:** включити в плани ремонту доріг, ремонт та утримання дорожньої інфраструктури в межах території Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку **Термін виконання: щорічно**
3.	Організувати та провести зустріч за участю представників Мінприроди, Міністерства довкілля Словацької Республіки і Федерального міністерства довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина з метою підписання Меморандуму щодо збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	**Виконано.** 14 травня 2014 року в м. Бонн (ФРН) підписано Спільну декларацію про наміри між Міністерством екології та природних ресурсів України, Федеральним міністерством навколишнього середовища, збереження природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччина та Міністерством навколишнього середовища Словацької Республіки щодо співробітництва у сфері охорони та управління спільним об'єктом Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	

4.	Забезпечити переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форми власності, які розміщені на території української частини природного об’єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	**Виконано частково.** Чотири об’єкти соціальної сфери обладнано автономними котельнями з опаленням твердим паливом або електроенергією і проведено реконструкцію системи теплопостачання у Забрідській ЗОШ з встановленням резервного твердопаливного котла, що працює на відходах деревини, та виготовлено проектно-кошторисну документацію і підготовлено інвестиційний проект вартістю 47,8 млн. грн. із переведення міста Рахів на електроопалення. Реалізація заходу ускладняється тим, що, прилеглі до об’єкта Всесвітньої спадщини населенні пункти знаходяться в депресивних районах і не мають належного фінансування	**Закарпатській облдержадміністрації:** заснувати агенцію регіонального розвитку як неприбуткову установу з метою ефективної реалізації державної регіональної політики, типове положення щодо якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 № 258; провести нараду з питання переходу населених пунктів на альтернативні паливним дровам джерела енергозабезпечення (паливні насоси, сонячні батареї, електроопалення) та надання відповідних пропозицій щодо здійснення пілотних проектів на умовах співфінансування за кошти місцевих бюджетів, підготовки і подання до Мінрегіону (Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку)проектів для отримання фінансування із Державного фонду регіонального розвитку та для поглиблення державно-приватного партнерства з проектно-кошторисною документацією та експертними висновками; передбачити цей та інші пункти плану заходів, зокрема розвитку депресивних територій, в якості пріоритетних при доопрацюванні Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області; передбачити видатки на 2017 рік і на наступні роки, на переоснащення систем опалення адміністративних та житлових будинків державної і комунальної форми власності, які розміщені на прилеглих до об’єкта Всесвітньої спадщини територіях **Термін виконання: щорічно** Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: З метою збереження лісових масивів об’єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», запровадити пільгові тарифи на електроенергію для жителів населених пунктів, які розташовані в зоні цього об’єкта **Термін виконання: до кінця 2016 року**

5.	Забезпечити проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в м. Рахові, селищах міського типу Кобилецька Поляна, Ясіня Закарпатської області, які розташовані на території української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	**Не виконано.** У рамках Регіональної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Тиса у Закарпатській області на 2013 – 2021 роки проведено незначний за обсягами поточний ремонт берегоукріплення та деякі інші заходи і виготовлено проектну документацію лише для району смт. Ясіня та смт. Кобилецька Поляна Рахівського району. Вкрай незадовільною залишається ситуація в місті Рахів	**Закарпатській облдержадміністрації та Рахівській райдержадміністрації:** у проекті місцевих бюджетів на 2017 рік і на наступні роки передбачити на умовах співфінансування видатки на проектування та виконання робіт з берегоукріплення річок і здійснення протизсувних заходів, реконструкцію очисних споруд та водозабору, будівництво каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання в м. Рахові, селищах міського типу Кобилецька Поляна, Ясіня Закарпатської області, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини **Термін виконання: щорічно**
6.	Організувати розроблення схеми планування територій Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів Закарпатської області	**Не виконано.** Практично не враховуються при розроблені схем планування територій окремих районів екологічні складові, у тому числі на прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини територіях, де є спроба включити необґрунтовані і небезпечні для збереження цього об'єкта проекти і заходи	**Закарпатській облдержадміністрації:** при розробленні схем планування територій Великоберезнянського, Перечинського, Рахівського, Тячівського та Хустського районів Закарпатської області в обов'язковому порядку мають враховуватися екологічні складові і ні в якому разі не передбачатися господарська діяльність, що може негативно вплинути на збереження об'єкта Всесвітньої спадщини **Термін виконання: постійно**
7.	Вирішити питання щодо збирання та видалення побутових відходів на територіях, прилеглих до української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»	**Не виконано.** Рахівською районною радою та ТОВ «Тячівекопром» укладено 06.10.2014 договір про передачу в концесію послуг у сфері збору та переробки побутових відходів на 49 років, але ситуація із збиранням сміття в районі не поліпшилася, а забруднення в прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини районах та річки Тиси негативно впливає на міжнародний імідж України	**Закарпатській облдержадміністрації:** організувати спеціальні наради, розробити і реалізувати окремі плани заходів для суттєвого поліпшення вирішення питання щодо збирання та видалення побутових відходів на територіях, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини **Термін виконання: щорічно**

8.	Розглянути питання щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах Закарпатської області підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів	**Виконано частково.** З метою залучення інвестицій у промисловість області 08.10.2015 проведено інвестиційний форум «Закарпаття – бізнес в центрі Європи», на якому презентовано Каталог інвестиційних пропозицій Закарпатської області та Каталог «Експортний потенціал підприємств Закарпатської області»	**Закарпатській облдержадміністрації:** продовжити роботу щодо залучення інвестицій для розміщення у Великоберезнянському, Рахівському, Тячівському і Хустському районах Закарпатської області підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів **Термін виконання: постійно**
9.	Створити умови для розвитку туристичних ресурсів Закарпатської області, а саме: провести оцінку стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття, розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів, забезпечити утворення туристично-інформаційних центрів, сприяти розвиткові сільського туризму	**Виконано частково.** Протягом 2015 року Закарпатською облдержадміністрацією організовано семінари-навчання «Сільський туризм. З чого почати та як досягти успіху», видано довідник «Сільський туризм Закарпаття. Сільські садиби щиро запрошують», виготовлено каталог «Сільські садиби Тячівщини»;проводилася робота еколого-освітніх та інформаційно-туристичних центрів в Карпатському біосферному заповіднику та Ужанському національному природному парку. Разом з тим, не проведена оцінка стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття, не розроблена регіональна програма охорони і раціонального використання туристичних ресурсів, не утворені нові туристично-інформаційні центри	**Закарпатській облдержадміністрації:** провести оцінку стану туристичних ресурсів гірської частини Закарпаття, розробити регіональну програму охорони і раціонального використання туристичних ресурсів, утворити нові туристично-інформаційні центри. Розвиток туризму в області має бути віднесений до пріоритетів стратегії регіонального розвитку Закарпатської області. **Термін виконання: до кінця 2017 року** **Закарпатській облдержадміністрації, Мінрегіону та Мінприроди:** забезпечити підготовку та реалізацію в 2016-2020 роках у рамках Державного фонду регіонального розвитку пілотного проекту з розбудови природоохоронної та туристично-рекреаційної інфраструктури в депресивних гірських населених пунктах Закарпатської області, які розташовані у зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об’єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» **Термін виконання: щорічно**

10.	З метою популяризації природного об'єкта «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» забезпечити поширення відповідної інформації на національному туристичному порталі «Завітайте в Україну»	**У процесі виконання.** Планом заходів передбачалася популяризація об'єкта Всесвітньої спадщини шляхом поширення відповідної інформації на національному туристичному порталі «Завітайте в Україну», який мав бути створений на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2013 №888-р, але це розпорядження втратило чинність на підставі постанови Уряду від 11.11.2015 № 918. Разом з тим, цей захід є і буде завжди актуальним	**Мінекономрозвитку та Мінприроди:** забезпечити популяризацію природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» на національних порталах, включати відповідні заходи до планів роботи Ради туристичних міст і регіонів, створеної наказом Мінеконорозвитку від 09.02.2016 № 204 **Термін виконання: постійно**
11.	Сприяти розвиткові транскордонного співробітництва в рамках Карпатського регіону	**Виконано частково.** В регіоні функціонують Міжнародна асоціація «Карпатський Єврорегіон», Комітет зі спільного управління природного об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», транскордонний українсько-польсько-словацький біосферний резерват ЮНЕСКО «Східні Карпати», проводяться Дні добросусідства та Дні Закарпаття у сусідніх державах, встановлені партнерські зв'язки на рівні областей (воєводств, регіонів), територіальних громад міст, районів, сіл, селищ, установ та організацій тощо. У 2015 році підписано Меморандум про поглиблення співпраці між Радою повіту Марамуреш (Румунія) та Рахівською районною державною адміністрацією і Рахівською районною радою щодо розв'язання екологічних та соціально-економічних проблем в прикордонних населених пунктах у верхів'ях басейну Тиси на українсько-румунському кордоні, в якому сторони підтримують ідею відновлення мосту через р. Тиса, автомобільного і залізничного сполучення на українсько-румунському кордоні с. Ділове (Україна) – с. Валя Вишеулуй (Румунія) та створення прикордонної інфраструктури із залученням коштів ЄС. Також залишається актуальним питання організації транскордонного пункту пропуску с. Улич (Словацька Республіка) – с. Забродь (Україна). Питання організації українсько-польського переходу с. Лубня – с. Волосате потребує консультацій між Ужанським національним природним парком (Україна) та Бещадським національним парком (Республіка Польща)	**Закарпатській облдержадміністрації, Мінінфраструктури та Мінекономрозвитку:** надати пропозиції щодо організації українсько-румунського пункту пропуску через кордон с. Ділове (Україна) – с. Валя Вишеулуй (Румунія) із створенням прикордонної інфраструктури, відновленням мосту через р. Тиса у селі Ділове, автомобільного та залізничного сполучення через Рахів до Румунії, Будапешта та Праги, а також продовжити роботу з організації транскордонного пункту пропуску с. Улич (Словацька Республіка) – с. Забродь (Україна) **Термін виконання 2016 – 2020 роки**

Витяг

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства,
раціонального природокористування та збереження об’єктів природно-заповідного фонду

З метою забезпечення сталого природокористування, розвитку лісів, удосконалення системи державного управління у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісових насаджень, ведення лісового господарства, а також збереження цінних природних комплексів та екосистем, розвитку заповідної справи постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:

4) забезпечити здійснення комплексу заходів щодо охорони і збереження особливо цінних природних територій та об’єктів, розвитку заповідної справи, а саме:

розроблення та затвердження плану заходів, спрямованих на збереження і розвиток української частини природного об’єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи";

Президент України П.ПОРОШЕНКО
21 листопада 2017 року
№381/2017

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
від 21 листопада 2018 р. № 892-р
Київ

Деякі питання збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій

1. Затвердити план заходів щодо збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій, що додається.

2. Визнати таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 819 «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

3. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій облдержадміністраціям подавати щороку до 25 січня Міністерству екології та природних ресурсів інформацію про стан виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, для її узагальнення і подання до 20 лютого Кабінетові Міністрів України.

Прем'єр-міністр України **В. ГРОЙСМАН**

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 21 листопада 2018 р. № 892-р

ПЛАН
заходів щодо збереження української частини природного об'єкта
Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи»
та сталого розвитку прилеглих до нього територій
Збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
«Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи»

1. Забезпечити координацію роботи із збереження української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (далі – об'єкт Всесвітньої спадщини), зокрема:

взяти участь у:

- засіданнях спільного комітету з управління об'єктом Всесвітньої спадщини;
- створенні і впровадженні інтегрованої системи управління об'єктом Всесвітньої спадщини;

забезпечити співпрацю з установами інших країн Європи, що оберігають букові праліси та давні ліси, насамперед з румунськими та словацькими установами, розташованими вздовж українсько-румунського та українсько-словацького кордону;

забезпечити провадження діяльності національної керівної групи об'єкта Всесвітньої спадщини щодо виконання рішень, прийнятих на засіданнях спільного комітету з управління об'єктом Всесвітньої спадщини.

Мінприроди, МОН, Держлісагентство.
2018–2023 роки.

2. Створити умови для розвитку Карпатського біосферного заповідника, Ужанського національного природного парку, національних природних парків «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природних заповідників «Горгани» і «Розточчя», ділянки яких увійшли до складу об'єкта Всесвітньої спадщини, а саме:

затвердити методичні рекомендації щодо управління ділянками об'єкта Всесвітньої спадщини та його буферною зоною, співпраці з місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування;

забезпечити належний режим охорони об'єкта Всесвітньої спадщини та створити систему моніторингу його ділянок та буферної зони;

забезпечити проведення наукових досліджень біотичного та ландшафтного різноманіття об'єкта Всесвітньої спадщини;

забезпечити установи природно-заповідного фонду транспортними засобами, засобами зв'язку і спостереження, форменим одягом;

облаштувати еколого-освітні, туристично-інформаційні центри, рекреаційно-туристичні пункти, музейні кімнати в зоні розташування ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини, вжити заходів до будівництва музею природи з адміністративно-лабораторними приміщеннями в Ужанському національному природному парку;

організувати та облаштувати екологічні стежки і туристичні маршрути на всіх ділянках об'єкта Всесвітньої спадщини;

встановити інформаційні та межові знаки в місцях масового відвідування, прилеглих до об'єкта Всесвітньої спадщини населених пунктах, поблизу основних доріг;

опрацювати питання щодо можливості організації в Карпатському біосферному заповіднику міжнародного навчально-дослідного центру збереження букових пралісів, еколого-освітньої роботи та сталого розвитку;

забезпечити розроблення проектів організації територій та ефективне управління ділянками об'єкта Всесвітньої спадщини.

Мінприроди, МОН, Держлісагентство.
2018–2023 роки.

3. Забезпечити популяризацію об'єкта Всесвітньої спадщини шляхом:

висвітлення питань, пов'язаних із збереженням об'єкта Всесвітньої спадщини та його цінністю, в рамках відзначення днів добросусідства з використанням партнерських зв'язків у засобах масової інформації, на офіційних веб-сайтах Мінприроди, облдержадміністрацій, установ природно-заповідного фонду;

використання і популяризації логотипів ЮНЕСКО, Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, об'єкта Всесвітньої спадщини, таких природно-заповідних установ, що входять до його складу, як Карпатський біосферний заповідник, Ужанський національний природний парк, національні природні парки «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природні заповідники «Горгани» і «Розточчя»;

видання буклетів, листівок та путівників, присвячених цінностям об'єкта Всесвітньої спадщини.

Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації,
Мінприроди, Мінрегіон, Мінкультури, установи природно-заповідного фонду.
2018–2023 роки.

Забезпечення сталого розвитку прилеглих
до об'єкта Всесвітньої спадщини територій

4. Забезпечити розвиток транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні шляхом:

підготовки та подання проектних пропозицій щодо розвитку туризму, природоохоронної і рекреаційної інфраструктури у межах об'єкта Всесвітньої спадщини та прилеглих до нього територій в рамках виконання спільних операційних програм прикордонного співробітництва «Угор-

щина – Словаччина – Румунія – Україна», «Румунія – Україна», «Польща – Україна – Білорусь», що фінансуються через Європейський інструмент сусідства ЄС на 2014–2020 роки, а також реалізації Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат;

продовження консультацій із Словацькою Стороною щодо можливості відкриття міжнародного пункту пропуску через державний кордон для автомобільного та пішохідного сполучення Забродь (Україна) – Уліч (Словацька Республіка);

проведення консультацій з Румунською Стороною щодо можливості будівництва (відновлення) мосту через р. Тиса та відкриття міжнародного пункту пропуску через державний кордон для автомобільного, залізничного та пішохідного сполучення Ділове (Україна) – Валя Вишеулуй (Румунія).

Мінрегіон, Мінекономрозвитку, Мінінфраструктури, ДФС,
Адміністрація Держприкордонслужби, МЗС,
Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська облдержадміністрації.
2018–2023 роки.

5. Забезпечити проведення ремонту і утримання інфраструктури доріг, що ведуть до ділянок об’єкта Всесвітньої спадщини на території Карпатського біосферного заповідника, Ужанського національного природного парку, національних природних парків «Зачарований край», «Синевир» і «Подільські Товтри», природних заповідників «Горгани» і «Розточчя», а також опрацювати питання щодо включення до переліку автомобільних доріг загального користування державного значення автомобільні дороги місцевого значення в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій областях, що ведуть до ділянок об’єкта Всесвітньої спадщини.

Мінінфраструктури, Укравтодор,
Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації.
2019–2023 роки.

6. Забезпечити здійснення заходів з:

переоснащення систем опалення будинків комунальної власності, реконструкції очисних споруд та водозаборів, будівництва каналізаційних мереж, мереж централізованого і нецентралізованого питного водопостачання, збирання та видалення побутових відходів на прилеглих до об’єкта Всесвітньої спадщини територій, заохочення населення до переходу на альтернативні джерела енергозабезпечення (теплові насоси, сонячні батареї, електроопалення, вітроенергетичні установки);

забезпечення розвитку та впровадження інструментів державно-приватного партнерства щодо сталого розвитку прилеглих до об’єкта Всесвітньої спадщини територій.

Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації
за участю органів місцевого самоврядування, Мінрегіон, Мінприроди, Держводагентство.
2019–2023 роки.

7. Забезпечити створення на прилеглих до об’єкта Всесвітньої спадщини територіях додаткових робочих місць, зокрема опрацювати питання щодо залучення інвестицій для утворення підприємств, що здійснюють глибоку переробку деревини, переробку дикорослих плодів, ягід, грибів та інших природних ресурсів.

Мінрегіон, Мінагрополітики, Держлісагентство, Закарпатська,
Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька облдержадміністрації.
2019–2020 роки.

Стратегія
розвитку мережі навчальних центрів (візит-центрів), розробленої в рамках проекту «Сталий менеджмент буферної зони об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна – Словаччина) та прилеглих до нього територій»

Занесення букових пралісів Словацьких та Українських Карпат як природного об'єкта до списку Всесвітньої спадщини (ВС) ЮНЕСКО у 2007 році, підтверджує визначну роль, яку відіграють ці екосистеми для всього світу. Саме тому Федеральна служба охорони довкілля Німеччини (UBA) та Федеральне міністерство довкілля, охорони природи та ядерної безпеки започаткували ініціативу щодо поглиблення транснаціональної співпраці між Німеччиною, Словаччиною та Україною. Таким чином, згаданими установами було профінансовано проект «Сталий менеджмент буферної зони об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат» (Україна – Словаччина) та прилеглих до нього територій». Проект реалізовувався протягом 2010-2011 років. Одним із важливих його компонентів було створення стратегії щодо розбудови еколого-освітньої інфраструктури в межах об'єкта, а головне – розроблення концепції Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку на базі Карпатського біосферного заповідника.

1. **Бачення.**

Бачення для мережі:

Розробити європейську мережу навчальних центрів (центрів підвищення кваліфікації) для всіх кластерів букових лісів об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО із узгодженими функціями різних підрозділів мережі, які б стосувалися існуючих та майбутніх кластерів об'єкта.

Пропагувати особливу цінність пралісів та старовікових лісів по всій Європі на всіх рівнях стейкголдерів.

1.1. Загальна мета.

Загальною метою мережі навчальних центрів є поширення наукових знань та підвищення поінформованості європейського суспільства щодо збереження пралісів та старовікових букових лісів у Європі.

1.2. Основні цілі

- Пропаганда цінності букових лісів (екоосвіта серед місцевого населення);
- Інформування та пропаганда Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в цілому;
- Інформування (передача знань) щодо букових лісів, поширення екологічних знань, підвищення екосвідомості, стати частиною регіонального розвитку та ін.;
- Інформування та реалізація демонстраційних проектів щодо відновлюваних джерел енергії;
- Наукові дослідження;
- Екоосвіта та навчання (молоді вчені, студенти,…);
- Проведення семінарів, навчальних візитів;
- Координація заходів по підвищенню кваліфікації.

1.3. Цільові групи

- Науковці, дослідники, експерти;
- Студенти, молоді спеціалісти;
- Природоохоронці як з державних установ, так і громадських організацій;
- Школярі;
- Широкий загал;
- Стейкголдери (лісівники, місцеве населення, місцеве самоврядування та ін.);
- Політики, донори, спонсори;
- Подорожуючі (туристи, метою яких є природа та/або культура краю).

2. Вимоги до інфраструктури мережі навчальних центрів

a) Інформація про:

- Особливу цінність букових пралісів та давніх природних букових лісів;
- Про об'єкти спадщини в цілому.

Подібна інформація має бути доступна в кожній зі складових частин об'єкта. Тому інформаційні центри мають бути обладнані:

- Виставковими залами з внутрішньою експозицією;
- Експозицією на подвір'ї;
- Залами для перегляду фільмів;
- Навчальними кімнатами.

b) Передача знань, освіта, навчання

- З питань охорони природи та природоохоронного менеджменту пралісів та давніх букових лісів.

Потрібна наступна інфраструктура:

- Конференційні зали;
- Приміщення для семінарів.

Якщо поблизу немає задовільних місць для проживання, то є необхідними:

- Кімнати для приїжджих;
- Засоби для транспортування.

Основними цільовими групами в цьому ракурсі є природоохоронці, науковці, студенти та ін., але також політики, посадовці та потенційні донори.

Крім того, мережа центрів має бути обладнана польовим табором, бажано ближче до букових пралісів.

В центрі для забезпечення цієї цілі повинні бути:

- Семінарські приміщення;
- Лабораторії;
- Комп'ютерні зали;
- Бібліотека;
- Засоби для проживання та транспортування.

c) Польові станції для наукових досліджень та моніторингу

- Невеликі лабораторії;
- Комп'ютерне обладнання;
- Приміщення для наукового обладнання;
- Невелике приміщення для проживання.

d) Інфраструктура для місцевого та регіонального розвитку

- Зали для зборів громади;
- Інформаційний пункти для туристів;
- Точка продажу сувенірів.

Додаткові функції:

e) Демонстраційні проекти та інформування щодо енергозберігаючих технологій та відновлюваних джерел енергії

- Споруди, збудовані відповідно до найновіших стандартів енергозберігання;
- Споруди, обладнані засобами з використанням альтернативних джерел енергії;
- Експозиції та інформаційні стенди щодо відновних джерел енергії.

3. Вимоги щодо оптимальної навчально-дослідної інфраструктури

Не обов'язково відображати всі функції в кожному з центрів мережі. Має бути розроблена система навчально-дослідних підрозділів із різними завданнями та функціями як інфраструктурна основа для створення спільних міжнародних навчальних та науково-дослідних програм.

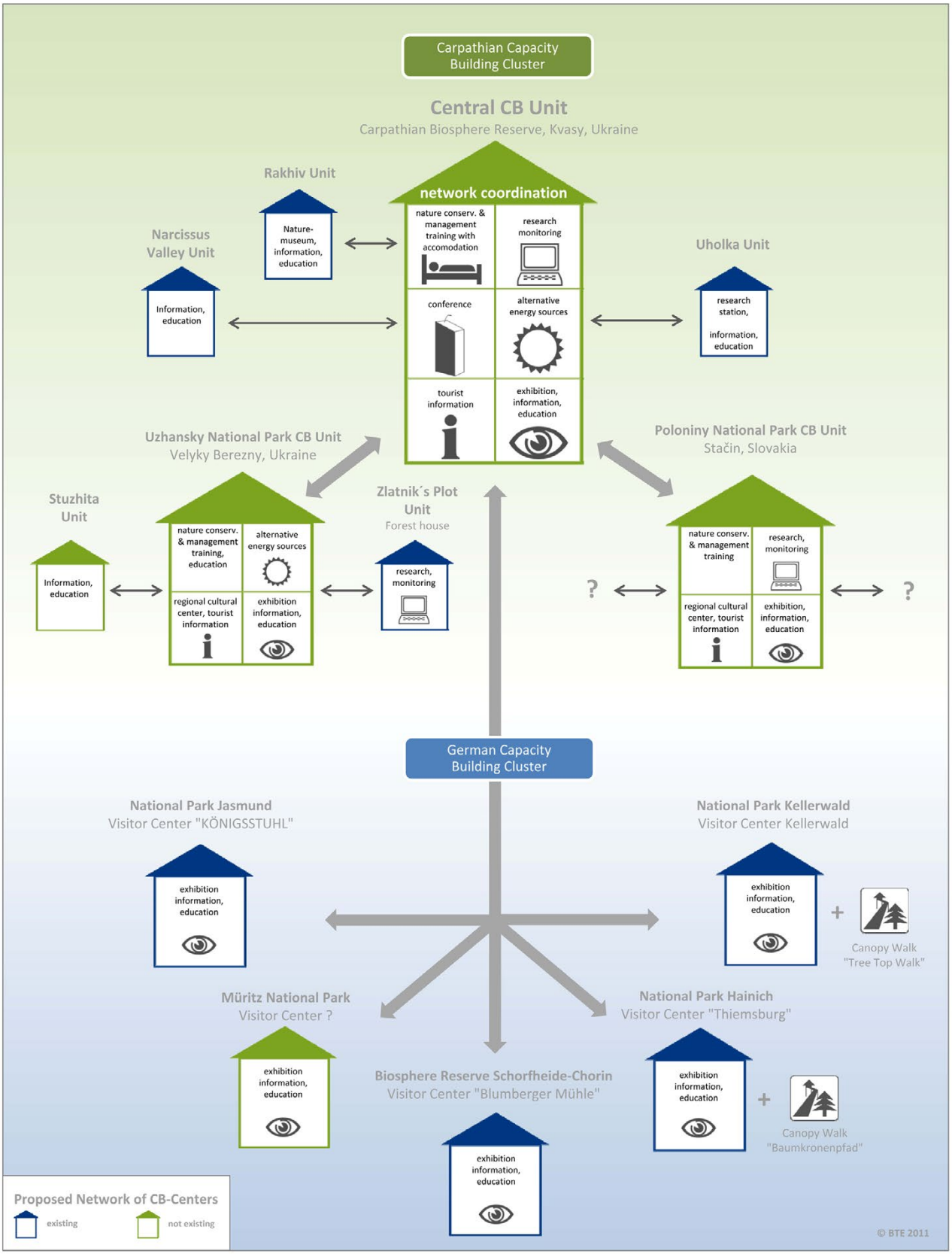
У таблиці показано співвідношення між оптимальним рішенням та реальною ситуацією з навчальними центрами в межах об'єкта ВС ЮНЕСКО:

Навчальна інфраструктура об'єкта ВС ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні ліси Німеччини»		
Весь об'єкт	**9 адміністрацій складових частин об'єкта**	**15 складових частин**
Навчально-дослідний центр з питань букових лісів	**Візит-центри** Крім того: Музеї природи, регіональні музеї культури	**Невеликі інформаційні елементи інфраструктури** Інформаційні стенди, екомаршрути, інформаційні пункти
Оптимум: Один для всієї Європи	Оптимум: Один візит-центр для кожної з установ, які входять до об'єкта	Оптимум: Для кожного з компонентів
Реальна ситуація: не існує!	Реальна ситуація: 1. НП «Ясмунд», Німеччина – візит-центр «Кьонігсштуль» 2. НП «Мюріц», Німеччина – не існує! 3. БР «Шорфгайде-Хорін», Німеччина – візит-центр «Блумбергер-Мьоле» 4. НП "Гайніх", Німеччина – візит-центр "Тімсбург" 5. НП «Келлервальд-Едерзеє», Німеччина – візит-центр «Келлервальд» 6. НП «Полоніни», Словаччина – не існує! 7. Охоронна ландшафтна область «Вігорлат», Словаччина – не існує! 8. Ужанський НПП, Україна – візит-центр «Стижиця» (дуже старий; потребує оновлення) 9. Карпатський біосферний заповідник, Україна – мережа візит-центрів, Музей екології гір.	Реальна ситуація: Окремі елементи існують і є більш-менш прийнятними

У результаті семінару в березні 2011 року визначено три потенційні центри мережі: КБЗ у с. Кваси, УНПП у Великому Березному, Полоніни НП в Стакчині.

Центральний координаційний Міжнародний навчально-дослідний центр має бути в Карпатському біосферному заповіднику, Україна (див. схему), неподалік найбільшого в Європі кластера об'єкта ВС ЮНЕСКО.

Structure of the proposed European network Of Beech Forest Capacity Building Centers

Дана схема ілюструє пропоновану структуру європейської мережі навчальних центрів (Україна, Словаччина, Німеччина) у складових частинах об'єкта ВС ЮНЕСКО, основною координаційною складовою якої стане міжнародний навчально-дослідний центр букових пралісів та сталого розвитку у с. Кваси (КБЗ, Україна). Нова споруда буде оснащена всім необхідним для виконання своїх функцій, які є наступними: координація, проведення тренінгів, виставки, проведення конференцій, дослідження та моніторинг, розміщення приїжджих, демонстрація альтернативних джерел енергії.

Іншою навчальною інфраструктурою КБЗ є: Музей екології гір, еколого-освітні центри «Центр Європи» та «Музей нарцису», інформаційно-туристичний центр «Високогір'я Карпат» тощо.

4. Основні етапи реалізації

Всі запропоновані карпатські об'єкти знаходяться у власності адміністрацій природоохоронних установ.

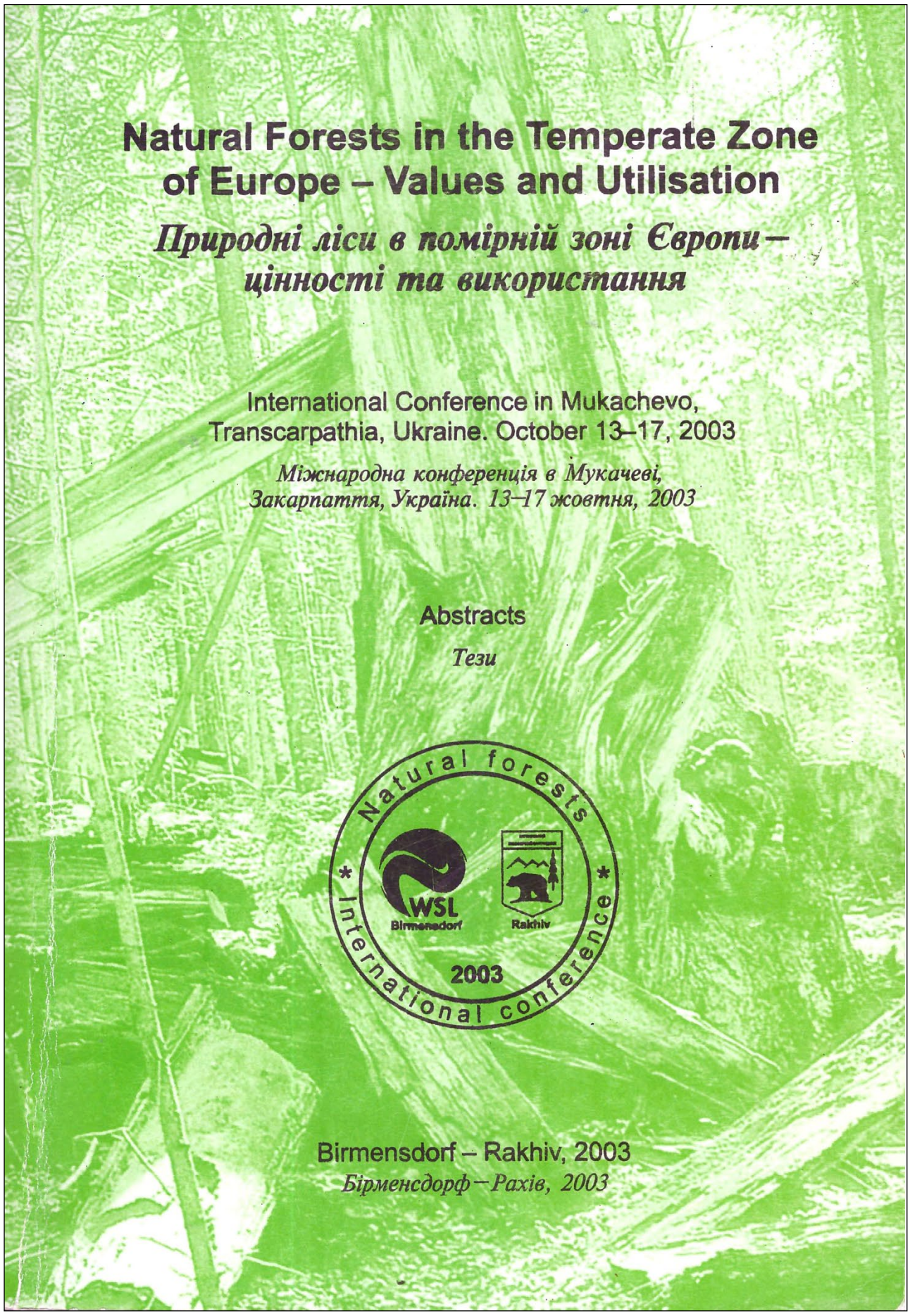
Для створення запропонованої інфраструктури необхідні наступні кроки:

- Політичне лобіювання та просування мережі навчально-дослідних центрів;
- Визначення джерел фінансування;
- Вивчення ситуації та можливостей для кожного з об'єктів;
- Розробка екоосвітніх та екологічних концепцій;
- Концепція інтеграції енергозберігаючих технологій в навчально-дослідні центри;
- Розробка детальної проектної документації;
- Розробка маркетингової концепції;
- Створення відповідної інфраструктури.

Макет Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку

ДОВІДКОВО ПРО ІНШІ МАТЕРІАЛИ З ІСТОРІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО «БУКОВІ ПРАЛІСИ КАРПАТ ТА ДАВНІ БУКОВІ ЛІСИ НІМЕЧЧИНИ»

Natural Forests in the Temperate Zone of Europe – Values and Utilisation
Природні ліси в помірній зоні Європи – цінності та використання
International Conference in Mukachevo, Transcarpathia, Ukraine. October 13–17, 2003
Міжнародна конференція в Мукачеві, Закарпаття, Україна. 13–17 жовтня, 2003
Abstracts
Тези
Natural forests
International conference
WSL
Birmensdorf
Rakhiv
2003
Birmensdorf – Rakhiv, 2003
Бірменсдорф – Рахів, 2003

Natural Forests in the Temperate Zone of Europe – Values and Utilisation

Conference 13–17 October 2003
Mukachevo, Ukraine

Proceedings

Editors: Brigitte Commarmot and Fedir D. Hamor

WSL

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Учасникам Міжнародної наукової конференції
"Природні ліси помірної зони Європи: цінності та використання"

Проведення у Закарпатті Міжнародної конференції під патронатом Ради Європи за участю представників наукових кіл із 26 країн засвідчує значний інтерес європейської спільноти до України і ще раз підтверджує високий авторитет її організаторів – Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) та українського Карпатського біосферного заповідника.

Україна одна з найменш залісених у Європі територій, тому проблемі охорони та раціонального використання її лісових багатств Верховна Рада та Уряд приділяють підвищену увагу. Останнім часом прийнято Державну програму "Ліси України", Закон "Про мораторій на проведення суцільних рубок в ялицево-букових лісах Карпатського регіону", підготовлено нову редакцію "Лісового кодексу" тощо. У цій справі велике значення надається використанню досягнень науки та європейського досвіду сталого лісокористування.

Певен, що ваша конференція послужить справі міжнародного обміну інформацією, посприяє розвитку лісознавчої науки та зблизить науковців сходу і заходу.

Бажаю конференції плідної роботи, а усім вам – міцного здоров´я, добра і благополуччя.

Володимир ЛИТВИН

ПРАЛІСИ
В ЦЕНТРІ ЄВРОПИ
Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника
Урс-Беат Брендлі, Ярослав Довганич
Федеральний інститут досліджень WSL, Бірменсдорф
Карпатський біосферний заповідник, Рахів
URWÄLDER
IM ZENTRUM EUROPAS
Ein Naturführer durch das Karpaten-Biosphärenreservat in der Ukraine
Urs-Beat Brändli, Jaroslaw Dowhanytsch
Eidg. Forschungsanstalt WSL, Birmensdorf
Karpaten-Biosphärenreservat, Rachiw
Haupt

Національна Комісія
України у справах
ЮНЕСКО

Міністерство
охорони
навколишнього
природного
середовища
України

Міжнародний семінар

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

МАТЕРІАЛИ СЕМІНАРУ

м. Мукачеве

Закарпатська область, Україна
5-7 жовтня 2004 р.

ПРОГРАМА СЕМІНАРУ

Вівторок, 5 жовтня 2004 р.

8:00 – 13:00	**Заїзд, реєстрація**
13:00 – 14:00	**Обід**
14:00 – 14:30	**Офіційне відкриття семінару** *Цілі та завдання семінару* **Привітання учасників від:** ❖ Державної адміністрації Закарпатської області України ❖ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України ❖ Національної комісії України у справах ЮНЕСКО ❖ Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
14:30 – 17:30	***Сесія 1:*** Вимоги до внесення та склад Списку всесвітньої природної спадщини. Підготовка попереднього списку об'єктів України, що можуть бути включені до Списку всесвітньої природної спадщини *Ведучі:* ***Зарудна Наталія Миколаївна***, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО; ***Парчук Григорій Васильович***, Державна служба заповідної справи *Доповідачі:* ***Мехтільд Рослер***, Голова Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Європа та Північна Америка); *Д-р* ***Герхард Хайс***, Міжнародний союз охорони природи (IUCN), експерт ЮНЕСКО o Глобальна стратегія щодо збалансованого та представницького списку всесвітньої спадщини o Аспекти впровадження Конвенції про захист світової культурної та природної спадщини o Практичні настанови щодо впровадження Конвенції: ➢ Загальні принципи ➢ Повідомлення країн-членів про номінування до Списку всесвітньої спадщини ➢ Критерії, яким мають відповідати здобутки для включення їх до Списку всесвітньої природної спадщини ➢ Обстеження та оцінка об'єктів природної спадщини ➢ Форма та зміст заявок ➢ Процедура та термін погодження заявок ➢ Звітування o Підготовка попереднього списку об'єктів, що можуть бути включені до Списку всесвітньої природної спадщини **Питання / відповіді /дискусія**
16:15 – 16:30	***Перерва на каву***
17:30 – 19:30	***Круглий стіл на тему:*** Уроки попереднього подання потенційних об'єктів всесвітньої природної спадщини, в тому числі в Україні *Ведучі:* ***Мехтільд Рослер***, Голова Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Європа та Північна Америка); *Д-р* ***Герхард Хайс***, Міжнародний союз охорони природи (IUCN), експерт ЮНЕСКО **Питання / відповіді /дискусія**
19:30 – 21:30	**Дружня вечеря**

Середа, 6 жовтня 2004 р.

7:30 – 8:00	**Сніданок**
8:00 – 15:00	***Сесія 2 (виїзна):* Букові праліси Угольсько-Широколужанського масиву** • Екскурсія-ознайомлення з українською частиною транскордонного (Україна-Словаччина) природного здобутку „Букові праліси Карпат" як перспективного об'єкту всесвітньої природної спадщини Ведучий: *Проф.* ***Гамор Федір Дмитрович***, Директор Карпатського біосферного заповідника.
15:00 – 15:45	**Обід**
15:45 – 18:45 ***17:15 – 17:30 перерва на каву***	***Сесія 3:* Презентація об'єктів природної спадщини України у транскордонному контексті** *Ведучі: Проф.* ***Стойко Степан Михайлович***, Інститут екології Карпат НАНУ; ***Парчук Григорій Васильович***, Державна служба заповідної справи ▪ Букові праліси Карпат (Україна-Словаччина). *Доповідач: Проф.* ***Гамор Федір Дмитрович***, директор Карпатського біосферного заповідника; ▪ Цілинні степи Асканії-Нови (Україна). *Доповідач:* ***Гавриленко Віктор Семенович***, директор Біосферного заповідника ім.Ф.Е.Фальц-Фейна ▪ Перспектива презентації регіону Полісся як транскордонного (Україна-Бєларусь-Польща) природного здобутку. *Доповідач: проф.* ***Стецюк Володимир Васильович***, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ▪ Культурно-природний здобуток „Національний дендропарк Софіївка" (Україна). *Доповідач: проф.****Косенко Іван Степанович, Грабовий Володимир Миколайович***, Національний дендропарк Софіївка" ▪ Природний здобуток „Подільські Товтри" у поєднанні з культурним здобутком „Смотрицький каньйон" (Україна). *Доповідач:* ***Любинська Людмила Григорівна***, доцент Кам'янець-Подільського педуніверситету **Питання / відповіді /дискусія**
19:00 – 20:00	**Вечеря**

Четвер, 7 жовтня 2004 р.

8:00 – 9:00	**Сніданок**
9:00 – 13:00	***Сесія 4:* Перспективи участі України у Конвенції про захист всесвітньої культурної та природної спадщини** *Ведучі:* ***Зарудна Наталія Миколаївна***, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО; *Д-р* ***Герхард Хайс***, Міжнародний союз охорони природи, експерт ЮНЕСКО **Питання / відповіді /дискусія**
11:00 – 11:15	***Перерва на каву***
13:00 – 14:00	**Обід**
14:00 – 16:00	**Підготовка рекомендацій семінару**
	Від'їзд учасників

VEDA
vydavateľstvo
Slovenskej
akadémie
vied

ACTA

Ecologica

OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE OF THE ECOLOGICAL PROCESSES IN THE PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS AND THEIR MANAGEMENT AS WORLD HERITAGE SITES

Viliam Pichler
Fedir Hamor
Ivan Vološčuk
Dmytro Sukharyuk

EUROPEAN BEECH FORESTS

Nomination of the "Beech Primeval Forests of Germany" as Extension to the World Natural Heritage "Primeval Beech Forests of the Carpathians" (1133)

Nomination Dossier to the UNESCO for the Inscription on the World Heritage List

Nationale Naturlandschaften

Fünf Jahre ukrainisch-deutsche Freundschaft
2006-2010
П’ять років українсько-німецької дружби
2006-2010

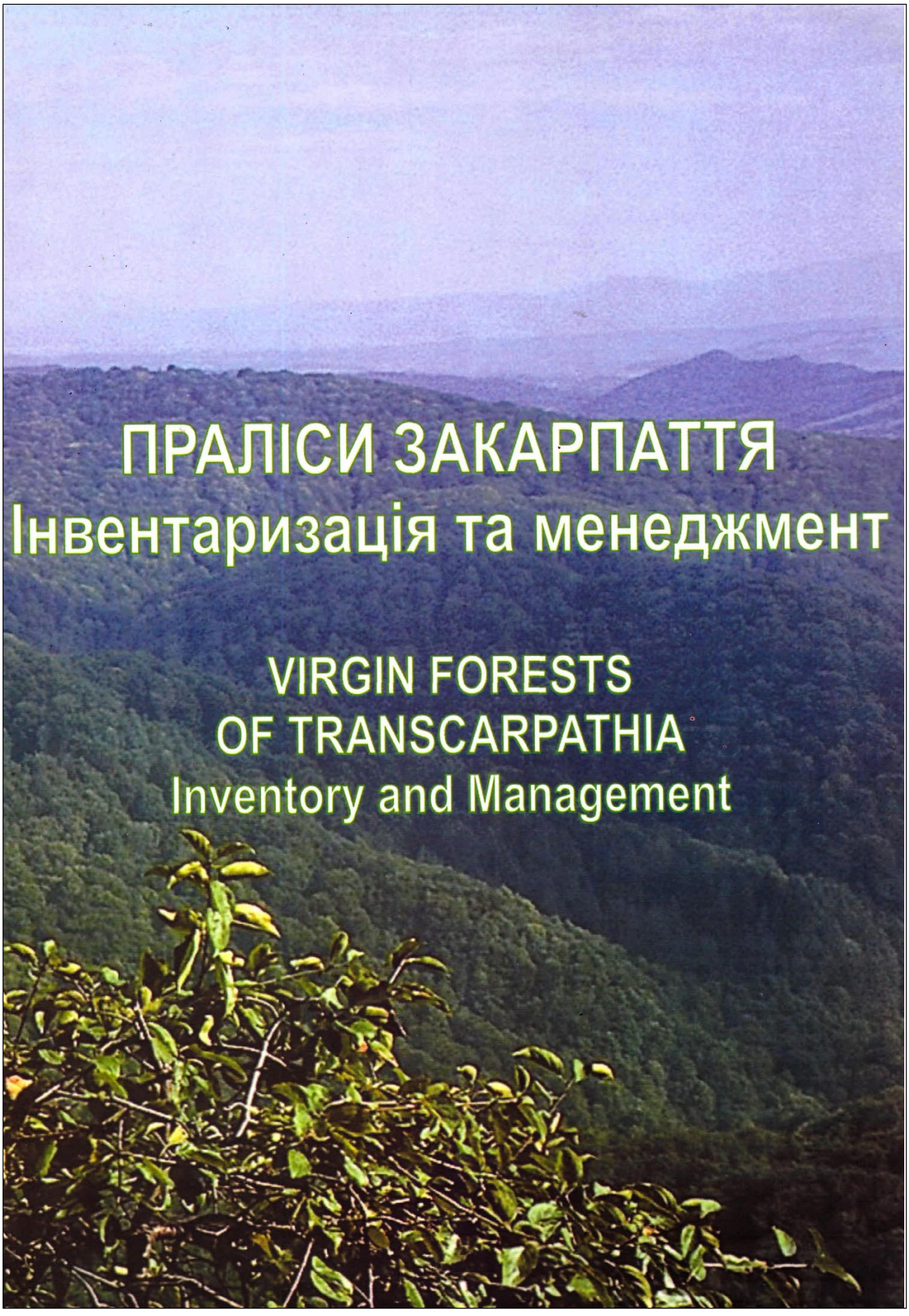
Seit fünf Jahren lernen wir vom Karpaten-Biosphärenreservat

Минулі п’ять років ми вчились від колег з Карпатського біосферного заповідника

Ein herzliches Dankeschön von Prof. Dr. Pierre Ibisch und Kollegen sowie hunderten von Studenten

Сердечна подяка від проф. П’єра Ібіша з колегами, а також від сотень студентів

ПРАЛІСИ ЗАКАРПАТТЯ
Інвентаризація та менеджмент
VIRGIN FORESTS
OF TRANSCARPATHIA
Inventory and Management

Carpathian Biosphere Reserve: challenges and solutions for protected area management in Ukrainian Transcarpathia

Природоохоронний менеджмент Карпатського біосферного заповідника і розв'язання сучасних викликів на Закарпатті (Україна)

Pierre L. Ibisch,
Juliane Geyer,
Lars Schmidt,
Vasyl Pokynchereda
& Victoria Gubko
(Editors)

П'єр Л. Ібіш,
Юліана Геєр
Ларс Шмідт,
Василь Покиньчереда
& Вікторія Губко
(Редактори)

FEDIR D. HAMOR: VISIONARY DRIVER OF CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE SPEARHEADING EUROPEAN PRIMEVAL FOREST CONSERVATION

Pierre L. Ibisch & Victoria Gubko

Figure 1: Fedir D. Hamor - Director of the Carpathian Biosphere Reserve

On the occasion of his 60th birthday we are proud to dedicate this book to Prof. Dr. Fedir Hamor. This man shows us that even under difficult socioeconomic and political circumstances, and in a complicated framework of development, it is of pivotal relevance – and also possible - to fight for our natural heritage. Thus, we want to congratulate him for everything he has accomplished so far, both in personal and public life. As conservationist and scientist he has made an enormous difference and achieved that the Carpathian Biosphere Reserve (CBR) now is a globally recognized landmark of European conservation. It is his merit that the conservation of old-growth forests is a top-priority in Ukraine biodiversity conservation. This is especially noteworthy as, commonly, in regions where resources such as forest still are abundant; often people hardly invest in their conservation before they notice that they are becoming critically scarce. It is nothing else but visionary to struggle for the maintenance of old forests in a region that seems to be so dominated by them that people rather are attracted by cultural landscapes and man-influenced attractions than in wilderness. It is also extremely courageous to stand up for the conservation of forests in an area where people's livelihood depends on these ecosystems and where the use is intensively related with local history and development.

Fedir Hamor has recognized that the conservation of forests and their embedded biodiversity can be a motor of sustainable development in the Carpathians and also insurance for local livelihoods, especially in times of economic turmoil. Very consequently he has chased internationalization of the reserve's activities and official international recognition. In 1992 the inclusion of the reserve in the list of UNESCO Biosphere Reserves was achieved. CBR was awarded with the European Diploma (1997; 2002; 2007) and became a partner in numerous international ecological projects. In 2007 some of CBR's most important 'crown jewels' were inscribed in the UNESCO World Natural Heritage List forming part of the serial site Primeval Beech Forests of the Carpathians.

Fedir Hamor is among the Ukrainian scientists who are very present outside of their country attending a multitude of congresses, workshops and meetings. He travels around promoting foreign knowledge about the Carpathians and creating a considerable network. By his work in and for the biosphere reserve, Fedir Hamor became an exemplary representative of popular diplomacy. Conservation of forests has been his seed, and among the manifold fruits there are friendship and peace among the peoples of Europe. He has opened Transcarpathia and Ukraine to scientific cooperation, he has welcomed generations of students, scientists and foresters in the Biosphere Reserve triggering multiple lessons learned about ecosystem function and sustainability. It shall be also mentioned that many activities of the Carpathian Biosphere Reserve have been possible thanks to the motivation and capacity of the whole working team. Fedir Hamor, by establishing infrastructure and promoting the establishment and development of a skilled team of scientists and conservationists, has invested in institutional sustainability safeguarding the role of the reserve for local development.

Hamor Fedir Dmytrovych was born on March 28, 1951 in Verkhne Vodiane village, in the Rakhiv district of Transcarpathia. He graduated from the Verkhne Vodiane secondary school in 1968, and started his career as an apprentice of a forester at the Velykyi Bychkiv state forestry enterprise, the Verkhne Vodiane forestry unit. Being the son of ordinary rural parents who went to school in a remote village, in 1969 he started his academic life at the biological faculty of the Uzhgorod State University, where he graduated in 1974 as one of the best students of the faculty. After graduation he continued working at the Velykyi Bychkiv State Forestry Enterprise. Later on, he became the First Secretary of the Comsomol Committee in Rakhiv district; worked at the collective farm; occupied the position of the First Deputy Head of the district Executive Committee which is the highest local administrative body. The combination of practice with the preparation of his academic theses (1980, 1990) helped him not only to gain deep theoretical knowledge, but also to get a better picture of the processes occurring in the system of public nature use.

In 1987 he was invited to take over the position of the Director of the Carpathian State Reserve. Fedir Hamor initated the process of the reserve's extension (extension of the CBR's boundaries by almost five times; up to 58,000 ha) and also the institutional development and scientific research. He combined the work for the reserve with a wise political promotion of biodiversity conservation. He participated in numerous development programs on the regional and local level. Among others, he is one of the initiators of the Carpathian Convention. He elaborated proposals related to law "On the nature protection fund of Ukraine", initiated and prepared justification for the following laws: "About the special status for mountainous settlements in Ukraine", "About the moratorium for clear logging in spruce-beech forests on mountain slopes in the Ukrainian Carpathians", as well as propositions to the decrees of the Government of Ukraine on sustainable development of mountainous communities, and the designation of an Ukrainian-Romanian transboundary biosphere reserve in the Maramures mountains, among others. Fedir Hamor founded the *Museum of Mountain Ecology and Traditional Nature Use in the Ukrainian Carpathians* (Rakhiv), which is the only of its kind in Ukraine, the ecological education centre *Museum of Narcissus* (Khust), and the visitor centers in the *Geographical Center of Europe* as well as in the Carpathian highland area. Fedir Hamor is author of hundreds of publications, initiator of the ecological semi-popular magazine *Zeleni Karpaty* (Green Carpathians) (1993) and a regional newspaper *The Newsletter of the Carpathian Biosphere Reserve* (2006).

Prof. Fedir Hamor is Honored Officer of Nature Conservation in Ukraine; he is also awarded with a national medal "For the Contributions - III", with an award of the international contest "Golden Fortune", the Transcarpathian award for regional development, the Patriot Star Award and many others. He is Academician of the Ecological Academy of Sciences of Ukraine, a member of the

Journalists Union of Ukraine, the honored Ukrainian tourism activist, an honored citizen of Rakhiv and of the Romanian town Viseu-de-Sus.

Our congratulations are accompanied by our deepest wishes for the next decades of Fedir Hamor's life and work. If every region of this world had a Fedir Hamor, we were living on another kind of planet.

Figure 2: Fedir D. Hamor in action with local stakeholders and international partners.

Професор Федір Гамор – відданий керівник Карпатського біосферного заповідника та орієнтир у збереженні європейських пралісів

П'єр Л. Ібіш & Вікторія Губко

Рисунок 1: Федір Дмитрович Гамор – директор Карпатського біосферного заповідника.

Маємо честь присвятити це видання професору, доктору біологічних наук Федору Дмитровичу Гамору з нагоди його 60-річчя. Федір Гамор доводить нам своїм прикладом, що навіть за складних соціоекономічних та політичних умов, а також не зважаючи на труднощі розвитку, актуальною (і можливою для вирішення) проблемою є збереження природної спадщини. То ми, користуючись нагодою, хотіли б привітати його з усіма здобутками як в особистому, так і в громадському житті. Як природоохоронець та науковець, він доклав неймовірних зусиль, щоб досягти всесвітнього визнання для Карпатського біосферного заповідника (КБЗ), зробити його орієнтиром для європейської природоохоронної справи. Збереження пралісів, як пріоритетного елементну біорізноманіття України, є особистою заслугою Федора Дмитровича. Особливо слід зазначити, що в регіонах, де в минулому лісові ресурси були надзвичайно багатими, люди майже ніколи не задумувалися над їх збереженням, доки ситуація не ставала справді критичною. Очевидною є крайня необхідність боротися за підтримку життєдіяльності пралісів у зоні діяльності КБЗ, оскільки останнім часом люди більше цікавляться культурними ландшафтами, аніж дикою природою. А в регіоні, де добробут населення переважно залежить від цих екосистем і де лісокористування було невід'ємною частиною місцевої історії та розвитку, змагання за збереження цінних старовікових лісів є дуже мужнім вчинком.

Федір Дмитрович усвідомлює, що збереження лісів та пов'язаного з ним біорізноманіття може бути рушієм сталого розвитку Карпат, а також запорукою добробуту місцевого населення, особливо в період економічного хаосу. Професор Гамор послідовно здійснював відповідні кроки, щоб піднести діяльність КБЗ на міжнародний рівень та отримати офіційне міжнародне визнання. Таким чином, у 1993 році заповідник було включено до Міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. КБЗ став єдиною установою ПЗФ в Україні, яку нагороджено

Радою Європи Європейським дипломом для природоохоронних територій (1997; 2002; 2007); очолювана проф. Гамором установа стала партнером у численних міжнародних проектах. А у 2007 році найбільш цінні діаманти з «корони» Карпатського біосферного заповідника увійшли до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО як частини транскордонного українсько-словацького серійного об'єкту «Букові праліси Карпат».

Ім'я Федора Гамора стоїть одним з перших серед імен тих науковців, які представляють свою країну за її межами на численних форумах, семінарах, зустрічах. Він подорожує світом, поширюючи знання про Карпати та налагоджуючи міжнародну співпрацю. Своєю працею на благо Карпатського біосферного заповідника Федір Дмитрович став взірцем народної дипломатії. Посіявши зерно збереження пралісів, він отримав, серед усього багатого врожаю, плоди дружби та миру для європейських націй. Саме він відкрив Закарпаття та Україну для наукової співпраці, запросив студентів та нові покоління науковців до КБЗ для обміну досвідом та вивчення функцій і сталості екосистем. Слід також згадати, що більшість справ, реалізованих КБЗ, стали можливими лише завдяки мотивації та наполегливій праці всього колективу. Пану Гамору, поряд з розбудовою інфраструктури та розвитком установи, вдалося згуртувати кваліфіковану команду науковців та природоохоронців, а також забезпечити стабільність установи, підвищивши таким чином її роль у місцевому розвитку.

Гамор Федір Дмитрович народився 28 березня 1951 року у селі Верхнє Водяне Рахівського району, Закарпаття. Закінчивши Верхнєводянську школу у 1968, він розпочав трудову діяльність учнем лісника у Верхнєводянському лісництві Великобичківського лісокомбінату. Будучи сином звичайних селян, який виріс і ходив до школи у віддаленому селі, йому все-таки вдалося завдяки обдарованості розпочати свій академічний шлях у 1969 році з Ужгородського державного університету, де вчився до 1974 року і був одним із найкращих студентів. Після закінчення продовжив роботу у Великобичківському лісокомбінаті. Пізніше обіймав просади Першого секретаря райкому комсомолу, працював у колгоспі, був заступником голови Рахівського райвиконкому. Поєднання трудової практики з написанням академічних праць допомогло йому не лише здобути глибокі теоретичні знання, але й отримати краще уявлення про процеси, які відбуваються в системі природокористування.

У 1987 Федора Дмитровича запросили на посаду директора Карпатського державного заповідника. Проф. Гамор розпочав процес розширення установи (сьогодні площа КБЗ збільшена майже в п'ять разів і становить понад 58000 га), а також вклав багато праці у розвиток заповідника та налагодження наукової роботи. Він поєднав керівництво заповідником із мудрими політичними діями щодо забезпечення збереження біорізноманіття. Федір Гамор брав участь у розробці численних національних, регіональних та місцевих програм. Зокрема, він є одним з ініціаторів Карпатської конвенції; є автором ряду пропозицій до Закону України «Про природно-заповідний фонд України»; лобіював надання гірським населеним пунктам особливо статусу та прийняття мораторію на суцільні рубки в ялицево-букових гірських лісах Українських Карпат; ініціював і працює над створенням транскордонного українсько-румунського біосферного резервату в Мармароських горах. За ініціативи Федора Гамора створено Музей екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах (Рахів), який не має аналогів в Україні, екоосвітній центр «Музей нарцису» (Хуст), а також візит-центри в географічному центрі Європи та у Карпатському високогір'ї. З-під його пера вийшло сотні публікацій; Федір Гамор зініціював випуск науково-популярного журналу «Зелені Карпати» (1993) та регіональної газети «Вісник Карпатського біосферного заповідника» (2006).

Проф. Федір Гамор є заслуженим природоохоронцем України; нагороджений орденом «За заслуги» III ступеню; є лауреатом міжнародного академічного рейтингу популярності «Золота Фортуна», почесної відзнаки «Зірка патріота України», почесної відзнаки Закарпатської обласної ради «За розвиток регіону», володар багатьох інших нагород. Федір Дмитрович – академік-засновник Академії екологічних наук України, академік Української екологічної академії наук, член Національної спілки журналістів, почесний працівник туризму України, почесний громадянин міста Рахів та міста Вішеу-де-Сус (Румунія).

До щирих вітань додаємо сердечні побажання Федору Дмитровичу всіх благ на довгі роки. Якщо б кожен екорегіон світу мав свого Гамора, то ми б вже жили на зовсім іншій планеті!

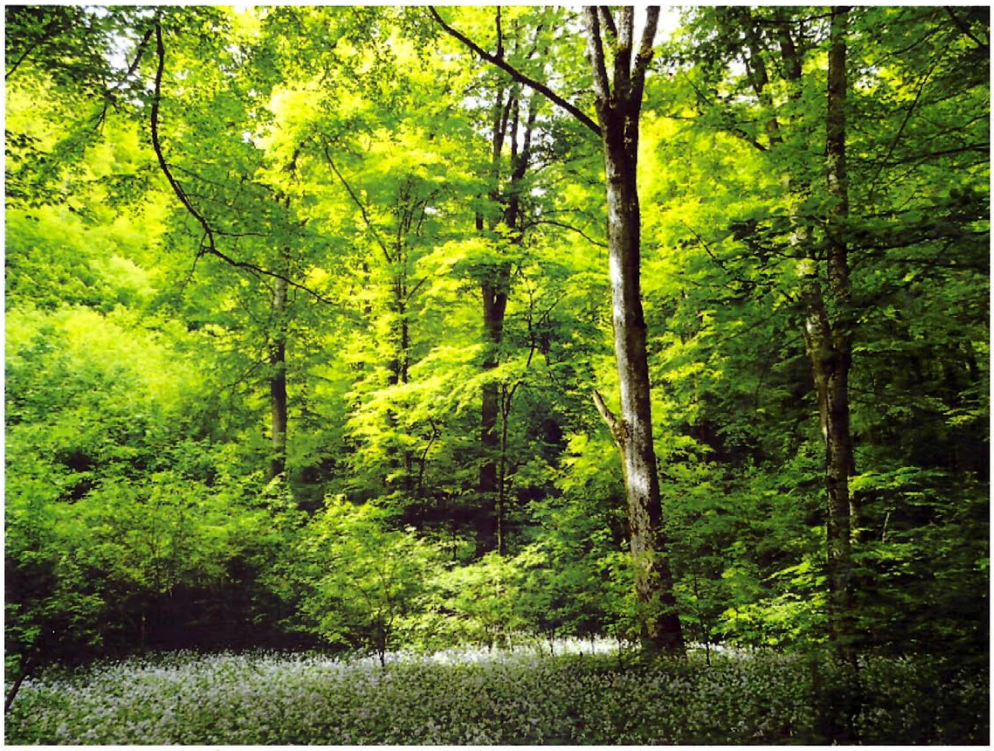

Рисунок 2: Федір Дмитрович Гамор тісно співпрацює з місцевими зацікавленими особами та міжнародними партнерами.

Hans D. Knapp and Andreas Fichtner (Eds.)

Beech Forests

Joint Natural Heritage of Europe (2)

Federal Agency for Nature Conservation

BfN-Skripten 327

2012

BfN-Skripten **327**, 53–58, Bonn-Bad Godesberg

Conclusions of the international conference "Natural forests in the temperate zone of Europe – values and utilisation", Mukachevo, Ukraine

FEDIR HAMOR

RESEARCHERS OF THE CARPATHIAN PRIMEVAL FORESTS

- 1930 – Swiss forest scientist Conrad Rott was the first to see and to describe the Transcarpathian primeval forests with great excitement.

- Alois Zlatnik (1902-1979) – Czech researcher, who had devoted his life to investigation and protection of the Carpathian primeval forests. He was the first to establish sample plots in those primeval forests, which have preserved up to nowadays

- 1995 – Slovak professor Stefan Corpel published a scientific work called "Der Urwalder Der Westkarpaten" in Stutgart

- Stepan Stoiko – a Ukrainian scientist famous for his primeval forest research in the Ukrainian Carpathians. He greatly contributed to the primeval forest sites conservation.

- Ivan Voloscuk – a Slovak scientist, who has continued A. Zlatnik's work and renovated the sample plots in primeval forests.

- Vasyl Parpan – director of the Mountain Forestry Research Institute; the beech primeval forests of the Ukrainian Carpathians are in the center of the research.

ON THE WAY TO MUKACHEVO - 2003

- Visit of the head of the Department for Ecology and Self-Government of the European Council Mr. Jean-Pierre Rebott and the European Council expert Mario Broggi; the aim of the visit was to identify the eligibility of the CBR's territory to become the European Diploma for PAs territory (1996)

- Exchange visit of CBR staff members to WSL in order to establish a scientific cooperation in terms of the Carpathian primeval forests and the Swiss forest research (1997)

ON THE WAY TO MUKACHEVO - 2003

1999 – signing a cooperation agreement between CBR and WSL

Dr. Mario Broggi – director of WSL, 1998-2004

Dear Dr. Broggi,

Please find attached English and Ukrainian version of the Agreement on Co-operation between the WSL and the CBR.

If you have any comments, corrections etc., please do not hesitate to insert them.

With best wishes and kind regards,

Yours sincerely,

Fedir D. Hamor,
director of the Carpathian Biosphere Reserve

13.09.1999

Dear Dr. Hamor

I got the information from the SNSF that our institutional partnership project will be accepted.

We would like to start this year with our joint research project «Comparison of the structure and regeneration dynamics...»

We are looking forward to our collaboration and thank you for your efforts.

With best regards,
Yours sincerely,
Brigitte Commarmot
Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research

15.08.2000

2000 – preparation and approval of the scientific project entitled "Institutional partnership" between WSL and КБЗ

Brigitte Commarmot – scientific cooperation coordinator on behalf of WSL

CONFERENCE "EAST-WEST: VALUES OF NATURE AND PEOPLE", OCTOBER 25-26, 2000, ZURICH, SWITZERLAND

In his report the expert of the European Council, director of the Swiss Federal Institute of Forest, Snow and Landscape Research WSL, Dr. Mario Broggi emphasized : "today these great treasures (e.g. Transcarpathian primeval forests), which contain an invaluable information about forest development and climate, and also about species and nature conservation, are becoming subjects of common researches held by West and East European researchers. This work makes up a wonderful platform for the eastern and western scientists for the information exchange, and also creates wonderful preconditions to develop the European network of ecological researches".

"The primeval forests research in Transcarpathia establishes a perfect comparative basis for current forest management and nature conservation problems in Switzerland" – article by M. Broggi «Natural values from the Alps edge up to the Ural», Neue Zurcher Zeitung, 28.10.2000

EXTRACTS FROM LETTERS BETWEEN CBR AND WSL

Dear Brigitte!

As we have arranged, **I am sending you the proposals for the organization of international conference "Primeval forests of Europe and their scientific and applied sigificance".**

Best regards,
Fedir Hamor director of
the Carpathian Biosphere Reserve

13.11.2000

Proposals on the organization of International scientific-practical conference "Primeval forests of Europe and their scientific and applied significance"

Organizers:
- Carpathian biosphere reserve
- Swiss Federal Institute for forest, snow and landscape research

Participants of the conference: scientists and specialists from Ukraine, Switzerland, Romania, Slovakia, Czechia, Poland, Russia and other countries.

Tentatively – 100 persons.
Tentative date – September 2001
Tentative place – Rakhiv, Ukraine

Items for consideration:
- Remains of primeval forests in Europe and their protection state
- Primeval forests as a treasury of biodiversity
- Peculiarities of structure and functioning of primeval forests
- Primeval forests as a model for the forestry conduction
- Multifunctional significance of primeval forests
- International co-operation in the study and conservation of primeval forests

Dear Mario,

During the visit of Brigitte Commarmot to the CBR we have discussed in details the results of our project's fulfilment, considered the feasibilities of future joint projects. We agreed that our co-operation is successful.

The possibility of organizing a conference on virgin forests was discussed too. The most convenient date to hold a conference is the second half of September 2003. At that time our reserve will also celebrate it's 35th anniversary. And we could dedicate the conference to this event.

Yours sincerely,
Fedir Hamor, director of the Carpathian Biosphere Reserve

31.10.2001

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

- On October 13 – 17, 2003 an International Scientific Conferences was held based at the Carpathian Biosphere Reserve - "Natural forests in the temperate zone of Europe: values and utilization".
- This scientific forum gathered 250 representatives of forest science elite from 26 countries of West and East Europe, North America, and even from Iran. Among them there were such prominent scientists as: Mario Broggi and Peter Duelli (Switzerland), Peter Schmidt (Germany), Iari Parviajnen (Finland), Bill Slee (Great Britain), George Frank and Elizabeth Johann (Austria), Emil Klimo (Czech Republic), Andrij Javorskyi (Poland), Ladislav Paule (Slovakia), Stepan Stoiko, Iryna Dudka, Svitlana Zyman, Vasyl KOmendar, Vasyl Parpan (Ukraine), et al.
- The most numerous scientific delegations were: Ukrainian – 76 persons, German – 25 persons, Swiss – 24 persons, Austria – 7 persons, Poland – 6 persons, Czech - 6 persons, Romania – 4 persons, Slovakian – 4 persons.

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

Prof. Dr. Fedir Hamor – Director of the Carpathian Biosphere Reserve

"It is not in vain that we've had this idea to conduct an international scientific conference in the midst of Transcarpathian primeval forests. It is an outcome of the multi-year Ukrainian-Swiss cooperation within the Institutional Partnership Program supported by the Swiss Scientific Foundation. Undoubtedly, this scientific forum will produce an impulse to foster the cooperation not only between these two organizations, but also will open up new possibilities to elaborate cooperative scientific and business projects, and will promote the idea of sustainable forest management on the European continent in general and in Ukraine in particular."

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

The participants were also greeted by Dr. Mario Broggi, Director of the Swiss Federal Institute of Forest, Snow and Landscape Research SL, and also by the First Deputy Head of the Transcarpathian Regional Administration Mr. S. Revak, and the Deputy Head of the Transcarpathian Regional Council Mr. I. Artyomov.

The letter with official greetings to the participants were send by the Head of the Ukrainian Parliament (Verkhovna Rada) Mr. Volodymyr Lytvyn and the Vice Prime Minister of Ukraine – Mr. Ivan Kyrylenko

Dr. Mario Broggi, Director of WSL

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

Mr. M. Kolisnychenko – Head of the State Forestry Committee of Ukraine

- Despite of an insignificant share of forests (15,6 %), Ukraine totally has 9,4 million of hectares covered with forests and takes the tenth place in Europe according to this parameter. Forests in our country first of all fulfill important ecological functions and play a rather limited exploitation role.
- The Ukraine Carpathians is a unique region of Ukraine with a great animal and plant diversity with representation of European rare species; around 20% of the country's forest fund is concentrated here.
- Here, according to scientists, over 60 000 ha of uunique primeval forests are preserved. These natural sites are extremely valuable for elaboration of scientific basis for monocultures transformation and improvement of their structure, biological and ecological stability, and raising their productivity.

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

- The following presentations were really revolutionary: "Primeval and natural forests of the temperate zone of Europe" by Dr. of agronomy and forestry Prof. Iari Paraviajnen, Scientific Research Institute of Forest, Finland; "Primeval and natural forests of Ukraine: problems and conservation strategy" by Prof. Vasyl Parpan, Director of Research Institute of Mountain Forestry; "The Carpathian Biosphere Reserve: conservation and sustainable use" by Prof. Dr. Fedir Hamor, Director of CBR; "Oldgrowth forests as a source of knowledge for forest management: reality of myth?" by Prof. Peter Brang, Switzerland; "Importance of primeval forests for biodiversity" by Prof. Peter Duelli, Switzerland; "Socio-economic values of natural forests" by Prof. Bill Slee, Great Britain; "Influence of forest on catchment formation" by Prof. Christoph Hegg, Switzerland, etc.
- Totally in 3 days over 60 presentations were made. A great deal of interesting materials were presented via poster session.

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

- Учасники конференції працювали у 12 секціях, зокрема: "Структура та динаміка природних та господарських ялицево-букових і смереково-ялицевих лісів", "Генетичне та видове різноманіття", "Структура та динаміка природних та господарських букових лісів", "Оцінка біорізноманіття та цінності збереження", "Динаміка рослинності та моделювання екосистем", "Охорона природних лісів в минулому та на сьогоднішній день", "Управління природними лісами та буферними зонами", "Природні ліси та туризм", "Різноманітні соціально-економічні цінності природних лісів" та інших.
- Для учасників конференції було проведено екскурсії до Угольських і Чорногірських пралісів.

NATURAL FORESTS IN THE TEMPERATE ZONE OF EUROPE – VALUES AND UTILISATION

- The presentation of a joint publication "Primeval forests in the center of Europe. Guidebook of the Carpathian Biosphere Reserve's prieval forests" was held within the conference. The book was published in German and Ukrainian and became a great even in scientific and cultural life of Ukraine.

- The conference adopted the Mukachevo Resolution and Declaration.
- The Declaration provides an overall picture of the sate of natural forests in the temperate zone of Europe. It is emphasized that the basic tasks should be research of their dynamics, structure, biodiversity and social-economic values as well as the conservation issues.
- The Declaration especially stresses on the fact that the natural forests represent especially rare and vulnerable ecosystems. That is why they are important for the ecological network formation, using them as basis for testing the close-to-nature forestry, and also for conservation of the "in situ" conservation of the forest gene pool.
- The conference also recommended to include the issue of the natural forests into the Work Program on Vienna Declaration implementation and realization of the resolution of the Conference of Ministers of Environment on European forests protection (MCPFE) with a special emphasis on Resolution 4 (Conservation and enrichment of forest biodiversity in Europe) and its chapters 9, 10, 16.

In the Resolution the participants proposed:

- to conduct primeval and natural forests inventory based on unified methodology;
- for WSL Institute – to elaborate legal basis for a territorial protection of the primeval and natural forest sites;
- For scientific research institutions and organizations of the countries where they still have remnants of primeval and natural forests – to conduct necessary research and monitoring and to use the data obtained in the practical forestry and ecological education.

A separate recommendation for the Ukrainian Government:

- To include a chapter about protection, conservation and use of natural forests and primeval forests into the renewed Forest Code of Ukraine based on the best European experience, and to use them as models for forest management;
- Taking into account the transboundary importance of the Carpathians in the Central-East Europe and the peculiar role of montane forests in the ecological balance maintenance, it is necessary in ensure legal enforcement as for extension of the PA network in Ukraine;
- For ensuring conservation of the forest species gene pool it is necessary to improve control on protection and conservation of these gene reserves;
- To make changes necessary for implementation of selective forest management approach as a basis further sylvicultural reasearc;
- To start the process of the Carpathian Biosphere Reserve inscription into the UNESCO World Natural Heritage List.

IMPLEMENTATION OF THE CONFERENCE RESOLUTION

• PRIMEVAL AND NATURAL FORESTS INVENTORY

Within the Ukrainian-Dutch "Primeval forests of Transcarpathia (Ukraine" as core areas of the Pan-European ecological network", implemented in 2006-2008, there were identified, described and mapped over 60 000 ha of primeval forests, for which an Action Plan for conservation and rational use was elaborated. Materials of the research are available in a publication "Primeval forests of Transcarpathia – Inventory and management".

Петер Фейн – координатор проекту

• ACTIVATIO OF SCIENTIFIC RESEARCH

The following projects were implemented:

- Ukrainian-Swiss "umbrella" project "The Institutional Partnership" (2005-2013):
  - "Transformation of spruce monocultures into multi-aged close-to-natural forests"
  - "Large scale inventory of the Uholka-Shyrokyi Luh primeval forest massif"
  - "Spatial structure investigation of xylobiont Artropodea in beech primeval forest"
- DCP-WWF project funded by the Norwegian government – "Protection and sustainable use of natural resources in the Ukrainian carpathians» (2007-2008)
- Ukrainian-Romanian project within EU neighborhood cooperation program "Improvement of anti-flood protection and ecological rehabilitation yof the environment within the Ukrainian-Romanian border area along the Tysa River» (2008-2010)
- Ukrainian-German project funded by DBU "Strategic management planning for the Carpathian Biosphere Reserve" (2009-2011)
- Ukrainian-Slovak-German project "Sustainable management of the territories adjacent to the UNESCO World Natural Heritage Property "Primeval forests of the Carpathians" (2010-2011)

Pierre Ibisch – coordinator of the UA-DE project

• ACTIVATIO OF SCIENTIFIC RESEARCH

The following projects were implemented:

- Ukrainian-Swiss "umbrella" project "The Institutional Partnership" (2005-2013):
  - "Transformation of spruce monocultures into multi-aged close-to-natural forests"
  - "Large scale inventory of the Uholka-Shyrokyi Luh primeval forest massif"
  - "Spatial structure investigation of xylobiont Artropodea in beech primeval forest"
- DCP-WWF project funded by the Norwegian government – "Protection and sustainable use of natural resources in the Ukrainian carpathians» (2007-2008)
- Ukrainian-Romanian project within EU neighborhood cooperation program "Improvement of anti-flood protection and ecological rehabilitation yof the environment within the Ukrainian-Romanian border area along the Tysa River» (2008-2010)
- Ukrainian-German project funded by DBU "Strategic management planning for the Carpathian Biosphere Reserve" (2009-2011)
- Ukrainian-Slovak-German project "Sustainable management of the territories adjacent to the UNESCO World Natural Heritage Property "Primeval forests of the Carpathians" (2010-2011)

Pierre Ibisch – coordinator of the UA-DE project

• ACTIVATION OF SCIENTIFIC RESEARCH

International conferences held by CBR:

- "EEcological and socio-economic aspects of ethnic-cultural and historical heritage conservation in the Carpathians", September 2–4, 2005.
- "Problems of sustainable nature use in the Carpathian region (ecology, business, education), May 10-11, 2006
- "Ecotourism and sustainable development in the Carpathians", October 9-12, 2007
- "Protected Areas Network development in Ukraine and formation of the Pan-European ecological network, dedicated to the 40th anniversary of CBR and 100th anniversary of first nature reserves in the Ukrainian Carpathians, November 11-13, 2008.

• FOREST CODE OF UKRAINE

2006 – a new version of the Forest Code of Ukraine is adopted; it represents a set of Laws, which regulate all aspects of forest use; the term "primeval forest" first appears here.

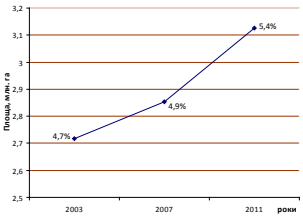

Chapter 15
IMPROVEMENT OF PRODUCTIVITY AND QUALITY COMPOSITION OF FORESTS; FOREST DIVERSITY CONSERVATION

Article 85. Protection of biodiversity in forests

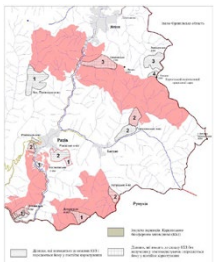
Protection of biodiversity is fulfilled by their owners and permanent users on the genetic, species and ecosystem levels through:
...
5) **ensuring conservation** of rare and endangered species of flora and fauna, plan communities, **primeval forests**, and other valuable natural complexes according to the ecological legistation.

• EXTENSION OF THE PA NETWORK IN UKRAINE

Within 2003 – 2011 the overall protected territory of Ukraine was enlarged by 400 000 ha, and the total amount of PAs was doubled

2010 – the territory of CBR is extended by 5 000 ha according to the Decree of the President of Ukraine; most of this territory belong to primeval forests.

• РОЗПОЧАТО РЕАЛЬНУ РОБОТУ З ВКЛЮЧЕННЯ ПРАЛІСІВ ДО ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

INTERNATIONAL WORKSHOP:
"IDENTIFICATION OF POTENTIAL UNESCO WORLD NATURAL HERITAGE SITES "
(OCTOBER 5-7, 2004)

Organizers: UNESCO Secretariat, Paris, France), Ukrainian national UNESCO Commission, Ministry of Environment of Ukraine

Venue: Mukacheve, Transcarpathia, Ukraine

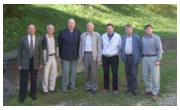
Program

- Presentation of cultural and natural heritage sites of Ukraine in the transboundary context
- Natural Heritage
  - Primeval beech forests of the Carpathians
  - Virgin steppes of Askania-Nova
  - Polissia Lowland
- Cultural and natural heritage
  - National arboretum "Sofiivka"
  - Smotrych-Dnister canyon in Podillia

The workshop participants recommended to start the inscription prcudure only for the serial nomination "Primeval beech forests of the Carpathians"

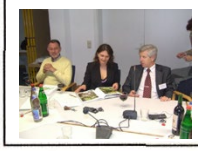
2005-2006 – joint Ukrainian-Slovak working group was working on the dossier preparation to nominate "Beech Primeval Forests of the Carpathians" to the UNESCO WH List

Expert mission conducted by Dr. Dave Michalek gave a green light for the nomination

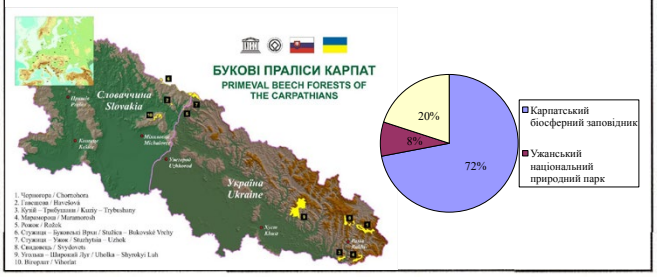
German experts – Prof. Haral Plachter of Marburg University, and Prof. Peter Schmidt of Dresden University – ensured international support of the transboundary serial UA-SK nomination and prepared recommendations for its extension by means of German clusters

Ukrainian – Slovak – German intergovernmental meeting (May 7-8, 2007, Vilm) adopted a decision on extemsion of the Beech Primeval Forests of the Carpathians by means of German oldgrowth forests

UKRAINIAN-SLOVAK PROPERTY "BEECH FORESTS OF THE CARPAHTIANS"

- June 28, 2007- the UNESCO WH Committee inscribes the Primeval Beech Forests of the Carpathians into the World Natural Heritage List on its 31st session in Cristchurch, New Zealand; total area - 77971,6 ha (core area - 29278,9 ha)

CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE

RESOLUTION
December 23, 2009, № 1619-p
Kyiv

On the Action Plan for conservation and development of the Ukrainian part of the UNESCO WH Property "Primeval Beech Forests of the Carpathians"

1. To adopt an action plan for protection and development of the Ukrainian part of the UNESCO WH Property "Primeval Beech Forests of the Carpathians"

2. The Ministry of Environment jointly with other authorities should ensure Action Plan enforcement according to the given Resolution.

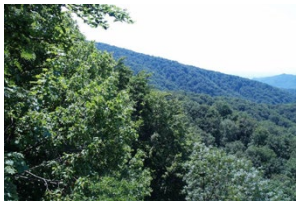
Prime-Minister of Ukraine
Yulia Tymoshenko

Action Plan for conservation and development of the Ukrainian part of the UNESCO WH Property "Primeval Beech Forests of the Carpahtians"

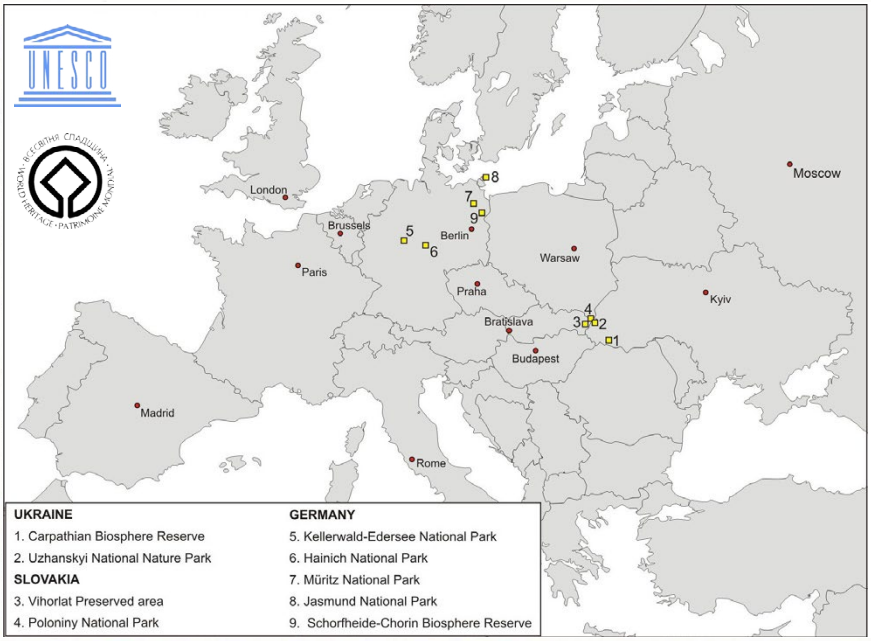
Action	Term
1. To establish information boards at the Carpathian BR and the Uzhanskyi NP with information about the Property	2010-2012
2. To support fundraising, which is necessary for the development of CBR and UNNP	Permanently
3. To develop international cooperation in the sphere of scientific research of the beecj primeval forest ecosystems in the Carpathians	Permanently
4. To organize promotion and information campaign through mass-media as for the cultural and natural heritage of the global significance, and the beech primeval forests of the Carpathians in particular	Permanently
5. To establish an international research and training center for beech primeval forests investigation based at CBR	2010-2012
6. To finish construction of the information center at the Uzhanskyi NNP	2010-2012
7. To organize a conference dedicated to the issues of resoration and maintenance of primeval forests of the Carpathians	2010-2012
8. To conduct activity directed onto awareness raising in terms of envoronmental protection	Permanently

UKRAINIAN-SLOVAK-GERMAN UNESCO WORLD HERITAGE PROPERTY "BEECH PRIMEVAL FORESTS OF THE CARPATHIANS AND ANCIENT BEECH FORESTS OF GERMANY"

- June 25, 2011 – on its 35th session in Paris, UNESCO WH Committee inscribes the Ancient Beech Forests of Germany into the WH List as an extenstion of the existing UA-SK Property "Primeval Beech Forests of the Carpathians".
- This is a unique transnational site of a cluster type with the total area of 96072,4 ha (core zone - 33670,1 ha), which covers the natural range of Fagus sylvatica distribution from the Ukrainian Carpathian upper montane belt down to the Baltic sea, and namely the German archipelago Ruegen.

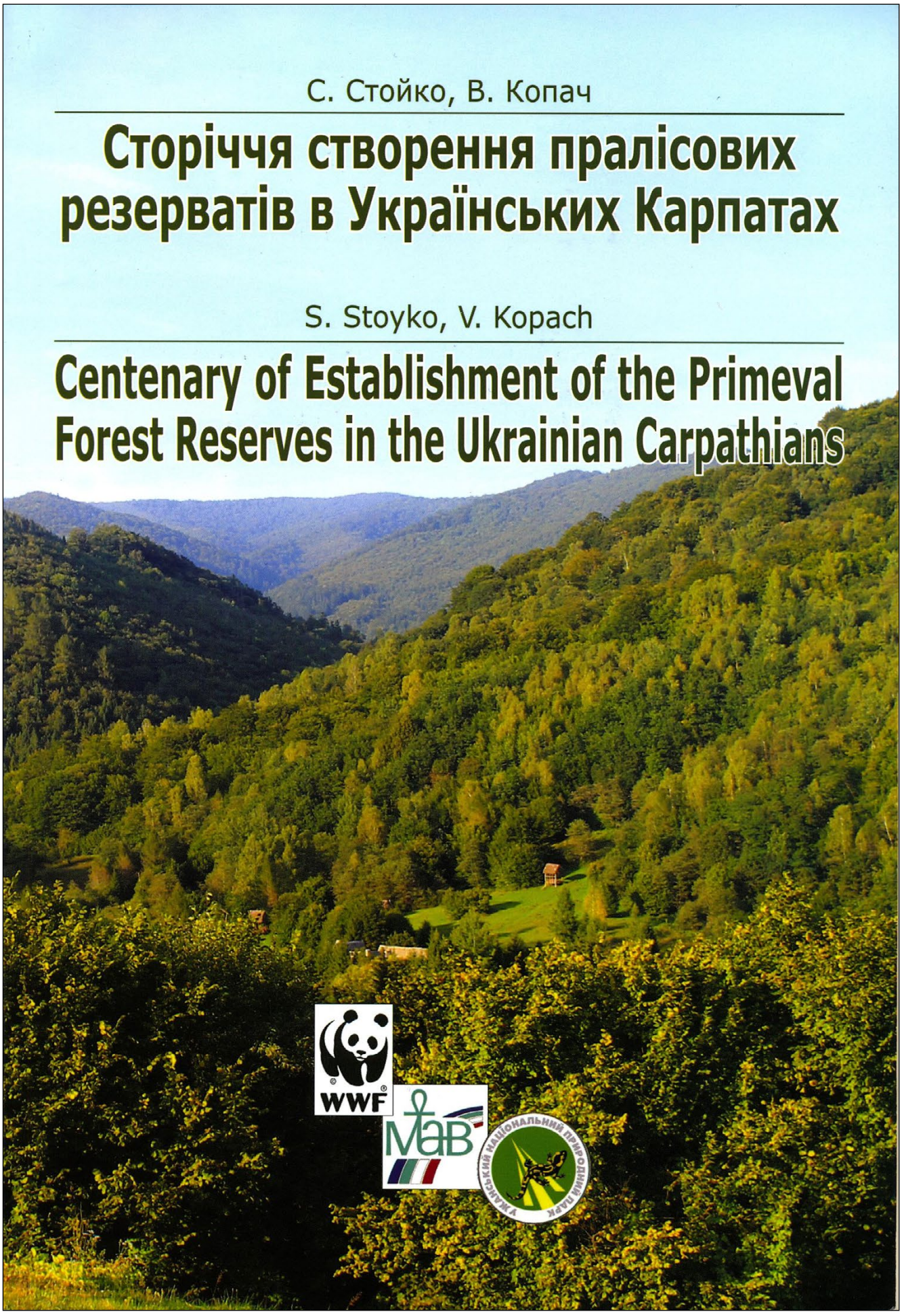

Map of the clusters belonging to the Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany
– an ecological and political unity in Europe

Author:
Prof. Dr. Fedir Hamor,
Director of the Carpathian Biosphere Reserve
P.O.Box 8
90600 Rakhiv / Ukraine
cbr@rakhiv.ukrtel.net

С. Стойко, В. Копач
Сторіччя створення пралісових резерватів в Українських Карпатах
S. Stoyko, V. Kopach
Centenary of Establishment of the Primeval Forest Reserves in the Ukrainian Carpathians
WWF
МаВ
УЖАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК

Ministry for Ecology and Natural Resources of Ukraine
Carpathian Biosphere Reserve

PRIMEVAL AND ANCIENT BEECH FORESTS OF EUROPE: PROBLEMS OF PROTECTION AND SUSTAINABLE USE

PROCEEDINGS
of the International Conference
Ukraine, Rakhiv, September 16–22, 2013

Uzhhorod
CE "Uzhhorod City Publishing House"
2013

LAND BRANDENBURG

HESSEN

Mecklenburg Vorpommern
MV tut gut.

Freistaat Thüringen

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit

BfN Bundesamt für Naturschutz

Fotos: Arensberg © Nationalpark Kellerwald-Edersee , Buchenblatt © emer / Fotolia.com und Buchenblätterornament © Atelier Papenfuss

EINLADUNG

Festakt

Fünf Jahre UNESCO-Weltnaturerbe „Buchenurwälder der Karpaten und Alte Buchenwälder Deutschlands“

am Samstag, den 25. Juni 2016
von 14.30 bis ca. 17.30 Uhr
in der Hessischen Landesvertretung in Berlin
In den Ministergärten 5
10117 Berlin

Organisation der Vereinten Nationen für Bildung, Wissenschaft und Kultur

Buchenurwälder der Karpaten und Alte Buchenwälder Deutschlands · Welterbe seit 2007 / 2011

Nationale Naturlandschaften

Poetry Slam:
Lars Ruppel

Musikalischer Rahmen:
Nina Hill und Begleitung

www.weltnaturerbe-buchenwaelder.de

PROGRAMM

5 Jahre UNESCO-Weltnaturerbe „Buchenurwälder der Karpaten und Alte Buchenwälder Deutschlands“

Begrüßung Priska Hinz (Umweltministerin Hessen)
für das derzeit federführende Land Hessen

Festvortrag Prof. Dr. Verena Metze-Mangold
(Präsidentin Deutsche UNESCO-Kommission)

Grußwort Dr. Elsa Nickel
(Abteilungsleiterin Naturschutz im Bundesumweltministerium)

Premiere des Films UNESCO-Weltnaturerbe
„Alte Buchenwälder Deutschlands“
FairFilm Productions

Einführung in die Kurzfilme der Teilgebiete:

Minister Dr. Till Backhaus, Mecklenburg-Vorpommern
für Jasmund und Serrahn
Staatssekretärin Dr. Carolin Schilde, Brandenburg
für Grumsin
Ministerin Anja Siegesmund, Thüringen
für Hainich
Ministerin Priska Hinz, Hessen
für Kellerwald

Get together mit kleinem Imbiss im Garten der Landesvertretung
Offener Ausklang

Jubiläumsausgabe / 2016

BuchenBlatt

Magazin des Nationalparks Kellerwald-Edersee

5 Jahre Weltnaturerbe

Organisation der Vereinten Nationen für Bildung, Wissenschaft und Kultur

Buchenurwälder der Karpaten und Alte Buchenwälder Deutschlands
Welterbe seit 2007 / 2011

Nationalpark Kellerwald-Edersee

СУСПІЛЬСТВО

Під Раховом, у центрі Європи

ТОЧКА НА КАРТІ ЄВРОПИ

Центр Європи назву іншого візуального вигляду з кінця минулого століття

ГОЛОС УКРАЇНИ

У НОМЕРІ: «Екологічний Давос» — у центрі Європи

СУСПІЛЬСТВО

Природоохоронний менеджмент у Карпатах

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДАВОС У ЦЕНТРІ ЄВРОПИ

Зона примирення

Природа з місцевими громадами

Від верховин у Українських Карпат до побережжя Карпатського моря

Навчально-дослідний центр у горах Кавказу

Мешт Ювенального клубу, ініціатор створення Ювенального центру Вуглянської школи Ірина Ковальчук

В українських природоохоронних територіях з'явилось багато нових захищених партнерів

Тема збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» й сталого розвитку регіону його розташування широко висвітлюється на сорінках газети Верховної ради України «Голос України»

СУСПІЛЬСТВО

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО може допомогти сталому розвиткові Закарпаття

ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ

Колія нарешті вирушить потяг з Києва до Рахова?

ЕКОЛОГІЯ

Карпати на шляху до сталого розвитку

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Дорожня карта, яку треба підтримати

Наша країна вчергове порушила проблему Екологічної Конституції Землі

Розв'язати екологічні проблеми можливо лише шляхом прийняття Державної програми сталого розвитку Українських Карпат

ГОЛОС УКРАЇНИ № 100 (5600)
П'ЯТНИЦЯ, 31 ТРАВНЯ 2013

СУСПІЛЬСТВО

Розвивати й оберігати букові праліси Карпат, а також забезпечити сталий розвиток гірських сіл Закарпаття

ПІСЛЯ ВИСТУПІВ «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»

На підставі розроблених нами наукових обґрунтувань, завдяки зусиллям Міністерства екології та природних ресурсів України, голови Закарпатської обласної ради Івана Балоги, Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, редакції газети «Голос України» (див. номери газети за 9.4.96 р., 2.5.02, 13.7.11,19.7.12,16. XI.12, 31.3.13), народних депутатів України Віктора Балоги та Івана Потьомкіна у квітні 2013 року Президент України Віктор Янукович дав доручення № 1-1/749 щодо збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», благоустрою гірськолижних пунктів Закарпаття та розташованих у зоні українській частини природного об'єкта.

Глава держави доручив Прем'єр-міністру України Миколі Азарову до 2 грудня забезпечити розроблення проекту меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним міністерством довкілля, охорони навколишнього середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччини, спрямованого на збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Президент України зажадав від керівника уряду та голови Закарпатської ОДА Олександра Ледиди забезпечити:

Федір Гамор.

ходів на територіях, прилеглих до українських ділянок Букових пралісів;

по-четверте, до 31 грудня 2015 року забезпечити фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення буково-ялицевих пралісів та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника;

по-п'яте, провести ремонт автомобільних доріг та об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні «Букових пралісів Карпат» та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника;

по-шосте, розробити та впровадити пілотні проекти із переселення поселків, що потрапили до території Закарпаття, в екологічно безпечні місця проживання.

Крім того, Віктор Янукович доручив керівникам уряду та Закарпатської ОДА забезпечити у ці ж терміни вжити заходів із відновлення зруйнованого автомобільного переходу через ріку Тиса та створення потрібної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове Рахівського району.

Треба особливо наголосити, що доручення Президента України є надзвичайно важливим, на найвищому державному рівні кроком, щодо збереження єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А реалізація в повному обсязі її його положень може не тільки істотно вплинути на реальне впровадження концепції сталого розвитку (яка, до речі, передбачає і подолання бідності та відмову) в депресивних гірських населених пунктах Закарпаття, різко зменшивши існуючі соціально-економічні проблеми, а й, безперечно, сприятиме зростанню міжнародного політичного авторитету нашої держави.

Як повідомляє прес-служба Держекоінспекції України, що має належні організаторські роботи на рівні керівників міністерств і відомств, органів місцевої виконавчої влади та самоврядування, а насамперед Рахівського, Тячівського, Великоберезнянського та Хустського районів, у межах яких розташований цей унікальний об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, та необхідної фінансової підтримки з боку Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади залишиться лише на папері. А так транслюється, на жаль, уже неодноразово. Тому дуже хотілося б, щоб цей шанс не пропустити, тим паче, що саме цього екологічно-соціально-економічного розвитку Карпатського біосферного заповідника й регіону визначений у законі про основні засади (стратегію) державної політики України на період до 2020 року. До цього зобов'язують також інші природоохоронні цінності та терміни вирішення передбачених заходів. Особливо ретельно та ґрунтовно треба підійти до розробки плану заходів, який до 1 жовтня 2013 року має бути затверджений Кабінетом Міністрів України.

Федір ГАМОР,
доктор біологічних наук, професор, заслужений природовчитель України, директор Карпатського біосферного заповідника.

ГОЛОС УКРАЇНИ № 30 (5780)
ВІВТОРОК, 18 ЛЮТОГО 2014

СУСПІЛЬСТВО

Букові праліси Карпат Чому не виконуються доручення Президента?

ТОЧКА ЗОРУ

Дуже дивними здаються практично заходи Президента України, адже доручення глави держави міністерствам і місцевим посадовцям щодо сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття не виконуються.

Здавалося б, треба радіти

Адже виконання, думалося, буде забезпечено, як це й передбачає доручення глави держави, обстоювати підготовку поселень новомалинків — у європейську розумінні та автомобільних доріг, організовано їх сміттєву та іншу очистку, зменшити використання в Київ деревини для оплати, будуть зроблені багато іншого. Насамперед — для розвитку та благоустрою. І мусить це населення зможе реально відчути, як живеться в європейських країнах, де розташовані об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, отримати кошти та підтримку держави за збережені унікальні природні цінності світового значення.

І ходити далеко за прикладами не треба. Достатньо поглянути на буржливий розвиток та благоустрій найбільших прикордонних пунктів пропуску — у європейських містечок — адміністративних центрів словацьких та польських природоохоронних територій Стакчин-на Устрицькому, Чорна. А яке захоплення виклює активна розбудова дорожньої та комунальної інфраструктури на території новоутвореного румунського природного парку «Гори Марморощини», зокрема в місті Вишеу де Сус, де розміщено його адміністрацію!

Чому не відновлено залізничне сполучення між Києвом і Раховом?

Дуже непокоїть той факт, що, мабуть, не тільки підтримку, а й доручення Президента України та уряду України, окремі чиновники центральних органів виконавчої влади, місцеві керівники проявляють повне нерозуміння ситуації та збереження унікальних природних цінностей Закарпаття. Мало того, постійно декларуючи пріоритетність розвитку туризму і рекреації, вони реально гальмують цей процес. Скажіть, будь ласка, а як інакше можна розцінювати необґрунтований зрив Міністерством інфраструктури України виконання доручення Президента щодо відновлення залізничного сполучення між Києвом та Раховом?

На жаль, позиція Закарпатської обласної та Рахівської районної державних адміністрацій, мабуть, також не сприяє тому, щоб створення умов для розвитку агропромислових та лісових комплексів, туризму проблему збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до українсько-словацько-німецького природного об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні букові ліси Німеччини». І знову — тиша.

…І жодного пілотного проекту!

Дуже дивним є трактування завдань Президента України і щодо здійснення заходів для з відновлення зруйнованого перевозу через ріку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове Рахівського району.

Замість того, щоб готувати проектно-кошторисну документацію та провести тендер, який вимагають відповідні закони, у Рахівській районній державній адміністрації зависло до цього питання необґрунтований зрив. І знову — тиша.

…І жодного пілотного проекту!

Дуже дивним є трактування завдань Президента України і щодо здійснення заходів для з відновлення зруйнованого перевозу через ріку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове Рахівського району.

А що далі?

До 31 грудня 2013 року залишилось небагато часу, щоб керівництво Рахівської районної державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, керівники центральних органів виконавчої влади, місцеві керівники проявляють повне нерозуміння ситуації та збереження унікальних природних цінностей Закарпаття. Мало того, постійно декларуючи пріоритетність розвитку туризму і рекреації, вони реально гальмують цей процес. Скажіть, будь ласка, а як інакше можна розцінювати необґрунтований зрив Міністерством інфраструктури України виконання доручення Президента щодо відновлення залізничного сполучення між Києвом та Раховом?

На жаль, позиція Закарпатської обласної та Рахівської районної державних адміністрацій, мабуть, також не сприяє тому, щоб створення умов для розвитку агропромислових та лісових комплексів, туризму проблему збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до українсько-словацько-німецького природного об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні букові ліси Німеччини», і

UNESCO
ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА
WORLD HERITAGE · PATRIMOINE MONDIAL
МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя включення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine
Zakarpattia State Regional Administration
Carpathian Biosphere Reserve

THE 10th ANNIVERSARY SINCE THE INSCRIPTION OF THE UNESCO WORLD HERITAGE PROPERTY «PRIMEVAL BEECH FORESTS OF THE CARPATHIANS AND THE ANCIENT BEECH FORESTS OF GERMANY»: HISTORY, STATUS AND PROBLEMS OF THE INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM IMPLEMENTATION

PROCEEDINGS
of the International Scientific Conference
Ukraine, Rakhiv, September 26-29, 2017

Lviv
Rastr-7
2017

ДЕЯКІ АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ І КУЛЬТУРИ КОМІТЕТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

п. Костянтину Тимошенко
Надзвичайному та вповноваженому
послу України у Франції,
постійному делегату Постійної
делегації України в ЮНЕСКО

Вельмишановний пане,

Маю честь повідомити вас про те, що Комітет Всесвітньої спадщини на своєму 31-му засіданні (м. Крайстчерч, Н. Зеландія, 23.06. – 2.07. 2007 р.) розглянув номінацію "Букові праліси Карпат" і прийняв рішення занести вищезгаданий об'єкт до Переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Рішення в додатку.

Я переконаний, що ваш уряд прийме необхідні міри заради надійного збереження Об'єкта. Комітет та його Секретаріат, Центр Всесвітньої спадщини, зроблять все, що від них залежить, щоб підтримати вашу діяльність в цьому напрямку.

"Практичні настанови щодо реалізації Конвенції про Всесвітню спадщину" (параграф 168) передбачають, що Секретаріат має розіслати кожній з країн-учасниць, чиї об'єкти були занесені в Перелік, карту з нанесеними на ній межами об'єкта. Будь ласка, вивчіть додану карту і повідомте нам про можливі неточності в інформації до 1 грудня 2007 року.

Занесення об'єкта до Переліку є чудовою нагодою привернути увагу відвідувачів та поширити інформацію про Конвенцію про Всесвітню спадщину серед місцевого населення, роз'яснити їм Всесвітнє значення і цінність Об'єкта. Для цього ви можете розмістити стенд з емблемами Всесвітньої спадщини та ЮНЕСКО. Вимоги до розміщення таких знаків ви знайдете в Практичних настановах.

Дуже часто країни-учасниці хочуть провести церемонію вручення сертифікату про занесення до Переліку. За зверненням країни-учасниці Центр Всесвітньої спадщини підготує сертифікат для нагородження.

Будемо вдячні, якщо ви надішлете нам назву установи чи ім'я відповідальної особи, адресу, тел. та факс, ел. адресу щоб ми могли надіслати в адміністрацію об'єкта наші матеріали.

В додатку – короткий опис вашого об'єкта, текст якого буде надалі використовуватися для офіційних публікацій та для веб-сайту Всесвітньої спадщини. Повідомте до 1 грудня, чи потрібно внести якісь суттєві зміни.

Крім того, можливо ви знаєте, що Центр Всесвітньої спадщини створює веб-сайт, де можна знайти інформацію по кожному з об'єктів, подану у стандартній формі. Оскільки ми можемо помістити обмежений об'єм інформації, ми плануємо помістити посилання на сайт вашого об'єкта чи адміністрації відповідальної установи. Якщо для новоствореного Об'єкта вже розроблено веб-сторінку, дайте нам її адресу.

Скоро вам надішлють повний список рішень, прийнятий на 31 засідання Комітету з питань Всесвітньої спадщини.

Як вам відомо, відповідно до параграфу 172 настанов, Комітет Всесвітньої спадщини просить країни-учасниці повідомити Комітет про наміри провести самим чи дозволити іншим проводити види діяльності в межах території, що знаходиться під захистом Конвенції, які можуть негативно вплинути на визначну Всесвітню цінність об'єкта.

Користуючись нагодою, хочу подякувати за співпрацю та сприяння в реалізації Конвенції про Всесвітню спадщину.

З повагою, Франческо Бандаріан Директор Центру Всесвітньої спадщини

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ЮНЕСКО
COMMISSION NATIONALE D'UKRAINE POUR L'UNESCO
NATIONAL COMMISSION OF UKRAINE FOR UNESCO

Секретаріат Комісії: Україна, 01018, Київ, Михайлівська пл., 1
Secretariat of the Commission: 1, Mykhailivska sq., Kyiv,01018, Ukraine

Tel: 380 (44) 238 16 91, 238 16 71
Fax: 380 (44) 238 18 36, 238 18 88
E-mail: ukgs@mfa.gov.ua
Web: http://unesco.org.ua

"30" 07 2007р. № 203/14-194/087/5-1556
на № _____ від _____

Міністру охорони навколишнього природного середовища України

В.Г. Джарти

Копія: Державна служба заповідної справи

Карпатський біосферний заповідник

Щодо результатів 31-ї сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Шановний Василю Георгійовичу,

23 червня - 2 липня 2007р. у м.Крайстчерч (Нова Зеландія) відбулася 31-а сесія Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (КВС).

У роботі сесії взяли участь представники 21-ї країни-члена КВС, а також спостерігачі від інших країн-учасниць Конвенції з охорони всесвітньої культурної і природної спадщини 1972р., у т.ч. й України.

Участь нашої держави у сесії було забезпечено силами Посольства України в Австралії та Почесного консула України в Новій Зеландії.

Сесія ухвалила рішення про включення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО спільного українсько-словацького об'єкта "Букові праліси Карпат". Відповідне рішення КВС буде надіслано до Міністерства охорони навколишнього природного середовища додатково, після отримання матеріалів сесії від ЮНЕСКО.

Надані Карпатським біосферним заповідником презентаційні матеріали щодо номінації були схвально сприйняті членами КВС. Представлення словацьким представником українсько-словацького об'єкта "Букові праліси Карпат" пройшло успішно і не викликало застережень з боку членів КВС, які одностайно ухвалили позитивне рішення.

Таким чином, з урахуванням усіх змін, ухвалених 31-ю сесією КВС, Список всесвітньої спадщини нині складається з 851 об'єкта: 660 культурної спадщини, 166 природної спадщини та 25 змішаних.

З огляду на викладене, пропонуємо розглянути можливість відзначення державною нагородою директора Карпатського біосферного заповідника, професора Гамора Федора Дмитровича, за особистий внесок у збереження екологічно цінних і найбільших в Європі масивів букових та буково-смерекових пралісів Карпат, які увійшли до українсько-словацького об'єкта всесвітньої спадщини "Букові праліси Карпат", та активну участь в українсько-словацькому співробітництві у природоохоронній сфері.

Крім того, за високий професіоналізм та активну участь у підготовці українсько-словацької номінації "Букові праліси Карпат" пропонуємо нагородити грамотами Міністерства охорони навколишнього природного середовища начальника відділу перспективного розвитку, наукового забезпечення та зв'язків з громадськістю Державної служби заповідної справи Парчука Григорія Васильовича, директора Ужанського національного природного парку Копача Василя Олексійовича, заступника директора Ужанського національного природного парку Іванегу Івана Юрійовича, в.о. заступника директора Карпатського біосферного заповідника Покиньчереду Василя Федоровича, завідувача зоологічної лабораторії Карпатського біосферного заповідника Довганича Ярослава Омеляновича, начальника відділу регулювання біологічних, земельних ресурсів, надрокористування та об'єктів природно-заповідного фонду Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області Поляновського Анатолія Олександровича.

Просимо розглянути.

З повагою,

Голова Національної комісії України,
т.в.о. Міністра закордонних справ України **В.С. Огризко**

8/06/11

Шановний Федір

Шановний Вільям

Шановний Іван

Щиро дякую за позитивні та підбадьорливі відповіді! Приємно чути, що ви готові нас підтримати.

Ми вітаємо ідею Федора щодо листа-підтримки до МСОП від імені України, а також пропозицію Івана та Вільяма щодо таких листів від імені міжнародних експертів до постійного представника ЮНЕСКО від вашої країни

На наш погляд в листах можна посилатися на ваш особистий та на загальний міжнародний досвід щодо розширення існуючих об'єктів. Можна вказати, на практичний прикладах, що поетапний процес номінування має свої переваги, оскільки таким чином можна подолати численні перешкоди. Більше того ви можете тут згадати що, на ваш погляд, затвердження німецької номінації «Давні ліси Німеччини» є доречним саме на цьому засіданні Комітету. Це стане офіційним підтвердженням позитивного ставлення країн-учасниць та заклик інших приєднатися до нас на пізніших етапах. Крім того можна зазначити важливу роль Інтегрованої системи менеджменту яку погодили наші три сторони, а також потребу затвердити її на одному із засідань Комітету.

Цього тижня ми працюємо над обґрунтуванням «визначної глобальної цінності» нашої номінації відповідно до рекомендацій МСОП. Протягом наступного тижня сподіваємось надіслати вам для погодження. Думаємо, МСОП не повинні поки що знати, що ми готуємо це обґрунтування в рамках спільних тактичних дій.

Всього найкращого вам!

З повагою,

Хайке.

Від: Britz, Heike <Heike.Britz@bmu.bund.de>
Надіслано: 31 травня 2011 р. 13:47
Кому: 'Carpathian Biosphere Reserve'
Копія: Breier, Nicola; Nickel, Elsa; BfN_Barbara Engels; 'Hannes Knapp'; 'FORST GroЯmann, Manfred'
Тема: Nomination Ancient Beech Forests of Germany

Dear Fedir,

Today I am writing to you because once again we urgently need your help. As you know the World Heritage Committee will decide on our nomination "Ancient Beech Forests of Germany" as extension to the "Primeval Beech Forests of the Carpathians (Slovak Republic/ Ukraine)" during its 35. meeting in June. Two weeks ago we learned by the Committee documents about the results of the IUCN Technical evaluation including the IUCN recommendation and the respective draft decision for the Committee to defer the nomination. Reading carefully the IUCN recommadation it is obvious that the nomination meets the conditions/requirements of integrity, boundaries, protection and management and we are really glad about this fact. Furthermore it states that "The nominated components of the property represent different altitude zones, site conditions, and dominant beech forest types that are not represented by the 10 primeval beech forest components (Slovakia/Ukraine) and hence provide the basis for a serial approach." and with regard to the application of criteria it says "IUCN considers that the components within the nominated property have the potential to meet this criterion, only when considered as an extension to the Primeval Beech Forests of the Carpathians, however **there may be alternative sites of equivalent or greater value that should be considered in other States Parties.** "These findings of IUCN corresponds with what we had expected and whished to turn out as results.

But unfortunately based on the latter aspect (in bold) IUCN comes to the conclusion that we should first "continue working with the States Parties of Ukraine and Slovakia and other interested States Parties in order to define the scope of a finite and complete serial transnational nomination based on an extension of the existing property and the consideration of Statement of Outstanding Universal Value for a completed serial property which would convey and describe the scope and values of the property as whole and which would be agreeable to all of the relevant States Parties in Europe". (I am attaching the relevant Committee document.) You can surely imagine how disappointed we were when reading the draft decision. To see the nomination is well done but should not result in an inscription for the reason that we are supposed to carry out a very long lasting process.

A long term goal of our paneuropean activities (e.g. Vilm workshops) as well as of your activitiesis (e.g. conferences in Rhakiv) is to conserve valueable natural beech forest. So in general we could agree to the IUCN argumentation for a complete and comprehensiv cluster of European beech forests. However, we we are convinced that an intermediate step is needed to further advance the process to reach the overall goal. Nevertheles an inscription could be very motivating for further joint work at European level. In that respect we think a deferral of the German nomination would be counterproductive. If Ukraine and Slovakia agree in general and also willing to play an active role we all together are willing and able to fulfill the demand of IUCN, to finalize a complete and comprehensiv nomination. But in our view we need the inscription of the German component parts now, as basis for the involment of other relevant states in the further nomination process. The United Nations declared the year 2011 the International Year of Forests. We are of the opinion that right this year a clear signal is needed for the protection and conservation of the ecosystem of European beech forests, knowing the tremendous pressure on and threat of outstanding beech forests in other European countries. What do you think about this approach? I hope, that the committee will discuss the benefits of an inscription versus the risks of a deferal and we still see a chance for an inscription of the Ancient Beech Forests of Germany rhight in June. We think until the Committee meting we need to prepare and to agree with you and Slovakia a short statement of OUV for a clompete and finite property including some crireria for a scope as requiered by IUCN as well as to explaine how to proceed to reach the overall goal. In our view together we have already started with the process (e.g. by the Vilm-Workshop and you by planning the Conference scheduled to take place in autumn next year. Hoping that you are interested in such an approach I would like to propose that we make a written draft, send it to you and our Slovak colleagues and we hope that it will obtain your acceptance.

I am looking forward to hearing from you.
Best regards,

Heike Britz
Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit
Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety
Referat N I 4 / Division N I 4
Internationaler Naturschutz / International Nature Conservation
Robert-Schuman-Platz 3

53175 Bonn

Tel. +49.228.305.2612
Fax. +49.228.305.2684
E-mail: heike.britz@bmu.bund.de

Звернення керівника підрозділу федерального Міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччина Хайке Брітц до директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора

Шановний Федір,

Сьогодні я звертаюсь до вас, бо ми знову терміново потребуємо вашої допомоги.

Як ви знаєте, Комітет з питань Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО прийматиме рішення щодо нашої номінації "Старовікові ліси Німеччини" як розширення існуючого об'єкту "Букові праліси Карпат" (Україна-Словаччина) на своєму 35 засіданні в червні. Два тижні тому ми дізнались з документів Комітету, за результатами технічної оцінки МСОП та відповідних рекомендації, що Комітет прийняв попереднє рішення відкласти номінування. Почитавши ретельно рекомендації МСОП, стає очевидним, що номінація відповідає всім критеріям та вимогам (цілісність, межі, охорона та менеджмент) і ми раді з цього приводу. Більше того, в рекомендаціях записано: "Номіновані кластери репрезернтують різні висотні пояси, екологічні умови, а домінуючі типи букового лісу не представлені в тих 10 кластерах, які утворюють українсько-словацький об'єкт, та являють собою високу цінність, яку мають визнати інші країни-учасниці". Ці результати експертної оцінки відповідають нашим очікуванням.

Та, нажаль, через ряд аспектів, МСОП дійшли висновку, що краще "продовжувати зараз працювати з країнами-учасницями (Україною та Словаччиною) та іншими зацікавленими сторонами, щоб визначити зону географічного поширення завершеного та повного серійного транскордонного об'єкту, який би виглядав переконливо і був прийнятним для всіх європейських країн-учасниць". Ви, звичайно, можете уявити собі наше розчарування таким попереднім рішенням. Як ми почуваємося, маючи якісно підготовану номінацію, але так і не досягнемо мети - занесення до списків - оскільки для цього, ми мали б пройти через значно довший процес.

Довгострокова мета наших пан-європейських зусиль (наприклад, семінари на Вільмі) є збереження цінних природних букових лісів. Отже, в цілому ми можемо погодитись з аргументацією МСОП щодо суцільного довершеного кластеру букових пралісів. Тим не менше, занесення наших лісів могло б стати мотивацією для подальшого розширення об'єкту на рівні Європи. З цієї точки зору ми вважаємо подібне рішення деструктивним. Якщо Україна та Словаччина в цілому погоджуються та мають бажання відіграти зараз активну роль, ми зуміємо виконати вимоги МСОПу і підготувати загальну широкомасштабну номінацію. Але, як на мене, німецькі кластери слід занести до списку зараз, як основу для залучення інших держав та стимуляції подальшого процесу номінування пралісів. ООН проголосила 2011 рік Міжнародним роком лісів. Ми вважаємо це чітким сигналом, що саме цього року букові пралісові екосистеми Європи мають отримати цей високий статус, особливо знаючи про сильний тиск та загрози для пралісів в інших країнах. Що ви скажете про цей підхід? Сподіваюсь, Комітет прийме до

уваги переваги від занесення до списків на противагу ризикам, які виникають в результаті відмови, то ж ми все ще розраховуємо, що "Старовікові ліси Німеччини" мають шанс зараз, в червні.

Ми думаємо, що іще до засідання Комітету ми маємо розробити та погодити з вами і словацькими колегами "обґрунтування визначної глобальної цінності" нашої номінації як цілісного і довершеного об'єкту, дотримуючись рекомендації МСОП, а також спробуємо викласти пояснення, яким чином ми плануємо досягти загальної мети (семінари на Вільмі, міжнародна конференція, яку ви плануєте та ін.).

Сподіваюсь, такий підхід вас зацікавив. То є пропоную, щоб ми підготували чорновий варіант, а потім надіслали вам та нашим словацьким колегам на погодження.

З нетерпінням чекаю на відповідь від вас!
З повагою,
Хайке Бріц

31.05.2011 р.

Переклад звернення керівника підрозділу федерального Міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної Республіки Німеччина Хайке Брітц до директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

90600, Закарпатська обл.,
м. Рахів, Красне Плесо, 77
р/р 35226001000205 банку УДК у
Закарпатській області, м. Ужгород
МФО 812016, Код 00276104
тел:(00380) 3132 2-21-93
тел./факс:(00380) 3132 2-26-59
e-пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua

MINISTRY
FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION
OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

90600, Transcarpathian region,
Rakhiv, Krasne Pleso str., 77
Account № 35226001000205
UDK Bank in Transcarpathian region,
Uzhgorod MFO 312077, Code 00276104
Tel:(00380) 3132 2-21-93
Tel./fax:(00380) 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua

"17" 06 2011 р. № 458

Mr. Kishore Rao
Director
World Heritage Centre
UNESCO

The Carpathian Biosphere Reserve has initiated nomination of the Primeval Beech Forests of the Carpathians to the UNESCO World Heritage List, and today our institution protects 72 % of the Ukrainian-Slovak serial Property. Our institution, like no other else, clearly understands the great importance of joining 5 oldgrowth German forests to the existing Property. The Carpathian Biosphere Reserve fully supports this kind of extension and has already implemented a number of concrete actions in this direction. We closely cooperated with our German partners in the process of the nomination dossier design, in particular in the preparation of the Trilateral Integrated Management System. Please find below our justification for inclusion the aforementioned German clusters during the 35th Session of the UNESCO World Heritage Committee in June this year.

The extension of the given Property exactly in this way would lead to a significant positive result. First of all, representation of the Property would be greatly enlarged, as this site is anyway dedicated to the European oldgrowth forests in general. Today we have representation of exclusively montane beech forests, while lowland forest stands are not represented, though they constitute the greatest part of European beech range. Exactly these forest ecosystems are protected within the nominated German clusters. Due to their listing a renewed Property would become much more comprehensive and continuous – it would cover European beech range from its eastern to the western border, and from the sea level up to the vertical edge of distribution in the montane zone. This, in its turn, would contribute to formation of a far greater validity of the Property as a reference model of undisturbed complex temperate forests and an example of the most continuous and balanced ecological phenomena and processes, which occur in pure stands of *Fagus sylvatica* in various ecological conditions, as well as an invaluable European beech and other species' gene pool associated to the given habitat.

Another important benefit from listing the Ancient Beech forests of Germany is a well-designed and fully agreed trilateral (UA-SK-DE) Integrated Management System. If it is implemented, the scientific cooperation would be raised to a totally new qualitative level due to harmonized research programs, which in its turn would not only secure an effective monitoring of a newly-coined transnational site as a homogeneous whole, but also provide complex data for the global climate change investigation; in this way joint international programs on staff training and capacity building would be launched both for individual protected areas in charge of each of the cluster, and for Property management as an inseparable unit, which is extremely crucial for Ukraine; this would foster linkage and cooperation

between individual clusters which make up the serial Property; ecological education and promotion of the Property would be significantly improved etc. In general, the developed Integrated Management System allows maintaining an efficient international cooperation in the field of the most precious European beech forests conservation for future generations.

Inscription of the German oldgrowth forest sites as an extension of the existing Property would also support its further conservation, as thus we will have the German conservation experience involved and get additional opportunities.

Inscription of the Ancient Beech Forests of Germany as an extension of the Beech primeval Forests of the Carpathians (UA – SK) does not finite the expansion of the given Property, just on the contrary – this action would stipulate other State Parties to possibly nominate their, no less important, sites of well-preserved old-growth beech forests. Though, as the nomination process of the Beech Forests of the Carpathians testifies, identification and expert evaluation of such forest sites and the dossier preparation is a time-consuming activity. By adding up the five oldgrowth beech forest sites from Germany at the nearest session of the World Heritage Committee as a result we would produce a convincing motivation for further nomination of similar forests on the European level, as it would serve an example for other State.

It is indeed symbolic, that the year 2011 is proclaimed by UN as the International Year of Forests. By granting the World Heritage Status to invaluable forest ecosystems, just like the Ancient Beech forests of Germany, exactly this year we would again and again draw people's attention to threats and threats existing for primeval forests all over the world, and would help to unite conservation efforts of the global community.

Fedir Hamor
Professor, Dr. of biological sciences
Director of the Carpathian Biosphere Reserve

Лист директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора до Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

90600, Закарпатська обл.,
м. Рахів, Красне Плесо, 77
р/р 35226001000205 банку УДК у
Закарпатській області, м. Ужгород
МФО 812016, Код 00276104
тел:(00380) 3132 2-21-93
тел./факс:(00380) 3132 2-26-59
e-пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua

MINISTRY
FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION
OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

90600, Transcarpathian region,
Rakhiv, Krasne Pleso str., 77
Account № 35226001000205
UDK Bank in Transcarpathian region,
Uzhgorod MFO 312077, Code 00276104
Tel:(00380) 3132 2-21-93
Tel./fax:(00380) 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua

"17" 06 2011 р. № 458

Директору Всесвітньої
Спадщини ЮНЕСКО
п. Кішоре Рао

Керівнику Програми Всесвітньої
Спадщини ЮНЕСКО МСОП
п. Тіму Бадману

Карпатський біосферний заповідник є ініціатором номінування букових пралісів Карпат до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і на сьогодні володіє 72 % території українсько-словацького об'єкту «Букові праліси Карпат». Наша установа, як ніяка інша, прекрасно усвідомлює значення долучення до об'єкту 5 кластерів старовікових букових лісів Німеччини. Карпатський біосферний заповідник всіляко підтримує таке розширення і зробив у цьому напрямку конкретні кроки, тісно співпрацюючи з німецькими колегами підчас підготовки їх номінації, зокрема щодо вироблення узгодженої схеми тристороннього інтегрованого менеджмент-плану. Нижче наводимо наші аргументи щодо доцільності включення німецьких кластерів уже на найближчому засіданні Комітету у справах природної спадщини ЮНЕСКО у червні ц.р.

Розширення Власності у зазначеному форматі призведе до значного позитивного результату. Перш за все значно зросте репрезентативність об'єкту, який присвячений давнім буковим лісам Європи. На сьогодні в ньому представлені лише гірські букові ліси, в той час як відповідні рівнинні деревостани, що займають більшу частину ареалу бука лісового, в його складі відсутні. Саме такі лісові екосистеми охороняються на території номінованих німецьких кластерів. Завдяки їх включенню новостворений об'єкт стане просторово більш повним і цілісним – він охоплюватиме території бука лісового від східної до західної межі ареалу та від рівня моря до вертикальної межі поширення в горах. Це, в свою чергу, сприятиме ще більш повній відповідності Власності як еталону непорушених комплексних помірних лісів та взірцю найбільш повних та збалансованих екологічних явищ і процесів, що проходять в чистих лісостанах буку лісового за різних рослинних умов, а також як неоціненного генофонду бука та багатьох видів, пов'язаних із цими оселищами.

Наступним важливим позитивом є добре опрацьований і загалом узгоджений тристоронній українсько-словацько-німецький інтегрований менеджмент-план. В разі його реалізації на новий якісний рівень вийде наукова співпраця завдяки єдиним

програмам досліджень, яка не тільки забезпечить ефективний моніторинг новоствореного транснаціонального об'єкту як єдиного цілого, але й надасть комплексні дані для вивчення потенційного впливу глобального потепління; запрацюють спільні міжнародні програми щодо підвищення кваліфікації персоналу та нарощування потенціалу як окремих ділянок, так і об'єкту в цілому, що для України є вкрай важливим; активізується співпраця та взаємозв'язки між кластерами; значно покращиться еколого-освітня складова, спрямована на популяризація власності тощо. Загалом розроблена інтегрована система менеджменту дозволяє забезпечити успішну міжнародну співпрацю щодо збереження найбільш цінних букових лісів Європи на майбутнє.

Включення німецьких лісів до існуючого об'єкту Всесвітньої природної спадщини також сприятиме кращому його збереженню, оскільки дозволить залучити до цього німецький природоохоронний досвід та можливості.

Включення німецьких кластерів до об'єкту «Букові праліси Карпат» не вичерпує тему розширення даної власності, оскільки в Європі збереглися й інші, не менш визначні, осередки старовікових букових лісів. Проте визначення таких ділянок, їх експертна оцінка та підготовка номінацій є справою довготривалою, про що свідчить досвід номінування «Букових пралісів Карпат». Долучення п'яти німецьких кластерів на найближчому засіданні Комітету могло б мати великий мотивуючий вплив на подальше розширення об'єкту на рівні Європи. Воно слугуватиме прикладом для залучення інших держав та стимуляції подальшого процесу номінування пралісів. Символічним є те, що 2011 рік ООН проголосила Міжнародним роком лісів. Отримання статусу об'єкту Всесвітньої природної спадщини такими цінними лісовими екосистем, якими є старовікові ліси Німеччини, саме цього року, має виключне значення в контексті значних тисків і загроз, які зазнають праліси в багатьох країнах світу, та зусиль міжнародної спільноти щодо їх збереження.

Федір Гамор,
директор Карпатського
біосферного заповідника,
д. б. н., професор

Переклад листа директора Карпатського біосферного заповідника Федора Гамора до Центру Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та Програми Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Міжнародного союзу охорони природи (IUCN)

Dear Fedir,
bolschoje spasibo, thank you very much for the letters of support to our WH nomination. Your argumentation is really excellent. May be it has more importance and effect as a letter from the ministry could have. We will inform you immediately about the decision, I go Thursday to Paris, Heike and Barbara already day after tomorrow. Congratulations and thank you also to Victoria for the English formulation of the letters.

Best regards
Hannes Knapp

Дорогий Федір,
Щиро дякую за листи підтримки для нашої номінації до Світової спадщини. Ваша аргументація просто відмінна! Можливо, більшої ваги та важливішого значення можуть стати подібні листи від Міністерства, але щодо цього ми вас додатково повідомимо. Справа в тому, що я в четвер їду до Парижу, а Хайке і Барбара – вже післязавтра.
Також вітання і подяка вікторії, за гарне і влучне формулювання листів англійською.

З повагою,
Ганнс Кнапп

МІНІСТЕРСТВО
ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

90600, Закарпатська обл.,
м. Рахів, Красне Плесо, 77
р/р 35226001000205 банку УДК у
Закарпатській області, м. Ужгород
МФО 812016, Код 00276104
тел:(00380) 3132 2-21-93
тел./факс:(00380) 3132 2-26-59
e-пошта: cbr@rakhiv.ukrtel.net
http://cbr.nature.org.ua

MINISTRY
FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION
OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

90600, Transcarpathian region,
Rakhiv, Krasne Pleso str., 77
Account № 35226001000205
UDK Bank in Transcarpathian region,
Uzhgorod MFO 312077, Code 00276104
Tel:(00380) 3132 2-21-93
Tel./fax:(00380) 3132 2-26-59
e-mail: cbr@rakhiv.ukrtel.net
http://cbr.nature.org.ua

„16" 04 2008 р., № 428

Президенту України
В.А. Ющенко

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу!

Відповідно до рішення Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО №3 COM 8Б.16 від 28 червня 2007 року українсько-словацький об'єкт „Букове праліси Карпат" включено до Списку Всесвітньої природної спадщин ЮНЕСКО.

У зв'язку з цим та з метою поліпшення охорони природних об'єктів що мають виняткову загальнолюдську цінність просимо розглянут можливість прийняття Указу Президента України „Про збереженн українсько-словацького об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСК „Букові праліси Карпат".

Проект Указу Президента додається.

Директор Карпатського біосферного заповідника, професор, заслужений природоохоронець України **Ф.Д. Гамор**

МІНІСТЕРСТВО
ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

90600, Закарпатська обл.,
м. Рахів, Красне Плесо, 77
р/р 35226001000205 банку УДК у
Закарпатській області, м. Ужгород
МФО 812016, Код 00276104
тел:(00380) 3132 2-21-93
тел./факс:(00380) 3132 2-26-59
е-пошта: cbr@rakhiv.ukrtel.net
http://cbr.nature.org.ua

MINISTRY
FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION
OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

90600, Transcarpathian region,
Rakhiv, Krasne Pleso str., 77
Account № 35226001000205
UDK Bank in Transcarpathian region,
Uzhgorod MFO 312077, Code 00276104
Tel:(00380) 3132 2-21-93
Tel./fax:(00380) 3132 2-26-59
e-mail: cbr@rakhiv.ukrtel.net
http://cbr.nature.org.ua

„10" 07 2008 р., № 414

Міністру охорони навколишнього природного середовища України п. Філіпчуку Г.Г.

Шановний Георгій Георгієвич!

У зв'язку з включенням українсько-словацького об'єкту „Букові праліси Карпат" до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО повторно просимо порушити клопотання про прийняття Указу Президента „Про збереження українсько-словацького об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат", який підтримано Національною комісією України у справах ЮНЕСКО.

В додатку Проект Указу Президента та інші матеріали на 4 сторінках.

З повагою,
директор Карпатського
біосферного заповідника Ф.Д. Гамор

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ
РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

вул. Красне Плесо, 77, м. Рахів,
Закарпатська обл., 90600
Тел: +380 3132 2-21-93,
тел./факс: +380 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua
Код ЄДРПОУ 00276104

MINISTRY
OF ECOLOGY AND NATURAL
RESOURCES OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

Krasne Pleso str., 77, Rakhiv,
Zakarpattia region, UA-90600
Tel.: +380 3132 2-21-93
Tel./fax: +380 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua
State Registration Code 00276104

3 грудня 2012 р., № 1115

Голові Закарпатської обласної ради

п. Балога І.І.

Шановний Іван Іванович!

З метою реагування на виступ газети "Голос України" від 16 листопада 2012 року (стаття "Всесвітня спадщина ЮНЕСКО може допомогти сталому розвитку Закарпаття"), просимо прийняти на сесії обласної ради звернення до Президента України з питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини". Переконані, що схвалення відповідного рішення на рівні Президента та уряду України, може стати не тільки черговим кроком України в Європу, але й допоможе збереженню єдиного в Україні природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, сприятиме зменшенню суцільних вирубок лісів у горах, переорієнтації економіки цього унікального краю на екологічно безпечні види діяльності та підвищуватиме рівень добробуту гірського населення.

В додатку проект звернення до Президента України та інші матеріали на 8 стор.

З повагою,
директор Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України Ф.Д.Гамор

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Одинадцята сесія VI скликання

Р І Ш Е Н Н Я

21.12.2012 **м. Ужгород** **№648**

Про Звернення депутатів обласної ради до Президента України

Відповідно до частини 2 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», Рамкової конвенції «Про охорону та сталий розвиток Карпат», враховуючи інформацію директора Карпатського біосферного заповідника Гамора Ф. Д. та зважаючи на численні звернення громадян, обласна рада **в и р і ш и л а:**

1. Звернутися до Президента України щодо вирішення питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» (текст звернення депутатів обласної ради додається).

2. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника голови обласної державної адміністрації Поповича М. М. і постійну комісію обласної ради з питань екології та використання природних ресурсів (Цірик М. М.).

Голова ради **І. Балога**

ЗВЕРНЕННЯ

Вельмишановний Вікторе Федоровичу!

Ще в 2007 році Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО прийняв рішення про включення українсько-словацького об'єкта «Букові праліси Карпат» до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини. У 2011 році, за підтримки уряду України, до нього долучено також природні букові ліси Німеччини. В результаті – на Європейському континенті утворена унікальна транскордонна українсько-словацько-німецька природоохоронна територія світового значення.

Українська частина цього об'єкта знаходиться у складі найбільших у Європі букових пралісів Карпатського біосферного заповідника та Ужанського національного природного парку в межах Рахівського, Тячівського та Великоберезнянського районів Закарпатської області, що становить майже 70 відсотків його загальної площі та є єдиним природним об'єктом в Україні, який внесено до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО вимагає від країн-учасниць Конвенції про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини не тільки законодавчого захисту того чи іншого об'єкта, але й інтеграції їх до регіонального або місцевого територіального планування, забезпечення доступу до них туристів. І тому в усіх країнах світу, які володіють такими унікальними природними та культурними цінностями, як правило, активно розвивається туристично-рекреаційна індустрія, ці чинники використовуються для створення привабливого іміджу територій та підвищення добробуту населення.

Букові праліси Карпат розташовані в географічному центрі Європи, який володіє ще й унікальними історичними та культурними цінностями. Цей край іноземні експерти зараховують до найкрасивіших місць у світі. Але, на жаль, населені пункти, що розташовані поблизу об'єкта Всесвітньої спадщини, знаходяться у депресивних гірських територіях із слаборозвинутою дорожньою та туристично-рекреаційною інфраструктурами і високим рівнем безробіття.

У зв'язку з цим, просимо Вас, вельмишановний Вікторе Федоровичу, дати Кабінету Міністрів України відповідні доручення з питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів гірської частини Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕ-СКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», проект яких підготовлено Міністерством екології та природних ресурсів України у погодженні з відповідними центральними органами виконавчої влади та Адміністрацією Президента України.

Депутати Закарпатської обласної ради VI скликання.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Міністру Федерального Міністерства
навколишнього середовища, охорони природи,
будівництва та ядерної безпеки
Федеративної Республіки Німеччини
пані Барбарі Хендрікс

Вельмишановна пані Міністр!

14 травня 2014 року у Бонні повноважні представники Федерального Міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та ядерної безпеки Федеративної Республіки Німеччини, Міністерства охорони навколишнього середовища Словацької Республіки та Міністерства екології та природних ресурсів України підписали Спільну Декларацію про наміри щодо Співпраці з охорони та управління Спільним об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) і давні букові ліси Німеччини (Німеччина)».

В Україні, яка виступила ініціатором утворення українсько-словацько-німецького Спільного транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, підписання Спільної Декларації розцінюють як вагомий крок у збереженні унікальних глобальних природних цінностей наших країн та відзначають особливу роль Німеччини у європейському процесі збереження букових лісів Європи.

Закарпаття – унікальна область України, де зосереджена українська, найбільша в Європі, частина букових пралісів. Область розташована в географічному центрі Європи на кордонах із Угорщиною, Словаччиною, Румунією та Польщею.

Тому для Закарпатської області Декларація, разом із прийнятими з цього приводу рішеннями Уряду України, відкриває нові можливості не тільки для посилення охорони букових лісів, але й створює передумови для сталого розвитку в населених пунктах, які прилягають до цього об'єкта, створення тут необхідної інфраструктури. Закарпатська обласна рада розцінює Декларацію як ще одну можливість поглиблення українсько-німецької співпраці в екологічній сфері, налагодження ділового партнерства між територіальними громадами та підприємницькими структурами в регіоні розташування Спільного об'єкта, залучення іноземних інвестицій у створення системи збору, переробки та утилізації побутових відходів, запровадження пілотних проектів з альтернативних джерел енергії, дорожнє будівництво, туристично-рекреаційну галузь, переробку сільськогосподарської продукції, деревини та інших природних ресурсів.

З метою реалізації вище означеного, просимо Вас підтримати ініціативи щодо проведення українсько-німецької зустрічі керівників природоохоронних відомств та органів регіональних влад, обговорення питань створення Асоціації міст-побратимів та природоохоронних установ, які охороняють та вивчають букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини, що входять до Всесвітньої спадщини. Це надасть можливість ефективно обмінюватися досвідом роботи, нарощувати інтелектуальний потенціал, підвищувати кваліфікацію наукових та господарських кадрів, активістів територіальних громад.

Вельмишановна пані Міністр, від імені територіальних громад Закарпатської області висловлюю Вам вдячність за співпрацю і сподіваюся на її поглиблення задля збереження унікальних лісових екосистем.

З глибокою повагою
Голова ради **І. БАЛОГА**

26 травня 2014 року
№ 01-14/350

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ
РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК

вул. Красне Плесо, 77, м. Рахів,
Закарпатська обл., 90600
Тел: +380 3132 2-21-93,
тел./факс: +380 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua
Код ЄДРПОУ 00276104

MINISTRY
OF ECOLOGY AND NATURAL
RESOURCES OF UKRAINE

CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

Krasne Pleso str., 77, Rakhiv,
Zakarpattia region, UA-90600
Tel.: +380 3132 2-21-93
Tel./fax: +380 3132 2-26-59
e-mail: cbr-rakhiv@ukr.net
http://cbr.nature.org.ua
State Registration Code 00276104

«13» 08 2012 р., № 732

На № _____ від «___» _____201__ р.

Міністру надзвичайних ситуацій України, Урядовому куратору Закарпатської області Балозі В.І.

Шановний Вікторе Івановичу!

Завдяки Вашому сприянню, ще 2 лютого ц.р., Міністерство екології та природних ресурсів направило до Адміністрації Президента України, клопотання щодо прийняття Президентом України окремого доручення з питань сталого розвитку та благоустрою населених пунктів Закарпаття, які розташовані в зоні об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Як нам відомо, проект цього документу опрацьований зацікавленими міністерствами, відомствами та службами Адміністрації Президента, погоджений першим заступником глави Адміністрації І. Акімовою. Але нажаль, він до цього часу так і не підписаний главою держави.

У зв'язку з цим дуже прошу зробити ще одну спробу (можливо через керівника Адміністрації Президента) щодо прийняття цього надзвичайно важливого екологічного та соціально економічного рішення Президента України.

Додаток на 6 сторінках.

З повагою,
директор Карпатського
біосферного заповідника,
професор Ф.Д. Гамор

УКРАЇНА

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

голови Закарпатської обласної державної адміністрації

13.04.2017 **Ужгород** **№** 178

Про підготовку та проведення Міжнародної науково-практичної конференції на тему: „Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини": історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту"

Відповідно до статей 6 і 39 Закону України „Про місцеві державні адміністрації", розглянувши лист Карпатського біосферного заповідника 13.03.2017 № 240:

1. Підтримати пропозицію Карпатського біосферного заповідника про проведення Міжнародної науково-практичної конференції на тему: „Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини": історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту" у м. Рахів 26 – 29 вересня 2017 року.

2. Утворити організаційний комітет із підготовки та проведення Міжнародної науково-практичної конференції на тему: „Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини": історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту" у складі згідно з додатком.

3. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на заступника голови державної адміністрації Мікуліна В. П.

В. о. голови державної адміністрації **І. Дуран**

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
Відділ документування управлінської інформації
Код ЄДРПОУ 00022496
* УКРАЇНА *

Додаток
до розпорядження
13.04.2017 № 148

СКЛАД
організаційного комітету із підготовки та проведення Міжнародної науково-практичної конференції на тему: „Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО „Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини": історія, стан та проблеми впровадження інтегрованої системи менеджменту"

Голова організаційного комітету

МІКУЛІН Віктор Петрович	заступник голови обласної державної адміністрації

Члени організаційного комітету:

БАБІНЕЦЬ Юрій Юрійович	головний спеціаліст відділу вищої, професійно-технічної освіти і науки департаменту освіти і науки облдержадміністрації
БЕРКЕЛА Юрій Юрійович	начальник відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку Карпатського біосферного заповідника (за згодою)
БУНДЗЯК Вікторія Віталіївна	начальник відділу еколого-освітньої роботи Карпатського біосферного заповідника (за згодою)
ГАМОР Федір Дмитрович	заступник директора Карпатського біосферного заповідника (за згодою)
ІГНАТЮК Дмитро Миколайович	заступник голови Рахівської райдерж-адміністрації
КОЦУР Ігор Сильвестрович	заступник начальника Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства (за згодою)
МАН Денис Миколайович	директор департаменту економічного розвитку і торгівлі облдержадміністрації

МОСКАЛЮК Богдана Іванівна	начальник редакційно-видавничого відділу наукових та науково-популярних видань Карпатського біосферного заповідника (за згодою)
МОЙШ-ШІМАН Рената Василівна	начальник управління зовнішньо-економічних звязків, інвестицій та транскордонного співробітництва облдерж-адміністрації
РИБАК Микола Петрович	директор Карпатського біосферного заповідника (за згодою)
ТОМЕНЧУК Дмитро Євгенович	заступник начальника відділу раціонального природокористування, розвитку екомережі та природно-заповідного фонду управління регулювання природокористування департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
ШПОНТАК Юрій Михайлович	заступник директора департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації

Примітка: керівник робочої групи у разі потреби може залучити інших спеціалістів структурних підрозділів облдержадміністрації та представників громадських організацій (за згодою).

Заступник керівника апарату державної адміністрації **О. Варцаба**

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
Відділ документування управлінської інформації
Код ЄДРПОУ 00022496
* УКРАЇНА *

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Голова Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, заступник Міністра закордонних справ України

С.О.Кислиця

«17» лютого 2017 року

РІШЕННЯ
XXI засідання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО

(7 лютого 2017 р., м. Київ, МЗС України)

За результатами XXI засідання Національної комісії України у справах ЮНЕСКО (далі - Нацкомісія) **вжити таких заходів:**

11. Провести під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО міжнародну науково-практичну конференцію «Десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Мінприроди, Карпатський біосферний заповідник
Термін: 26-29 вересня 2017р.

ЗВЕРНЕННЯ СЛОВАЦЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДО КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

щодо прохання внести об'єкт ВС ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» в Список об'єктів ВС ЮНЕСКО під загрозою.

Шановні панове,

Ми, словацька ГО «WOLF Рух за збереження лісів» даним просимо занести об'єкт ВС ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» в Перелік об'єктів ВС ЮНЕСКО під загрозою.

Більшість словацьких складових частин не знаходяться під охороною, хоча вже минуло 10 років з часів внесення даного Об'єкта до списку ВС ЮНЕСКО. Ніхто ніколи не визначав точні межі словацьких компонентів, вони не винесені в натуру. Досі на офіційній основі тривають полювання, рубки та інші види природокористування. Таким чином, визначна глобальна цінність даних лісів знаходиться під серйозною загрозою і може бути безповоротно втрачена.

Підстави:

- Рекомендації 39го засідання, які підтвердили наші результати обстеження, що згадувалися в листі до Центру ВС ЮНЕСКО в 2012 та 2014 рр., та які так і не були виконані
- Площі, які Словаччина відвела під словацьку частину Об'єкта ВС ЮНЕСКО, ніколи не відносилися до тієї природоохоронної категорії, яка вказана в номінації, а саме – МСОП Ia. Після консультацій з Центром ВС ЮНЕСКО, словацька сторона взяла на себе зобов'язання створити нову природоохоронну територію «Буковский Верх», в межах якої до найвищого ступеню заповідності будуть належати 1457 га. Таким чином, разом з цією новою природоохоронною територією площа заповідного ядра на зараз становить 1 900 га. А це означає, що 3 870 га (67%) словацької частини Об'єкта позбавлена відповідної охорони і тут і далі проводиться полювання, рубки та інші види діяльності. Найбільш вразливим зараз є Вігорлат, де під належною охороною лише 6%.
- Друга урядова реакція на рекомендації Центру ВС ЮНЕСКО – затвердження менеджмент-плану для НП «Полоніни», включно складові частини «Стужиця, Гавешова та Рожок. Якість менеджмент-плану оцінена в документі, який опублікований Радою Європи – «Висновки щодо менеджмент-плану НП «Полоніни» від 9 лютого 2017 року, в якому висловлено досить критичну думку щодо плану.
- Менеджмент-план для компоненту «Вігорлат» все ще відсутній, а також немає інформації, коли розпочнуться роботи над ним.
- Проблема з нечіткими межами також залишається нагальною. До сьогодні, навіть 10 років після включення до Списку, єдині карти – це ті, які додані до номінаційного проекту. Масштаб цих карт не дозволяє визначити межі словацьких компонентів, а отже вони залишаються невизначеними і невинесеними в натуру. Таким чином, словацька частина не може мати ефективної охорони, оскільки ніхто точно не знає, де кластери розташовані.

Таким чином, спираючись на наведене вище, ми достеменно переконані, що визначна глобальна цінність даного Об'єкта знаходиться під загрозою. Урядом Словаччини порушено ряд пунктів Конвенції про Всесвітню Спадщину ЮНЕСКО, а саме: пп. 49, 78, 97, 98, 99, 101, 108.

Відповідно до пункту 117 Оперативних настанов Центру Всесвітньої спадщини, згаданий Об'єкт (Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини)

- Знаходиться в Списку
- Знаходиться під серйозною загрозою
- Великі зміни необхідні для забезпечення належного збереження
- Ще в 2014 році було звернення про допомогу Об'єкту в рамках Конвенції

Відповідно до визначення в пункті 180 Оперативних настанов Центру Всесвітньої спадщини, Об'єкт зіткнувся зі значною загрозою, яка негативно впливає на його основні характеристики.

Таким чином, з огляду на вказані вище факти, ми вимагаємо занесення Об'єкта ВС «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» до Списку об'єктів ВС ЮНЕСКО під загрозою. Критерії до занесення вказані в пунктах 177, 178 та 180 Оперативних настанов з реалізації Конвенції про Всесвітню спадщину ЮНЕСКО.

Для додаткової інформації дивіться додатки, або звертайтесь до ГО «WOLF Рух за збереження лісів»

З повагою,
Вільям Бартуш
«WOLF Рух за збереження лісів»
Керівник східнокарпатського філіалу

МОНОГРАФІЯ ПРО ВСЕСВІТНЄ ВИЗНАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ КАРПАТ: ДУМКА ЕКСПЕРТІВ

Початком осені 2017 р., за фінансової підтримки Закарпатської обласної ради (голова – Михайло Рівіс) та Закарпатської обласної державної адміністрації (голова – Геннадій Москаль), в ужгородському видавництві «ФОП Сабов А.М.» вийшов друком перший випуск науково-популярної, публіцистичної книги Федора Гамора «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент. Матеріали з нагоди десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», яка отримала позитивну оцінку в експертному середовищі.

Так, **генеральний директор Директорату охорони природи та сталого управління природними ресурсами Федерального Міністерства навколишнього середовища, охорони природи, будівництва та безпеки реакторів Федеративної республіки Німеччини Ельза Нікель** з цього приводу написала на адресу автора: «Це чудове узагальнення тривалого шляху, який ми пройшли, щоб покращити розуміння і збереження старовікових букових лісів в Європі.

Ця робота також ілюструє успіх, досягнутий важкою працею вчених, менеджерів та громадськості! Все – під Вашим керівництвом та стараннями вашої відданої команди! Я рада, що мала нагоду приєднатись до цього процесу на якийсь час. Завжди відчувала натхнення, працюючи разом з Вами, з Вашою командою та колегами. Мої найкращі побажання щодо подальшого прогресу в проекті по букових пралісах та старовікових лісах Європи (є ще так багато планів), і бажаю добрих результатів для найкращого збереження букових старовікових лісів та дикої природи взагалі».

«Щиро дякую Вам за цю чудову книгу!» – пише **декан словацького Зволенського технічного університету, професор Вільям Піхлер.** – «Думаю, вона описує зусилля, складність яких відома лише Вам, Івану, мені та Девіду. Які незабутні часи, яке незабутнє досягнення! Приєднання інших країн до даного об'єкта є черговим підтвердженням успіху нашої задумки, незважаючи на всі перепони».

Оцінюючи цю книгу, **професор, доктор наук, президент Європейської асоціації букових лісів Ганнес Кнапп (Німеччина)** наголошує: «Тут зібрана справді всеохоплююча документація щодо процесів, що тривають в напрямку охорони останніх залишків букових пралісів в Європі, а також історії їх внесення до списку Всесвітньої спадщини. Переклад книги на англійську мову буде дуже важливим для Європи в світлі створення нового серійного транснаціонального Об'єкта Всесвітньої спадщини, до якого увійшли букові ліси Європи. Давайте шукати таку можливість. Я щиро радий співпраці та дружбі з Вами, і вдячний за участь у цьому процесі протягом багатьох років».

А **Бригітта Коммармот із швейцарського Федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL)** в цьому контексті додає: – «Це чудово, що починаючи з пралісів КБЗ, був зініційований процес, який привів до таких чудових результатів. Я хочу подякувати Вам та іншим, хто зробив цю справу можливою».

Також цікавою є думка патріарха природоохоронної справи в Україні 98-річного **професора Степана Стойка**, який пише: «Дорогий Федоре Дмитровичу! Щиро вдячний Вам за надіслану Вашу нову монографію «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент», яку я уважно проаналізував. Вважаю, що це історія, екологія та енциклопедія букових пралісів. У їх збереженні велика заслуга Карпатського біосферного заповідника та Ваша особисто. Ви підняли екологічний авторитет в ЮНЕСКО України та українських вчених. Єдине зауваження до монографії. Було б бажано дати список Ваших та інших праць про букові ліси в літературі».

В ІНТЕРЕСАХ СВІТОВОЇ НАУКИ

Іван ВОЛОЩУК,
професор, інженер, доктор наук,
Університет Матея Бела,
м. Банська Бистриця, Словацька Республіка

У 2017 році з нагоди десятої річниці занесення букових пралісів Карпат до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО видавництво «ФОП Сабов А.М.» в Ужгороді видало українською мовою монографію Федора Гамора «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент» (Global Recognition of the Primeval Beech Forests of the Carpathians: History and Management). ISBN 978-6177344-48-2.

Автор монографії є одним з найвідоміших українських (закарпатських) екологів, вчених і природоохоронців. Як провідний менеджер Карпатського біосферного заповідника, розташованого в Рахові, є добре відомим міжнародним науковим та професійним діячем, який зробив значний внесок в успішний процес внесення букових пралісів і старовікових лісів Європи у список Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

Монографія доктора біологічних наук, професора Федора Гамора надає детальний звіт про минулі події, пов'язані з підготовкою номінаційних проектів та їх внесення до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Виразну об'єктивність історичних подій підкреслює той факт, що автор монографії, як колишній директор Карпатського біосферного заповідника, був не тільки безпосереднім учасником цих подій, але й ініціатором всіх необхідних міжнародних і внутрішніх організаційних і управлінських заходів, метою і остаточним результатом яких була Всесвітня спадщина карпатських пралісів.

Автор монографії спирається на національні та зарубіжні документи, що стосуються підготовки Всесвітньої спадщини, які він особисто готував або брав участь у їх підготовці. Завдяки величезній завзятості, ентузіазму, тактовності, терпимості, принциповій послідовності та науковій ерудиції він зміг узгодити різні інтереси вітчизняних і зарубіжних учасників при підготовці та затвердженні номінаційних проектів букових пралісів. Багато разів я особисто переконувався на внутрішніх та міжнародних перемовинах у тому, що «не було б Федора Гамора, не було би і Всесвітньої спадщини букових пралісів».

В історичній монографії автор плавно і послідовно інтерпретує з 2000 року ключові моменти, якими були семінари, конференції, особисті зустрічі та обговорення, пов'язані не тільки з підготовкою проекту «Букові праліси Карпат» (внесені до списку ЮНЕСКО у 2007 році), але і при підготовці другої номінації «Букові ліси Карпат і старовікові букові ліси Німеччини» (внесені до списку ЮНЕСКО в 2011 році), а також третього проекту «Букові праліси і старі ліси Європи» (внесені до списку ЮНЕСКО в 2017 році). Хоча огляд документів дуже влучний і вражаючий, він не може передати магію робочої атмосфери, готовності реагувати, детальне знання проблематики, а головне розумову концентрацію автора, необхідну для досягнення та представлення результатів успішних перемовин.

Монографія містить 247 сторінок тексту з багатьма ілюстраціями.

Вступ присвячено оцінці десятирічної успішної українсько-словацько-німецької співпраці у підготовці номінаційних проектів. Букові праліси Карпат були включені в список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на основі світової унікальності біологічних процесів, які в них протікають. Згодом, після їх внесення до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, вчені та фахівці з букових пралісів і природних лісів в Україні, Словаччині та Німеччині чітко зрозуміли і обґрунтовували необхідність збереження природних букових лісів Німеччини в інтересах світової науки, охорони біорізноманіття, екологічної стабільності, комплексності та цілісності екосистем та ландшафтів.

Бук (Fagus Sylvatica) в Центральну Європу поширився головним чином у період післяльодовикової атлантики (близько 5 тисяч років тому), коли він став органічною частиною людського суспільства і постачав йому всі необхідні екосистемні послуги. З огляду на значну частку площі букових лісів у Німеччині, науковий та професійний колектив співробітників трьох країн підготував номінаційний проект включення старих лісів Німеччини до вже проголошеної Всесвітньої спадщини з новою назвою «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Провідними фігурами цього другого проекту були професор Ганнес Кнапп з Німеччини, професор Федір Гамор з України, професор Іван Волощук та професор Вільям Піхлер зі Словаччини.

У підготовці третього номінаційного проекту «Букові праліси і прадавні ліси Європи» під керівництвом професора П'єра Ібіша з Німеччини взяли участь вчені та експерти з 10 європейських країн (Албанія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Італія, Румунія, Словенія, Іспанія та Україна).

У розділі про включення «Карпатських букових пралісів» у список міжнародної екологічної співпраці ЮНЕСКО професор Федір Гамор зауважив, що «Карпатські букові праліси» ініціювали наступні два номінаційні проекти з наголосом на необхідності збереження і охорони природних букових лісів Європи.

Ще один розділ монографії «Важливість спільних міжнародних наукових зустрічей для процесу внесення букових пралісів Карпат до списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО» надає детальну інформацію про початок співпраці Схід-Захід у вивченні значення природних лісових екосистем для людського суспільства. Наприкінці 80-х років XX століття після падіння залізної завіси відкрилися нові можливості для співпраці між Східною і Західною Європою у вивченні природи, ландшафтів, економіки і культури. У Східній Європі пралісові екосистеми збереглися в малопорушених ландшафтах з особливою культурою людського суспільства. Праліси Закарпаття, а також уральські праліси з унікальною інформацією про розвиток лісів в умовах зміни клімату та необхідності охорони природи і біорізноманіття, стали об'єктом багаторічної співпраці українського Карпатського біосферного заповідника та російської Уральської лісотехнічної академії зі швейцарським Федеральним науково-дослідним інститутом лісових, снігових і ландшафтних досліджень. Фінансова підтримка Швейцарії дозволила поглибити співпрацю між Західною та Східною Європою.

У 2000 році в Бірменсдорфі (Швейцарія) відбулася міжнародна конференціїя «Цінність природи Сходу і Заходу. Дослідження для сталого розвитку від Альп до Уралу». В роботі конференції взяли участь близько 200 вчених, фахівців і представників органів виконавчої влади зі Швейцарії, Німеччини, Австрії, Швеції, Словаччини, України, Росії, Узбекистану, Таджикистану, Румунії та інших європейських країн. Конференція зіграла важливу роль у розвитку подальшого співробітництва в галузі науки, економіки, політики та культури. На ній були затверджені конкретні проекти в галузі використання і охорони природи, туризму, запобігання і ліквідації наслідків стихійних лих. Вчені зі Швейцарії запропонували науково-дослідну тему «Дослідження первинних лісів на прикладі Карпатського біосферного заповідника», яка стала основою для подальшої співпраці між Україною і Швейцарією. Був виданий збірник матеріалів конференції.

У 2003 році в місті Мукачеві в Закарпатській Україні проходила науково-практична конференція «Природні ліси помірної зони Європи: цінності та використання». Ініціатором проведення конференції був швейцарський Федеральний науково-дослідний інститут лісових, снігових і ландшафтних досліджень та Карпатський біосферний заповідник у співпраці з Радою Європи, Всесвітнім фондом дикої природи (WWF), Всесвітнім Союзом охорони природи (IUCN) і Міжнародною організацією лісових дослідних організацій (IUFRO). Конференція рекомендувала, зокрема, провести інвентаризацію пралісів і природних лісів Карпат за єдиною методикою. У Швейцарії опубліковано збірник матеріалів конференції англійською мовою. Конференція ініціювала процес підготовки номінаційного проекту «Букові праліси Карпат» для Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

У наступному розділі монографія описує 4-річну підготовку номінаційного проекту «Букові ліси Карпат». Номінаційний проект розроблений професором Федором Гамором, його колегами із Закарпатської України та професором Іваном Волощуком у співпраці з професором Вільямом Піхлером зі Словаччини. Проект внесено у список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

2 липня 2007 в ході 31-ї сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Крайстчерчі (Нова Зеландія) на основі критерію «глобальна унікальність екологічних і біологічних процесів».

В інших розділах монографії представлена докладна інформація про підготовку номінації «Букові праліси Карпат і старовікові букові ліси Німеччини». У підготовці цього проекту брав участь професор Ганнес Кнапп, директор німецького Агенства збереження природи в управлінні Федерального міністерства охорони природи та ядерної безпеки Німеччини. Частиною підготовки номінаційного проекту стали семінари експертів з України, Німеччини та Словаччини за участі представників відповідних міністерств трьох країн. У 2008 році – зустріч у Німеччині на острові Вільм, у 2009 році в Карпатському біосферному заповіднику в Рахові, у 2009 році – в Бонні, у 2010 році – в Берліні та в Академії охорони природи на острові Вільм. На основі кількарічних робочих перемовин був розроблений остаточний проект «Букові праліси Карпат і стародавні букові ліси Німеччини», прийнятий в Парижі 25 червня 2011 на 35-й сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Прийняття двох номінаційних проектів призвело до розробки третього номінаційного проекту «Букові праліси та старовікові букові ліси Європи». Для підготовки цього проекту було проведено кілька робочих зустрічей експертів з 11 європейських країн (включаючи Словаччину). У червні 2012 року проведений огляд старих букових лісів Італії, а у вересні 2012 року відбулася ключова нарада з проекту на острові Вільм (Німеччина). У 2013 році в Рахові пройшла міжнародна зустріч за участю професора П'єра Ібіша з Університету Ебервальде (Німеччина), який був головним гарантом проекту. Нарада погодила остаточну назву проекту. 16-22 жовтня 2013 р. у м. Рахові відбулася міжнародна конференція «Букові праліси та старі букові ліси Європи: проблеми збереження та сталого розвитку». На цю тему в 2014 році в Бонні та Відні відбулися робочі зустрічі українських, німецьких та словацьких фахівців з метою узгодження списку ділянок старих букових лісів 10 європейських країн. На зустрічі у Відні у 2014 році Міністерство сільського господарства, лісового господарства, навколишнього середовища та водного господарства Австрії отримало повноваження завершити та подати проект номінації до Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Парижі. Комітет Світової спадщини ЮНЕСКО схвалив цей проект номінації на своєму засіданні в Кракові у 2017 році.

В інших розділах монографії представлена об'ємна інформація про застосування результатів напрацювань та рекомендації з підготовки номінаційних проектів у практиці українських органів влади та природоохоронних організацій. Крім створення міжнародного комітету з комплексного управління, українська сторона підготувала проект «Науково-дослідний центр букових пралісів» у селі Кваси, що неподалік від Рахова.

Для узгодження оцінок і планів управління та міжнародної координації досліджень у природних лісах і пралісах Карпат були залучені науковці та фахівці з Карпатського біосферного заповідника та наукові інститути Швеції, Швейцарії, Німеччини та Словаччини. Монографія надає детальну інформацію про природоохоронне управління буковими лісами Карпат та Європи для ефективної співпраці з громадськими організаціями, місцевою владою та власниками лісів. Добре підготовлений детальний огляд офіційних документів різних рівнів органів охорони природи, пов'язаних з менеджментом букових лісів, починаючи з Президента України, через обласні органи влади аж до органів місцевого самоврядування. Цей огляд також включає юридичні документи з охорони та збереження букових пралісів як об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

Монографія доктора біологічних наук, професора Федора Гамора – це унікальний твір, який містить цінні і сьогодні маловідомі документи, що стосуються підготовки трьох номінаційних проектів для Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Текст книги містить чітке розташування подій у часі від 2000 до 2017 років.

Монографія написана українською мовою, але буде перекладена також на англійську мову. Вона стане добрим пошуковим інструментом для вчених, фахівців у галузі екології та довкілля, для природоохоронців-практиків та працівників органів охорони природи та навколишнього середовища – від міністерств і аж до місцевих органів влади – в Україні, Словаччині та Німеччині.

Вітаємо автора з успішним виданням книги, бажаємо подальшої творчої наснаги для написання та видання монографій, присвячених сталому розвитку букових пралісів та старих букових лісів Європи.

ПРО АВТОРА

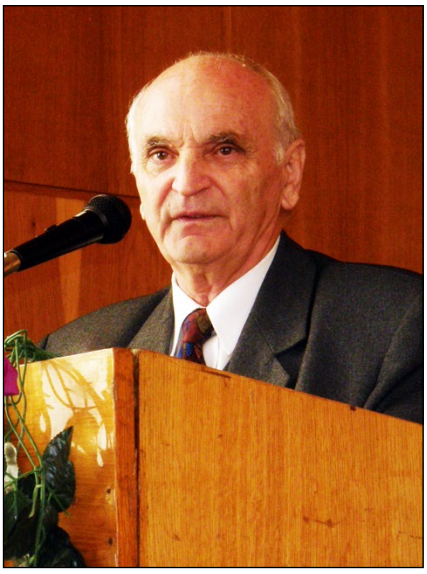

Федір Гамор є світилом збереження європейських лісів.

Маріо Броджі,
експерт Ради Європи, доктор наук, професор
(м. Вадуц, Ліхтенштейн)

Завдяки величезній завзятості, ентузіазму, тактовності, терпимості, принциповій послідовності та науковій ерудиції Федір Гамор зміг узгодити різні інтереси вітчизняних і зарубіжних учасників при підготовці та затвердженні номінаційних проектів букових пралісів. Багато разів я особисто переконувався на внутрішніх та міжнародних перемовинах у тому, що не було б Федора Гамора, не було би і Всесвітньої спадщини букових пралісів.

Іван Волощук,
професор словацького університету Матея Бела
(м. Банська Бистриця)

Професор Федір Гамор є батьком об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» і європейського процесу збереження букових лісів. Без ініціативи та величезних зусиль професора Федора Гамора, цього об'єкта та наших проектів взагалі просто би не було.

П'єр Ібіш,
професор німецького університету
сталого розвитку (м. Еберсвальде)

Федір Гамор народився 28 березня 1951р. у селі Верхнє Водяне Рахівського району Закарпаття. Закінчив Ужгородський державний університет. Доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України, кавалер ордена «За заслуги», почесний громадянин міста Рахів і румунського міста Вішеу-де-Сус.

За видатні заслуги в справі захисту природи та навколишнього середовища Гамор Ф.Д. нагоджений у 2022 році європейською премією «EuroNatur Award 2022», а за «Надихання та сприяння збереженню букових пралісів у Європі, з метою захисту біорізноманіття, поглинання вуглецю та підвищення екологічної свідомості», номінований словацькими вченими, на здобуття глобальної екологічної премії «Earthshot Prize» Принца Вільяма та Британського королівського фонду.

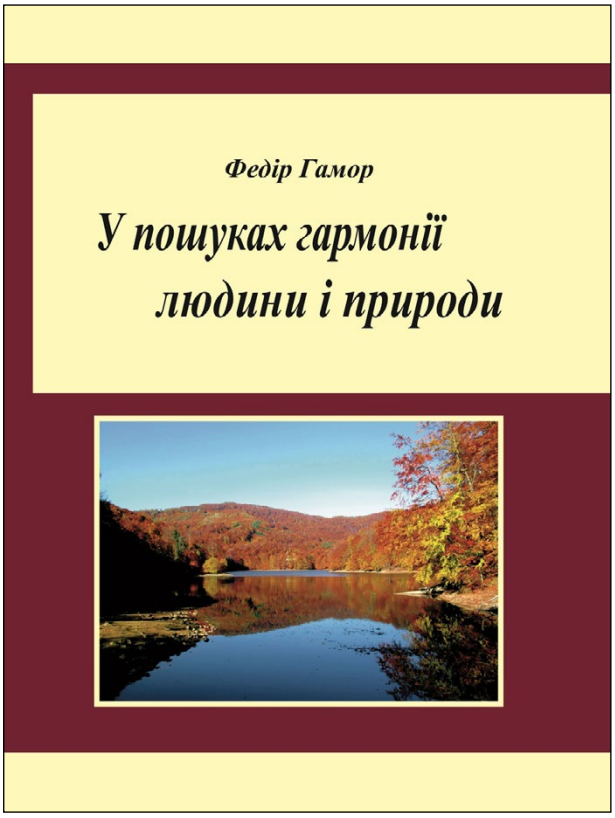
Працював на різних відповідальних посадах у державних та господарських структурах. Був позаштатним радником міністра екології та природних ресурсів України, багаторазово обирався депутатом місцевих рад.

Організатор та багаторічний директор Карпатського біосферного заповідника (1987-2013), а за сумісництвом в різні роки – професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Ужгородського національного університету та Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Професором Гамором і за його участю розроблено й реалізовано численні регіональні, національні й міжнародні програми та проєкти. Його багаторічна подвижницька діяльність сприяє збереженню унікальних природних і культурних цінностей світового значення, сталому розвитку в Карпатському регіоні та досягненню гармонії людини й природи.

З нагоди 70-річного ювілею Федора Гамора, у Львівському видавництві «Простір-М», за фінансової підтримки генерального директора українсько-австрійського підприємства «Фішер – Мукачево» Василя Рябича та інших спонсорів, вийшла друком його автобіографічна книжка «У пошуках гармонії людини і природи» (2021 р.).

На 548 сторінках повноколірного видання, як зазначає професор, лауреат Державної премії України Василь Химинець, читачі знайдуть «багато цікавих та унікальних фактів і фотомоментів роботи зі збереження природних та культурних цінностей і сталого розвитку в Карпатському регіоні, та особливо із життя й подвижницької наукової діяльності Федора Гамора – людини, яка понад усе любить Карпати, рідну Рахівщину і поважає людей з якими живе і працює».

За багато років сумлінної та наполегливої праці професор Гамор разом із трудовим колективом створив Карпатський біосферний заповідник. При жорсткому протистоянні лісорубів, чиновників та браконьєрів домігся прийняття чотирьох президентських указів і урядових постанов щодо розширення території заповідника із 12,6 до 58 тисяч гектарів та включення його до Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО, а також занесення букових пралісів Карпат до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

За роки діяльності Федора Гамора заповідник став міжнародно визнаним екологічним та науковим центром. Він єдиний в Україні чотири рази нагороджений Радою Європи Європейським дипломом за природоохоронну діяльність. Тут створено потужну науково-виробничу базу, соціальну, еколого-освітню та туристично-рекреаційну інфраструктуру. Реалізовано десятки різноманітних міжнародних, національних та регіональних не тільки наукових, а й соціально значущих проєктів.

Зокрема, він безпосередньо причетний до розроблення та ухвалення Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, законів «Про статус гірських населених пунктів в Україні», «Про мораторій на проведення суцільних рубок в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», постанов Кабміну «Про заходи щодо державної підтримки реалізації Комплексної програми еколого-економічного та соціального розвитку гірської Рахівщини на період 1998–2005 рр.» та «Про затвердження Державної програми розвитку регіону Українських Карпат на 2020-2022 роки», рішень Президента й уряду щодо збереження букових пралісів Карпат і забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи»...

Очолюваний професором Гамором більш як чверть століття Карпатський біосферний заповідник став авторитетною природоохоронною, науково-дослідною установою міжнародного значення. В його складі успішно запрацювали відділ науково – дослідної й еколого-освітньої роботи та міжнародної співпраці, рекреації та сталого розвитку, лабораторії – ботанічна, зоологічна, лісознавча й екологічного моніторингу, 12 природоохоронних, науково-дослідних відділень, науково полігони, пробні площі, гідрометеопости, демонстраційне науково-дослідне форелеве господарство та інше.

Споруджено єдиний в Україні музей екології гір та історії природокористування Карпат, музей нарциса, еколого-освітній центр у географічному центрі Європи, 15-квартирний житловий будинок для спеціалістів заповідника та створено цілу мережу інших еколого-освітніх, інформаційно-туристичних, природоохоронних та соціально важливих інфраструктурних об'єктів тощо. Опубліковано десятки наукових монографій та багато сотень наукових матеріалів у вітчизняних і закордонних виданнях.

Під керівництвом Федора Гамора майже тридцять років виходить у світ всеукраїнський екологічний науково-популярний журнал «Зелені Карпати», видаються регіональна екологічна газета «Вісник Карпатського біосферного заповідника», періодичне наукове видання «Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України», проведено понад два десятки міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів, рекомендації і напрацювання яких лягли в основу ухвалення цілої низки законів та актів Президента й уряду України. Зокрема й щодо сплати установами природно-заповідного фонду земельного податку територіальним громадам та відкриття руху потягів із Києва до Рахова.

Професором Гамором опубліковано близько 1200 наукових, науково-популярних, публі-

цистичних статей, монографій та інших праць. З яких майже сотня побачила світ на сторінках «Голос України», «Урядовий кур'єр» та інших центральних видань.

Лише деякі із майже півсотні публіцистичних та аналітичних матеріалів, оприлюднених «Голосом України» («Чи могли б Карпати прийняти зимову Олімпіаду», 1996 р., «Гірські жителі легко дихають, але важко живуть. Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку», 1998 р., «Чому ріки виходять з берегів», 1999 р., «Гармонія людини і природи: де її шукати?», 2008 р., «Від перших резерватів у Карпатах до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО», 2008 р., «Природоохоронний менеджмент у Карпатах», 2011 р., «Один із символів єднання нашого континенту. Європейський процес збереження букових лісів», 2012 р., «Коли через Карпати загуркоче потяг до столиці?», 2014 р., «Банальна заготівля дров виявляє глибину кризи в заповідній справі і оголює перепони бюрократії, що виплодила навколо природно-заповідного фонду «кишенькову мафію», 2016 р., «Іншого шляху, ніж досягти гармонії між людиною і природою, просто не існує», 2018 р., «І все-таки: чому виходять річки з берегів, або Чи можна мінімізувати наслідки руйнівних повеней у Карпатському регіоні?», 2020 р.), дають уяву про масштабність та актуальність мислення і багаторічної плідної роботи цієї не пересічної особистості.

Федір Гамор – організатор та натхненник двох десятків міжнародних проєктів, що зміцнили імідж української науки в світі, та найголовніше − автор і втілювач в життя ідеї, яка чи не єдина в останні роки по-справжньому прославила Україну: йдеться про створення Всесвітнього об'єкта природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

Як зауважує відомий словацький професор Іван Волощук, це стало можливим «завдяки величезній завзятості, ентузіазму, тактовності, терпимості, принциповій послідовності та науковій ерудиції Федора Гамора, який зміг узгодити різні інтереси вітчизняних і зарубіжних учасників при підготовці та затвердженні номінаційних проєктів букових пралісів. Багато разів я особисто переконувався на внутрішніх та міжнародних перемовинах у тому, що «не було б Федора Гамора, не було би і Всесвітньої спадщини букових пралісів».

А розмірковуючи у цьому контексті про феномен цього вченого, поет Василь Кухта зауважує: «Для багатьох професор Ф. Гамор – подразник спокою, феєрверк нескінченних ідей: Дні європейської культурної спадщини в Географічному центрі Європи; екологічний Давос у Центрі Європи; транс'європейський потяг (через Рахів) до Будапешта, Праги, Відня – це тільки поокремі з них. Комусь вони здаються надуманими, нездійсненними на тлі нашої перманентної бідності. Але, напевно, тут варто говорити насамперед (на рівні держави) про бідність духовну, невміння дослухатися до оригінальних ідей. Про відсутність (у загалу і влади) притаманних Гамору рис: напористості, вміння домагатися результату. Однак згадаймо: ще недавно, коли мова заходила про черговий із задумів – потяг Київ – Рахів – його називали «рахівським мрійником». Усі, хто сумнівався, нині залюбки користуються послугами цього рейсу... А скільки таких «мрій», себто строго вивірених проєктів, у Гаморовому науковому портфелі нині! Про Федора Гамора останнім часом багато написано, досвід роботи українського вченого узагальнено на шпальтах різних світових видань. «Світилом європейської охорони лісів» назвав його відомий учений, учорашній директор Швейцарського федерального інституту лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL) професор Маріо Броджі. Природоохоронній спільноті Європи запам'яталася також блискуча метафора професора П'єра Ібіша з Університету сталого розвитку м. Еберсвальде (Німеччина), який, ведучи мову про «чемпіонство» Карпатського біосферного заповідника у європейському природоохоронному процесі, слушно і не без гумору зауважив: «Якщо би Гамора не було, то його неодмінно слід би придумати...». На щастя, Гамор як явище був і є. Я ж наостанок хотів би зауважити інше: якби йому випадком «дали бути» в Україні Президентом чи міністром, головою Уряду чи якимось іншим високопосадовцем, від якого залежать доленосні рішення, то ці рішення йому б не приносила на папірці не численна рать, він сам продукував би їх, суворо стежачи за неухильним виконанням власних розпоряджень. Відчуваючи при цьому високу відповідальність за кожне слово, за кожен штрих...

Знаючи, Федора Гамора декілька десятиріч, не можу не погодитись із цими твердженнями німецького вченого.

Василь Нитка,
заслужений журналіст України
«Голос України» № 58 (7558),
30 березня 2021 р.

НАМАГАЄМОСЯ ВІДКРИТИ СВІТУ ЗНАЧИМІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ*

28 березня 2016 року відомому українському вченому-екологу Федору ГАМОРУ виповнилося 65 років. Він – один з фундаторів заповідної справи в Україні, активний пропагандист ідеї сталого розвитку, безпосередній організатор та багаторічний директор Карпатського біосферного заповідника (1987-2013 рр.), головний редактор всеукраїнського екологічного науково-популярного журналу «Зелені Карпати», доктор біологічних наук, професор, академік Української екологічної академії наук. Ф. Гамор – кавалер ордена «За заслуги», заслужений природоохоронець України, почесний працівник туризму України, почесний громадянин міста Рахів та румунського міста Вішеу де Сус.

Бесіду з ювіляром веде власний кореспондент газети «Голос України» у Закарпатській області, заслужений журналіст України Василь НИТКА.

...Якщо б кожен екорегіон світу мав свого Гамора,
то ми б жили на зовсім іншій планеті!
Професор П'єр ІБІШ, Німеччина

В. Н.: – ***Шановний Федоре Дмитровичу, своєю плідною природоохоронною, загалом різнобічною діяльністю Ви довели, що й у віддаленому гірському райцентрі (хай його і величають «гуцульським Парижем») можна по-європейськи масштабно займатися великою наукою...***

Ф. Г.: – Насамперед хочеться зауважити, що для того, щоби мати можливість масштабно, як Ви говорите, займатись великою наукою, мені довелось чимало попрацювати: щоб до Закону України «Про природно-заповідний фонд», який Верховна рада України ухвалила у 1992 році, була включена глава, де визначено правовий статус, завдання та особливості діяльності біосферних заповідників, і щоб Карпатський заповідник, за Указом Президента України «Про біосферні заповідники в Україні» від 26 листопада 1993 року, отримав статус біосферного та був включений до Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Отримавши такий статус, Карпатський біосферний заповідник став «природоохоронною, науково-дослідною установою міжнародного значення». Це дало можливість, відповідно до вимог українського законодавства, Статутних рамок Всесвітньої мережі біосферних резерватів та Севільської стратегії біосферних резерватів ЮНЕСКО, розгорнути довгострокові екологічні та соціально-економічні дослідження.

Дуже важливим було також організувати роботу біосферного заповідника як модельного об'єкта для досліджень та демонстрації найкращих підходів щодо збереження природи та сталого розвитку, долучитись до участі в міжнародних дослідницьких програмах та проектах із вивчення та моніторингу стану біологічного різноманіття, водного балансу та глобальних кліматичних змін.

Не менш важливим були й питання створення дієздатних наукових підрозділів, підготовка висококваліфікованих наукових кадрів та розбудова необхідної інфраструктури.

І, як результат, в Карпатському біосферному заповіднику, адміністрація якого розташована у місті Рахові – віддаленому гірському райцентрі, успішно запрацювали відділ науково-дослідної роботи та сталого розвитку, ботанічна, зоологічна, лісознавча лабораторії та лабораторія екологічного моніторингу, 11 природоохоронних, науково-дослідних відділень, наукові полігони, пробні площі, гідрометеопости, демонстраційне науково-дослідне форелеве господарство та інше.

Споруджено єдиний в Україні Музей екології гір та історії природокористування Карпат, Музей нарциса, еколого-освітній центр у географічному центрі Європи та створено цілу мережу інших еколого-освітніх та інформаційно-туристичних об'єктів тощо.

Обнародувано десятки наукових монографій та багато сотень наукових публікацій у вітчизняних та закордонних виданнях. Більше двадцяти років виходить у світ всеукраїнський екологічний науково-популярний журнал «Зелені Карпати», регіональна екологічна газета «Вісник Карпатського біосферного заповідника», засновано фахове наукове видання «При-

* Василь Нитка

рода Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України», проведено понад двадцять міжнародних науково-практичних конференцій, рекомендації яких та розробки наших науковців лягли в основу прийняття цілого ряду законів та актів Президента й Уряду України.

В. Н.: – ***Без зайвої скромності можна стверджувати, що саме завдяки Вашим старанням букові праліси наших Карпат занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО. Це давалося непросто?***

Ф. Д.: – Можливо, з мого боку це не зовсім коректно, але найкращою відповіддю на Ваше запитання може бути цитата із статті професора німецького Університету сталого розвитку (м. Еберсвальде) П'єра Ібіша, поміщеної в монографії «Природоохоронний менеджмент Карпатського біосферного заповідника і розв'язання сучасних викликів на Закарпатті (Україна)», яку видано в Німеччині в 2011 році німецькою та українською мовами, дослівно такого змісту: «Як природоохоронець та науковець він (*Федір Гамор* – **авт**.) доклав неймовірних зусиль, щоб досягти Всесвітнього визнання для Карпатського біосферного заповідника (КБЗ), зробити його орієнтиром для європейської природоохоронної справи. Збереження пралісів, як пріоритетного елемента біорізноманіття України, є особистою заслугою Федора Дмитровича. Особливо слід зазначити, що в регіонах, де в минулому лісові ресурси були надзвичайно багатими, люди майже ніколи не задумувалися над їх збереженням, доки ситуація не ставала справді критичною. Очевидно, є крайня необхідність боротися за підтримку життєдіяльності пралісів у зоні діяльності КБЗ, оскільки останнім часом люди більше цікавляться культурними ландшафтами, аніж дикою природою. А в регіоні, де добробут населення переважно залежить від цих екосистем і де лісокористування було невід'ємною частиною історії та розвитку, змагання за збереження цінних старовікових лісів є дуже мужнім вчинком…»

Отож, попри всі труднощі на шляху збереження пралісів, в 2007 році букові праліси Карпат, разом із словацькими ділянками, занесені до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А це найкраща гарантія для збереження та забезпечення сталого розвитку регіону їхнього розташування. Важливо, що з цього приводу, теж за нашої ініціативи, Президент та Уряд України прийняли відповідні рішення.

Більше того, в 2011 році ця номінація розширена за рахунок п'ятьох німецьких кластерів старовікових букових лісів. А зараз процес збереження букових пралісів набув загальноєвропейського звучання. І як результат, 11 країн уже подали заявки про включення їхніх ділянок букових пралісів та старовікових букових лісів до нашого українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Появилась перспектива, що в наступному році Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО прийме рішення щодо утворення нового транс'європейського об'єкта Спадщини «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи». А це розширить можливості для поглиблення європейської співпраці в природоохоронній та науковій сферах.

В. Н.: – ***Ви давно й тісно співпрацюєте з екологічними інституціями як сусідніх з Україною європейських держав, так і зі Швейцарією, Австрією, Німеччиною, Іспанією, Америкою...***

Ф. Г.: – Справді, протягом багатьох років у нас налагоджена плідна співпраця із природоохоронними та науково-дослідними установами багатьох країн.

Але найбільш активно проводиться робота із Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ланд-шафтних досліджень (WSL), німецьким Університетом сталого розвитку (м. Еберсвальде), Голландським королівським товариством охорони природи, Міжнародною академією охорони природи Федерального міністерства охорони дов-кілля Німеччини, польським Бещадським парком народовим, німецьким національним парком «Гайніх», румунським природним парком «Гори Марамуреш» та іншими.

До прикладу, завдяки активній роботі з WSL здійснено широкомасштабні проекти спеціальних наукових досліджень букових пралісів, розроблено рекомендації щодо імплементації отриманих знань до практики сталого лісового менеджменту. Крім того, випущені німецькою, англійською та українською мовами у Швейцарії монографія «Праліси Закарпаття. Путівник по лісах Карпатського біосферного

заповідника» й буклет «Праліси Угольки як об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» стали справжньою візитівкою унікальних природних та культурних цінностей України в європейському науковому та культурному середовищі. А на організованій в 2003 році (Карпатським біосферним заповідником та WSL) резонансній міжнародній науково-практичній конференції «Природні ліси помірної зони Європи: цінності та використання», в роботі якої взяли участь науковці із 27 країн світу, започатковано процес включення букових пралісів Карпат до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО тощо.

В. Н.: – ***Екологічний Давос у центрі Європи – цю акцію, проведену за підтримки газети «Голос України» кілька років тому, плануєте продовжувати й розширювати?***

Ф. Г.: – Проведення редакцією газети «Голос України», на базі Карпатського біосферного заповідника у липні 2011 року, «круглого столу» на тему «Екологічний Давос у центрі Європи» та схвалені на ньому висновки й рекомендації щодо реальної можливості реалізації ідеї створення «Екологічного Давосу» у центрі Європи, безумовно, залишаються актуальними і сьогодні.

Важливо, що практичні кроки щодо їх впровадження зафіксовано в окремих актах Президента та Уряду України. А деякі позиції цього плану заходів уже виконуються. Скажімо, забезпечено відкриття руху пасажирського потягу за маршрутом Київ – Рахів, Верховна Рада України ратифікувала угоду між урядом України та Німеччини щодо виділення фінансової допомоги на розвиток природоохоронної справи, зокрема Карпатського біосферного заповідника, розроблено концепцію та затверджено проектно-кошторисну документацію на будівництво на гірському курорті Кваси Міжнародного навчально-дослідного центру букових пралісів та сталого розвитку Карпат. Очікується виділення у цьому році й коштів на будівництво цього ключового проекту зі створення «Екологічного Давосу» в центрі Європи тощо.

В. Н.: – ***Мабуть, окрема сторінка Вашої природоохоронної та наукової діяльності стосується періоду, коли Ви тривалий час очолювали Карпатський біосферний заповідник...***

Ф. Г.: – Я вдячний долі, що протягом двадцяти шести років мені довелось не просто очолювати, а й із самого початку створювати Карпатський біосферний заповідник. За ці роки, в умовах жорсткого протистояння із лісорубами, різного роду чиновниками та браконьєрами, разом із колективом вдалось домогтись прийняття чотири рази Указів Президента та Постанов Уряду України щодо розширення його території із 12,6 до 58 тисяч гектарів та включення до Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

За ці роки біосферний заповідник став міжнародно визнаним екологічним та науковим центром, чотири рази нагороджений Радою Європи Європейським дипломом. Тут створено потужну науково-виробничу базу, соціальну, еколого-освітню та туристично-рекреаційну інфраструктуру.

Вдалось також зініціювати прийняття багатьох урядових рішень щодо сталого розвитку регіону розташування біосферного заповідника та розв'язання соціально-економічних проблем в Карпатському регіоні. Реалізовано десятки різноманітних міжнародних не тільки наукових, але й соціально значущих проектів.

Зокрема, ми безпосередньо причетні до розробки та прийняття рамкової Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, Законів України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», «Про мораторій на проведення суцільних рубок в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо державної підтримки еколого-економічного та соціального розвитку гірської Рахівщини на період 1998-2005 років», рішень Президента та Уряду України щодо збереження букових пралісів Карпат та забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» тощо.

В. Н.: – ***Американський біографічний інститут назвав Вас «Людиною року-97»...***

Ф. Г.: – Справді, така приємна подія мала місце у моєму житті. За рішенням правління міжнародних досліджень американського біографічного інституту, який на той час вважався визнаним у світі видавцем біографічних довідкових праць, моє прізвище заносилось до переліку удостоєних такого почесне звання. В офіційному повідомленні головний виконавчий урядовець цього інституту Д. Еванс, з цього

приводу, на мою адресу писав: «Ми проводимо огляд досягнень в усьому світі на присвоєння звання «Людина року». І міжнародна дослідна рада висунула вашу кандидатуру завдяки високим досягненням та внеску в розвиток суспільства».

Крім того, в 1998 році мою кандидатуру, в числі елітної групи людей, які допомогли створити міжнародний імідж своїй країні, стали цілеспрямованими, далекоглядними керівниками з почуттям соціального обов'язку, рекомендовано правлінню редакторів цього інституту для внесення до сьомого видання збірника «П'ятсот впливових керівників», який видається на основі міжнародних біографічних досліджень інституту раз у 30 років.

В. Н.: – ***Якось «Голос України», на сторінках якого Ви часто порушуєте глобальні проблеми, написав про Вас так: «Зумів донести до світу континентальну значимість Українських Карпат»...***

Ф. Г.: – Відповідаючи на це непросте питання, я хочу озвучити ще одну цитату із уже згадуваної вище німецької монографії «Природоохоронний менеджмент…»: «Ім'я Федора Гамора стоїть одним із перших серед імен тих науковців, які представляють свою країну на численних форумах, семінарах, зустрічах. Він подорожує світом, поширює знання про Карпати та налагоджує міжнародну співпрацю. Своєю працею на благо Карпатського біосферного заповідника Федір Дмитрович став взірцем народної дипломатії. Посіявши зерно збереження пралісів, він отримав, серед усього багатого урожаю плоди дружби та миру для європейської нації. Саме він відкрив Закарпаття та Україну для наукової співпраці, запросив студентів та нові покоління науковців до КБЗ для обміну досвідом та вивчення функцій і сталості екосистем».

У цьому контексті пригадується резонансна міжнародна наукова конференція «Цінності природи на Сході і Заході. Вивчення для безперервного розвитку від Альп до Уралу», що проводилась у Швейцарії в 2000 році, і яка, на думку урядовців Швейцарії, котрі брали участь в її роботі, відіграла велику роль в обміні науковою інформацією, дала великий поштовх для посилення зв'язків між Сходом і Заходом в науці, економіці, політиці та культурі.

Маючи можливість виступити на цьому форумі з доповіддю «Співпраця з точки зору України», я говорив у першу чергу, як писала швейцарська газета «St. Galler Tagbatt» у номері за 31 жовтня 2000 р., про унікальні праліси, які «на Закарпатті є природним спадком світового значення». А коментуючи мій виступ, газета «Tages-Anzeiger» (3 листопада 2000 р.) наголосила, що «Федір Гамор сподівається на більшу кількість програм із Заходу, які можуть принести роботу та заробіток ідилічним, але бідним селам лісових Карпат. Речей, вартих уваги, в біосферному резерваті вистачає».

Ідеї сталого лісокористування, які ми також тут відстоювали, лягли, до речі, пізніше, в основу великого українсько-швейцарського проекту «Ліси Закарпаття (FORZA)».

В. Н.: – ***Як науковець часто виграєте гранти Світового банку...***

Ф. Г.: – Звичайно, щастило неодноразово отримувати фінансову підтримку для реалізації природоохоронних, наукових та соціально-економічних проектів, які мені доводилось ініціювати та розробляти. Серед них важливими були гранти Швейцарської наукової фундації, Міжнародного фонду «Відродження» та Карпатського фонду, Голландського королівського товариства охорони природи тощо. Але найпершим і найбільшим в Україні проектом Глобального екологічного фонду, який фінансувався Світовим банком та реалізовувався на базі Карпатського біосферного заповідника в 1993-1996 роках, був проект із збереження біорізноманіття Карпат. Одним із важливих результатів якого стало розширення території Карпатського біосферного заповідника у 1997 році на 24 тисячі гектарів та видання фундаментальної наукової монографії «Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника».

В. Н.: – ***Все-таки поділіться з читачем таємницею: що такого віднайшли в науці, що до Вас, до Рахова, їдуть учені з Європи й Америки, аби розвивати й переймати новизну екологічних здобутків?***

Ф. Г.: – Якщо коротко, то в такому випадку кажуть так: все геніальне – просте.

Мабуть, мені вдалось віднайти та реалізувати способи як подати, привабливо показати унікальні українські цінності в географічному центрі Європи та привернути увагу, в першу чергу, європейської наукової спільноти до природних екосистем східної частини Закарпаття, які, за висновками міжнародних експертів, справді становлять сьогодні європейський епіцентр дикої природи, недоторканості та функ-

ціональних лісів. Їх унікальна особливість постійно вабить дослідників, студентів, лісівників та природоохоронців з усього світу. А праліси Карпатського біосферного заповідника служать зараз еталоном в європейській лісовій екології та природоохоронній справі.

В. Н.: – ***На завершення: як розвивається тема залізничного сполучення Рахів – Київ і далі до Бухареста, Будапешта, Братислави й Відня – завдяки саме публікації «Голосу України» Укрзалізниця відкрила цей маршрут через дивовижні місця Українських Карпат?***

Ф. Г.: – Справді, серед багатьох важливих, можна навіть сказати історичних проблем, які вдалося розв'язати у Карпатах за допомогою публікацій у «Голосі України» («Красива мрія про гірський потяг», 2 березня 2002 року, «Коли через Карпати загуркоче потяг до столиці», 11 червня 2014 року), є безумовно відкриття руху пасажирських потягів із столиці України до Рахова у географічному центрі Європи.

Дуже важливо, що за результатами, знову ж таки, публікації «Голосу України» («Укрзалізниця відкриває новий маршрут Рахів – Київ», 16 липня 2014 року) порушена ідея щодо відкриття руху потягів до Румунії, Будапешта та Праги, як нещодавно повідомив Закарпатську обласну державну адміністрацію заступник Міністра інфраструктури України В. Корнієнко, знаходить в Мінінфраструктури та Укрзалізниці порозуміння. Урядовець при цьому наголошує: «...запровадження руху міжрегіональних поїздів через станцію Рахів до Румунії, Угорщини, Чехії створило б умови для розвитку міждержавних стосунків, збільшення потоку туристів в обох напрямках, економічного та соціального розвитку прилеглих регіонів», і що «здійснюється актуалізація регіональної карти Транскарпатської транспортної мережі та опрацьовується питання залучення фінансування для реалізації цього проекту».

Крім того, відповідно до програми спільних дій Закарпатської обласної державної адміністрації та префектури румунського повіту Марамуреш на 2016 рік, який підписано головою Закарпатської обласної адміністрації Г. Москалем та префектом повіту Марамуреш А. Рохіаном, теж за нашою пропозицією, у першому кварталі 2016 р. передбачено проведення робочої наради зацікавлених сторін з опрацювання організаційних та інженерно-технічних аспектів відновлення руху історичних потягів через Рахів (Україна) до міст Румунії, Будапешта та Праги.

2016 р.

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД УКРАЇНИ
UNESCO
Оберігаємо!
Let's protect!
http://cbr.nature.org.ua
MaB
КАРПАТСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК
Carpathian Biosphere Reserve

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

Брендлі У.Б., Довганич Я. (Ред.). Праліси в Центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника. – Бірменсдорф. Швейцарський федеральний інститут досліджень лісу, снігу та ландшафтів (WSL); Рахів, Карпатський біосферний заповідник (КБЗ), 2003. – 192 с.

Броджі М. Федір Гамор - визначний охоронець Європейської спадщини букових лісів. / Зелені Карпати. 2019, № 1 – 4. – с. 80 -86. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://cbr.nature.org.ua/zk/zk2019.pdf; https://mariobroggi.li/wp-content/uploads/2019/11/180810_Fedir-Hamor.pdf.

Генсірук С.А. Ліси Українських Карпат та їх використання. Київ: Урожай, 1964 – 289 с.

Гамор Ф.Д., Довганич Я.О., Покиньчереда В.Ф., Сухарюк Д.Д.,Бундзяк Й.Й., Беркела Ю.Ю., Волощук М.І., Годованець Б.Й., Кабаль М.В. Праліси Закарпаття. Інвентаризація та менеджмент. Надвірна: Надвірнянська друкарня, 2008. – 86 с.

Гамор Ф.Д. Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент. Матеріали з нагоди десятиріччя створення об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». – Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2017. – 248 с.

Гамор Ф. Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини. Друге, доповнене видання монографії «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент». - Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2019. – 300 с.

Комендар В.И. Жемчужина карпатских лесов. Карпатские заповедники. Ужгород: Карпати, 1966. – С. 30 – 35.

Парпан В.И. Структура, динамика, экологические основы рационального использования буковых лесов карпатского региона Украины. Автореф. докт. дисс., Днепропетровск, 1994, 42 с.

Стойко С., Копач В. Сторіччя створення пралісових резерватів в Українських Карпатах. – Львів: Ліга-Прес, 2013. 60 с.: іл.

Флора і рослинність Карпатського заповідника. / Стойко С.М., Тасанкевич Л.О. Мілкіна Л.І. та ін. – Київ: Наук. думка., 1982. – 230 с.

Commarmot B. Hamor F.D. (eds). Natural forests in the Temperate zone of Europe – Values and utilization: 13 – 17 October 2003, Mukachevo, Ukraine. Proceedings. Conference. Birmensdorf, Swiss Federal Research Institut WSL, Rakhiv, Carpathian Biosphere Reserve, 2005. – 485 p.

Commarmot B, Brandli U.-B., Hamor F., Lavnyy V. (eds). Inventory of the Largest Primial Beech Forest in Europe/ A Swiss-Ukrainian Scintific Adventure. Birmensdorf, Swiss Federal Research Institute WSL; L'viv, Ukrainian National Forestry University; Carpathian Biosphre Reserve. – 2013. - 69 p.

Knapp H. D., Klaus S., Fahser L. (Hrsg.) Der Holzweg Wald im Weiderstreit der Interessen. Succov Stiftung. Munchen: Oekom, 2021. - 477 p.

Korpeľ Š. Die Urwälder der Westkarpaten. Fischer Verlag, Stuttgart, 1995.–310 s.

Pichler V., Hamor F. Voloshchuk I., Sukharjuk D. Outstanding universal value of the ecological processes in the primeval beech forests of the Carpathians and their management as World Heritage sites. (co-authors:) // Acta Ecologica. – Bratislava: VEDA, 2007. – 63 p.

Zlatnik A. at. Prozkum prirodnych lesuna Podkarpatske Rusi. Vegetace a stanoviste reservice Stuzica, Javornik a Pop Ivan. - Brno, 1938. - 524 s.

Маріо Броджі

Марія Нижник

Ганнес Кнапп

ПОДЯКА

Щира подяка, за сприяння в підготовці та виданні цієї публікації, директору (1997-2004 рр.) Швейцарського федерального інституту лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) доктору Маріо Броджі, директору німецької Міжнародної академії охорони природи на острові Вільм (1990-2015 рр.) професору, доктору Ганнесу Кнаппу, Європейському фонду природної спадщини «EuroNatur» (Німеччина), шотландському Інституту Джеймса Хаттона (Великобританія) та професорці цього інституту Марії Нижник.

Науково-популярне, публіцистичне та документальне видання

Федір ГАМОР

ЕКОДІАМАНТИ ЄВРОПИ

ІСТОРІЯ НОМІНУВАННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ ДО СПИСКУ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Друге (доповнене) видання монографії «Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини»

Літературна редакція В.В. Кухта
Відповідальна за випуск кандидат біологічних наук Б.І. Москалюк
Комп'ютерна верстка О.В. Борика та В.Я. Довганич
Переклад на англійську мову В.М. Губко та І.Д. Йонаш
Дизайн обкладинки Ф.Д. Гамора та О.В. Борика
Фото В.І. Зелінського, М.Ю. Обладанюка та з архіву Ф.Д. Гамора

Електронна версія книги розміщена на веб-сайті Карпатського біосферного заповідника: Online version of the book is available on the website of the Carpathian Biosphere Reserve:

http://kbz.in.ua

Підписано до друку 16.05.2023
Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 25,31.
Наклад 100 прим.

Видавництво: ТзОВ «Простір-М»
Свідоцтво ДК № 5068 від 22.03.2016 р.
79000, м. Львів. Чайковського, 8
тел.: (032)261-09-05, e-mail: prostir.druk@gmail.com